

J.A. STEEN

ZANDVOORT VAN TOEN...

ZANDVOORT VAN TOEN...

*Een samenvatting van
verhalen en artikelen
over Zandvoort
door J.A. Steen.*

EIGENDOM
GENOOTSCHAP
OUD ZANDVOORT

*Mitgave onder auspiciën van het Genootschap „Oud Zandvoort”
Voorjaar 1979*

VOORWOORD.

Even omzien, even terugblikken in het nabije verleden.

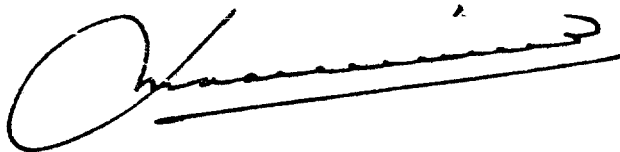
Hebben wij daar nog tijd voor? Want wij jagen in ons leven steeds verder vooruit: morgen moet het *béter*, comfortabeler, prettiger dan vandaag en gisteren. *Mórgen* vraagt al onze aandacht en energie. Maar wij vergeten vaak dat voor hetgeen wij morgen willen bereiken, gisteren door onze voorouders de basis werd gelegd. Niets komt opeens in ons wereldje, het is altijd een lijn die wordt voortgezet, soms traag, soms snel. Daarom zullen wij om vandaag en morgen te kunnen begrijpen en vorm te geven, 't oog moeten hebben op hetgeen achter ons ligt. Geschiedenis en toekomst zijn onverbrekkelijk met elkaar verbonden door de schakel van het heden.

Geschiedenis is méér dan uitvindingen, het is het leven van gewone mensen met hun eigen mogelijkheden in hun wereld en in hun omgeving. Een kleine wereld zonder een venster op de grote wereld. Zo leefden óók de Zandvoorters hun eigen leven, bepaald door zee, duinen en het weer. Samen bouwden zij hun eigen samenleving, zoals zovelen vóór en na hen het zouden blijven doen. Zij maakten ook geschiedenis maar in kleinbeeld. Bij het uitvergroten van deze beeldenreeks komen er Zandvoorters naar voren, die door hun optreden, persoonlijkheid en karakter kleur gaven aan het Zandvoortse leven.

Zij komen opnieuw tot leven in dit boek, een verzameling van een aantal artikelen van de hand van de auteur J.A. Steen, die in de loop der jaren werden gepubliceerd in het Zandvoortse Nieuwsblad, Kleurrijke klein-beelden van de geschiedenis van Zandvoort, waaraan velen onzer zo vele herinneringen hebben.

Het is tóch goed om nog eens om te zien, om ook te ontdekken dat veel in de maneschijn van de herinnering fraaier lijkt te zijn dan in het zonlicht van de werkelijkheid.

Burgemeester van Zandvoort.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'O' followed by a series of connected loops and a long horizontal stroke at the bottom.

Veél dank !

De totstandkoming van dit boek werd mogelijk gemaakt door de zeer bijzondere medewerking van de heer J. Drommel, directeur van Fotolitho - Drommel te Zandvoort, waarvoor veél dank !

Voorts dank ik allen, die op welke wijze dan ook een aandeel hadden bij de voorbereiding, de vormgeving en de uitvoering, waarbij ik in het bijzonder aan de grafische verzorging door B. Adema mag denken!

De bekende kalligraaf en illustrator, de heer Jaap Kooiman, schreef met vaardige hand een aantal teksten, die voor zichzelf mogen spreken!

De Zandvoorters, die mij spontaan fotomateriaal beschikbaar stelden wil ik in dit dankwoord ook zéker niet vergeten !

Ten geleide.

Het schrijven van verhalen en schetsen over het oude Zandvoort is voor mij altijd een groot genoegen geweest. Ik heb het voorrecht gehad deze voornamelijk in het vroegere Zandvoorts Nieuwsblad van de Uitgeverij Van Petegem en Zn. te mogen publiceren, waarvoor nog altijd veel dank !

Oud-Zandvoort staat nog altijd in de bijzondere belangstelling van allen die ons goede dorp aan de zee hebben leren liefhebben. Dat kan zijn om allerlei redenen, als geboren Zandvoorter, als inwoner, als vroegere badgast of als regelmatige bezoeker van de badplaats.

Ons dorp aan de zee, met zijn vroegere markante gebouwen, zijn lage vissershuisjes in de oude Noordbuurt, zijn dorpsypes, zijn gemeedelijke sfeer, het is alles de moeite méér dan waard geweest om beschreven te worden.

In dit boek zal de lezer kriskras worden meegevoerd door dit vroegere Zandvoort, middels een aantal gerichte projecties op het volksleven van toen. Ook andere artikelen kregen een plaats. Het is een selectie uit veel knipsels, die ik over tientallen jaren bewaarde. Pennevruchten van menig nachtelijk uur, waarin ik het oude Zandvoort voor mijn geest zag alsok ik er zèlf bij geweest was. Maar in feite had ik het meeste "van horen vertellen" ..... want ik werd pas in 1916 in Zandvoort geboren. (Van een aantal verhalen heb ik later toneelbewerkingen gemaakt voor de folklore-vereniging "De Wurf" en gezien de uitverkochte zalen heeft het Zandvoortse publiek wèl getoond hoe het oude Zandvoort nog altijd lééft in het hart van velen. Ook van de jongere generatie !). Het bijgevoegde fotomateriaal dient eveneens om de blik op het vroegere Zandvoort te verruimen en te verdiepen.

Dit fotomateriaal dankt zijn ontstaan grotendeels aan het voortreffelijke werk, dat wijlen de heer Anth. Bakels de fotograaf van het eerste uur, voor ons dorp aan het einde van de vorige eeuw verrichtte.

Voorts aan mijn goede vriend, de heer G.N. de Heer, oud-gemeente-archivaris van Zandvoort, die reeds in de twintiger jaren uitstekend "camerawerk" maakte. Hij was de grondlegger van het gemeentelijk foto-archief. Zijn exclusieve dia-verzameling van handgekleurde foto's

uit vroeger dagen wekte allerwege grote bewondering en waardering.
Op 13 mei 1978 is hij helaas overleden. Tot het laatst toe is hij
actief geweest voor de goede zaak van het oude Zandvoort !
Posthuum mogen wij hem voor dit alles ten zeerste danken !
De foto's van recentere datum o.a. de Wurf-opnamen zijn van de uiterst
bekwame Zandvoortse amateur-fotograaf Louis van der Mije. Ook hem ben
ik veel dank verschuldigd !

Mijn grote wens is, dat dit boek menigeen een aantal goede uren moge
verschaffen.

Zandvoort, voorjaar 1979.

J.A. Steen.

G. N. de Heer

Oude Zandvoorters in brons vereeuwigd

Een plechtigheid, die uitgroeide tot een bijzonder zinnig en indrukwekkend gebeuren had plaats op het oude Zandvoortse Gasthuisplein, waar in de voortuin van het aldaar gevestigde Gemeentelijk Verzorgingshuis de beelden werden onthuld van twee oude, tot historie geworden Zandvoorters, wier namen een begrip werden in de badplaats, namelijk Floris Molenaar geboren 20 januari 1841, overleden 24 dec. 1927 en diens vrouw Arendje van der Mije, geboren 31 oktober 1843 en overleden 24 maart 1931. Het echtpaar kreeg tien kinderen, waarvan er zeven nog in leven zijn.

De bijna een meter hoge bronzen beeldjes, geplaatst op betonnen sokkels, werden vervaardigd door de in Bentveld wonende beeldhouwer Mevrouw B. Sturm-van den Bergh in opdracht van het Zandvoortse gemeentebestuur, waaraan de gemeenteraad op 4 augustus '71 zonder hoofdelijke stemming zijn fiat hechtte.

Floris Molenaar werd als bekend dorpsfiguur, altijd genoemd bij zijn bijnaam „De Bokkum”. Hoe deze bijnaam is ontstaan, is niet bekend, hetgeen eveneens geldt voor zijn vader die „De Puur” werd genoemd. Het gezin Molenaar stamt uit een oud Zandvoorts geslacht. Afkomstig uit De Rijk moeten zij zich reeds omstreeks 1500 in Zandvoort hebben gevestigd. De Bokkum was oorspronkelijk visser van beroep, op latere leeftijd, toen hij het vissen opgaf, werd hij omroeper en visafslager, terwijl hij ook met „lekker zuur” ventte langs de huizen en daarmee in de zomermaanden op een handwagen plaats nam boven aan de Strandweg.

Zijn vrouw Arendje van der Mije was 'n bekende visloopster. In oud-Zandvoortse klederdracht trok zij naar Haarlem met visbot en zeiger, waar zij haar waren aan de man bracht. In deze dracht poseerde zij ook voor de bekende Haarlemse kunstschilder F. H. Boot. Op 25 november 1915 vierden zij hun gouden huwelijksjubileum. Een 11-jarig

kleinkind, Floris Visscher, een zoon van de oudste dochter „Tante Keesje” speelde daar viool en was op latere leeftijd vele jaren violist bij het Noordhollands Philharmonisch orkest.

In zijn sympathieke inleiding her-dacht burgemeester A. Nawijn de waarde van het onthullen van deze beeldjes op deze oude Zandvoortse plaats, bracht dank aan de beeldhouwster, die op zulk een treffende wijze beide gestalten in brons had vereeuwigd en wees erop, dat beide beeldjes voorlopig een plaats kregen in de tuin van het Verzorgingshuis, in afwachting van de sanering van deze Noordbuurt, waar straks iets van Zandvoorts historie zal worden gecultiveerd, wanneer binnen afzienbare tijd in dit tehuis de Zandvoortse oudheidkamer zal worden ondergebracht. Hierna verzocht de burgemeester aan de achtjarige achterkleinzoon van 't hierboven genoemde echtpaar, Floris Molenaar, de onthulling te willen verrichten, hetgeen deze deed, gekleed in oud-Zandvoorts costume door het wegtrokken van de Zandvoortse geel-blauwe vlag.

Het werd een indrukwekkend ogenblik, dat menigeen ontroerde, toen beide beeldjes zichtbaar werden. De sokkels, waarop zij staan, zijn voorzien van een eenvoudig opschrift op een bronzen plaat en een verdekt opgestelde verlichting zorgt ervoor, dat ook des avonds beide beelden zichtbaar zullen zijn.

Mevrouw Sturm-van den Bergh heeft op treffende wijze vorm en gestalte gegeven aan haar schepingen. Algemeen was men van mening, dat hier van een levensechte en sterk sprekende gelijkenis sprake was. Dat er bij de nabestaanden hier en daar dan ook een traantje werd weggepinkt bij het aanschouwen van deze bijzonder fraaie uitbeeldingen, was zo verwonderlijk niet. Zandvoort is met deze beide beeldjes een prachtige aanwinst rijker geworden op het gebied van verfraaiing van de dorpskern.

De oudste kleinzoon van „De Bokkum”, de heer George F. Molenaar uit Amsterdam, dankte in 'n geestige toespraak voor de eer, aan zijn grootvader en grootmoeder bewezen en gewaagde van de zinvolle plaats die beide beeldjes hadden gekregen vlak bij het oude gebouw „De Waag”, waar „De Bokkum” vroeger, — evenals alle Zandvoorters — zijn wintervarken liet wegen en slachten en naast het café van „Piet van 't Wapen”, waar hij tot de vaste klanten gerekend kon worden.

„Laet ons wèl wezen met elkander!”

ER MAG GEZEGD worden, dat de onthulling van de beelden van Floris Molenaar (de Bokkum) en Arendje van der Mije als een zéér bijzondere gebeurtenis in ons dorpsleven zal worden geboekstaafd.

Want deze korte, maar toch plechtige onthulling, die zo geheel stond in het teken van de Zandvoortse historie, is waard om geschat te worden naar de maatstaven van liefde en waardering voor die geslachten in ons Zandvoortse volksleven, die aan ons dorp het

nuidige gezicht hebben gegeven.

De onthulde beelden hebben ons anno 1972 inderdaad zeer veel te zeggen. Zij wijzen terug naar de vroegere „struggle for life” in een vissersplaats, die geen uitzicht en hoop op betere tijden meer bood. Waar de armoede in de gezinnen de dagelijkse metgezel was. Tijden zonder sociale zekerheden en maatschappelijke zorg. Tijden, waarin men elkaar in dagen van de allergrootste zorg toch echter zo menselijk nabij kon staan...

Floris Molenaar en zijn vrouw hebben hard gewerkt in hun leven. Niet alleen omdat het een dringende levensvoorwaarde was, maar vooral omdat zij werkzaam en vlijtig van nature waren. Zij hebben dat grote prachtige voorbeeld mogen geven aan hun nageslacht, dat de vorige week zaterdag in zo grote getale verzameld was bij deze onthulling. Nóg mag er met eerbied worden gesproken over hun energieke inzet op de plaats, waar zij maatschappelijk geplaatst zijn, al telt dit nageslacht naast het beroep van vishandelaar óók vele andere, als restaurateurs, ambtenaar, verpleger, bouwkundige en zakenman...

En deze waren allen naar Zandvoort gekomen om enkele ogenblikken hulde te mogen brengen aan die beide figuren, die op zo bijzonder geslaagde wijze vorm en lijn kregen door de kunstenaresse mevrouw Sturm-van den Bergh uit Bentveld. Als er óóit in Zandvoort geslaagde beelden een plaats kregen in ons dorpsbeeld, dan zijn het wel deze!

Burgemeester Nawijn, die vóór de onthulling zijn voortreffelijke speech geheel wist te richten op de symbolische betekenis van deze onthulling, sprak ook een ogenblik op diep ontroerende wijze over het Bijbelwoord: „Eert Uw vader en Uw moeder...” Ook dát mogen we in dit eerbetoon beseffen en zijn ontroering bij deze woorden was om vele redenen diep menselijk, bewogen en begrijpelijk.

En zó zijn nu deze beelden geplaatst in het hart van ons dorp. Midden tussen ons in. Waar ze hóren, waar ze tot hun recht komen. De Bokkum en zijn vrouw hebben het oude Zandvoort naar andere, betere tijden zien groeien. Zij zijn de getuigen van onze historie, maar ook de representanten van een geslacht, dat bewust levend de worsteling naar nieuwe menswaardiger verhoudingen heeft meegeemaakt.

Dáárom was het een groot eerbetoon, dat ons Gemeentebestuur heeft gebracht aan het oude Zandvoort. Daarom was de spontane dankbaarheid van de grote Molenaar-familie zo intens en oprecht.

Een en ander rond deze onthulling is vastgelegd in een fraai boekje, en dat op voortreffelijke wijze een inzicht geeft van alles, wat rondom dit geslacht Molenaar te vermelden is. In dit boekje wordt een zinspreuk aangehaald, die zijn ontstaan vond op de toenmalige Zandvoortse vloot van bomschuiten. Deze uitspraak van een schipper luidde: „**Laet ons wél-wezen met elkander**”.

En tóch kwam Suntereklaes in de Kroisstraet

BIJ GRIET VAN LANGE ARIE was net weer een kind geboren. Juffrouw Zankel was er bij geroepen, en nu was alles gelukkig weer goed . . Moeder lag tevreden in de lage bedstee onder het schuine pannedak van het krappe huisje, dat Lange Arie jaren geleden had kunnen krijgen door het overlijden van z'n Tante Kee.

Ja, juffrouw Zankel moest er wel bij komen want bij de vorige - dat was de derde - hield het niet over. Maar de vierde was net schoongewassen in het propere wiegje gelegd. Het kacheltje snorde gezellig en „de juffrouw” maakte aanstalten om een vers kannetje koffie te zetten . . .

Buiten huilde de wind door de kleine straatjes van de Noordbuurt. In de Kruisstraat waar Lange Arie z'n huisje had lag de eerste sneeuw en op het Zeemanshofje hadden de jongens al een glijbaan gemaakt. Op hun klompen glierden ze over de spiegelgladde baan langs het snoepwinkeltje van Tuiltje en werden dan botsend geremd door het groene hek van Floortje van der Schinkel in de Spoorstraat. Hij was al drie keer naar buiten geweest om de jeugd te „waarschouwen”, dat z'n hek er aan ging, maar 't hielp weinig... De palen zaten al los .....

Jan, de oudste van Lange Arie was er ook bij. Met blozende wangen en schitterende ogen nam hij iedere keer zijn vervaarlijke aanloop en dan gleed hij heerlijk over de ribbelende ijslaag naar beneden.

Z'n klompen waren vanonder helemaal vlak geslepen door het ijs en net voor het tuinhek van Floortje wist hij nog juist een bocht te maken, zodat hij het steegje bij Arie Botje in kon schieten. Maar wee degene, die zo'n bocht niet kon maken want Floortje dreigde nu met de mistvork..... Andere machtsmiddelen had hij niet om z'n eigendom te beschermen..... Die rotstraele!

Maar Jan van Lange Arie genoot met volle teugen van het ijs vermaak. Thuis kon tóch gien mens hem gebruiken.....

JUFFROW ZANKEL sloeg een warme doek over haar zwarte sluier en ging over de licht besneeuwde straten naar het Raadhuis in de Kerkstraat om het kind ordentelijk aan te geven bij de Burgerlijke Stand. Als het een jongen was, dan mot-ie Jacob heten naar de vader van z'n vrouw en mocht er een meisje komme dan zal het „Adriana, Leuntje” wezen had Lange Arie met Grietje bediseld vóór hij weer naar zee ging. En het was een meisje...

En zó werd „Adriana Leuntje” in het dikke boek ingeschreven

Heden, den 4den December 1908 verscheen voor mij, ambtenaar van de Burgerlijke Stand, Catharina Zankel, vroedvrouw, die verklaarde, dat in haar tegenwoordigheid werd geboren, enz.

Ze ondertekende met zwier „zijn-de de vader afwezig om de aangifte te doen” . . Zo hoorde dat voor de wet. Juffrouw Zankel wist het precies want ze had in haar leven het halve dorp bijkans gehaald” en meestal waren de Zandvoortse vaders op zee als de heuglijke gebeurtenis dáár was.

Dan lagen ze ergens dwars van de Hollandse kust hun net scheep te halen en hadden ze wel wat anders aan hun hoofd.

De vis moest verwerkt, de krabben en de vijfvoeten overboord, het zeil vol bijgezet voor de nieuwe trek ... ..

ADRIANA LEUNTJE lag veilig en warm in haar wiegje te slapen toen Jan moe en hongerig thuis kwam. Moeder keek hem gelukkig en blij vanuit de bedstee aan. Jan voelde iets over zich komen van die blijheid en greep de uitgestoken hand van moeder. Hij legde er een ijskoude, morsige, maar eerlijke knuist in ..... - Dag Moeder, ben je nou ziek? - vroeg hij in zijn heerlijke onnozelheid - Nee Jan, allienig een beetje moe. Maer dat zal wel weer overgaen .....

Heb juffrouw Zankel al wat te ete veur jeloï neer 'ezet. D't motte nog boone weze van gustere en dan mag er óók een plakkie spek bij hoor! Maer ze mot 't spek maer niet zo dik snije want anders is het zo gauw op ..... Waar benne je broertjes?

Die speule nog op 't Zeemanshoffie. Gaet ze dan maar haele want 't wordt donker en dan motte ze van de straet of ... ..”

Jan wilde net weg gaan toen hij getroffen bleef staan. In het smalle straatje zong een meisje „Sunterklaessie, kom maer binne met je knecht.....”

Jae, dat is waer ook, Moeder. Morgaevend is het Suntereklaes.

Meester Kees (Corn. van der Werff) heb er op school van verteld. Hij rijdt 's aeves op z'n paerd over de daeke van de hoise en dan gooit-ie allegaer lekkere dinge door de schoorstien. Hij komt helegaer oit Spanje en ie heb een lange witte baerd, net als ouwe de Wid, en hij hep altijd een zwarte knecht bijem en as je nou rottigheden heb oit'ehaeld dan gae je in een grote aerepelzak

Zou - die bij ons ook komme? As-ie maer niet met dat paerd op ons dak komt want dan laezert-ie er vast deur heen Ik mocht van Vaeder lest ook -al - let op het dak klimme D'r benne al vijf panne stikket

MOEDER HAD HET verhaal aangehoord en zag de moeilijkheden al rijzen. Jantje zou het natuurlijk aan zijn broertjes vertellen en ze zag de teleurstelling al op hun gezichtjes als Sunterklaes niks kon geven ..... Ze had het al zo moeilijk met haar weinige centjes en de komst van de jonge dochter had de portemonnaie ook flink dunner gemaakt ... ..

Gaet - eerst ze broertjes nou maer haele, zei ze zacht. Dan praete we vanaevend nog wel over Sunterklaes ... ..

Want ik weet - iet of ie deur de Kroisstraet komme ken met dat paerd....."

Jae, moeder - zei Jan en rende het straatje uit naar boven, naar het Zeemanshofje. Maar bij het winkeltje van Tuiltje zag hij zijn broertjes al staan. Moe van het sneeuwballen gooien stonden ze dicht voor het kleine raam van het snoepwinkeltje, waar de heerlijkste dingen lagen uitgestald.

Ook kleine Sinterklaas-poppetjes van bruine-zwarte water-chocolade. De speculaas-brokken zaten in glazen stopflessen met solide dikke deksels om het uitdrogen te voorkomen. En dan verder oranje Koningsbroodjes, slierten veterdrop, bont gekleurde toverpoeten en nougat-blokken met een écht zilverpapierje er om heen ... ..

Jan bleef even toeven met zijn broertjes om mee te genieten van al dat heerlijks ... Maar wat heb je der-an, dacht hij, als je tóch niks kan kope ... ..

Thuis gekomen had juffrouw Zankel het schamele eten al klaar gemaakt. Ieder een bord bonen met een schepje spekvat en een paar dunne plakjes spek..... Het vloog er in en toen gingen de jongsten meteen naar bed op het zoldertje boven de huiskamer. Jan bleef nog even bij Moeder zitten want juffrouw Zankel ging naar haar huis in de Heemskerkstraat ... ..

't Was 's avonds altijd gezellig om met Moeder nog even te babelen. Meestal zat ze aan tafel te

breien en dan pruttelde de koffiepot op de kachel zo gezellig. En dan vertelde Moeder altijd fijne verhalen over haar vader, die óók altijd gevaren had - net als Lange Arie nu deed - maar wat dié niet meegemaakt had .. Jan hing altijd aan haar lippen. Als hij groot was wilde hij ook naar zee, dat stond zo vast als de Watertoren ..

Maar als hij bij Kees de mandenmaker in de Rozennobelstraat bij 't altijd snorrende kacheltje zat te luisteren naar de verhalen van Kees, dan hoorde je wel wat anders over de zee... Kees most niet meer, zee-die. Hij had ze boik helegaer vol van die kou en altijd natte klere op zee..... En dan vertelde Kees nog niet iens van de mensen, die met een onverwachte klap water overboord sloegen en ze met één man minder naer hois moste zaile...

Kees gong-iets meer naer zee, hij wier mandemaeker an de wal. Die moste d'r ook weze...

Nee Kees vertelde d'r maer niet te veul van an jonge ore. (Maer dat wist Jan niet).

MAAR VANAVOND was Moeder stiller dan anders. Ze keek diep zorgelijk vanonder het kraakheldere laken door de schaars gemeubileerde kamer. Jan lag voor de bedstee op de grond en tekende op een stuk papier een mooie bom-schuit, de Zandvoort III, waar z'n vader op voer. Met volle zeilen varend op een rauwe zee ... ..

Maar Moeder dacht aan Sunterklaes en hoe het nou allemaal most gaen met de kinders ... .. Ze kon immers toch niks geven ...

Toen Jan al lang naar bed was, wist ze het nóg niet. Zorgelijk ging ze de nacht in ..... In het wiegje ademde Adriana Leuntje rustig..., nog onbekend met de zorgen dezer wereld.....

Al had zij dan vandaag wel een rijk geschenk ontvangen, 'yaar ze

ongelooflijk blij mee was en ook Lange Arie zou doen glunderen als hij straks bij zijn thuiskomst de kleine in zijn grote eeltige knuisten zou houden, maar daar was deze situatie tóch niet mee gered.

Moeder sliep die nacht niet goed.

't STOND JUFFROUW ZANKEL niets aan, dat Moeder de andere morgen hoofdpijn had en er zorgelijk uitzag. Ze had de kinderen al snel geholpen om op tijd naar school te kunnen gaan.

Ze waren nauwelijks weg of ze ging naar de bedstee.

„Griet, vertel op, wat zijn er voor moeilijkheden? En je verzwijgt me niks hoor!”

En toen vertelde Griet over de dreigende teleurstelling van het Sunterklaasfeest. Van de weinige inkomsten, die ze in de winter had. Van de paar guldens schuld die ze had moeten maken om de kinderen te eten te kunnen geven .....

Over de tegenslag en de lage besomming van de schuit van Arie... toen ze ter hoogte van Katwijk hun netten verspeelden en de Reder zo kwaad was .....

Juffrouw Zankel zei niet veel, maar ze luisterde, aandachtig, begripend, meelevend. Zoals ze altijd geluisterd had in de Zandvoortse gezinnen waar ze in haar lange loopbaan als voedvrouw over de vloer kwam ..... Want zó was het bijna huisie-an en huisie-uit in het armoedige Zandvoort, arm en noges arm...

Ga jij nou direct maer es slapen Griet en ze zei dat bijna dreigend, als een bevel!

En laet jij Suntereklaes nou 's an mij over ... ..

Ze zei verder niets, raketde de kachel op en gooide 'n paar stukken hout op het vuur. Ze vulde de ketel met water en schudde het bed van Griet op, die even later,

schoon gewassen, in een diepe slaap viel ... ..

Had juffrouw Zankel niet gezegd
Laet jij Sunterklaes nou' es an mij over...?

* * *

It WAS MET HET WEER er niet beter op geworden op de 5e december. Er joeg een dichte, warrelende sneeuwjacht over de lage huisjes van het oude dorp. Slierten rook van hoog opgestookte potkachels werden speels door de wind over de daken der huisjes gedwarreld en er hing overal een bijtende lucht van brandend strand-hout en smis-kool. Maar in de huisjes was het goed en warm.....

Griet van Lange Arie was echter verre van rustig. De kinderen waren veilig in huis en speelden over de vloer maar ze betrapte Jan er steeds weer op, dat hij soms wat afwezig voor zich uit zat te staren. Ze ontweek zijn eerlijke ogen, die haar zéker van tijd tot tijd vragend aankeken.....

Ze had vanavond ook nog een pannetje soep gehad van buurvrouw Arendje. Met écht vlees er in. Ze had er met de kinderen van gesmuld, maar tóch was er geen stemming in huis.....

Vanuit haar bedstee trachtte ze vrolijk te doen, maar ze geloofde er zelf niet in ... ..

Totdat - het zal om zeven uur geweest zijn - een heftig gebons op de wrakke buitendeur van het kleine keukentje allen deed opschrikken zó zelfs dat, de kinderen angstig naar Moeder opkeken die haar hart ook heftig hoorde bonzen ... ..

Weune hier de kindere van Lange Arie? - vroeg buiten een zware donkere mannenstem ... .. (Sunter-

klaes sprak blijkbaar goed Zandvoorts!).

Ze durfden nauwelijks te antwoorden, maar Moeder herstelde zich spoedig en riep terug - Jae, die benne hier!"

Nou dan staet hier wat van Sunterklaes. En genacht jelo!.....!"

De kinderen voelden hun angst wegzakken en juichten: Sunterklaes is an de deur e' weest.

We gaen kijke jongens - zei Jan en ze spoedden zich naar de keukendeur.

Zwaar torsend met een cartonnen doos kwam hij binnen en zette hem sprakeloos op de tafel. Er zat van alles in. Eerst een paar lekkere stukken kruidkoek, dan voor ieder een stuk chocola, een grote zak opzetterjes, een best brok zout spek uit de kuip, 3 pond witte en bruine bonen, voor Moeder nog twee sinaasappelen en voor alle drie de jongens een flanellen hemd ..

Wat werd dat daar een feest ineens. Moeder lag te stralen van diepe vreugde en dankbaarheid ..

De kinderen rolden over de vloer met de opzettertjes en zogen langzaam genietend aan een stuk sjukelaet ... ..

Moeder streeelde het zachte flanel van de hemdjes. Ze waren er ook zo nodig aan toe..... maar ze had steeds geen geld gehad ... ..

En buiten gierde de sneeuwstorm om haar huisje. Maar binnen in haar hart was het óók feest! Als het op zee met Arie nu ook allemaal maar goed ging ... .. Als hij eerst maar weer behouden thuis was ... ..

Dan zou ze hem alles vertellen en wat zou die genieten .....

JAN GING RIJK en tevreden naar zijn bedje... Wat wás het toch allemaal heerlijk geweest vanavond. Wat zee die Zundagschooljuffrouw de vorige week Zondag ook weer?

— Dankt God in alles...! —

Ze hep gelijk, dacht Jan en hij vouwde zijn handen...

Eerbiedig zei hij zachtjes:

— Lieve Heer, bedankt voor al

die fijne dinge van Sunterklaes. Ook veur dat lekkere brok spek en die boone ... ..

En nog bedankt, datte we nog een zussie kreges ook ... ..

Aan het Amen kwam hij niet meer toe ... ..

Een diepe zucht van een dankbaar Zandvoorts mensenkind steeg op ... ..

In de Kruisstraat anno 1908 ... ..

* * *

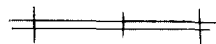
ZE KON DE ANDERE DAG niets merken aan juffrouw Zankel. Ze keek als alle dag. Maar de kinderen waren nauwelijks weg of Griet liet haar tranen de vrije loop. Welbedankt juffrouw - wist ze er tussen twee snikken uit te brengen. En ook van mijn kinderen hoor" ...

Juffrouw Zankel deed of ze er niks van wilde horen, maar ze genoot intens van het verhaal over die rijke, feestelijke Sunterklaes-avond bij Griet, die altijd zo keurig en liefderijk voor haar gezinnetje wilde zorgen ... ..

Juffrouw Zankel heeft nooit verteld hoe ze het voor elkaar gekregen had. Ze had er alleen maar over gepraat met „Maartje van Mengs de Ruifel" (Mevr. M. v.d. Veld-Schuiten). Die wist altijd in alle dingen raad. Tante Maartje was naar het „dames-comité" gegaan, waarin de Hervormde diacones „Zuster Dina" (Zr. Dina Bronders) eens zo'n grote - sociaal bewogen - rol zou spelen.

Dat comité hielp vroeger heel vaak arme gezinnen in het dorp. Tante Maartje had niet veel hoeven te zeggen ... Griet werd aan een fijne Sunterklaes-avond geholpen en Tante Maartje deed er nog 3 hemdjes uit haar winkeltje bij ... ..

Want zó waren ze vroeger wel in Zandvoort.

Hoe „Ouwe Dappere Kees“ „De Pumper“ van zijn smarten verlostte . . .

't Kwam allemaal door het „smakken“ bij Mijntje van Hendrik de Beer

DEZE EEUW had nauwelijks enkele jaren zijn intrede gedaan toen caféhouder Cornelis Drayer (ouwe Dappere Kees) de gordijnen sloot van zijn gelagkamer, die een ruim uitzicht bood over ons oude Schelpenplein. Nog even keek hij naar de paars-blauwe vrieslucht, die zich aftekende rond de torenspits van de Hervormde Kerk. De staart van de koperen haan blikkerde, nog wat na in de laatste stralen van een ondergaand winterzonnetje, maar hij was soms amper zichtbaar, omdat de kop van de haan stoer oostwaarts wees . . .

- Dat wordt een hardstikke kouwe Suntereklaes - zei ouwe Dappere Kees en hij trok het laatste gordijn resoluut dicht. Hij wierp een paar brokken strandhout in de kachel en schonk een borrel voor zichzelf in. Met één korte, driftige slok was de borrel in zijn reusachtige lijf verdwenen . . .

- 't Zal vanaavond niet druk worde - zei hij tegen zichzelf. - Suntereklaes avond is niks voor 'n café. Dan benne ze allegaer thois . . .

D'r zaten nog een paar vaste klanten, maar daar kon hij het niet van maken. Al kostte een borrel maar 5 cent, ze bestelden maar matig. En maar kletsen en redekavelen over de visserij. 't Liefst had Cornelis Drayer zijn zaak maar gesloten om een keer vroeg onder de wol te gaan. Want overdag was hij in duin aan het werk. Hij had nog mist op zijn aardappelland liggen en die most er méér dan nodig onder vóór de grond te hard werd.

Hij was véél te laat dit jaar. Maar ja, caféhouder en aardappelteler, hoe kan het altijd samen? Intussen dacht hij al weer aan zijn tentje bij de IJskom achter de Brederodestraat. 'Als het goed ging vriezen kon hij dáár weer wat verdienen aan de schaatsenrijders. Hete anijsmelk en ronde koeken . . . Hij had de planken voor zijn tentje er al vast heen gebracht, maar die donderstraele van jongens maakten er een vlot van om te varen. Hij had die Rokus Termes al drie keer hijgend achterna gezeten omdat hij de aanvoerder was van de vlottenvaarders. Maar hij had hem nooit gekrege . . .

„Ik had 'm dood 'e sloege - dacht ouwe Dappere Kees, terwijl hij zich weer een borrel inschonk. Tenslotte vroor het buiten . . . 't Zou wel een dooie avond worde . . .

EEN PAAR PERCELEN naast het café van ouwe Dappere Kees (waar nu Smederij Gansner staat) stond het propere huisje van de „Pumper“. Hij woonde aan de Schulpweg (de tegenwoordige Buureweg), recht tegenover „Ouwe Kers“ de jachtopziener, in welk huis in deze dagen middelen worden verkocht ter beteugeling van de uitbreiding van het mensdom . . .

Onze brave „Pumper“ was een nuttig mens in het Zandvoort van die dagen. Hij haalde de ,tonnetjes‘

op langs de huizen, die men bij gebrek aan riolering zo broodnodig had. Hij zette ze op zijn wagen om ze getrouwelijk te ledigen in het duin, achter het huis van burgemeester Beeckman. Ook de beerputten bij de hotels en de grote café's pompte hij plichtsgetrouw leeg en bracht derzelve inhoud naar duin. Zijn sanitaire diensten bezorgden hem de bijnaam van „de Pumper“, maar minder bevriende dorpelingen noemden hem óók wel oneerbiedig „de Strondbeer“, maar daar was 'hij minder gelukkig mee. En o wee wie het in zijn tegenwoordigheid zei . . . Die kon een „bats“ in zijn nek krijgen.

„De Pumper“ heette eigenlijk Jacob Koper van zijn echte naam en was overigens een ordentelijk mens, die in 1837 het levenslicht mocht aanschouwen en die nog nooit iemand kwaad had gedaan. Nog 2 jaar en hij zou bij de Gemiente met een klein pensioentje als achtenswaardig burger - de geschiedenis ingaan, zijnde een trouwe dienst-knecht der gemeenschap, al ledigde hij dan ook maar tonnetjes met kwalijke inhoud . . .

De vrouw van „de Pumper“ was een trouwhartig mensje, dat even trouwhartig voor haar gezinnetje zorgde. En omdat het „Suntereklaes zou worden had ze stiekem een paar lootjes gekocht bij Mijntje van Hendrik de Beer (Schaap) in het knusse winkeltje aan de Duinweg. Dat was altijd zo met Suntereklaes. Dat noemden ze „smakken“ vroeger. De overgebleven winkelvoorraad

Een kijkje op het Schelpenplein ten tijde van „Ouwe Dappere Kees”.

(kapotte suikerbeesten, koekresten en pepernoten) werd in papieren zakken gedaan en verloot.

Ouwe Jaap Sok (de reddingboot-schipper) zat dan op de toonbank en trok de lootjes. Trok er een no. 5 dan galmde hij: „Wie heb er no. vaif die kraigt Suntereklaes ze waif”.

En de gelukkige had dan een Sinterklaaspop, zonder kop, maar goed genoeg om er 's avonds van te genieten bij een knap bakkie koffie . .

De vrouw van „de Pumper” won óók een grote zak met resten van koek en zoete heerlijkheden en spoedde zich huiswaarts . . . onwetend over het onverwachte onheil, dat ze zou gaan oproepen . . .

VREDIG DAALDE de aandonkerende winteravond over het vissersdorp Zandvoort op deze koude 5e december, de verjaardag van de Goed Heiligman, de vriend van jong en oud . . .

De rook van de hout-gestookte kachels kringelde overal een ijle lucht tegemoet en in de straatjes kon men de houtlucht snuiven, die soms vermengd was met de doffe geur van de aan het strand gejutte smis-kool.

In het huisje van de Pumper was het ook één en al vrede en rust. Hij zat languit op zijn ouwe leren stoel bij de kachel en kauwde tevreden op zijn pruimpje. Het was vandaag al de tiende keer, dat hij een verse pruim achter in zijn wang holte had gestopt. Lekkere B.Z.K., die hij haalde bij Kees de Laers. Beter merk was er op héél de wereld niet . . . In het kleine keukentje maakte z'n vrouw een bakje geurige, dampende koffie. De geur trok door de kamer en verhoogde het gevoel van veilige geborgenheid in zijn kleine, maar o zo propere huisje. Z'n vrouw kwam de kamer binnen met de koffie en in haar arm hield ze een ritselende papierzak. Heb ik 'ewonne met smakke - zel

ze ter verklaring tegen haar man, die niet gewend was aan lekkernijen bij de koffie of het most soms een „knoisie” wezen . . .

't Is ommers Suntereklaes van-
aevend - vervolgde ze, terwijl ze de
Pumper zijn koffie aanreikte.
- En hier hei je nou een lekker brok

soikergoed. 't Is een rooie haen 'eweest, maer hij gong stikket in de winkel. Maer smaekke zal ie nog best . . .

De Pumper keek wantrouwig van het knalrode suikerbeest naar zijn vrouw en nam toen behoedzaam 'n hap, nadat hij eerst zijn pruim op de rand van z'n koffieschoteltje had gelegd. Zijn mond vulde zich met de zoete rijkdom van het versuikerde beest en het moest - aan zijn ogen te zien - tóch wel beter smaken dan de scherp bijtende tabaks-sappen, waarin zijn tanden en kiezen zich sinds zijn jongelingsjaren mochten verheugen . . .

Maar, o gruwelijk onheil op deze zo vredig begonnen avond. Het dik rode sap van het vermalen suikerbeest woelde tussen het kerkhof van een paar zwart grijnzende kiezen en stortte zich uitgerekend op zijn meest zwakke kies, waarvan nog enkele stompen omhoog staken als wachters op een nieuwe morgen . . .

Het mier-zoete vocht drong zich met wellust in de zwart-geblakerde holte van zijn door tabakssap altijd verdoofde verstandskies, maar nu was het alsof de Pumper door zijn stoel zakte door een smerige, judas-achtige, venijnige pijn-scheut, die jengelend door zijn kaak trok.....

En dáár kwam al een tweede pijn-golf...

— Wat hei je me nou 'egeve vrouw kreunde de Pumper met een gezicht alsof zijn vrouw hem in alle gemoedsrust een stuk snelwerkend vergift had toegediend...

— Mens, 't is een brokkie soikergoed. Smaekt 't dan iet?

— Maid, daer kraig ik een pain in me bek van die rotsooi! Bij wie hei je dat 'ehaeld...?

— Nou, bij Mijntje van Hendrik de Beer en die heb altaid goeie waer - pruttelde ze terug.

De pijnen van de Pumper werden ondraag'lijk. Hij vloog naar de pomp op het binnenplaatsje en spoelde zijn kiezen met het ijskoude water, maar toen werd het nog er-

ger... Hij ijsbeerde met zijn hand op zijn wang van de kamer naar de keuken en van de keuken naar de kamer... Soms stiet hij een paar klanken uit, die het midden hielden tussen Godslastering en een bede om een spoedige verlossing uit dit leven...

Tenslotte werd het zijn vrouw duidelijk, dat de Pumper bedoelde, dat die rot kies d'r oit most en anders maer dood... Geen tussenweg meer en het was overigens nog maar gelukkig, dat ds.Hulsman niet door de Schulpweg ging, want die kon beslist niet tegen Goddeloos vloeken en heilloos zweren.....

— Gaet dan maer mee naer ouwe Dappere kees. Dan mot ie hem maer trekke!

En ze deed haar Zundagse omlagdoek om, want die was veel warmer dan haar doordeweekse...

De Pumper volgde haar als een schaap, dat ter slachtbank geleid werd. Want wie in de handen van Oude dappere Kees viel moest zelfs alle wanhoop van kiespijn en pijnscheuten vèr echter zich hebben gelaten . . . Zonder de hope op erbarmen . . .

* * *

TOEN ZE HET BIJNA verlaten café van Ouwe Dappere Kees binnenkwamen, waren er weinig woorden nodig. Cornelis Draijer zou weer de geroepene zijn om als „chirurgijn” op te treden. Daar dankte hij tenslotte de naam „Dappere Kees” aan. Naar ouwe dokter Gerke gaan deden de Zandvoorters voor kiespijn niet zo gauw. Die verdoofde je kaak ook maar zo-zo, want er waren in die dagen nog geen goede middelen... Bij Ouwe Dappere Kees kreeg je tenminste eerst 4 borrels oud-Vaderlands vocht en dat bewerkte twee dingen : „méér moed” en de illusie „dat het al minder werd...”

Maar bij de Pumper bleef de moed op de nul-lijn en illusies had hij ook niet meer . . Niet één meer! Ouwe Dappere Kees ging inmiddels

naar de keuken, waar in een schuiflaadje „de knijptang” gereed voor „gebruik” lag. Dan stond ook het zinken teiltje voor het bloed en in het café waren nog wel twee „vasthouders” te vinden tegen beloning van een borrel . . .

En zo ging de Pumper op deze zo vredig begonnen avond zijn noodlot tegemoet...

Hij werd door twee helpers in de keuken stevig in een stoel gedrukt en Dappere Kees opende de tang...

De Pumper sperde zijn ogen van pure angst en ellende wijd open en voelde de zware eeltige vingers van Kees in zijn mond... Even later sloot de tang zich om de kies, maar o Here, er zat ook een stuk van zijn tong tussen..... De Pumper brulde en krijste als een varken, dat ze verkeerd gestoken hadden en wist zo te bereiken, dat zijn spraakvermogen voor het verdere leven gered werd...

Vier keer schoot de tang krakend van de resten der halstarrige kies... Het bloed droop uit zijn mondhoecken en af en toe mocht hij even spuwen in het zinken teiltje, dat ze op zijn knieën hadden gezet!

Er voltrok zich langzamerhand een bloedbad, dat slechts onderbroken werd door het wilde krijsen van het slachtoffer... Ook de taal werd steeds liederlijker...

Na een half uur — de Pumper was meer dood dan levend — gleed de kies met de zwart-bruine wortels langs de bloederig geknelde randen van het tandvlees hemelwaarts en staarde Ouwe Dappere Kees in een bloed-kolkend gat...

't Leek op een gat in het strand als er juist een mijn geploft was... Een bomkrater zouden wij in onze dagen zeggen...

In de gelagkamer werd hij met véél alcohol weer op zijn verhaal gebracht.

— Veul spoele met jenever — zei Ouwe Dappere Kees, die tenslotte óók om de „commercie” dacht.

— Dan kraig je morrege gien dikke bek...

De Pumper knikte nog in zijn knieën toen zijn vrouw hem met zachte drang van de tapkast wist los te weken, want anders was-ie nog „blauw” geworden ook...

— Laete we maer naer hois gaen, zei ze.

Maar ze sprak gien woord meer over Suntereklaes-aevend..... De totale kosten waren 'n daalder en

drie stuivers...

Toen de Pumper op zijn bed lag na te steunen van de verschrikkingen en de doorgestane emoties, viste zijn vrouw de koekresten uit de zak van Mijntje . . . en deed ze op een schaalte.

Het hel gekleurde suikergoed deed ze in haar boezelaar en liep er mee naar de misthoop achter

haar huisje. Ze bedekte het met 'n vers laagje varkens-mest uit de schuur

— Die voile rotsooi — zee ze . . .

— En dat nog wel op Suntereklaes!

De Pumper had zijn laatste „soikergoed” in dit leven geproefd!

„De Moriaen” was trouwe badgast van de voortijd...

De eerste wereldoorlog, 1914-1918, heeft Zandvoort betrekkelijk in ruste gelaten. Nu ja, de vissers verdienden gruwelijk veel geld en er werd nog wel eens braaf geëet, want de visserij was een gevaarlijke zaak geworden tussen de mijnen, de loerende torpedo-jagers en U-boten. Als de vissers uit het station kwamen met hun welgevulde zee-zak op de rug dan moesten er steevast eerst weer een paar borrels komen vooraleer zij de koers konden verleggen naar de echtelijke woning. En verder was er dan de warme ontvangst van de Belgische vluchtelingen, waarvoor een deftig comité van dames en heren uit de Burgerij was opgericht, die de opname van de uitgeweken Belgen werkelijk menslievend verzorgde! Uit dankbaarheid schonken ze later een prachtig gedenkraam in kleurig glas en lood, dat nog altijd te zien is in de grafkapel van Paulus Loot in onze Hervormde Kerk.

Maar er was iets héél anders, dat in die jaren op de gemoedsrust der Zandvoorters werkte...

Het was de jaarlijks terugkerende „Moriaan” een badgast van de voortijd”, die steeds weer haar intrek nam bij Jaan de Beer op de hoek van de Spoorstraat en de Pakveldstraat. Als zij er weer

was, raakte menige brave Zandvoorter echt van slag af...

We hebben het ware verhaal, dat nu volgt, mogen optekenen uit de mond van enkele Zandvoorters, die nu, als goede en voorbeeldige huisvaders bijna op de leeftijd der sterken — tóch bekenden, dat ook zij in hun jonge jaren de ogen niet konden afhouden van die welgeschapen, knappe weelderige jonge vrouw, die omtrent haar vrouwelijke bekoorlijkheden geen geheimen liet bestaan. Al liet ze ook talloos vele mannen knetterend een blauwtje lopen...

Ze was dan ook zeker bijzonder knap met haar ruim 30 jaren en haar welgevormde lijnen werden afgetekend door fraaie nauwsluitende japonnen van de duurste snit. Ze was opmerkelijk modern voor die tijd en schuwde geen bloot. Ze etaleerde op gulle wijze de rijke verworvenheden van haar vrouwelijk schoon en wel zó, dat de grens der bedenkelijkheid altijd met een ontwapenende liefvalligheid tóch werd overschreden... En toch, kwetsen deed ze niemand of het moest wel een heel oude zuurpruim zijn...

Als ze door de smalle straatjes van het oude dorp liep werd ze vanuit een schuurtje vaak stiekum bewonderend nageogd door een eerzame Zandvoorter, die het natuurlijk voor zijn vrouw niet wilde weten...

De Apostel Paulus zegt: „Wie in

gedachten zondigt, zondigt reeds!”

Er moet toen wel bar weinig aan Paulus gedacht zijn, want het zwakke vlees won het maar al te vaak van de gewillige geest...

„De Moriaan”.

Ze noemden haar in Zandvoort „de Moriaan”, omdat ze altijd zo’n diep bruine teint had. Als ze in het voorjaar uit het wufte Amsterdam kwam, was ze al bruin van haar zelf. En als ze wegging na twee maanden had de voorjaarszon, die zij met volle teugen aan ons strand genoot, haar bijkans zwart verbrand..... Ze hield van ons strand en was er dan ook bijna dagelijks. Ook maakte ze graag een zeiltochtje op zee in een bomschuit, die naar teer en traan rook. Maar ze genoot intens...

Ze was een vriendelijke vrouw, die graag een praatje maakte in de altijd drukke Spoorstraat, die de verbinding vormde tussen Zuidbuurt en Noordbuurt en waar een groot deel van ons dorpsleven zich afspeelde. Ze sprak hoofdzakelijk met vrouwen en kinderen en menig kind nam ze aan de hand mee naar het kruidenierswinkeltje van „Popple Moeke”, onderaan het „Schuitlegat”, om het te verwennen met zoethout en veterdrop..... Ze kon best wat missen zeiden de Zandvoorters, die haar eigenlijk wel mochten en haar overigens wel wat oneerbiedig „de Moriaan” hadden gedoopt om haar donkere huid... Tegen de mannen was ze koel en uit de hoogte.

„We benne zeker te min voor die zwarte”, zeiden ze misnoegd.

Deftige heren.

Voor al het eerste jaar was ze de sensatie van het dorp. Tot in alle kringen werd ze „besproken”, hetgeen tengevolge had, dat veel overigens bezadigde Zandvoorters, plotseling — heel toevallig hoor — veel vaker door de Spoorstraat gingen dan wel strikt noodzakelijk was. Het lage huisje van Jaan de Beer kreeg een opmerkelijke belangstelling, maar de vrij solide planken van de schutting verborgen meesttijds „de verboden vrucht...”

De lage huisjes van de Spoorstraat hadden een aparte bekoring.

Ze sliep 's morgens altijd lang uit, want de avonden werden besteed aan feestjes, die zij bij voorkeur aan huis gaf. Dan kwamen er met de trein deftige heren met snorren en baarden in welgesneden costuums, compleet met spierwitte „vadermoordenaars” en gedistingeerde zelfbinders. Deze heren uit welgestelde Amsterdamse kringen noemde zij losjes bij de voornaam, hadden de Zandvoorters al vastgesteld. Nee, „deugen” kon ze natuurlijk nooit . . .

De ouwe „Quarles” (Keur), die naast Jaan de Beer woonde, hoorde tot diep in de nacht door een half steens muurtje het vrolijk klinken der glazen en de gezwollen taal der Amsterdamse upper-ten en trachtte vaak vergeefs de slaap te vatten. Om 4 uur moest hij weer op om in duin groenland te spit-ten...

„Ik wou, dat die kerels borst-ten”... zei hij wel eens, misschien wel wat on-eerbiedig met betrekking tot deze voorname hoofdstedelingen...

Naar „Blauw-Wit”.

De andere dag ging ze met pracht en praal, voorzien van alle bad-attributen, naar het strand, waar ze bij het badkantoor van „Blauw-Wit” een kaartje kocht. De badvrouwen bedienden haar graag en hielpen haar vaak in de badkoets bij het behoedzaam uit- en aantrekken van haar nauwsluitende robe en corset. Ze werden er rijkelijk voor beloond, evenals de badman, die haar in zee om allerlei redenen — ook zonder veiligheids-overwegingen — volgaarne in het oog hield...

Haar verschijning in zee zorgde altijd voor een oploople bij de koetsen van meer dan bescheiden omvang. Deftige bebaarde heren tuurden plotseling „naar de zee”, maar konden niet verhoeden, dat hun ogen tóch langs dwaalwegen, gefascineerd werden gericht naar één en hetzelfde punt . . .

O, Apostel Paulus . . .

„Een stuk...?”

Het is niet mogelijk gebleken om ondanks naspeuring en informatie te weten te komen welke benaming men in die dagen had voor een vrouw met meer dan normale proporties aan vrouwelijk schoon. De tegenwoordige jeugd zou zonder twijfel vastgesteld hebben, dat het „een stuk” was. Zou het ook zo gek zijn om nu te spreken van „de sexbom van de Noordbuurt”?

Want haar verschijning verwekte bij iedere man in die dagen méér dan normale hart-slagen, zo werd ons verzekerd...

De jeugdige Zandvoorters spraken frank en vrij over de bekoorlijkheden van „de Moriaan”, maar in de lounge van Hotel „Groot Badhuis” vertelden voorname heren — aan de bittertafel — nogal verhit (de dames waren niet in de buurt!) op fluisterton verhalen die steeds door gedistingeerd ge-grinnik werden onderbroken... Hun ogen glinsterden daarbij nogal abnormaal.....

Wat deze heren niet konden doen deed een aantal opgeschoten Zandvoorters wel. Tegen de schemering gluurden ze tussen de kieren van de schutting door om nog een glimp van „de Moriaan” te kunnen opvangen . . . Totdat Jaan de Beer het in de gaten kreeg en ze wegjoeg met de bezem. „Smeelappen!”, riep ze.

Geen overlast.

„De Moriaan” was erg gesteld op Zandvoort. Ze kon het goed vinden met de bevolking, die haar toch echt geen overlast bezorgde. En die paar lastige mannen hield ze zelf wel op een afstand. Ze was gewend om met mannen om te gaan...

Tegenover Jaan de Beer was het café van Engel „Stijfsel” (Molenaar). Ze dronk er graag een borrel en zag er ook niet tegen op om een paar oude Zandvoortse vis-sers te tracteren op een ouwe klare.

Als de opmerkingen wat al te vrij werden, stapte ze op en wandelde het dorp in.

Bij Floortje van der Schinkel aaide ze op het erf de grote trek-hond, die altijd voor zijn kar liep, want ze hield veel van dieren..... Vriendelijk groetend liep ze de Spoorstraat uit, het Dorpsplein over naar de Kerkstraat. Dan stond ze vaak onder aan de Strandweg te genieten van de ondergaande zon.

Een enkele durver nam met een hoffelijke, sierlijke zwaai zijn strohoed af en trachtte haar te benaderen met een nietszeggend smoesje. Met haar ogen boorde ze hem de diepe, diepe grond van de Strandweg in . . . Ze liet zich op straat niet aanspreken!

Jaar op jaar bleef ze naar Zandvoort komen. Ze hoorde bij „de voortijd”, telkens als het seizoen weer langzaam tot leven kwam. Maar vlak voor de grote drukte was ze weer weg. Naar Amsterdam, waar ze een riant huis bewoonde in een héél nette buurt. Wie ze was? 't Doet er even weinig toe als de reputatie van haar „beschermheer”, die in het voorname Den Haag een geslaagde

antiquair was. Over beiden heeft het graf zich reeds lang geleden gesloten... Buiten hem om waren er nog meer vriendjes uit betere kringen van onze hoofdstad... De antiquair was echter een man, die de regelmatige bezoeken aan zijn geliefde altijd dagen van tevoren aankondigde, in liefdevolle brieven met sierlijke krul-letters op geschept oud-Hollands papier. Zo ging dat toen... Hij trof daarom nooit te ongelegener tijde „medeminnaars” van „de Moriaan”, die ieder jaar haar eenvoudige zomerresidentie betrok bij Jaan de Beer, een goedge Zandvoortse vrouw in de Spoorstraat op de hoek van de Pakveldstraat.

Het huisje van Jaan de Beer is al lang gesloopt en de Spoorstraat is niet meer. Op deze plaats is nu de Noorderstraat gekomen. Slechts

in een vervagende herinnering zien we nog steeds de oude planken schutting...

Na 1922 heeft Zandvoort haar nooit meer gezien. De sex-bom van de Noordbuurt kwam niet meer...

Zandvoort heeft nog heel lang over haar gepraat en er zijn nu nog heel wat Zandvoorters, die haar beeld nog duidelijk voor de geest kunnen halen.

Maar 't was dan ook een heel mooi „stuk”, dat was ze!

De tijd heeft haar aardse silhouet tot stof doen wederkeren...

* * *

Kloppende harten en steelse blikken in het oude Zandvoort.

leiding van mej. Elisabeth Bakels (†) werden de oud-Zandvoortse costuums steeds meer en meer uit de kast gehaald en gebruikt voor het opvoeren van eenvoudige schetsen uit het vroegere Zandvoortse volksleven. Mej. E. Bakels heeft vele van deze eerste schetsen geschreven, waaronder „Koppiesdag”, dat zelfs een plaats kreeg in het Zandvoortse historische boek „Gort met stroop” van Dr. Tj. W. R. de Haan. Meerdere van haar werken zullen in het gedenkschrift worden vermeld. Weer later heeft ook mevrouw E. Jongsma-Schuiten op verdienstelijke wijze een groot aantal toneelwerkjes voor „de Wurf” geschreven, die eveneens grote waardering verdienen.

In de vijftiger jaren tekent de folkloristische taak van „de Wurf” zich steeds scherper af en tenslotte kwam het besluit van de vereniging om geheel op de folklore over te gaan. Mede hierdoor kreeg „de Wurf” een andere, nieuwe functie in ons dorpsleven, ook al doordat zij voor geheel nieuwe taken werd geplaatst. Want steeds meer werd „de Wurf” nu betrokken in de representatie van Zandvoort, zodra hiervoor dan ook maar enige aanleiding bestond. „De Wurf” verscheen bij recepties, bij jubilea, bij openbare feestelijkheden, bij gouden huwelijksfeesten en historische evenementen. De vereniging mocht daarbij steeds veel sympathie en waardering oogsten. Ook bij liefdadigheidsfeesten werd nimmer tevergeefs een beroep op „de Wurf” gedaan. Zij trad op voor zieken en gezonden, bejaarden en gehandicapten, voor rijken en voor armen, voor iedereen! Ook buiten Zandvoort.

In 1955 werd op initiatief van wijlen mej. E. Bakels ook een volksdansgroep aan de vereniging toegevoegd, die zich tot de huidige dag nog steeds met groot succes weet te handhaven niet alleen, maar verder kon worden uitgebouwd.

Toneel-avonden.

MAAR HET SPELEN van oud-Zandvoortse revue's, schetsen en toneelstukken werd bij dit alles niet vergeten. Jaarlijks worden tenminste drie toneelavonden gegeven, die, dank zij de grote belangstelling voor het oude Zandvoort bij onze bevolking, altijd volledig uitverkocht zijn.

Tot de taken van „de Wurf” mag ook gerekend worden het deelnemen aan de zomerse V.V.V.-evenementen voor onze badgasten. Reeds een groot aantal jaren achtereen worden in de zomermaanden op het Gasthuisplein openlucht-uitvoeringen gegeven, die de bezoekers van Zandvoort een ruim inzicht verschaffen hoe het oude Zandvoort reilde en zeilde.

Identiteit.

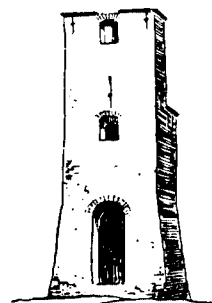
EN ZO WERKT „de Wurf” al jaren mee om de ware identiteit van het oude Zandvoort duidelijk te stellen door de oude gebruiken in stand te houden en het dialect van onze plaats te bewaren. Vooral in de toneelschetsen wordt dit dialect nog steeds gebruikt, maar het wordt — vooral voor de jongeren — steeds moeilijker het vroegere Zandvoorts goed uit te spreken.

„De Wurf” is niet alleen een vereniging voor de echte, geboren Zandvoorters, maar heeft ook grote sympathie en waardering mogen ondervinden van niet-Zandvoorters en van inwoners, die van buiten 't dorp kwamen. Ook zij vinden in „de Wurf” een weg naar de verbondenheid met ons dorp en met ons dorps-eigene. En dat is ook wat „de Wurf” graag wil. Het aankweken van een goede saamhorigheid in oprechte verbondenheid aan elkaar is — in deze tijd van toenemende tegenstellingen op schier elk maatschappelijk terrein — een uitdaging en een noodzaak om elkaar weer te vinden en te her-vinden. Daartoe moge het verleden ons wellicht helpen en ten voorbeeld staan.

Uit het verleden valt ontegenzeggelijk veel goeds te leren, al zullen we daarbij echt niet mogen gaan romantiseren of idealiseren.

Dat het werk en het folkloristisch streven van de vereniging „de Wurf” nog steeds mag bogen op de sympathie en de instemming van onze bevolking, is bij herhaling bewezen. Dáárdoor weet zij zich dan ook gedragen en dat schenkt haar het enthousiasme om er mee door te gaan.

En zij zál dan ook doorgaan zolang onze bevolking er achter blijft staan. Zolang de zalen nog uitverkocht zijn en het mooie Zandvoortse volkslied nog uit volle borst wordt meegezongen door de Zandvoorters van vandaag!

De plaats van „de Wurf” in het Zandvoortse volksleven

Veel sympathie en waardering ondervonden.

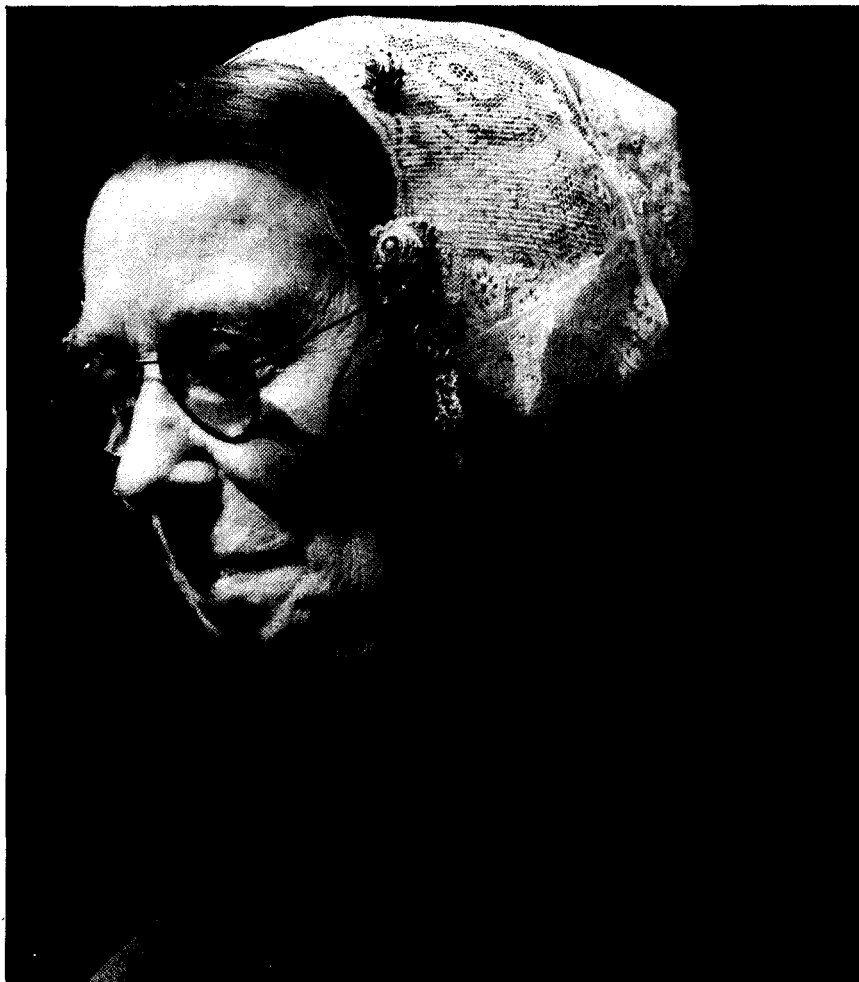
HET IS ALLEMAAL begonnen in onze nijvere Kerkstraat en directe omgeving. Men gevoelde destijds behoefte aan een buurtvereniging om eens wat meer gezelligheid te brengen in het leven van alle dag en óók om een hechtere band met elkaar te hebben. En zo ging op 1 februari 1948 een vereniging van start, die aanvankelijk geheel aan het gestelde doel beantwoordde, doch later een geheel andere richting zou inslaan. De eerste jaren waren inderdaad zeer goede jaren met regelmatige bijeenkomsten, feestjes, kien-avonden, bustochten en uitstapjes en niet te vergeten onvergetelijke St. Nicolaasfeesten voor de kinderen van de leden.

We willen — met opzet — geen namen noemen van oprichters en bijzonderheden van deze vereniging, die al spoedig haar naam: „de Wurf” kreeg.

Het is echter meer de bedoeling van dit artikel om even stil te staan bij de verdiensten van „de Wurf” voor het Zandvoortse volksleven. Immers, de aanvankelijke buurtvereniging is nu uitgegroeid tot een folklorevereniging, die zich in deze dagen richt naar het oude Zandvoort van weleer en waarin men duidelijke elementen van die tijd herkent.

Elisabeth Bakels.

DIE KARAKTERVERANDERING heeft geleidelijk aan plaats gevonden toen het feest vieren duurder werd, de animo daarvoor daalde en 't organiseren van oud-Zandvoortse avond een groter succes bleek te zijn, dat beter bij de gehele bevolking aansloeg. Onder de bezielende

Mej. Elisabeth Bakels (†) die de stoot gaf tot oprichting van de folklore-afdeling.

„De Wurf” tijdens een historische tentoonstelling in een oud-Zandvoortse kamer.

Het leven van Jan Snijer

(lange Jan)

Op de Oudejaarsavond willen wij ons een ogenblik bezinnen op de zin van het leven, ons kortstondig bestaan op deze voortjagende wereld. Het doet er niet toe op welke plaats wij zijn gesteld, belangrijk is hoe wij onze opdracht vervullen. Onderstaand artikel moge U daarover iets vertellen . . .

Oudejaarsavond 1963 nadert thans met rasse schreden. Wederom ging een jaar voorbij, dat de meesten onzer slechts hebben beleefd als een gedachte, als een zucht. En staat het zó ook niet in de negentigste Psalm (vs. 9.) „wij brengen onze jaren door als ene gedachte . . .”?

Het leven gaat sneller, steeds gejaagder, we kunnen het vaak niet bijhouden. En dan grijpen we vaak naar dat, wat voorbij ging, naar de zin van de dingen, al begrijpen we die vaak niet. Vooral de oudejaarsavond is de avond van de bezinning, van de terugblik, van de balans van verlies en winst in ons leven. We denken aan hem of haar, die we verloren, aan de zorgen en moeite, aan het verdriet, aan de vrees maar ook aan het goede, dat we ontvingen. De oudejaarsavond is vaak zo'n avond van velerlei stemmingen. En toch is het goed om eens eenmaal de blik te laten gaan over alles wat ons leven beroerde om uit die jagende gedachte, die voortjaggerende levensdrift toch die waarden terug te vinden, die de zin van ons leven bepalen. Want wij mogen niet zinloos de dagen laten voorbijgaan, wij mogen niet zinloos heen jagen naar een onbekende verte. Wij mogen de diepte, de bestemming, de lotsbepaling van ons leven niet overlaten aan de som der toevalligheden . . .

't Is weer bijna oudejaarsavond, 't Leek ons een goede gelegenheid om nu wij toch willen terugblikken in de vaart onzer jaren eens een merkwaardig leven van een even merkwaardige Zandvoorter in de herinnering te roepen. Van een man, die van zijn 85 levensjaren er ruim 61 heeft doorgebracht in tal van open-

bare functies. Dit is een leven geweest, waarin al de dagen zijn gebruikt, waarin een ijver, een dienstbetoon en een verantwoordelijkheid zijn getoond, die in onze dagen welhaast en welzeker onvoorstelbaar geacht moeten worden . . .

Daartoe werden we met grote medewerking van mej. Elisabeth Bakels, de Hr. G. N. de Heer, oud-gemeente archivaris van Zandvoort en de Hr. Deesker van de afd. Registratuur ten Gemeentehuize, in staat gesteld door de verstrekking van de benodigde gegevens over het leven van Jan Snijer, waarvoor hier een welgemeend woord van hartelijke dank zeker op zijn plaats is!

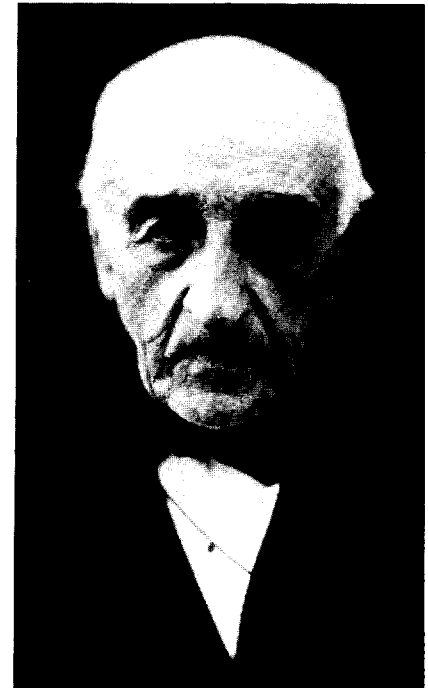
Het leven van Jan Snijer, bij de oude Zandvoorters beter bekend als „Lange Jan” begon op 3 mei 1835. De baker zag niet veel heil in de jonggeborene en voorspelde, dat hij vroeg bij God zou zijn . . .

Had deze vrome vrouw ook maar kunnen bevroeden, dat deze Jan Snijer eenmaal de sterkste, de krachtigste de meest gevreesde man van Zandvoort zou worden, zij zou haar gedachte verzwegen hebben ... In zijn dagboek, dat hij met zwierige letters steeds nauwkeurig heeft bijgehouden en welk historisch document ons door mej. E. Bakels ter lezing werd gegeven schrijft hij:

„Ik was een zwak kind en kreeg er later de Engelse ziekte bij. Toen ik 1½ jaar oud was moest ik levertraan drinken en gebruikte 7 flessen. Als ze mij vergaten het te geven dan dacht Jan er wel aan, ik was er zo aan genecht. . .

Op ruim 2 jarige leeftijd moest ik baden gebruiken en mijn eerste bad was een tobbe met zeewater. . .” Later werd hij in de zee zelf „behandeld” en ter droging in het warme duinzand gelegd. In zijn 3e levensjaar leerde hij eerst lopen. Door zijn „pijnlijk en ziekelijk gestel” had hij steeds rondgekropen. Het is vooral zijn grootmoeder geweest, die zich het lot van het ziekelijke kereltje heeft aangetrokken en die hem als haar eigen kind heeft gekoesterd tot zijn twaalfde jaar. Haar heengaan is een enorm verdriet voor hem geweest.

Hij leerde voortreffelijk op school en zat op zijn 11e jaar in de hoogste klas. Hij schrijft: De boeken: Braven Hendrik, De jonge Zeeman, de Landman, Geschiedenis van Jozef, allen gehad. Nooten en Rekenen waren moeyelijk . . .

JAN SNIJER (Lange Jan)

Uren, dagen, maanden, jaren, vliegen als een schaduw heen.

NAAR ZEE.

Daarna is hij op 12 jarige leeftijd naar zee gegaan en voer een aantal jaren op de Zandvoortse schuiten waar hij het harde zeemannsleven leerde kennen. Hij maakte vele stormen mee en eenmaal verdaagden ze zelfs dwars van Terschelling waar ze ankerden aan de rand van een droge plaat (zandbank). Moe, koud, (de brand was op) en totaal uitgehongerd liepen ze na de storm op de kust aan, waar ze liefderijk werden opgenomen door de eilandbewoners. Thuis gekomen was hij nog juist op tijd om zijn „Grootje” te zien sterfen „die al die tijd sprakeloos en stil gelegen had . . .” Zij dacht, dat hij was „gebleven”. . .

Na de varenstijd kwam hij bij een oom, die hem opdroeg zijn land te spitten. Van het ochtendgloren tot in de late avond werkte hij als een paard met spitten en planten (aard-appelen) en kreeg zelfs op zijn weekloon een dubbeltje opslag . . .

KOSTER.

In 1850 werd de gerestaureerde Herv. Kerk in gebruik genomen en werd zijn oom, Jan Groen, tot koster aangesteld. Jan hielp hem bij het klokluiden en het opwinden van het uurwerk. Tot zijn 18e jaar bleef hij zo hulpkoster totdat hij na het overlijden van zijn oom zelf tot koster werd aangesteld tegen een beloning van f 30,— per jaar. Voor het klok-opwinden kreeg hij nog f 4,— en 2 wagens turf per jaar . . . Het ambt van koster heeft hij niet minder dan 57 jaar vervuld, het luiden van de kerkklok heeft hij 60 jaar gedaan. Hij trouwde inmiddels met Willempje van der Schinkel, welke echt zeer gelukkig is geweest.

Intussen kwamen er nog meer baantjes los en was hij naast zijn voornaamste functies ook nog nachtwaker, als opvolger van

zijn vader hetgeen hij van 1857 tot 1900 heeft gedaan, voorts doodgraver, kustlicht-ontsteker, torenvlag uitsteker en omroeper (55 jaar).

In totaal is hij 61 jaar in gemeentedienst geweest, een mensenlevenlang in dienst van zijn geliefde Zandvoort. Waar geen mus uit de boom kon vallen of Lange Jan wist er van. Bij nacht en ontij ging hij door het dorp met zijn „Klap” (ratel) om zijn „twaalf ure heit de klok” uit te galmen. Dronken vissers bracht hij zorgzaam (soms onder zijn arm . . .) naar huis maar als ze vaak niet wilden dan sloeg hij ze naar huis, maar dan ook zo onbarmhartig, dat ze maanden uit zijn buurt bleven . . . Hij noemde dat: „even aan de klap ruiken”. Zijn lichaamskracht moet onvoorstelbaar geweest zijn. We lazen een ooggetuige verslag van een vechtpartij waarbij Lange Jan het opnam tegen 12 woest vechtende visserlui. Hij heeft ze gekraakt en verfrommeld . . .

CONFLICTEN.

Als koster diende hij 6 achtereenvolgende predikanten met grote liefde en achting, alhoewel zijn dagboek tal van hooglopende conflicten vermeldt. Niet alleen dat hij het met Ds. Swaluë (die hij vereerde) vaak braaf aan de stok had, zijn meeste conflicten had hij met de nogal driftig en kort-aangebonden Ds. Posthumes Meyes, die hier stond van 1904-1923. Niet onvermakelijk en ook niet altijd van humor ontbloot zijn de oorzaken van de conflictstof en Lange Jan wist vaak echter een moeilijke situatie door zijn guitige invallen tijdig te bezweren. Zo had hij eens de vlonder in de preekstoel niet helemaal plat neergelegd, zodat het ding erbarmelijk wiegelde. (Ds. Posthumes Meyes was nogal klein van stuk). Tijdens de preek wiebel-

de de dominé vervaarlijk van stuurboord naar bakboord. Telkenmale als hij in het vuur van zijn prediking de armen ophief kon hij zich nog tijdig aan de Bijbel vastgrijpen. Lange Jan die op zijn vaste plaats in de Kerk de draad van de eveneens nogal wiebelig geworden preek aldra kwijt was bezon zich reeds op zijn verontschuldiging . . .

Nauwelijks was de dienst ten einde of Lange Jan kreeg in de Kerkeraadskamer de volle wind van voren. Zijn antwoord was: „Dominé, ik heb het gezien maar ik heb God gebeden, dat U niet naar beneden mocht vallen en U ziet het de Almachtige heeft mij verhoord . . .”

Ds. Posthumus Meyes, die niet gauw op zijn mondje was gevallen zweeg toen, maar wierp bij het weggaan de deur snerpand in het slot . . .

ONTROOSTBAAR.

Eind januari 1904 brengt een zeer smartelijke dag voor „Lange Jan”, Zijn 18 jarige dochter Elisabeth had veertien dagen te voren een noodlottige val gemaakt van het balkon van zijn woning aan de Hogeweg (daar waar nu mevr. Van Fraassen woont). Na een vreselijk lijden, waarbij de oude Dr. Gerke alle denkbare hulp heeft verleend, sterft ze in zijn armen. Lange Jan is ontroostbaar. Hij gaat nu het 12e kind (van zijn 18 kinderen) begraven. Onder enorme belangstelling wordt het jonge Zondagsschoolonderwijzeresje ten grave gedragen. Ds. Hulsman, die juist naar zijn nieuwe standplaats Groningen was vertrokken had er de lange reis voor over om de rouwdienst te leiden. . . Lange Jan, die bij iedere begrafenis voorop liep volgde nu als een geslagen man de met ontelbare bloemen bedekte baar . . . Het was zijn 4e dochter, die Elisabeth heette. . .

Lange Jan is een zo merkwaartige figuur geweest, dat wij vele pagina's zouden kunnen vullen over zijn leven, zijn lief en leed, zijn zorgen, zijn moeiten, zijn plichtsbetrachting, zijn diep en innig geloof. Aan het einde van zijn leven werd hij door de Kerkeraad tot Ouderling der Ned. Herv. Gemeente voorgedragen, welk ambt hij - als alle andere - voortreffelijk vervuld heeft. Zelf een leven vol strijd en vaak fel verdriet gedragen hebbende wist hij voor anderen bij vele gelegenheden, ziekten, sterven en dood, het juiste en meest troostrijke woord te vinden. Want Lange Jan - zo schrijft hij het zelf - leefde uit het geloof.

Zijn dagboek, dat een aanecnschakeling is van feiten en gebeurtenissen uit het oude Zandvoort van de vorige eeuw is één groot getuigenis van de waarheid over datzelfde oude dorp aan de zee, waar heel goede,

maar ook heel slechte mensen hebben geleefd en geworsteld om het bestaan.

Niet alles is voor publicatie geschikt, omdat Lange Jan, vaak met een onbarmhartige oprechtheid ook de misstanden uit die dagen met naam en toenaam aan de kaak heeft gesteld.

De laatste bladzijde van zijn levensverhaal eindigt in 1903 waar hij zijn dagboek besluit met de woorden: „....en loopt mijn weg ten einde, voer mij O Here dan in de veilige haven van rust en vrede.

ZIJN EINDE.

Op 15 mei 1920 komt zijn einde ... Zandvoort is diep ontroerd. Hij werd begraven vanuit de Ned. Herv. Kerk, die tot de laatste plaats was bezet. Het Kerkhof was zwart van de mensen toen „Lange Jan” aan de schoot der aarde werd toevertrouwd.

Een groot Zandvoorter was heengegaan. Een man, die niet in hoogheid was gezeten, maar in dienende liefde en trouw zijn nederige functies heeft gemaakt tot een legendarisch voorbeeld van voorbeeldige plichtsvervulling.

Zijn graf is nog steeds bewaard gebleven tot op de huidige dag. Nog niet zo lang geleden hebben we er voor gestaan. Denkend aan deze grote figuur, die zijn leven boven alles zinvol heeft gemaakt.

Zinvol in de wereld en de dagen van toen . . .

Is dat ook niet ons aller opdracht? Voor het heden van nu en morgen!

Zelfs als omroeper was Lange Jan een autoriteit!

Nieuwe versterkingen voor de Noordzeekust!

Sluiseilanden van IJmuiden worden verhoogd

In kader van het Deltaplan

Zware windstoten en woest geselende regenflarden jagen over de naakte vlakte van de sluiseilanden van de haven van IJmuiden. In het noorden trekt een zware stormdepressie, die de Noordzee met windkracht 10 met helse fonteinën over de zuidpier joeg, stuiptrekend af naar het Oostzeegebied. Maar nóg raast en brult de zee, nóg giert de wind om de lage huisjes van het sluispersoneel, nóg kolkte het opgejaagde water tegen de hechte remmings en steigers. De Nederlandse kust heeft de zoveelste aanval doorstaan en afgeslagen in het najaar van 1963, maar reeds waarschuwt De Bilt voor een nieuwe naderende depressie, die opnieuw zal trachten toe te slaan waar de verdediging het zwakst is . . .

Op het midden-sluiseiland stond het monument van Justus Dirks, hoofdingenieur 1e klasse van de Waterstaat, eerstaanzend ingenieur bij de Amsterdamse Kanaalmaatschappij, die het Noordzeekanaal groef door Holland op zijn smalst. Dat monument stond er . . . maar het is nu weggehaald en we waren getuige van het transport der laatste stukken hardsteen. Ergens tussen de huisjes van het sluispersoneel werden de zware stukken — keurig genummerd en gemerkt — neergevlijd in het gras. De zware koperen gedenkplaat kreeg een plaats in een verfmagazijn, opgehangen aan twee touwen aan de wand . . .

In de jagende storm hanteerden arbeiders de zware pneumatische hamers die het fundament verbrijzelden tot nog enkele ijzerstaketsels de plaats verriedden waar een dankbaar Nederland een monu-

ment deed verrijzen voor één van haar grootste waterbouwkundigen.

Enkele meters van de verbrijzelde sokkel liggen hoge stapels nieuwe stalen damwand opgeslagen. Een

„WURF-PRAET,”

WULLUM v.d. WURFF:

„In Scheveninge doike ze kommende zeumer van de Boulevard af de zee in!”

dragline trekt driftig diepe groeven door het gras van het ongerepte land. Voorbijgangers kijken terloops, fietsende Hoogovenarbeiders houden de vaart in, een slenterende IJmuidenaar kijkt opmerkelijk belang-

stellend naar het ongewone tafereel op zijn onbetwist domein . . . Men weet het niet, men gist, men veronderstelt, men denkt . . . Er is feitelijk niemand in IJmuiden, die ons precies kan vertellen wat daar gaat gebeuren. We vragen het links en rechts, maar — het is maar een veronderstelling — „Misschien komt er wel een nieuwe sluis met het oog op de mammoet-tankers in de toekomst . . . ?”

Wij hebben het oor te luisteren gelegd bij diverse instanties en hebben vernomen, dat dezer dagen een aanvang is gemaakt met de verhoging van de sluiseilanden in het kader van een aantal ingrijpende maatregelen met betrekking tot de uitvoering van het Deltaplan. Want door de nieuwe situatie, die zal ontstaan na de afsluiting van de zee-gaten in het Zeeuwse en Zuidhollandse eilandengebied, is het niet onmogelijk, dat een verhoogd stormvloedpeil zal ontstaan langs de Nederlandse kust. De sluiseilanden in IJmuiden liggen te laag en vormen daardoor een zeer zwakke schakel in de keten van kustverdedigingswerken en we behoeven nauwelijks het voorstellingsvermogen van onze lezers te hulp te roepen, indien deze zwakke stede bij een onverhoopte herhaling van de stormramp van 1953 het zou begeven . . . De steden Amsterdam, Haarlem en hun verre en wijde omgeving in het Noordhollands land zouden meters diep onder het aanstormende Noordzeewater verdwijnen . . . Een nieuwe nationale ramp met onoverzienbare gevolgen zou haar oorzaak kunnen vinden in een smalle strook eiland met ogenschoonlijk hechte schoeiingen van zware basaltstenen

en solied gebitumineerde taluds. Want naar de berekeningen van Rijkswaterstaat ligt alles binnen afzienbare tijd te laag.... Te laag om zekerheid te bieden aan de eeuwige vijand van het Nederlandse volk, het altijd loerende gevaar van het water....

In Zandvoort heeft wijlen Jacob Termes, als eenvoudig strandpachter en badexploitant, direct na de totstandkoming en vaststelling van het Deltaplan gewaarschuwd voor de gevolgen van deze ingreep. Hij was geen waterbouwkundige doch een man, die internationaal bekend stond om zijn kennis van de zee, haar stromingen en gedragingen. Hij voelde intuïtief, dat er met de Nederlandse kust iets zou gaan gebeuren als men de zeearmen zou afsluiten. Immers per tij gaat hier 750 miljoen kubieke meter water in en uit. Wil Rijkswaterstaat een teil water in een emmer overgieten....? was één van zijn vragen. Hij voor-spelde een verhoogde stroomdruk langs de kust bij hooggaande vloedstroom, waardoor op den duur bij diverse badplaatsen strandversmaling kon intreden. Hij was geen tegenstander van het Deltaplan, verre van dat, maar hij voorzag, dat men de natuur niet ongestraft de wet kon gaan voorschrijven. Hij ageerde tijdens zijn leven in tal van dag- en weekbladen, maar heeft feitelijk nimmer gehoor gevonden. In 1961 stierf hij na een kortstondige ziekte, maar tot op zijn sterfbed heeft hij gesproken over zijn theorie, dat eenmaal wellicht de Nederlandse kust een zware tol zal moeten betalen.

GEEN ENKEL RISICO.

We weten het niet, we willen niet zeggen, dat Jaap Termes gelijk of ongelijk had, maar het is opmerkelijk dat er gedurende de laatste jaren een aantal maatregelen is getroffen langs de Noordzeekust, die in de richting van zijn vermoedens wijzen. Tussen Hoek van Holland en Terheyde wordt momenteel met man en macht een tweede zeereep aangelegd ach-

ter de bestaande. Zware treinen, samengesteld uit speciaal voor dit transport gebouwde wagons, voeren honderdduizenden kubieke meters zand aan, dat in de monding van de Nieuwe Waterweg wordt opgebaggerd. De bedijking van de Nieuwe Waterweg zal worden verhoogd. Bij Petten zal binnenkort een aanvang gemaakt worden met de verhoging van de Hondsbosse zeevering. En nu is dan ook — met een zekere voortvarendheid — begonnen met de verhoging van de sluiselanden in IJmuiden.

Het Deltaplan is nog lang niet voltooid. De eerste zeegeten zijn gedicht. Men kan nu nog niet spreken van enige invloed (al zijn er dezer dagen blijken waarnemingen van De Bilt wel reeds meteorologische invloeden merkbaar geweest in Zuidwest-Nederland) maar de indruk bestaat, dat Rijkswaterstaat in Nederland geen enkel risico wil nemen.

Er zijn reeds enkele jaren onderzoekingen gaande langs de kust, waarover wij slechts met veel moeite enige inlichtingen konden verkrijgen, want niet te ontkennen is, dat men ten aanzien van de kustversterkingen een zekere terughoudendheid aan de dag legt. Men timmert er niet mee aan de weg. Maar een feit is, dat men gedreven door bezorgdheid om de toekomst van de Nederlandse kust alle denkbare maatregelen neemt.

RADIO-SCHEVENINGEN (PCH) MOET VERDWIJNEN.

In verband met de verhoging van de sluiselanden in IJmuiden hebben wij gesproken met Ir. J. den Toom, hoofdingenieur van de Rijkswaterstaat, die belast is met de uitvoering van dit werk.

Hij meende dat deze aangelegenheid geen bijzondere publiciteit verdiende en dat deze werkzaamheden een normaal uitvloeijsel zijn van het complex van maatregelen, welke in het Delta-rapport zijn neergelegd.

Op onze vraag of deze verhoging met enkele meters dan geheel was

voorzien, kregen we echter een minder positief antwoord. Men heeft met „een verhoging rekening gehouden...”

Bij ons bezoek aan IJmuiden hebben we vernomen, dat dit een vrij omvangrijk werk gaat worden. Geheel tegen alle verwachtingen in zal zelfs het vrij nieuwe (in 1950 gebouwde) kuststation van Scheveningen-Radio (PCH) van het eiland moeten verdwijnen alsmede het bijbehorende ultra-moderne antennepark.

Voorts zal het imposante en bij vele Nederlanders welbekende ronde havenkantoor (waarin ook de dienst der invoerrechten en accijns is ondergebracht) en dat in de volksmond van IJmuiden beter bekend staat als „de Peperbus”, met de grond gelijk gemaakt worden...

De directeur van het radio-kuststation, de heer B. J. H. van Eykelborg, vertelde ons niet te weten, dat zijn station moest verdwijnen in verband met de verhoging van de sluiselanden, maar was in ieder geval verheugd te kunnen mededelen, dat met grote medewerking van het gemeentebestuur van Velsen een nieuwe plaats was aangewezen, waar zij hun omvangrijke diensten kunnen onderbrengen. Vooral de verplaatsing van de technische apparatuur zal nog wel wat hoofdbrekens opleveren, omdat het radio- en telefonisch verkeer met de scheepvaart (en het reddingswezen) geen moment mag worden onderbroken. Hij betreurde het dat zijn dienst dit voortreffelijke gebouw reeds zo kort na de voltooiing al weer moest verlaten, maar hoopte in de nieuwe vestiging tevens enkele belangrijke uitbreidingen te kunnen toepassen, waarvoor hem in dit gebouw enkele jaren gelden de toestemming was onthouden.

Zo bouwt Nederland voort aan zijn kustverdediging zonder enige ophef en als het kan zonder hinderlijke publiciteit. Maar we willen evenwel vaststellen, dat we met volledig vertrouwen in de ingenieurs van de onderscheidene diensten van Rijkswaterstaat de uitvoering van

deze voor ons volk en onze veiligheid zo belangrijke projecten mogen gadeslaan.

De gruwelijke les, die de februari-sterm van 1953 ons heeft geleerd mag zich — als het kan — nimmer herhalen. De financiering van de verschillende kustverdedigingswerken zal vele honderden miljoenen guldens vergen. Weegt dit op tegen de kostbare levens van de ontelbaren, die bedreigd worden?

Ten volle!

NIET COMPETENT...

De theorie, die wijlen Jb. Termes tijdens zijn leven over de gevolgen van het Deltaplan voor de Noordzeekust heeft opgebouwd is nog steeds niet gelogenstraft. Al was deze eenvoudige Zandvoorter blijken een aan hem gericht schrijven van de Directeur-Generaal der Rijkswaterstaat ten aanzien van de onderhavige materie „niet competent....”

Zandvoortse schooljeugd dronk Bordeaux als ware het nectar!

ZANDVOORT, FEBRUARI 1917. Door de straten van ons dorp giert de wind van een hevige N.W.-storm. Overal liggen kapotte dakpannen en glassplinters van de huizen, die het dichtst bij de Boulevards zijn gelegen. In de Burgemeester Engelbertsstraat zijn een paar dak-kapellen losgerukt, terwijl in de Dr. Mezgerstraat het Hotel de l'Océan grote schade heeft opgelopen. En nog steeds waait het hard en lopen er hoge zeeën op de banken. Het strand ligt bezaaid met planken, balken, luiken, delen van ladingen en de strandjutters hebben bij dag-woorden hun slag al méér dan geslagen. 't Is oorlogstijd, distributietijd, er is kolenschaarste, óók in Zandvoort moet de riem een paar gaatjes worden aangehaald. Maar het strand met zijn vaak rijke buit aan baaltjes, kisten, vaten, balken en baddings biedt nog al eens uitkomst. Menig baaltje meel en vaatje „butter” verdween in de schuurtjes van het oude Zandvoortse dorp. Er werd met graagte van gegeten en geschonken, geruild, verkocht en met succes mee gekwanseld . . . En als het stormde kwam er weer nieuw . . .

De oorlog van '14-'18.

NEE, NEDERLAND is gelukkig niet in oorlog. Neutraal ligt het tussen de strijdende partijen in en wacht waakzaam op het einde der vijandelijkheden. Maar dat duurt nu al drie jaar. Op de Noordzee en de Atlantische Oceaan jagen de Duitse U-boten op rijkbeladen vrachtvaarders en helpen ze zonder enig mededogen naar de kelder... Ook op de Noordzee wordt vaak fel gevochten, al merken de Nederlanders daar wel niet veel van...

Nog maar veertien dagen geleden liep er in IJmuiden de zwaar gehavende Duitse torpedojager V.69 binnen om er zijn doden en gewonden te mogen verzorgen. De Nederlandse regering stond het schip - volgens de internationale regels - toe om 2 maal 24 uur in de haven te blijven en dan moest het weer vertrekken.

Buiten de haven van IJmuiden lagen twee Engelse onderzeeërs als bloedhonden te wachten op hun prooi...

Toen de Duitser de haven binnenvoer was het dek geheel met ijs bekleed. Aan de heerlijk gehavende affuiten van de kanonnen hingen rood gekleurde ijs-pegels.

Water met geronnen mensenbloed. Toen het schip afmeerde in de Vissershaven liep een jonge Duitser stram de wacht op het voordek. Vier en twintig passen héén en vier en twintig terug. Op zijn pad lag een vastgevroren lijk van een jonge gesneuvelde kanonnier... Verminkt door granaatscherven was hij aan het dek vastgevroren. Twee uur lang liep zijn kameraad de wacht met de bajonet op het geweer. Ná iedere twaalfde pas heen omhoog om óver het lijk te stappen, dat niet bewoog, noch verroerde.....

Twee uur lang!

De samengestroomde vissers en andere IJmuidenaren ijsden bij dit toneel... Geen emotie bij de Duitser, geen teken van innerlijke beroering, geen blijk van medeleven of zelfs ontzetting. Toen inééns zag men op de kade wat óorlog was...

Het schip is na twee dagen weer de pieren uitgevaren, ondanks de loerende en wakende Engelsen. Ondanks hevig vuren ontkwam de Duitser aan zijn lot en bereikte men de Heimat. Misschien met nóg meer doden en gewonden...

Jutten in de storm.

MAAR WAT WIST de Zandvoortse jeugd in die dagen van de

verschrikkingen van de oorlog, die zich vaak op zo korte afstand van de kust afspeelden? Was het leven van alle dag er anders om geworden? Ja, in zoverre, dat er op het strand véél meer te jutten viel. Dat hadden ze zèlf al lang vastgesteld, daar hadden ze de ouwe Zandvoortse jutters niet voor nodig... Die kwamen best aan hun trek... De een zijn dood, de ander zijn brood... Dat gold helaas ook hier.

Het was, zoals gezegd, februari en de voorjaarsstormen hielden flink huis aan ons strand. Hoge golven joegen het wrakhout en de lading-resten tot dicht onder de reep waar de Zandvoorters vaak zó'n rijke buit hadden, dat ze in de Noord en in de Zuid de reep overgingen om de goederen voorlopig te bergen onder grote vleetbossen of een gat groeven in een delletje, waar de vaatjes met boter en de balen peper een voorlopige schuilplaats vonden. Onttrokken aan het streng wakend oog van strandvonderij en politie... Op een mistige dampige avond zouden ze de spullen wel naar huis sjouwen...

***

'T WAS OP DE 20ste februari 1917 toen de schooljeugd van School C (Karel Doormanschool) vóór schooltijd nog even naar het strand zou gaan. Gebogen tegen de nog altijd straffe wind liepen ze de Zeestraat op om dan de oversteek over de Boulevard te maken.

Het zand kolkte hoog op en daalde fel ritselend langs de ramen van de Mosterdhuizen. Bij Paviljoen Riche op de andere hoek van de Boulevard klapperden de windschermen en jalouziën boven het stormgeweld uit. Nog even stonden ze bij elkaar op de hoek van de Mosterdhuizen, bij de grote stalen schakelkast van de 20 meter hoge telefoonmast, die met zijn honderden koperen draden naar alle windrichtingen, hoog in de lucht stond te zingen als een massaal vrouwenkoor... Als de telefoonmast stond te „zingen” dan wisten de Zand-

voorters het wel, want van windkracht 10 hadden ze in die tijd nog nooit gehoord...

Maar meester „Sjoempie” (Hr. Schumacher) zou vanmorgen de bel om 9 uur weer voor velen tevergeefs luiden, dat stond al vast. Het juttersbloed deed zich bij de Zandvoortse jongens weer gelden en dan bestond er geen schoolbel meer...

En toen renden ze de Boulevard over, de trap af naar het strand, waar de schuimvlokken hun om de oren vlogen. Wat een ravage, wat een wrakhout, wat een golven. Verbeten vochten ze zich tegen de wind in om hun koers Noordelijk aan te houden, want tenslotte waren ze onderweg naar school...

En toen kwam het noodlot van die dag snel naderbij... Want wat nu gebeurde staat vele (nu oud en wijs geworden eerzame Zandvoorters) nog scherp voor de geest... Vlak bij het Kurhaus spoelde iets donkers aan uit de wit schuimende zee. Met elke aanrollende golf werd het hoger op het strand geworpen. Nabij gekomen — laten we liever zeggen in looppas en hollend — zag onze jeugd een groot rond vat naar de vloedlijn spoelen, waar 't druipend en wit-schuimd bleef liggen. Met vereende krachten werd het vat hoog tegen de reep opgerold. Al spoedig begonnen de gissingen omtrent de vermoedelijke inhoud...

— 't Lijkt wel een wijnavat, zei Piet van Oostendorp.

„Azijn!”, zei Appie Bierenbroodspot resoluut. „Wel nee jû, 't zal wel olie weze...” gaf Arie de Jooe ten beste...

Nu hadden er op dat moment honderden schoolbellen kunnen luiden, maar dáár werd niet meer aan gedacht. Eerst moest het vat open om te weten waarmee hun jutterij was beloond.

Een verkenning met een zakmes langs het sponning-gat gaf niet spoedig genoeg het gewenste resultaat. Dan moet het deksel er maar af.....

Een stevige houten paal was spoedig gevonden. Het vat werd overeind gezet en als een stormramei ging de paal enkele malen verticaal omhoog om enkele seconden later het deksel te versplinteren... Een volrode rijkgetinte vloeistof spoot willig omhoog, terwijl een intens aangename geur de jeugdige jutters spontaan in de neus drong...

Ze keken elkaar aan en de eerste, die zijn verbouwereerdheid te boven was, zei op goed Zandvoortse toon: „Bort nou 'n keer, da's wijn jongens...! Die zalle wij 'es mooi opzoipe! Piet heeft gelijk 'ehad!”

Met „holleblokken”.

En daar ging de eerste „holleblok” (klomp) al van de voeten en met wellust verdween hij met zand en al in de kostelijke rode Bordeaux (zoals er later op het vat bleek te staan). Het was een volle licht-wrange wijn met misschien een onschuldig aroma op het eerste gezicht, maar toen de rondgedeelde klomp was leeggedronken, kwamen er méér klompen... Als nectar verdween de wijn in de dorstige kelen en de jongens werden hoe langer hoe spraakzamer en... gulziger. Op het laatst dropen ze van top tot teen van de wijn, die hun meesttijds bij de hals was ingelopen, zodat hun hemden aan hun lijf plakten...

Truien en broeken waren met het donkerrood doortrokken en gekleurd alsof ze van een bloedig slagveld kwamen...

Ondanks hun steeds drukker wordende „conversatie” en de reeds langzaam aanzwellende kreten van alcoholische overmoed en zelfverzekerdheid, begon het tóch tot ze door te dringen, dat ze feitelijk naar school onderweg waren.

Daarom werd het bachanaal — zij het met tegenzin — beëindigd om „gedwee” de schoolbanken op te zoeken.

Verschillende keken vrij wezen-

loos, anderen hadden al moeite om recht op koers te blijven, maar ze klommen moeizaam met loden benen tegen de Kurhaustap op en zwengelden door de Dr. Smitstraat naar school. Onderweg scholden ze de dikke kruidenier Kaptein nog even zonder aanwijsbare oorzaak uit, in bewoordingen, die de politieagent Huis in 't Veld (berucht om zijn vloeken) zelfs nog nooit had gehoord. Kaptein liet zijn mand met eieren van schrik langs zijn welgevulde ledematen op de straat schieten en staarde de „barbaren” ontzet na...

De eieren veegde hij later steunend en hoofdschuddend in de straatgoot... Die jeugd van tegenwoordig...

Bij meester „Sjoempie”.

EN DEZE BROEDERS kwamen toen zó maar de school binnen gewaggeld..... Dat heeft meester „Sjoempie” tot aan zijn doodssnik geweten... Als „wilden” gingen ze te keer. Ze gingen boven op de banken zitten, ze scholden en raasden over al op en trokken de meisjes aan hun vlechten, zodat deze ijlings de vlucht moesten nemen. Vazen met bloemen gingen aan scherven. In de gang klonk overal braken en kokhalzen en zó vulde de school zich langzaam met de zoete geur der edele Bordeaux...

Onderwijl werden er woeste liederen gezongen..... En meester Schuhmacher liep zich intussen aan zijn haren te trekken van radeloosheid. Er was geen woord wijsheid met géén enkele jongen te plegen. Ze waren óf helemaal wezenloos, óf radicaal en totaal wild. Anderen streken de vlag en lagen dwars over de bank heen te slapen...

De onderwijzers liepen als dwaasd heen en weer en de Duitse „juf” van de U.L.O.-afdeling werd door Willem „van Stompie” zo gruwelijk uitgescholden (hij kende 't goeie-mens amper), dat hij door 2 schoolmeesters tegentribbelend moest worden weggehaald uit haar klas...

Op school C was een inferno losgebroken, erger, dan de meest woeste beschrijvingen. De hele 5e en 6e klas was gek geworden...

Meester Schuhmacher was totaal radeloos en zag nog maar één oplossing: alles en iedereen de school uit! Maar hoe kon hij deze totaal benevelde broeders met goed fatsoen naar hun ouders krijgen?

Hij besloot een onderwijzer naar het Station te sturen om alle beschikbare rijtuigjes te laten komen. En zo is het geschied. In ieder rijtuig werden zes lallende, schreeuwende, zingende en tierende „jutters” geladen en zó naar hun respectievelijke stomverbaasde ouders gereden. De meisjes en de zoete jongens (die niet mee hadden gedaan) kregen ook maar meteen vrij-af, want de school stonk gruwelijk naar braaksel en wijn. De werksters hebben er een hele klus aan gehad...

Toen de Zandvoorters later hoorden wat er gebeurd was, lag ons dorp krom van het lachen . . .

Overigens, de wijn, die de jongens nog in het vat hadden gelaten hebben de Zandvoorters er met emmers vol uitgeschept . . .

Er is toen in veel huisjes menige toast uitgebracht op die „rot jongens” van meester „Sjoempie”.

’t Was beste wijn en een beetje vrolijkheid kon er in die donkere dagen in Zandvoort best bij . . .

Alleen „meester Sjoempie” zag er uit alsof hij pure azijn had gedronken. Hij was boos, dagenlang zóér boos . . .

DE 10e FEBRUARI 1937....

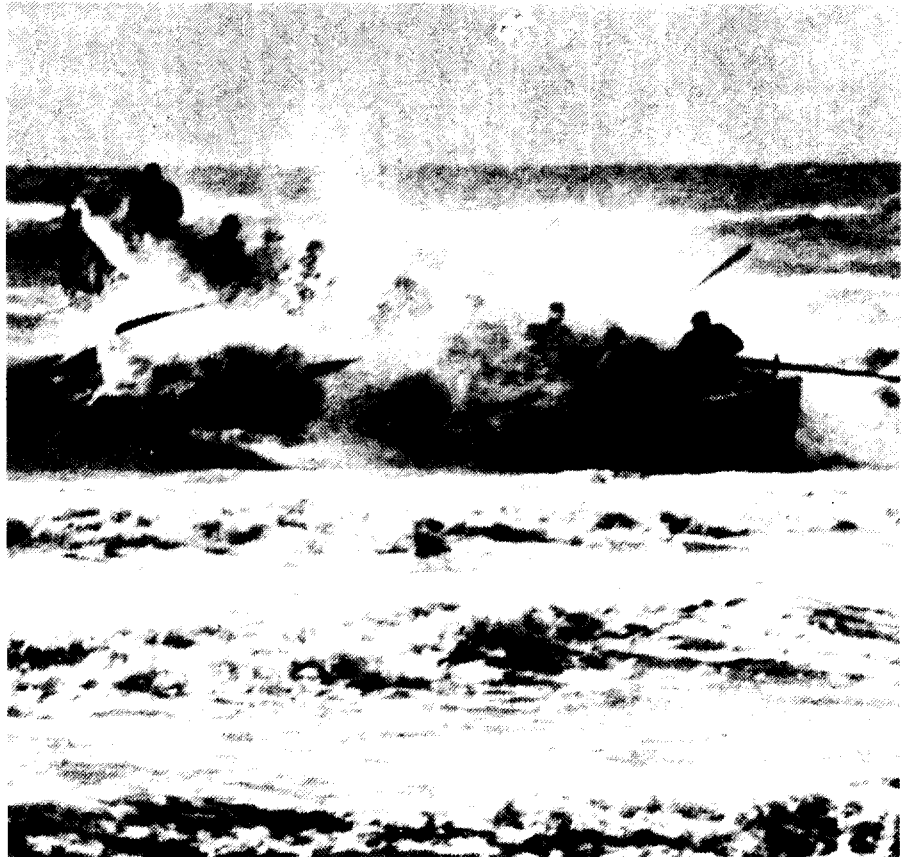
Zandvoortse redders vochten in zware branding

PROEFTOCHT MET ONZE REDDINGBOOT EINDIGDE IN DRAMA . . .

Als maandag de kalender de 10de februari aanwijst zal het voor talloos velen in ons dorp waarschijnlijk een dag zijn als alle andere... Niets bijzonders, niets dat anders is dan anders. 't Leven zal zijn gewone gang gaan met de zorg en de taak en de plicht van alle dag. 't Zal weer wat gewonnen hebben aan daglicht 'smorgens en 'savonds misschien kan er zelfs een dun koesterend zonnetje af . . . Maar toch echt geen etmaal, dat ons om een bijzondere reden zal interesseren . . . En toch is er in Zandvoort iets, dat vele inwoners op de 10de februari ongetwijfeld door de geest zal gaan, vooral de ouderen onder ons. Want op net zo'n vreedzame, rustige februaridag, op die fatale 10de, in het jaar 1937 voltrok zich aan ons strand een kort fel drama, dat een zwarte, droeve schaduw wierp over ons dorp. Zo maar midden op een februari-middag, een fatale dag voor 't reddingswezen hier ter plaatse. Wie zich het Zandvoort van 1937 nog herinnert zal weten hoe fel, hoe diep de slag ons allen trof door het tragische reddingbootongeluk, waarbij schipper Jan Molenaar en roeier Engel Schuiten het leven lieten bij een proefvaart. Hoe verbonden was toen - in tegenstelling met nu - de Zandvoortse bevolking in een veel kleinere gemeenschap. Hoe voelde men toen het leed, de droefheid, maar ook de verslagenheid om het verscheiden van deze twee

brave, ervaren zeelieden, stoere redders, voorbeeldige huisvaders... Ze werden ons dorp ontruikt door de zee, door het altijd loerende gevaar van de onstuimige brekers op de banken. Moedig, man-moe-

dig waren ze met de roei-reddingboot de zware branding tegemoet gevaren. De zee wierp hen terug.. Er was rouw in Zandvoort . . . Diepe rouw!

Wat gebeurde er op die fatale middag?

De plaatselijke commissie van de N.Z.H.R.M. die bestond uit Burgemeester H. van Alphen, Dr. C. A. H. Gerke, J. Bückmann (†) en Jb. van der Werff (†) had de periodieke proefvaart van de plaatselijke reddingboot van te voren bepaald op woensdag 10 februari des middags om 2 uur. De paarden waren reeds dagen te voren besteld en de bemanning was aangezegd.

Op de 9de februari was de zee ruw door een reeds enkele dagen doorstaande Zuid-Westenwind. In de nacht van de 9de op de 10de ruimde de wind met windkracht 7 naar Noord-West, waardoor de golven korter en feller begonnen aan te lopen op de banken. In het tweede en derde gat liepen de brekers hier en daar bruisend over de grootste breedte van het gat en men kon zelfs zeggen, dat de zee, naarmate het middag werd, hol stond.

Tegen 2 uur kwam de plaatselijke commissie naar het strand in gezelschap van de **secretaris van de N.Z. H. R. M. de heer H. Th. de Booy**, (die onlangs na een zeer verdienselijke loopbaan bij de maatschappij als directeur met pensioen ging).

Er had met de schipper, de voortreffelijke zeeman, Jan Molenaar (Jan van Huig) nog een kort overleg plaats, maar allen waren van mening, dat juist onder deze minder gunstige weersomstandigheden de proeftocht doorgang moest vinden. De bemanning was voltallig bereid om zee te kiezen, al wist men, dat er op de banken een zware strijd zou wachten . . .

DE BOOT GING IN ZEE

De voerlieden dreven de paarden tot het uiterste op om de boot te water te brengen. Een grote schare nieuwsgierigen en kijklustigen volgde de altijd spectaculaire verrichtingen van „Gerrit van Steek” en „Bank Schelvis”, die ieder een driespanpaarden met de zweep op dreven,

tot ver in de eerste branding. De botenkar met zijn felrode massief houten wielen mocht niet eerder tot staan komen of de volbemande boot moest met goed gevolg in de rollers van het eerste zwin kunnen glijden. Onder het geschreeuw en getier van de voerlieden en het woest snuiven en schuimbekken van de paarden lukte de manoeuvre en schuimend joeg de kop van de boot door het water. Schipper Jan Molenaar stond voorop, stoer, onverzettelijk gaf hij zijn korte maar duidelijke aanwijzingen: „Gelijk aan, haal op, Noord-an, de kop op zee houwe. . .”

Daar dook de boot reeds voor de eerste maal dreunend in een korte felle breker. Een goif van spatwater joeg over de gekromde ruggen van de roeiers. Ze hingen zwaar op de riemen en achterop werkte Klaas Visser (de Keeke) zwoegend aan de stuurriem. Naast hem stond de heer de Booy, die de reis voor inspectiedoeleinden meemaakte. Een kolkend schuimspoor achter de boot toonde, dat de boot vaart begon te lopen. In de verte zag Jan Molenaar op de tweede en derde bank de ene na de andere zware breker woest rollend op zich toe komen . . .

De strijd, de zware strijd, was begonnen. Maar hij wilde overwinnen, hij had een beste bemanning, hij had een zeewaardig schip . . . En weer klonken zijn korte bevelen: „een beetje Noord-an jongens . . .”

Hij wilde de kop van de boot recht „op zee” houden dan was de risicofactor het geringst want als ze ook maar twee streken dwars kwamen te liggen zou geen breker aarzelen de boot helemaal dwars te slaan . . . Zo naderde hij ondanks de in kracht toenemende golven de tweede bank. Toen was de bemanning reeds geheel doorweekt van het overkomen de water. Beurtelings dook de boot in een diep golfdal, dan joeg ze weer op tegen de rug van een rijzende breker . . .

Aan de rand van de 2de bank zou de vuurproef komen. Alles ging nog goed, ze waren een kleine twintig minuten in zee. Maar toen gebeurde er iets ontzettends . . . Terwijl de boot op de bank was gekomen rees vlak voor de boeg een enorme hoge breker op. Een muur van water liep op de boot toe, Jan Molenaar zag hem komen en gaf een kort fel commando: Houwe jongens. . . Nu moest de boot vaart houden, nu ging het er om. De bemanning trok in uiterste krachtingspanning aan de meer dan polsdikke riemen, zodat ze bij twee roeiers in **splinters braken** (o.a. bij Floor Koper, de huidige schipper, die toen nog roeier was).

De metershoge watermassa stortte zich in de boot, die in een enkele seconden tot het gangboord vol water stond. Alles wat drijven kon ging gelijk over boord. De roeiers klemden zich vast aan de doften, aan het gangboord, aan alles wat houvast bood . . . Enkele ogenblikken lag de boot sidderend stil, als een willoze prooi der woedende elementen en toen kwam een tweede hoge aanstormende roller, die de willoze prooi als in haar woedende klauwen opnam en met ontzaggelijke vaart meesleurde ... Sneller, steeds sneller dreef het donderende watergeweld de stuurloze boot voor zich uit en toen gebeurde het ... Door het „snijden” van de boot liep ze over één kant en sloeg om, het grootste gedeelte van de bemanning meesleurend in het ijskoude water van een kolkende zee ... Slechts enkele werden zover weggeslingerd dat ze naast de boot terecht kwamen.

Zo wisten de heer de Booy, met Floor en Rokus Koper (broers) zich al spoedig in hun zeer zware oliegoed(!) naar de boot toe te werken

en klommen op de kiel. Doch om hen heen dreeven reeds spoedig verschillende makkers, die geleidelijk aan waren los gekomen van onder de boot. De reeds bejaarde Leen Koper (Leen van Willem Jansen) dreef bewusteloos op enkele meters van de boot en dreigde te zullen zinken. De Hr. de Booy en de broers Koper lieten de boot los en grepen hem nog juist op tijd, terwijl zij anderen door handreiking eveneens naar de boot wisten te trekken.

Zo voltrok zich in enkele seconden een drama met een felheid, zo overrompend, dat feitelijk niemand wist wat er allemaal gebeurde . . . Dreinerig langzaam verdaagde de boot naar het strand maar het was nog steeds te diep om te kunnen staan . . . Voor zover mogelijk telde men de „koppen”, maar er ontbraken er twee . . . Waren ze door de zee meegesleurd naar de diepte? Zaten ze beklemd onder de fel blauwe kiel van de boot? Terug naar het strand! Dan konden ze verder zien . . . Hulpeloos dreeven ze af, tergend langzaam, iedere golf geeselde hun ijzig verkilde lichamen, sommigen braakten, anderen kreunden.. Hun terugtocht vertraagde extra, omdat de „stopzak” bij het omslaan ook te water was geraakt en ongewild zijn remmende kracht uitoefende. Ze wisten het niet . . . Wat ging het moordend langzaam . . .

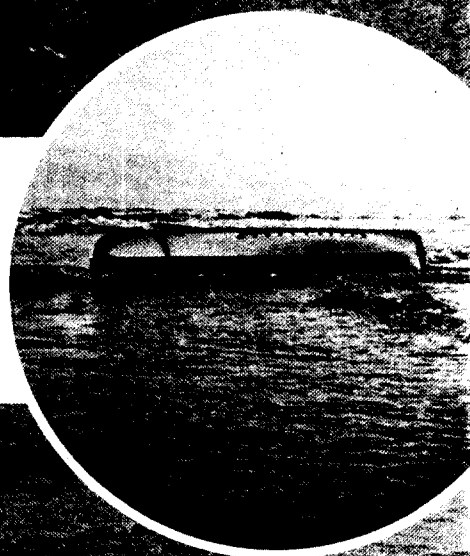
Boven het geloei van de wind en het aansuizende zeewater hoorden ze de vaste stem van „meneer de Booy”: - Hou je vast jongens, niet loslaten, houdt moed . . . !”

ONTSTELTENIS OP HET STRAND

Op het strand had men intussen met een zekere bezorgdheid deze proeftocht gadegeslagen. Steeds zag men de boot - soms geheel - verdwijnen achter een muur van water. Dan rees ze weer fel op tegen de soms diep zwart kleurende golfkammen. Het was een „smerige” zee die dag, die 10de februari. Maar men had vertrouwen in de schipper, in de stuurman, in de bemanning. En bovendien was „meneer de Booy” toch

zèlf ook meegegaan? Men kende hem in Zandvoort maar al te goed, de oud-marineofficier, die kon bogen op een voortreffelijk zeemanschap! Een man, die in de wieg gelegd was als de grote voorvechter van het reddingswezen aan de Nederlandse kust!

Maar wat gebeurt daar ...? Een stille ontzetting siddert door de wachtenden bij de botenkar. Ze zien hoe een zware zee de boot meesleurt en terug zet van de bank. Een nieuwe breker grijpt de redding boot en jaagt hem voort naar het strand ... En dan ervaart men ineens hoe het daar mis gaat, hoe zich een ramp voltrekt onder hun ogen. En terwijl velen de keel wordt dichtgeknepen

van spanning en angst zien ze de boot omslaan. Er ontstaat een ravage, roeiriemen vliegen door de lucht, men ziet de bemanning verdwijnen onder en achter de golven en even later rijst de blauw-witte kiel van de reddingsboot als een gruwelijke triomf van de woedende kracht der alles vernietigende brekers glanzend in het gore zonlicht van een nu gruwelijk gewor-

den februari-middag ...

Vaag zien ze na enkele ogenblikken hoe mensen in doodsnood trachten op de kiel van de boot te klauteren. Ze tellen er slechts enkelen. Wat gebeurt er met de anderen? ... O, God, wil hen redden en bewaren ...

Vele Zandvoorters hebben daar staan bidden voor de vaders, voor de zoons, voor de geliefden ...

De roeired-
ding-
boot zoals zij vóór
de oorlog met
paardenkracht
werd 'gelanceerd'.

EEN KETTING VAN MENSEN

Maar dan ineens wijkt de verlamming van het ontzettende ogenblik. Zandvoorters van alle rangen en standen grijpen elkaar bij de polsen, men vormt een levende ketting en men vliegt de zee in ... ze voelen het ijzige koude water niet. Bij de voorsten is een jonge vrouw, Jansje Dorsman, ze aarzelt niet. Een ijlings opgescharrelde lijn voeren ze mee. Ze willen

de boot grijpen en naar de wal trekken. Maar de boot kunnen ze niet bereiken, al staan de voorsten reeds tot hun keel in het water. De golven slaan hun over het hoofd ...

Dan maakt Jaap Dorsman zich los en zwemt met de lijn geheel gekleed de boot tegemoet en weet een knoop te leggen om één van de uitstekende dollen.

Intussen hebben verschillende redders het in het ijskoude water te kwaad gekregen. De heer Anth. Bakkels heeft geen grond meer onder zijn voeten en verdwijnt tweemaal onder water. Zijn zware kleding (hij kreeg van Burg. van Alphen geen toestemming om de proeftocht als cineast mee te maken) speelde hem parten. Men weet hem te grijpen en naar het strand te brengen.

(De heer Weber, eigenaar van het toenmalige pension „Ida” (Mosterdhuizen) nam hem mee naar huis en stopte hem onder de wol.) En toen sleurde men de boot uit zee. Vele tientallen mannen grepen het dolboord om de reddingboot om te keren en toen zag men een vreselijk vermoeden bewaarheid. Onder de doften lagen de lichamen van schipper Jan Molenaar en roeier Engel Schuiten. Ze werden naar het strand overgebracht, waar leden van de **Zandvoortse Reddingsbrigade** onmiddellijk begonnen met het opwekken der levensgeesten.

Onder leiding van de doktoren C. A. H. Gerke, C. A. van Fraassen en C. J. Tichelaar hebben naast vele anderen vooral de heren A. Loos en P. Oud (†) zich hierbij zeer verdienstelijk gemaakt. Doch voor schipper Molenaar mocht deze hulp helaas niet meer baten. Vermoedelijk was hij door de eerste zware breker met het hoofd tegen een houten bolder geslagen, zodat hij zich niet meer heeft kunnen redden. Bij Engel Schuiten gelukte het na een enorme inspanning de levensgeesten weer op te wekken. Hij werd onmiddellijk naar het Badhuis „Zeeduin” op de Zuid-Boulevard overgebracht, waar Dr. C. A. H. Gerke, geneesheer-directeur was. Op

diens advies werd hij onmiddellijk in de hete kruiken gelegd en werden zijn longen gereinigd van zand en schelpengruis ...

Aanvankelijk leek alles goed te gaan want om 6 uur des avonds had hij nog een kort bemoedigend gesprek met Dr. Gerke.

Deze verliet toen voor korte tijd de inrichting, maar werd nauwelijks 3 kwartier later opgebeld door de besturende zuster. „Dokter wilt U direct komen want Engel Schuiten heeft een hartverlamming gehad ...”

Zo eiste dit drama een tweede slachtoffer. Ook met Engel Schuiten is een Zandvoorter in hart en nieren heengegaan. Met zijn schipper werd hij na enkele dagen door een diep rouwend Zandvoort ten grave gedragen. ... Aan de groeve werd gesproken door Burgemeester van Alphen en een zeer ontroerde Heer de Booy, Nog klinken ons zijn woorden in de oren: „Wij zijn geslagen, maar niet verslagen. ...”

Maar niet alleen in Zandvoort heeft dit vreselijke ongeluk een diepe indruk gemaakt. Uit alle delen van het land betuigde men zijn medeleven. We mogen wel zeggen het gehele Nederlandse volk leefde mee in die dagen ...

We spraken met schipper Floor Koper

Dezer dagen hadden we met de huidige schipper van onze motorreddingboot, Floor Koper, een gesprek over die noodlottige 10de februari 1937. Hij was toen roeier en heeft het gehele drama meegemaakt. Hij roemde het zeemanschap van schipper Jan Molenaar, die hij nu 27 jaar geleden heeft opgevolgd, (overigens maakt hij reeds 41 jaar deel uit van de bemanning van de Zandvoortse „redboot”). Hij vertelde ons nog eens alle bijzonderheden alsof het de dag van gisteren was. Hoe hij op de om-

geslagen boot zat en zijn arm stak door de opening van een z.g. zelflozende klep in de kiel. Zijn hand werd weggedrukt ... Het moet Engel Schuiten geweest zijn, zegt hij, want deze heeft waarschijnlijk tot het laatst toe geprobeerd door deze klep adem te halen ...

Het was een proeftocht, die hij nooit meer zal vergeten.

De namen van de volledige be-

manning, die deze tocht heeft meegemaakt zijn: Jan Molenaar, schipper (†), H. Th. de Booy, secr. N.Z.H.R.M., Rokus Koper (†) (Rook van Job), Leen Koper, (†), Klaas Visser (†), Engel Schuiten (†), Simon Klinkenberg (†), Dirk Molenaar (Dirk van Huig), Eep Koper, (Eep van Ab), Klaas Koper (Klaas de Bul), Gerrit Gerkman (Gerrit Botje), Floor Koper en Rokus van Duyn.

In 1942 werd het station Zandvoort uitgerust met een motorstrandred-

dingboot, waarmee regelmatig wordt geoefend door een kleinere, maar selecte bemanning. Al is er met de roei reddingboot een prachtig stuk romantiek van ons strand verdwenen, de moderne uitrusting van ons reddingstation maakt de kans op ongelukken voor onze redders kleiner en dat is een zeer waardevol winstpunt! Al blijven we zeemanschap persoonlijke moed en kalm beraad als een eerste voorwaarde zien.

Bij schipper Floor Koper weten we deze ras-echte Zandvoortse eigenschappen overigens in zeer ruime mate voor handen! Waarin we de voortreffelijke bemanning zeker ten volle betrekken!

We spraken dezer dagen met velen in en buiten ons dorp, die destijds nauw betrokken waren bij dit vreselijke gebeuren. O.a. met de heer H.Th. de Booy en Dr. Gerke, rustend geneesheer alhier, die alles gedaan

heeft wat hij kon om het leven van Engel Schuiten te redden. Het is nu 27 jaar later. Maar nog klonk in zijn stem de teleurstelling door over die plotselinge dood toen allen dachten, dat hij door het ergste heen was. Dr. Gerke heeft gevochten voor dat leven van die eenvoudige Zandvoorter. Niet alleen als arts, maar vooral als mede-mens, als mede-Zandvoorter. Want tussen de Zandvoorters en Dr. Gerke bestond nooit enige afstand. Hij hoorde bij hen....

Over enkele dagen zal het weer 10 februari zijn. De zee zal misschien kalm zijn, misschien ruw. Maar we zullen die dag even terugdenken aan die middag op het Zandvoortse strand toen we een zware tol betaalden van 2 mensenlevens. Aan het menslievende reddingswerk van de nu K o n i n k-

lijke Noord- en Zuidhollandse Reddings mij. Toen wij de tol betaalden aan een zee, die haar prooi greep in enkele luttele seconden. Jan Molenaar en Engel Schuiten, die het hoogste offer gaven wat een mens kan bieden zullen wij blijven gedenken in bewondering, eerbied en dankbaarheid!

En als de brekers over onze banen jagen dan zullen we het weten: Er zijn altijd Zandvoorters geweest en zij zullen er ook altijd blijven, die zullen gaan, als hun reddersplicht hen roept.

Ter redding naar de mede-mens in nood!

Vervullende het hoogste Gebod ...

Zij vormden een ketting van naastenliefde!

Naar aanleiding van deze ramp heeft het bestuur van de Zandvoortse Reddingsbrigade een „Kruis van verdienste” ingesteld, dat voor het eerst werd uitgereikt aan hen, die met gevaar voor eigen leven hebben getracht de bemanning van de verongelukte reddingboot te redden. Het waren, van l. naar r.: Gvd-Wethouder T. Molenaar; dhr. P. van Oostendorp, wal-kapitein Amsterd. Droogdok Mij.; dhr. J. Koper, bakker; dhr. Anth. Bakels, zakenman; dhr. Jb. Dorsman, smid; dhr. S. v.d. Bos (†) stoffeerder; dhr. P. Kerkman, expeditie; dhr. W. J. Molenaar, timmerman en dhr. A. Paap, loodgieter. Op de voorgrond Mej. J. Dorsman, die als enige vrouw, van Burgemeester Van Alphen een extra en alleszins verdiende bloemenhulde kreeg!

(Eigen foto).

Zandvoort zong door alle tijden heen...

Een der schoonste gaven, die de Schepper aan de mens gegeven heeft, is de kunst van het zingen. En hoe dat zingen dan ook klinken moge, het is de uitdrukkingsmogelijkheid van innerlijke blijheid en bewogenheid. En dan is het heerlijk om die te kunnen uitzingen in een lied, desnoods nog lelijk ook, maar als de mens kán zingen dan voelt hij zich bevrijd van de zorg van alle dag . . . Zegt niet de dichter Heine: „Böse Menschen, haben keine Lieder”? Zingen geeft blijheid, zingen is blijheid!

Er is in het oude en het nieuwe Zandvoort door alle tijden met blijheid en enthousiasme gezongen. En ook goed gezongen. 't Waren heus geen gemakkelijke jaren voor de oud-Zandvoortse bevolking zo rond de laatste eeuwwisseling. Het leven was hard en moeizaam. De visserij bracht weinig op en er was vaak een grote armoede in ons dorp. Maar ondanks dat alles was er altijd nog ruimte voor een lied want de oude Zandvoorters lieten zich door de vaak benarde levensomstandigheden niet terneer slaan. En waarom ook? Met geloof en vertrouwen werden, ondanks alles,

des avonds de handen gevouwen voor een stil gebed. Om de vaders en zoons, die op zee waren of om te danken voor een goede aardappel-oogst in de duinen, want dan was er weer eten in huis.....

De oude Zandvoorters hebben altijd een diep en groot geloof gehad. In menig huisje klonk vaak een Psalm... Er was altijd nog zoveel te danken...

De oprichting van «Immanuel»

Het was in de jaren 1896, dat de toenmalige Ned. Herv. predikant Ds. Hulsman, de trouwe Herder van zijn gemeente, aan wien Zandvoort zoveel dank verschuldigd is, de stoot gaf tot de oprichting van de eerste zangvereniging.

Men kwam bijeen in het vroegere „Ons Huis” en met een ledental van 120 vrouwen en mannen startte het koor onder de naam **Chr. Gemengde Zangvereniging „Immanuel”**. Ruim 95% van de leden kende geen noot muziek en het was te prijzen in het engelen-geduld van de benoemde dirigent, de heer N. Kerkhoven uit Haarlem, dat men na enige maanden hard studeren tot een eerste uitvoering kon komen. 't Waren eenvoudig getoonzette liederen, maar

ons dorp was enthousiast. De uitvoering vond plaats in de Hervormde Kerk en alles werd éénstemmig gezongen. Natuurlijk zijn er van die aanvankelijke 120 leden heel wat afgevallen en zoals het met alle koren in feite gaat, dan blijft er op een goed ogenblik een vaste kern van trouwe en enthousiaste zangers en zangeressen over, die de vereniging schragen en de fakkel blijven dragen door decennia van jaren.

Zo ging het ook met „Immanuel”. De heer Kerkhoven wist door zijn bezielende leiding het koor naar grote hoogtepunten te voeren en nam later met groot succes aan vele zangconcoursen in den lande deel. De repetities hebben vele jaren

in een onverwarmde Herv. Kerk plaats gevonden, hetgeen vooral in de winter niet mee viel (het zaaltje van „Ons Huis” was n.l. te klein). Van „pianissimo's” en andere muzikale noodzakelijkheden had het koor weinig begrip en ze voelden er ook weinig voor. „Ze kwamen tenslotte om te zingen. Op zeker tijdstip werd door de heer Kerkhoven de prachtige Psalm 150 ingestudeerd. Toen hij verzocht om een bepaald deel beslist zachter te zingen, trad er een resolute Zandvoortenaar naar voren met de gedenkwaardige woorden: „Zacht zingen ik niet en als het persé moet, dan gaen ik liever naer hois...”

En zo heeft dhr. Kerkhoven met zijn koor geworsteld naar een grote hoogte, want later heeft hij vele eerste- en ere-prijzen aan het vaandel mogen doen hechten. Aan hem komt ook de eer toe, dat hij de koralen uit de Mathëus Passie

voor het eerst in Zandvoort uitvoerde? Hij werd door de talloze koor-leden op handen gedragen en vele Zandvoorters zullen zich hem nog herinneren. Van 1896 tot 1933 heeft hij de dirigeerstok gevoerd toen zijn gezondheid het hem onmogelijk maakte. In 1937 is hij diep betreurd gestorven.

Zijn zoon, de heer E. H. Kerkhoven, nam de leiding toen over en heeft nog 5 jaar de directie gevoerd. Toen kwam het einde van „Immanuel”.

Een grote, machtige zangvereniging viel uiteen door allerlei oorzaken, maar de naam „Immanuel” leeft in Zandvoort nog altijd voort!

En wie „Immanuel” zegt, zal nog altijd blijven denken aan het verdienstelijke werk van de heer N. Kerkhoven, die de spits heeft afgebeten van de koorzang in Zandvoort. Zijn naam blijve geprezen en geëerd!

De heer N. Kerkhoven temidden van de trouwe zangers en zangeressen van de Chr. Gem. Zangvereniging „Immanuel”. Deze foto werd genomen ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan der vereniging.

De grote jaren van „Kunst na Arbeid”

Toen de Chr. gem. zangvereniging „Immanuel” ongeveer 10 jaar bestond, we schrijven nu 1906, bleek er in Zandvoort behoefte te zijn aan een tweede zangvereniging. Het uitgesproken Christelijk karakter van „Immanuel” veronderstelde immers, dat toetreding tot dit koor een aanvaarding der Christelijke beginselen meebracht. De lust tot zingen — gezien de resultaten van „Immanuel” — was in Zandvoort allengs zo groot geworden, dat men besloot op 14 dec. een tweede zangvereniging op te richten. Ook nu weer bleken er voldoende dames en heren lust tot zingen te hebben en ook bleek een groot aantal leden van „Immanuel” bereid tot deelname aan „Kunst na Arbeid”. Het dorp was niet groot en de na-ijver tussen de koren bleek mee te vallen, alhoewel er later nog wel eens gebekvecht ontstond omtrent het gebruik van de Herv. Kerk, waar „Immanuel” de oudste rechten op meende te hebben. De ingezetenen van Zandvoort hielden een grote inzameling en schonken „Kunst na Arbeid” een prachtig vaandel, waarop een deel van een lied werd geborduurd, compleet met de toonzetting. Het lied heette „Troost der Toonkunst”.

Toen enkele weken geleden de zolder boven de consistorie van de Herv. Kerk werd opgeruimd kwam dit vaandel ongeschonden te voorschijn . . . De Kerkvoogdij zal zich binnenkort over een betere bestemming beraden. St.).

Het is de vondst van dit vaandel geweest, die schrijver dezes op de idee bracht om de geschiedenis van „de zang” in Zandvoort eens nader te beschouwen, want hoeveel honderden Zandvoorters hebben in verleden en heden geen genoegelijke ontspanning beleefd aan de wekelijkse zang-avond! In menig Zandvoorts gezin is er ook nu nog de

avond van „de zang” en we mogen dankbaar en verheugd zijn, dat noch T.V. of andere moderne besognes dit van ons hebben kunnen afnemen.

Wie „Kunst na Arbeid” zegt, denkt in hetzelfde ogenblik aan zijn meest bekende en bezielende dirigent, de heer **Evert Dees**, oud cantor-organist, oud hoofd-onderwijzer, oud-dirigent van het „Swaluë-kinderkoor” en zangleider van de grote kinderaubades op de verjaardagen van wijlen Koningin Wilhelmina op het Zandvoortse Raadhuisplein. Evert Dees heeft evenals de heer Kerkhoven vele honderden Zandvoorters aan zich verplicht door zijn voortreffelijke leiding van de koorzang in ons dorp. Na enkele dirigenten-wisselingen na de oprichting van „Kunst na Arbeid” (de eerste dirigent was de heer Biele), werd hij op 25-jarige leeftijd in 1921 dirigent van de zangvereniging. Het bestuur bestond in die jaren o.m. uit de heren Teun Koper, Arie Keesman (de schoenmaker) en Jan van der Werff (de strandpachter uit de Zuiderstraat). Vele jaren heeft hij met dit voortreffelijke bestuur samengewerkt en de vereniging mocht zich in een gestadige groei en bloei verheugen.

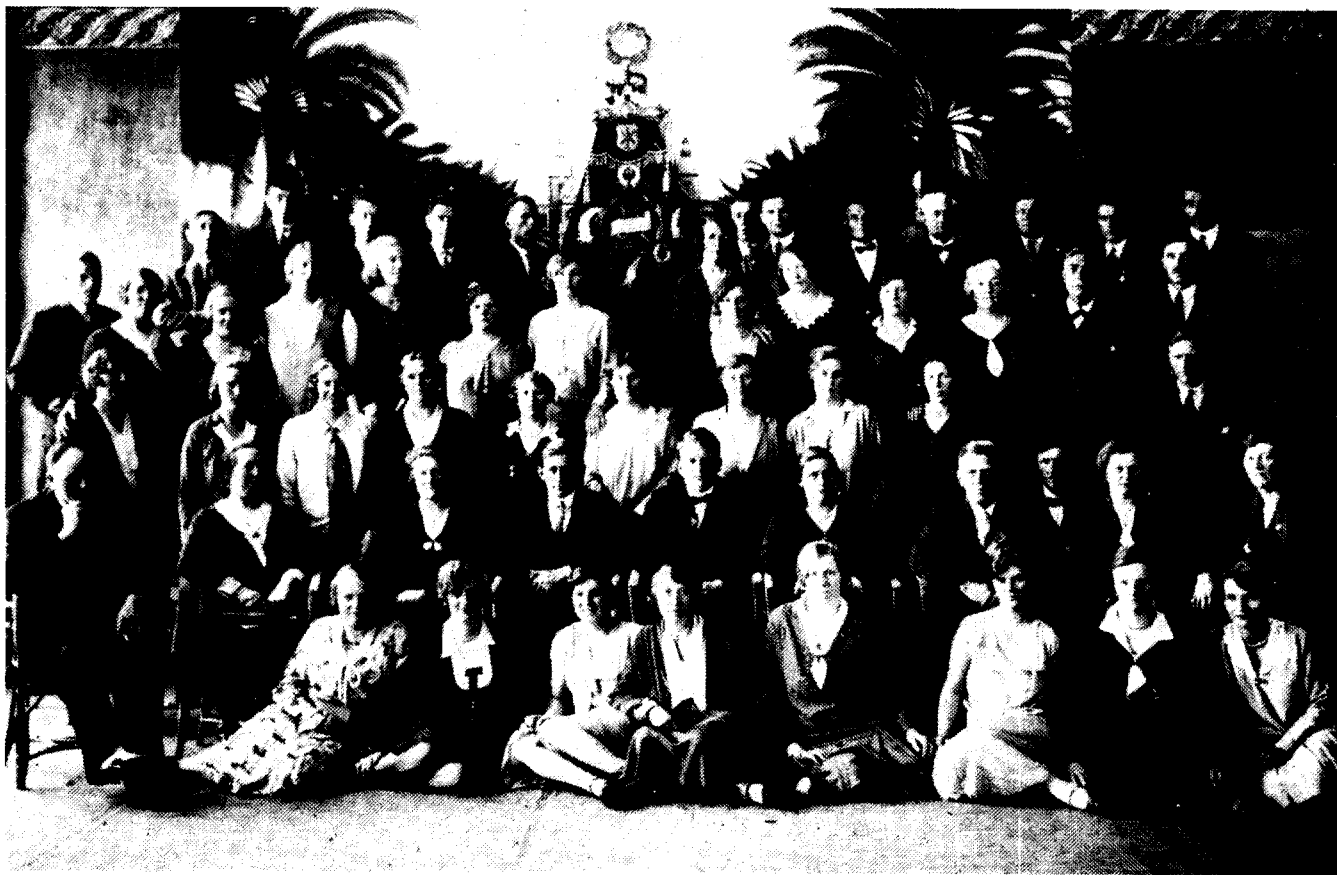
Op muzikaal gebied had de heer Dees op deze jeugdige leeftijd reeds naam gemaakt en wel als organist van de Ned. Herv. Kerk. Toen hij juist 16 jaar geworden was werd hij in de vroegere Haarlemse tram aangesproken door de toenmalige president-Kerkvoogd, de heer D. Driehuizen. Deze wist van zijn bekwaamheid als huis-organist en bood hem de kans om op het grote orgel in de Kerk te spelen. Voorlopig als hulp-organist en voor trouwdiensten. De jonge Evert

Dees greep de kans met beide handen aan en al spoedig ontdekte menigeen zijn grote vaardigheid op het dubbele klavier. Hij studeerde ijverig en werd later een uitstekend leerling van de toenmalige organist van de Grote Kerk in Haarlem, Louis Robert. Al spoedig werd hij daarom tot vast organist benoemd. Hij heeft het orgel gespeeld van 1917 tot het begin van de laatste oorlog, ongeveer 25 jaar. Talloos velen in ons dorp zullen zich zijn fraaie orgelspel herinneren. Bij concerten bracht hij vele klassieke orgelwerken op het programma, terwijl hij talloos vele zangsolisten van naam op kundige wijze begeleidde. Hij speelde bij de navolgende predikanten: Ds. Posthumus Meyes, dr. A. K. Straatsma, Ds. D. Tromp en Ds. Bloemsma.

Het was de heer Dees, die met zijn koor voor het eerst de koralen uit het **Weihnachts-Oratorium** uitvoerde. Hij heeft daarmede veel succes ge oogst.

Schrijver dezes kan zich goed herinneren hoe de heer Dees in 1934 in het oude „Ons Huis” de voornaamste koralen in studie nam. We begonnen met het openingskoor „Jauchzet, froloeket, Auf, Preiset die Tage, Rühmet was heute der Höchste getan...” 't Was geen eenvoudige zaak om er aan te beginnen, maar het lukte uitstekend en we gaven met Kerstmis een prachtige uitvoering in de Herv. kerk. De heer Dees was een bezielend dirigent, die nooit de moeilijkheden omzeilde, maar van zijn koor óók alles eiste. Bekend van hem is ook de volledige uitvoering van de Cantate 140 van J. S. Bach, „**Wachet auf, ruft uns die Stimme**” voor koor, solisten en symphonie-orkest, welk laatste was samengesteld uit Haarlemse leden van „Euterpe”. De kerk was tot de laatste plaats bezet en het koor kreeg voortreffelijke recensies.

Met dit koor heeft de heer Dees aan vele concoursen deelgenomen,

Bovenstaande foto toont ons het gemengde koor „Kunst na Arbeid”. In het midden de heer Evert Dees, die de vereniging zoveel jaren op eminente wijze heeft geleid.

waarbij hij vaak eerste- en ereprijs behaalde, alsook een directeursprijs. (Leerdam).

Zandvoorts zangtalent.

Bekend van de heer Dees was, dat hij graag Zandvoort's zangtalent een kans bood om in 't openbaar op te treden. Zo heeft hij vroeger vele malen de fraaie sopraan mej. Jans Dorsman (nu mevrouw J. Termes-Dorsman) op het orgel begeleid. Zij zong met een fraai timbre op vaak ontroerende wijze eenvoudige geestelijke liederen.

Oudere Zandvoorters kunnen zich haar zang nog steeds goed herinneren. Ook mevrouw Tr. van den Bos-de Roode (Tante Trijn) (nu 85 jaar en nog steeds een actief en zeer gezien lid van ons Herv. Kerkkoor!!) zong vaak in de Kerk. En dan mogen we zeker niet vergeten mevrouw S. Gansner-v.d. Bos, die met haar prachtige stem veel luister aan de diensten heeft bijgezet. 't Waren allen leden van „Immanuel” of „Kunst na Arbeid” die tot deze prestaties kwamen, een bewijs hoe goed het zang-onderricht

in die jaren steeds geweest is!

Persoonlijk bewaar ik de beste herinneringen aan mijn „Kunst na Arbeid”-periode, waarin we vaak prachtige werken uitvoerden. Er heerste een prettige koorgeest. Vooral de dertiger jaren waren moeilijk in Zandvoort. Er heerste door de crisis een grote werkloosheid onder de bevolking. Als we naar het repetitielokaal gingen passeerden we in de hal van „Ons Huis” de grote etenstonnen waaruit de gezinnen van de werkloze arbeiders werden gevoed..... De geuren

van wortelen en uien en „regeringsvlees” begeleidden onze koralen, en het was beslist niet „Fallt mit Loben, fallt mit Danken...” in die dagen in Zandvoort, al zongen we dat lied nog zo graag.....

Maar stond in het vaandel niet het mooie lied „Troost der Toonkunst” geborduurd? En was het dan niet waar, dat de toonkunst menigeen in die dagen kon uittillen boven de zorgen en de moeiten, de werkloosheid en de tegenslag? Wat een troost, wat een bezieling kon er in die dagen niet uitgaan van „de zang”!

De heer Dees is dirigent gebleven tot de evacuatie van Zandvoort de Zandvoorters naar vele windstreken verspreidde. Nog enkele jaren dirigeerde hij het **Zandvoorts Gemend Koor**, dat tijdens de oorlog in Heemstede repeteerde. Sommige leden moesten een uur lopen om

naar de repetitie te komen.

Zelfs met dit koor nam hij nog aan een concours deel n.l. in Nieuwe Niedorp (N.H.).

We moeten overigens nog vermelden, dat hij vóór de oorlog ook vele jaren succesvol dirigent is geweest van **Onderling Hulpbetoon's Mannenkoor**, welk koor hij tot grote successen heeft weten te leiden.

Herman Dees.

Als organist en koordirigent is hij opgevolgd door zijn zoon, **Herman Dees**, die op eminente wijze de voetstappen van zijn vader heeft gedrukt. Hij was een voortreffelijk organist en leider van 't „Hervormd Kerkkoor”, dat zijn meest succesrijke periode onder hem heeft beleefd. Zijn grote muzikale gaven hebben het koor tot grote hoogte gebracht en velen, talloos leden in Zandvoort, betreurden zijn (overi-

gens begrijpelijke) besluit om een 10-tal jaren geleden Zandvoort te verlaten om een onderwijsfunctie in het verre Beilen te aanvaarden. Ook dáár is hij weer Cantor-organist (hoe kan het anders!) maar ook dáár bespeelt een kleinzoon van de heer Dees, de jonge Evert, het grote orgel van de Kerk! Goed bloed verloochent zich niet!

Aan vader en zoon Dees heeft muzikaal Zandvoort enorm veel te danken en we mogen ons zeker tot tolk rekenen van onze bevolking als wij tot hun beiden zeggen: heb dank voor de rijkdom, die U beiden in zo grote muzikale verscheidenheid aan de Zandvoortse bevolking hebt geschonken! Zandvoort blijft U daar altijd dankbaar voor!

Toonkunst Oratoriumkoor „Zandvoort”

En dan komt in 1967 de oprichting van het Toonkunst-Oratoriumkoor „Zandvoort”. Bij de oprichting telt het koor om en nabij 100 leden! Het tanende verenigingsleven van na de oorlog blijkt haar dieptepunt voorbij te zijn. Verschillende koren, - we denken aan het eens zo grote en trotse Zandvoortse Mannenkoor, de „Stem des Volks”, het R.K. koor „Arti et Religione” - hebben hun bestaan moeten opgeven om allerlei redenen.

Maar dan ineens komt dat Toonkunstkoor omhoog uit een initiatief van slechts enkelen. En het slaat aan in Zandvoort, waar toch altijd zo graag en zoveel gezongen is?

Leden van vroegere en nog bestaande koren meldden zich aan, evenals velen, die nog nooit gezon-

gen hadden. Onder de nieuw benoemde dirigent, Jan Laarveld dirigent van o.a. de „Kon.Liedertafel „Zang en Vriendschap” uit Haarlem wordt met de repetities begonnen. En na enkele maanden van intensief studeren volgt een éclatante uitvoering van „Die Jahreszeiten” van Haydn in de gloednieuwe Zandvoortse Sporthal. Een nieuw koor met een klinkende naam is geboren!

Talloos velen hebben zich verwonderd en verbaasd hoe dit in zo korte tijd mogelijk was! Maar er was ook hier en daar wat naïjver en mogen we het „jaloersheid” noemen, dat in bepaalde kringen in ons dorp - zonder enige aanleiding - het koor werd becritiseerd? In ieder

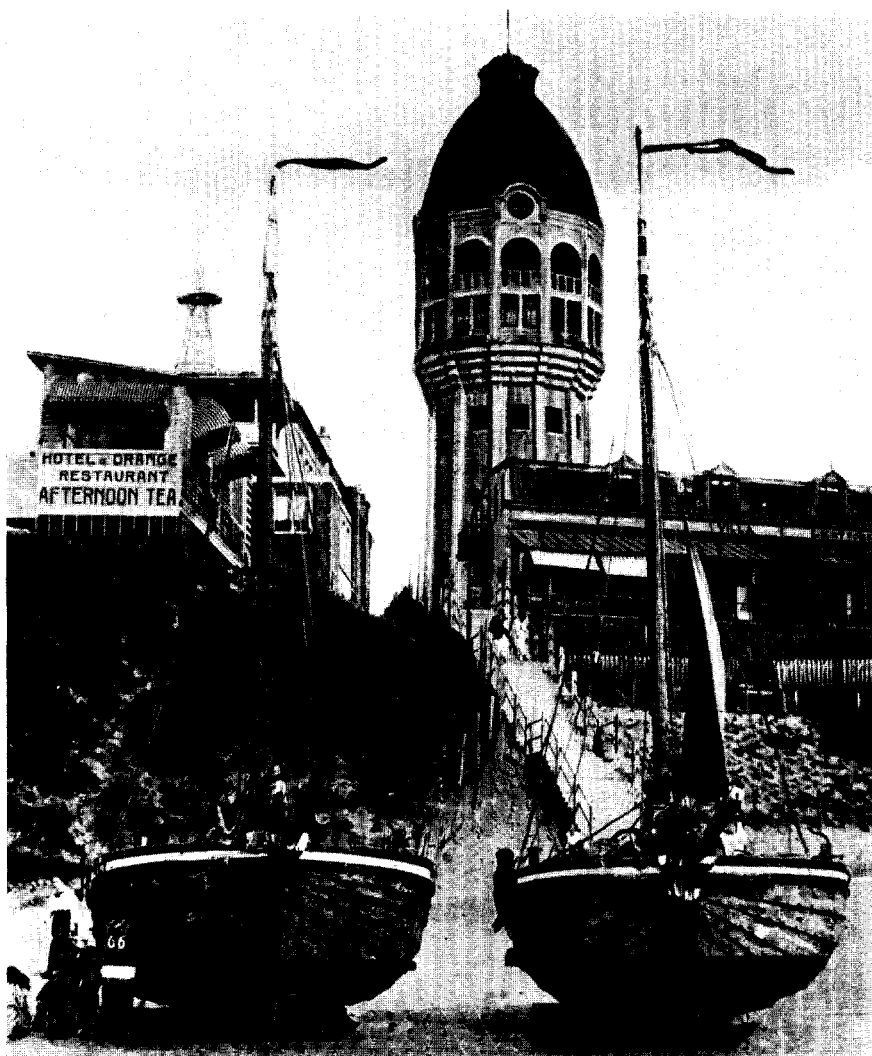
geval is het gelukkig weer zover, dat Zandvoort een koor heeft waar het trots op kan zijn en dat in staat is om op een muzikaal verantwoord niveau te concerten. Het enthousiasme van de koorleden is enorm en de komende uitvoering van het „Weihnachts-Oratorium” belooft een even groot succes te worden! Er is hard voor gewerkt om de bevolking een prachtig concert te bieden. Daarom verdient **T.O.Z.** het alleszins, dat het een volwaardige kans krijgt om haar prestaties te kunnen tonen. Want als dit koor - om welke reden dan ook - ter ziele gebracht zou worden dan kan Zandvoort het vergeten, dat er ooit nog een poging gedaan zal worden om een groot gemengd koor te bezitten, dat in staat is tot dergelijke uitvoeringen te komen!

Waarom de Zandvoortse bomschuiten een roemloos einde vonden...

IN DE VORIGE EEUW kostte 't bouwen van een Zandvoortse bomschuit voor de visserij ongeveer een f.10.000,—. Dat was voor de reder een héél bedrag. Dan kwam daar nog bij de kosten van tuigage, netten, uitrusting enz. Was het schip eenmaal klaar dan moest het zo spoedig mogelijk naar zee, want een liggend schip kost nu eenmaal geld. Over het algemeen was de bouw zeer solide en dat moest ook wel want de schepen hadden veel te lijden van het ruwe bedrijf en bij het aanlopen van de kust, waarbij de romp steeds maar weer over de zanderige eerste bank schuurde...

De bouw.

DE MEEST BEKENDE schuitenvouwer, die Zandvoort heeft gehad was Kees van Duivenbode, die zijn werf had boven aan de vroegere Strandweg. Het was 'n eenvoudige grote schuur met buiten op de werf een bouwplaats. Hij werkte met gemiddeld twee timmerlieden in vaste dienst en alleen bij grote drukte nam hij nog een paar handlangers aan. De bedrevenheid in het vak was zó groot, dat van Duivenbode tijdens de bouw geen tekeningen meer raadpleegde, maar de vooraf gemaakte delen feilloos wist samen te voegen, waarbij hoofdzakelijk werd geklonken. De voor- en achterstevens waren meestal van 15 duims dik eikenhout. Voor de huidgangen onder water werd 1½ duims iepenhout en boven water weer eikenhout van 1 duim (2½ cm.) gebruikt. Het meeste hout was Slavonisch eiken. Het iepenhout onder water had een grotere taaiheid en slijtvastheid dan het stugge eikenhout voor de bovenbouw. De spanten of „inhouten” werden pas het laatst aangebracht.

Zandvoortse bomschuiten

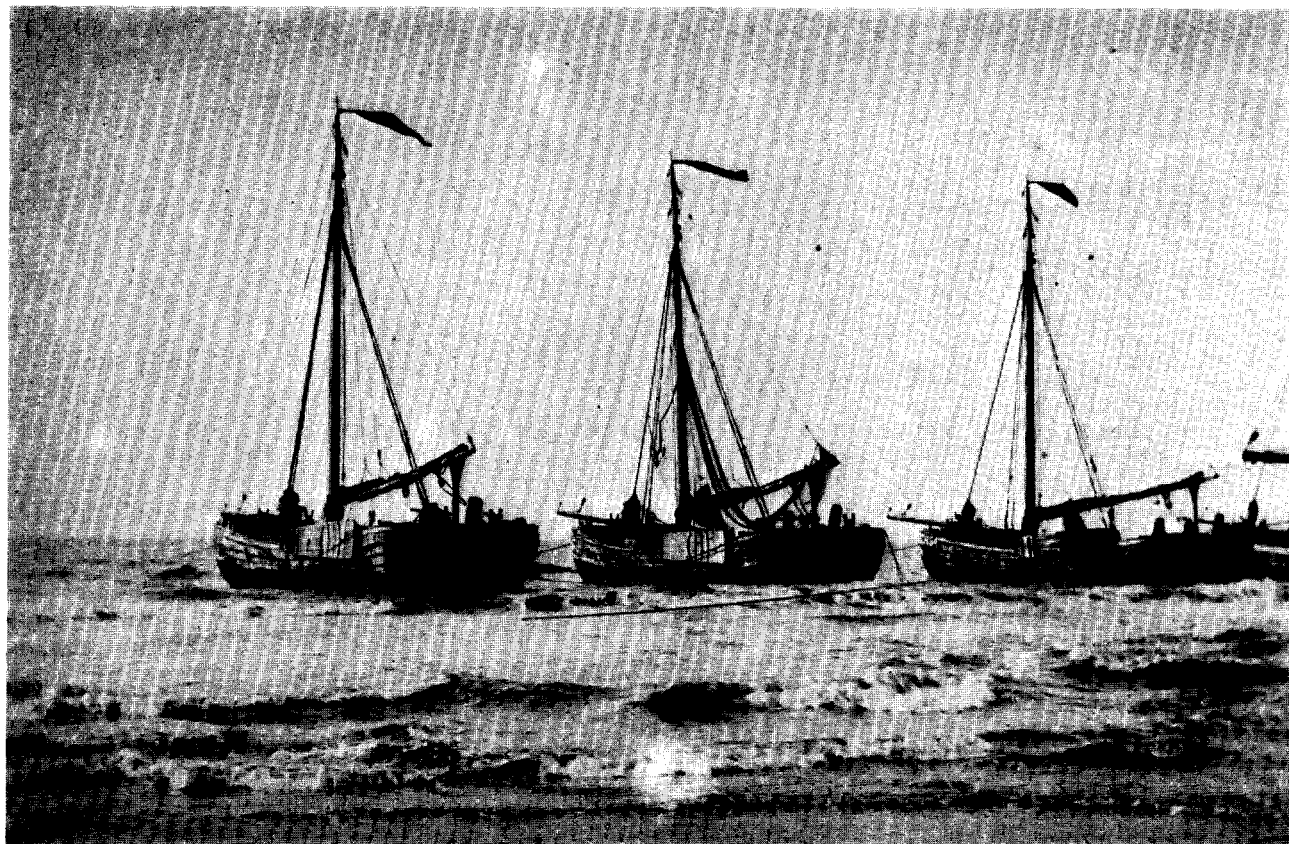
De verbindingen kwamen tot stand met 7/8 houten nagels. Voor iedere nagel, waarbij er óók waren van 50 cm. lengte, moest eerst met de hand een gat worden geboord... De huidgangen waren reeds tevoren met ijzeren klinkspijkers koud geklonken.

Eerste reis.

ALS HET SCHIP klaar was werd het op dikke houten rollen geplaatst en met paarden langzaam naar het strand getrokken. Dan werd het schip met bemanning en victualie uitgerust en koos het zee.

Vooral tijdens de eerste reis werd het schip door de schipper aan alle mogelijke proeven onderworpen om aan het einde van de reis verslag te kunnen uitbrengen aan de reder. Als het schip wel eens „langzaam” was werd de tuigage veranderd, want het ging er om dat het zware net met een redelijke voortgang over de zeebodem kon worden getrokken. Zodoende moest men altijd voldoende vaart kunnen lopen. De beschikbare literatuur over de kustvisserij aan het einde van de vorige eeuw laat ons nogal in het onzekere over het aantal bom-

schuiten, dat Zandvoort toen bezat en in het boek „Gort met Stroop” vinden we alleen een aantal nogal vage gegevens. Verder komen we dan nog te weten welke emblemen door de reders op hun schepen werden gevoerd, maar dat is dan ook alles.

De Zandvoortse visserij in 1889.

We zijn dan ook bijzonder gelukkig met een jaarverslag van de Zandvoortse visserij over het jaar 1889, dat voor het „Handelsblad” te Amsterdam op 27 januari 1890 werd doorgegeven door de heer A. Bakels (*), die voor Zandvoort als hun correspondent fungeerde. Hij had de jaarbesommingen nauwkeurig verzameld en laat ons daarbij ook iets weten over de gemiddelde visprijzen (per stuk) uit dat jaar.

Het Jaarverslag.

EINDELIJK KRIJGEN WE door dit bericht (dat de familie Bakels ons welwillend beschikbaar stelde) enig inzicht over het aantal bom-schuiten, die toen nog in de vaart waren, de namen van de schippers en óók van de schepen en we mogen daarnaast ook iets gaan begrijpen van de geweldige risico's, die de reders toen hebben moeten nemen bij de exploitatie van deze schepen. Als we nu daarbij nog eens even de bouwsom (f 10.000,—) in herinnering nemen, waarbij dan nog de tuigage en uitrusting komt, dan zijn we al op f 12.000,—. De gemiddelde levensduur van een bom-schuit was 10 à 12 jaar. Nu gaan we nog niet denken aan de regelma-tige verliezen aan netten en zeilen en alle bijkomende kosten van af-schrijving, onderhoud, paarden-transport etc. etc. En dan staat spoedig vast, dat de schepen wel een hoge besomming moesten ha-len wilde dit redersbedrijf bij deze belangrijke kapitaalinvesteringen nog lonend zijn. En dat wij daaraan nu met recht mogen twifelen wordt ons wel helemaal duidelijk als we de jaar-cijfers zien, (waar dus nog alles van af moet). En dat is dan in de eerste plaats de gage (het deel) van de bemanning. Ieder schip had gemiddeld een 4 à 5 man aan boord. Hieronder volgt dat jaarverslag over 1889:

Schipper H. van Koningsbruggen,
bomschuit „De Jonge Anna”
f 2500,—

Schipper D. van Duin,
bomschuit „De Vrouwe Ambrosi-
na”
f 2300,—

Schipper Jacob Koper,
„bomschuit „Volharding en Ver-
trouwen”
f 2450,—

Schipper Albert Koper,
bomschuit „de man Maarten”
f 2050,—

Schipper Corn. Koper,
bomschuit „Margaretha Catha-
rina”
f 2700,—

Schipper Simon Paap,
bomschuit „de man Cornelis”
f 2200,—

Schipper Maarten Keesman,
bomschuit „Zandvoortsch Wel-
varen”
f 2100,—

Schipper Pieter Paap,
bomschuit „De Twee Gebroeders”
f 2200,—

Schipper Arend Paap,
bomschuit „Eben Haëzer Zand-
voort”
f 1900,—

Schipper Engel Paap,
bomschuit „Cornelia Catharina”
f 2200,—

Schipper Arie Paap,
bomschuit „de Jonge Betsy”
f 2350,—

Schipper Jacob Keesman,
bomschuit „Ora et Labora”
f 3000,—

Schipper Floor Zwemmer,
bomschuit „De Vrouwe Krijntje”
f 2000,—

Schipper Willem Paap,
bomschuit „Eben Haëzer”
f 2350,—

Tong van f0,10 tot f 1,20 per stuk.
Schol van f0,15 tot f1,60 per stuk.
Tarbot van f2,50 tot f11,— per stuk.
Schelvis van f0,15 tot f0,95 p. stuk.
Bakschol van f0,80 tot f6,50 p.mand
Scharren van f0,70 tot f7,— p.mand.

De visprijzen.

DE VISPRIJZEN variëren naar-mate het voorjaar, zomer of najaar is. In de zomer bij ruime vangsten en goed zeilbaar weer was de vis goedkoop. We zien dat b.v. bij de tong á 10 ct. per stuk, maar ze loopt op tot f 1,20 per stuk in het najaar en dat was voor die tijd om de drommel niet mis! Want dat was dan de prijs aan de afslag op het strand. En dan moest de handel óók nog wat verdienen! Bakschol en scharren varieerden ook sterk van f0,70 tot f7,— per mand. Dat bete-kende, dat veel schar in de zomer tegen redelijk goedkope prijs kon worden gekocht om gedroogd te worden en een bos gedroogde schar-ren deed óók nog goed geld. De bak-schol ging meestal naar Bloemen-daal, Haarlem en Amsterdam, waar door de vislopers als regel 'n goede prijs werd gemaakt. Tarbot was ook toen al duur . . . .

De bomschuiten voeren hoofd-zakelijk op rond- en platvis. Met kleinere vaartuigen werd de garnalenvangst beoefend en het is jam-mer, dat we omtrent déze prijzen niet veel gewaar konden worden. Maar zéker is, dat we in onze dagen voor een pond ongepelde garnalen héél wat méér moeten betalen (± f 2,50) dan destijds en als de vis-sers van toen nog eens van de prijs gehoord zouden hebben zou-den ze met alle zekerheid hun vin-ger naar het voorhoofd gebracht hebben . . . .

Geen f 200,— in de maand . . .

IN IEDER GEVAL zijn we door dit jaarverslag belangrijk wijzer geworden wat de Zandvoortse vis-serij betreft. De meeste besommin-gen haalden nog geen f 200,— in de maand. Na aftrek van kosten, ga-ges en lasten bleef er voor de reder dan ook niet veel over. Al deed men toen met een gulden oneindig veel méér dan wij inflatie-lijdens

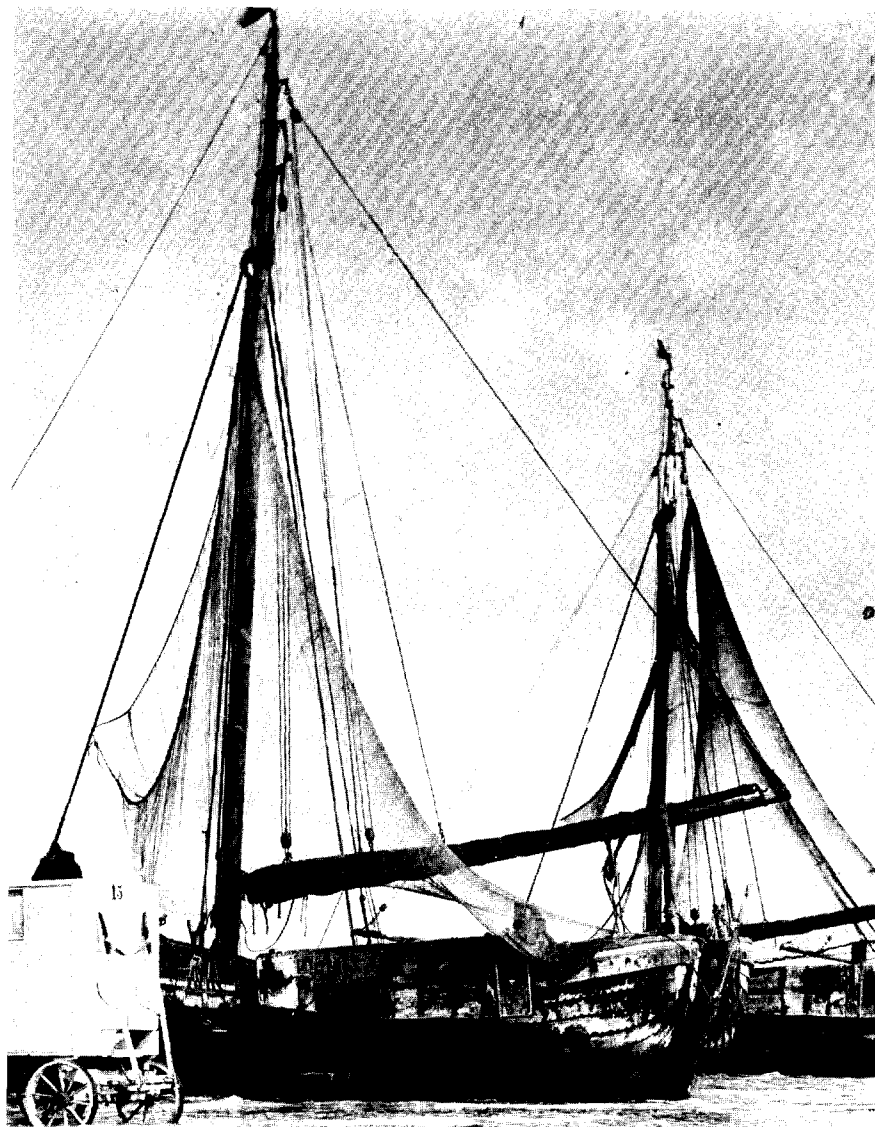

Tegen de eeuwwisseling is het met de rederijen een aflopende zaak. Er worden geen schepen meer bij gebouwd en het aantal reders slinkt snel. De stoomloggers doen hun intrede in IJmuiden en de Zandvoortse visserlieden gaan al spoedig daár monstereen en worden hier verachtelijk „overlopers” genoemd... Maar ergens hadden ze gelijk. Want er was in Zandvoort geen droog brood meer te verdienen...

Er is ons — zoals gezegd — weinig historisch materiaal meer gebleven uit die tijd. In particulier bezit is er nog een enkel model van deze schepen, die eens de glorie van Zandvoort waren. Maar aan al deze glorie kwam een roemloos einde...

Waren er geen reders, die hun schip destijds „Eben Haëzer” noemden? Dat betekent: „tot hertoe heeft de Heer mij geholpen” . . . . Verder dan tot 1900 heeft zelfs de Heer de Zandvoortse reders waarschijnlijk niet kunnen helpen . . . . Want het was wel uit, radicaal uit! Zandvoort moest maar badplaats worden en is dat tot op heden met ere!

Zandvoort heeft geen echte vissers meer . . . .

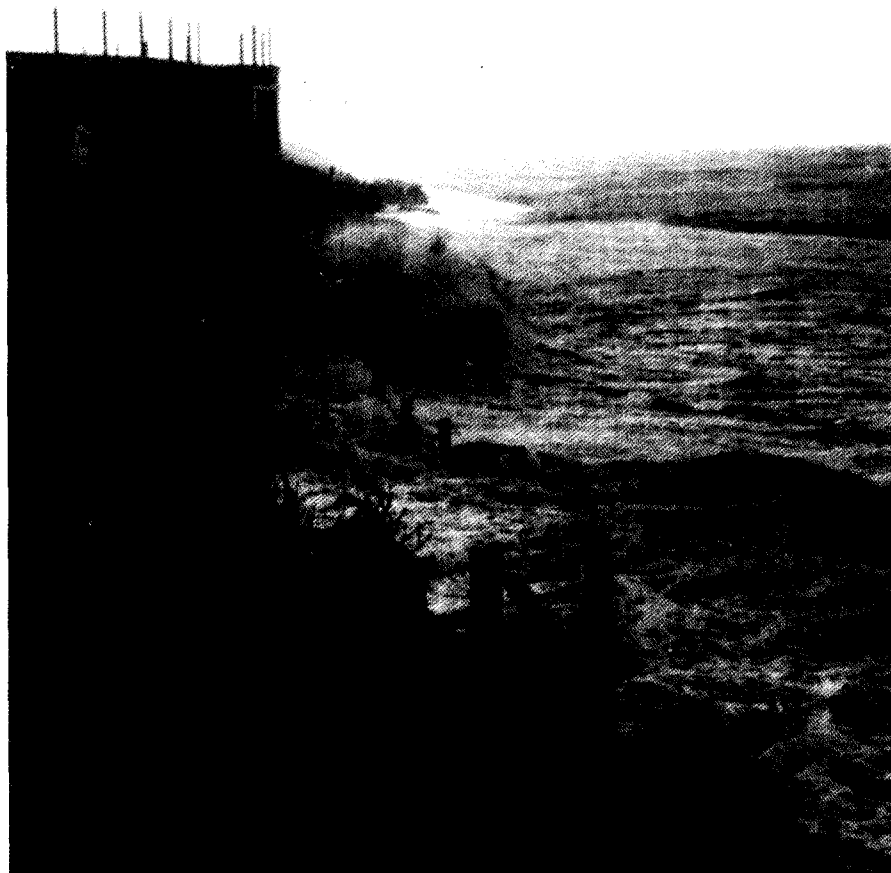
Lage besommingen, hoge lasten.

De laatste bomschuit, die in Nederland werd gebouwd kwam in 1907 van de bekende werf van de Gebr. Taat in Katwijk aan Zee.

Badgasten, die aan prikkeldraad zuigen...

Zandvoort nog steeds in de ban van de weergoden...

Hoe men vroeger het weer voorspelde...

Mogen we ons deze week dan ook eens bezig houden met een praatje over het weer en de ouderwetse weers-voorspellingen. De tegenwoordige hypermoderne weersvoorspelling (met weerschepen, stratosfeer-foto's en uiterst fijne luchtdruk-metingen) zitten er desondanks nog vaak gruwelijk naast en daarom leek het ons goed om eens het oor te luisteren te leggen bij de vroegere boeren- en vissersvoorspellingen, die heel vaak voor een verrassende juistheid zorgden.

We hebben daartoe een blik geslagen in de recente uitgave van het boekje „**Neerlands Volksleven**” (22ste jaargang, no. 1), waarin de Urker, de heer Tromp de Vries, een zeer interessante bijdrage op dit gebied leverde. Hij maakt daarbij gebruik van oude gezegden en spreuken, die we onze lezers gaarne eens onder de ogen brengen.

Over de zon:

**De zon op sporen,
Daar is de Noordenwind mee
geboren.**

**De zon in een nest,
Morgen is de wind west
Een grote zon en die verbolgen
Daar zal 'n storremwind op volgen
Een grote zon en bleek van schijn,
Dat zal voorwaar een regen zijn...**

Soms zegt men wel eens in de volksmond, dat de zon water gaat halen. Ook hierover bestaat een aardig gedichtje:

**Als de zon niet helder
ondergaan wil,
Dan is er verandering van
weer op til.
Avondrood, dat is mooi weer
aan boord.
Morgenrood, dat is water in de
sloot...**

Er zijn ook wel heel bekende uitspraken over het weer, althans in Zandvoort hebben we die vaak gehoord. Ook al omdat we als vissersplaats reeds in de vroegste tijden sterk met het weer waren verbonden.

Menige vroegere visserman had een zeer grote kennis van de weersvoorspelling, zelfs zonder dat hij 't rijmpje had geleerd:

Een kring om de maan, die kan vergaan.

Een kring om de zon, daar huilen vrouw en kinderen om . . .

„Een kring om de maan kondigt regen aan.

Een knecht vóór de Heer (d.i. ster vóór de maan)

Dat is zelden goed weer (Dan gaat de knecht voor zijn meester uit, wat verslechtering van weer betekent).

Met de nieuwe maan verandert het weer!”

Vaak kunnen we in deze tijd ons voordeel nog doen met die vroegere voorspellingen, want er zat toch veel waars in. De vroegere Zuideerzevisser zwoeren b.v. bij het veelzeggende versje:

„Als de wind komt vóór de regen kunnen de zeilen er wel tegen. Maar als de regen komt

vóór de wind, Maak dan dat je de zeilen bindt . . .”

Soms werden de vrouwen ook nog wel eens in de weersvoorspelling betrokken (dames vergeef me!). Maar het schijnt toch waar te zijn, want het gedichtje heeft zich door alle tijden weten te handhaven:

Inlopende wind en uitlopende vrouwen,

Moet je in de gaten houden . . .

Krimpemde winden en uitgaande vrouwen,

Zijn geen van beiden te vertrouwen.

Het is wel zó, dat er in de weersspreuken meer slecht dan goed weer werd aangekondigd. Ook al weer begrijpelijk, omdat men van slecht weer het meeste te duchten had.

Wat te zeggen van deze regelen:
**Schaapjes langs de hemelbaan
Brengen wind en regen aan.**

**Een krimpemde wind mèt regen,
Staat ie drie, dan staat ie zéven.**
(windkracht).

Zeevaarders, boeren en strandpachters zijn in onze tijd nog altijd sterk verbonden met het weer. Er waren vroeger strandpachters in Zandvoort, die feilloos het weer konden voorspellen. We zouden er verschillende kunnen noemen, maar we willen één uitzondering maken voor onze onvergetelijke Jaap Termes, (ome Jaap), die méér naar de lucht keek dan naar de barometer.

Hij hield van krasse uitspraken en ik zal nooit vergeten, dat hij op een regenachtige zaterdagmiddag eens zei: Kijk mensen, de wind loopt door de Noord, morgenmiddag liggen de badgasten aan het prikkeldraad van de reep te zuigen (van de dorst). Hij kreeg op wonderbaarlijke wijze gelijk, want de zondag daarop was het woest heet in Zandvoort, er was bijna geen limonade en ijs genoeg . . .

En zo waren er voor alle jaargetijden weersvoorspellingen in dichtvorm en men leefde er mee als vertrouwde profetieën.

De visserman wist het óók wel in november:

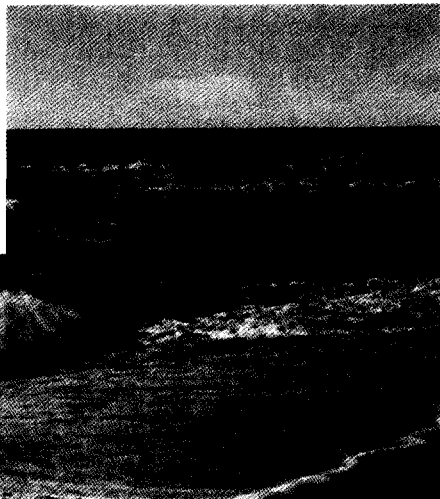
**Een staande maan is een
liggende zeeman
Een liggende maan is een
staande zeeman.
Bloei (onweer) uit zee brengt
slecht weer mee**

**Hagel op de luiken,
Dan gaat de haring duiken . . .**

Zó hebben we dan deze week eens over het weer gebabbeld, een onderwerp, dat in Zandvoort de hoogste graad van actualiteit heeft behaald, helaas.

We mogen de velen beklagen, die het er moeilijk door hebben gekregen, we mogen bezorgd zijn om de bezorgden. Het weer heeft altijd een grote invloed op de mens en de mensheid gehad. Altijd is men er mee bezig geweest, altijd zullen we er mee bezig blijven...

Zegt de Bijbel niet in een bepaald verband: „Bij het vallen van de avond zegt gij; Goed weer want de lucht ziet rood. En des morgens: Vandaag ruw weer want de lucht ziet somber rood. Het aanzien van de lucht weet gij te onderscheiden, maar kunt gij het de tekenen der tijden niet? (Mattheus 16 : 2-3)”.
Ja, zolang praten we al over het weer!

De „Dorpscasse” was leeg . . .

De armoede in het vissersdorp Zandvoort gedurende de Franse tijd moet ontstellend geweest zijn. Het was in andere tijden al geen vetpot, maar de langdurige Franse bezetting met de daarbij behorende inkwartiering van militairen en de voortdurende oorlogstoestand met Engeland bracht de zeedorpen aan de rand van de afgrond. De vissersschepen konden meestal niet uitvaren wegens de regelmatige beschieting door de Engelsen en in het jaar 1803 moesten de pinken zelfs achter de duinen worden opgeborgen. De honger deed zijn intrede in Zandvoort en de droevige berichten hierover bereikten niet alleen de nabije stad Amsterdam, waar de bevolking spontaan geld inzamelde, maar ook de bewoners van Kaap de Goede Hoop (Kaapstad) waren bewogen met de zeedorpen in Holland en stuurden grote geldsbedragen . . . Helaas werden deze gelden op last van de Landdrost van Amstelland in schuldbrieven - Nationale schuld omgezet, zodat slechts een klein deel, plus de later verkregen rente, voor uitkering werd bestemd . . . .

Om eerlijk te zijn, ook Lodewijk, Koning van Holland schoot een keer uit zijn slof en gaf f 200,— aan de achtergelaten betrekkingen van de bemanning van twee Zandvoortse vissersschuiten, die op 2 april 1807 door de Engelsen waren opgebracht en in 1810 schonk hij nog eens f 400,— voor de armen van Zandvoort. Maar het was een druppel op een gloeiende plaat ...

Maar in 1810 wist niemand in Zandvoort dan ook raad meer. De visserij uitkomsten waren het diepste minimum genaderd. De bevolking hield zich in leven door de schriale opbrengst van de teelt in de duinen en viste voor eigen gebruik aan het strand. Begrijpelijk was de armoede om in het leger van de Keizer te dienen niet bijster groot.

In 1800 waren er 3 Zandvoorters aangewezen, van wie er één deserterde en ondanks de scherpere bepalingen heeft men er in 1810 nog slechts 4 weten te strikken ..... om de glorie van Keizer Napoleon te helpen verdedigen.

De bevolking van Zandvoort bestond in die dagen uit 649 Hervormden, 95 Rooms Katholieken en 3 Lutheranen.

Het zal duidelijk zijn, dat onder al deze omstandigheden het Ge-

meentebestuur in grote zorgen verkeerde om de touwtjes aan elkaar te knopen. In het bijzonder stelde de inkwartiering der soldaten hoge eisen. De kosten hiervan kwamen voor rekening van de „dorpscasse” en deze bedroegen voor Zandvoort in die dagen het respectabele bedrag van f 30,— per week ... Nog afgezien van alle ellende, die men van de Fransen had want ze hadden nogal wat noten op hun zang. In verschillende Zandvoortse gezinnen kwam het vaak tot heftige totnen als de Fransozen zich over het schamele eten beklagden.

Taalmoeilijkheden en huwelijksbedreigingen verergerden de situatie niet gering en de geschiedenis verhaalt ons van geduchte vechtpartijen, waaronder enkele met dodelijke afloop..... waardoor verschillende Zandvoorters zich tot het einde der Franse overheersing (21 november 1813) hebben moeten schuil houden.....

Het waren moeilijke en zware tijden voor de Zandvoorters, die zich nochtans door een sterke onderlinge band met elkaar verbonden wisten. Het Gemeentebestuur had in die dagen echter het volle vertrouwen der bevolking en men deelde dan ook trouwhartig in de zorgen der overheid, die onder

zware druk aan haar verplichtingen moest voldoen.

Een gele en een witte boon . .

Toen in 1810 de situatie zo nijpend werd, dat het Gemeentebestuur geen uitweg meer zag werd de mannelijke bevolking van Zandvoort bij elkaar geroepen in de Hervormde Kerk, (in moeilijke tijden altijd het punt van samenkomst in vroeger dagen). Door het Gemeentebestuur werd op 19 augustus van de kansel de navolgende „Aanspraak” gehouden, waarvan wij de tekst hieronder onverkort laten volgen:

Medeburgers, ingezetenen
dezer Gemeente,

„Het is eene onbetwistbare waarheid en oud-Hollandsche spreuk dat Eendragt macht maakt en verdeeldheid verzwakt een lichaam, hetzij groot of klein.

In de omstandigheden zich wijslijk te gedragen is het grootste voordeel.

Om dat doel te bereiken heeft het Gemeente Bestuur goed gevonden Uw Liederen als hoofden der Huisgezinnen alhier bijeen te roepen, ten einde met Uw in het tegenwoordig voor dit dorp donkere tijdstip, geregeld te raadplegen ter bevordering onzer aller belangen, waartoe ene eendragtige samenwerking noodig is.

Een ieder gevoelt natuurlijk het bijna ondragelijke der lasten die wij thans moeten verduren. En echter kunnen wij ze zelve niet afwenden, of geheel van onze schouderen werpen; alle moeite is door ons daartoe aangewend. Het is dan ook noodig dat er maatregelen genomen worden, om staande te blijven; de Dorpscasse is uitgeput en heeft weinig inkomsten.

De winste der Burgerij zijn minder en vele Burgers kunnen geene inkwartiering worden opgelegd,

doch zijn echter in staat om iets te kunnen toebrengen; deze vertrouwen wij dat ingevolge hunne verplichting zich zullen onderwerpen aan eene door ons opgemaakte of nog te maken taxatie die wekelijks door hen zal moeten worden betaald, of wij zullen ons tegen onze wil bij mankement genoodzaakt zien middelen van bedwang te moeten gebruiken, dat dit kan nog niet toereiken, daar wij circa dertig gulden per week behoeven tot onderhoud der Militairen; het is te dien einde, dat wij aan U eene kleine belasting voorstellen dewelke wij hoope, dat gevoegd bij de genoemde contributie toereikend zal zijn om de behoeftens te bestrijken.

Zij bestaat heirin, dat van elke korte bol en van elk Fransje en van elk klein broodje à 3 pond, een duit zal worden betaald, hetwelk door de bakkers zal worden bij ieder brood meerder ontvangen en alle weken verantwoord, — wijl dit een zaak is die ongevoelig betaald wordt en door ieder nagelang der consumptie gelijkgedragen. Zoo vertrouwen wij, dat een ieder deze maatregel gewillig zal toestemmen.

Dan om ons hiervan te overtuigen zullen wij hier over in geen twistgeding of woordenstrijd te geraken, wijl dit verwarring zoude baaren, zullen wij hier in na de meerderheid van stemmen te werk gaan, en wel op deze wijze dat aan ieder hoofd des huisgezinte zal worden afgegeven een geele en een witte boon, en daarna zal worden afgehaald de stemming die een witte boon inwerpt in 't zakje dat eerst om zal gaan, die stemt ons voorstel in, en die een geele boon inwerpt, zal gerekend worden ons voorstel af te stemmen.

Te dien einde zullen de boonen ten overstaan van tien leden door het Gemeentebestuur in de Kerkkamer worden geteld. En de meerderheid zal beslissen.

Wij vertrouwen, dat gij lieden ten Uwen voordeele eene wel beraden

Het dorp Zandvoort ten tijde van de Franse bezetting.

stap zult doen. En zullen wij de uitkomst afwagten”.

Het voorstel werd met algemene stemmen aangenomen . . . !

De drie broodbakkers, die er toen in ons dorp waren hebben toen hun volledige medewerking gegeven en de „broodbelasting” getrouwelijk aan de „dorpscasse” afgedragen.

Van die bakkersbedrijven bestaat heden ten dage nog steeds de zaak van de familie W. van der Werff,

Met 16000 zielen . . .

Zo werden de moeilijkheden voor een berooide Gemeentekas toen opgevangen ..... In schrill contrast met deze z.g. welvaartstijd waarin ook in een gemeente als Zandvoort plannen kunnen worden verwezenlijkt, die millioenen guldens vergen. En dat kan dan allemaal gebeuren zonder dat onze plaatselijke

bakkers de Gemeente-ontvanger te hulp moeten komen bij de invordering der benodigde gelden of dat we in de Hervormde Kerk onze stem mogen uitbrengen met een gele of witte boon ... ..

In alle ernst, Zandvoort beleefde bij de intrede van de negentiende eeuw moeilijke tijden. 't Is goed om dit nog eens in herinnering te brengen nu we in 1979 met bijkans 16.000 zielen véél minder éénheid, minder saamhorigheid en burgerzin weten op te brengen.

In 1810 telden ze van de 747 Zandvoorters tenminste 100% witte bonen . . . !

In deze tijden zijn de gele bonen meer in trek . . . .

Levensschets van „Kees de Dak-aep” in het oude Zandvoort

Woeste tonelen in de vroegere Rozenobelstraat...

„KEES DE HEER, alias „de Dak-aep” heette feitelijk Cornelis Mole-naar en was geboren in ons goede Zandvoort op 5 oktober 1873 in een klein stulpje in de Noordbuurt. Zijn vader was visserman en meestal van huis en zijn moeder, die nog drie jongens en een meisje 't levenslicht deed aanschouwen, was een hardwerkende, slovende vrouw, die slechts wist, dat leven feitelijk alléén maar „werken” betekende . . . .

Vandaar, dat ze maar weinig aandacht kon besteden aan de kinderen. Nee, verwaarlozen deed ze haar kinderen niet, maar echte moederlijke zorg kon er ook weer niet af, want er moest hard geploeterd worden in het oude Zandvoort om nog een beetje eten op tafel te krijgen. En zo kon het gebeuren, dat de kleine Kees na vijf maanden in de wieg te hebben doorgebracht op een kwade dag zijn povere lijfje over de rand wist te wurmen, zonder dat moeder in de buurt was... Het kleine kind viel met een akelige plof op de harde vloer en werd eerst later krijsend door moeder opgenomen en weer in het bedje gelegd. Ze zag wél de blauwe plekken aan het hoofdje maar niet het ernstig letsel aan de ruggegraat... Een dokter werd er in die dagen nooit bijgehaald... De kleine Kees bleef wel erg dreinerig en schreeuwerig als ze hem oppakte later, maar niemand wist wat er in dat broze lijfje gebeurd was.

— Het zou wel bedaren — zei moeder en ze ging trouw voort met haar werk. Dat het rugletsel later een foeilelijke bochel zou worden, wist ze niet. Later, veel later zouden de Zandvoorters — hard, als ze toen waren — hem er om in de maling nemen. Ze zouden hem „De Dak-aep” noemen...

Op de Pinksterkermis.

DE KLEINE KEES met zijn mismaakte lijfje groeide op tussen de

veel sterkere vissersknapen, die ons dorpje later van stoere visserslieden moesten voorzien. Reeds als kind werd hij om zijn kromme, hoge, rug in de maling genomen door zijn vriendjes, maar hij kon er toch immers niets aan doen? Had het Leven het zó niet gewild, dat hij niet écht kon meedoen met wat iedere jongen kon doen.

Kon hij later op de bomschuit mee ter visvangst gaan? Nee, daar hadden ze sterke, stoere kerels voor nodig. Kon hij op de Pinksterkermis op het land van Jan Groen (achter de Herv. Kerk) de kop van Jut een klap geven, dat de jonge meiden de splinters om de oren vlogen?

Zo zag de oude Rozenobelstraat er in de twintiger jaren uit. Rechts de bakkerswinkel van de „kouwe bakker” Jb. van der Werff. Waar de bakkerskar staat woonde de kapper G. Wijdeman. Op de achtergrond de oude watertoren.

Nee, „Kees de Heer” — zoals de familie-scheldnaam toen al luidde, moest zich tevreden stellen met een plaatsje in te nemen tussen het publiek. En soms kreeg hij van een medelijdende visserman een glas schuimend bier of een warme gekookte varkenspoot...

Nee, de jeugd van „Kees de Heer” stelde niets voor. Hij bleef de „van God getekende”, de bochel, de dorpskomiek, vooral als ze hem op zijn jeugdige leeftijd al drank gaven. Dan vergat hij alles en dan kwam hij los. Dan begon hij te springen en te dansen en te zingen. Liedjes, die hij van de zeelui had geleerd en waarin héél on-nette woorden voorkwamen. En dan lachte iedereen, maar de jonge dochters van ons dorp wendden zich in schaamte af...

En als hij de andere dag zijn roes had uitgeslapen kwam zijn hele ellende weer op hem af... Dan voelde hij zich weer de uitgestotene, de waardeloze, de niks-nut, die ze in de visserij nergens voor konden gebruiken... De drank-fles was zijn voorland...

Maar tóch moest óók hij meehelpen de kost te verdienen. Garnalen-pellen kon hij als de beste, manden en manden vol gingen door zijn handen. Maar ook in de scharren-drogerij was hij nog een waardevolle kracht. Hij reeg ze met honderden aan de speeten en dekte ze tegen al te felle zonnestralen af met vismatten. Maar vóór 't zomerwerk begon ging hij „bolland” rooien bij de bloembollenkwekers in Heemstede en Hillegom. 's Morgens om 4 uur lopend naar het werk met een paar sneeën droog brood..... Voor een kwartje per dag....

Soms mocht hij ook wel eens mee als „drijver” voor de jachtheren. Bij die gelegenheid kreeg hij eens een schot hagel over zijn hoofd... Eén kogeltje drong hem in het oog en kon operatief niet verwijderd worden.

Hij wist de smart af te kopen van de heer Monster uit Aerdenhout, die de onvoorzichtigheid had begaan. Hij is van het „smartegeld” een week achtereen dronken geweest.....

Met de teerkwast...

LATER KREEG HIJ vast werk bij de buffet Mij. „E Pluribus Unum” — waar Jan Hollenberg beheerder van het badbedrijf „Blauw-Wit” was. Die badinrichting hoorde bij het grote Hotel d'Orange. De hele winter door stond „Kees de Heer” met de teerkwast het houtwerk te beschermen tegen invloeden van weer en wind... Ook schilderde hij de badkoetsen...

Jan Hollenberg was een brave man met een diep Christelijke inslag, die het niet kon velen, dat ze „Kees de Heer” misbruikten voor een hongerloontje. Hij gaf hem vast werk en een redelijk loon... Maar Kees had een grote voorliefde voor de drank en dat is hem niet ten goede gekomen. De Zandvoorters uit die dagen bleven de draak steken met de mismaakte, met de gebochelde dronkelap, die ze tot de gekste dingen konden verleiden. Want als hij onder de olie was, zag Kees niet meer wat goed of kwaad leek... En dat had ook de opgroeiende Zandvoortse jeugd van die dagen ontdekt... Ze maakten een pias van hem..... Die met dubbeltjes strooide voor de kinderen als hij zijn loon had ontvangen. Want gierig was hij nooit...

De drankzucht van Kees de Heer met zijn zwart-grijze baard, die een klein huisje bewoonde boven aan de Rozenobelstraat — recht tegenover Jan Triel — kende tenslotte geen grenzen meer... Vaak liepen de buurtbewoners te hoop als Kees weer aan de gang was. Dan liep hij met een broodmes bezwerend door zijn tuintje en daagde de opkomen de maan uit voor een gevecht..... Hij gebruikte de meest liederlijke taal en het publiek lachte en lachte!

De jeugd begon hem te sarren en uit te dagen. Dan ging hij zijn huisje in. Maar de jeugd wist wel raad om

hem er weer uit te krijgen. Ze stopten graszoden (uit zijn tuintje) in zijn rokende kachelpijp op het dak en door de verstikkende rook in z'n benauwde huisje moest hij wel weer naar buiten komen... En dan gaf de gebochelde weer een soort voorstelling, waarbij hij wild krijsde en woest schreeuwde... En het „publiek” lachte zich krom om deze in feite diep tragische ellende van een uitgeworpene uit een dorpsgemeenschap... Als schooljongen heeft schrijver dezes er in de twintiger jaren vaak bij gestaan hoe deze „dorpskomiek” werd opgezweept en opgejaagd. Dol was nog niet dol genoeg...

En op het hoogtepunt vloog Kees op het dak van zijn huisje. Dan ging hij naast zijn schoorsteen zitten en haalde soms een gedroogde schar uit zijn zak. En die at hij op ten aanschouwe van zijn meedogenloze sarders... En zó werd zijn bijnaam „de Dak-aep” geboren...

Vaak kwam Kees de Heer niet thuis in zijn huisje aan de voet van onze vroegere Watertoren. Dan bleef hij soms dagen in het „ijshok” van Jan Hollenberg op een erf aan de Paradijsweg. Waar het strandgoed in de winter was opgeslagen. Daar lag hij dan dagen beschonken op de grond... Maar ook hier liet de jeugd hem niet met rust en werd Kees lastig gevallen... Dan probeerden ze hem weer aan de gang te krijgen en dat lukte dan ook helaas maar al te vaak. Op een avond zwierf hij door het dorp op weg naar de Paradijsweg. De jeugd kreeg hem in het oog. Ze stopten een bezemsteel door de mouwen van zijn jas en een fles jenever in zijn binnenzak, zodat hij er niet aan kon komen. En zó brachten ze hem in het donker bij Dirk Keur (Dirk de Mandenmaker), waar ze hem in 't kippenhok stopten. Dirk hoorde in de nacht 'n vreemd rumoer in zijn tuin, want Kees vloekte alle Heiligen bij elkaar en bevrijdde de vreemde haan uit zijn hok... De jenever was nog on-aangeroerd... en dat was de grootste kwelling voor Kees geweest...

Zijn broer „Jan de Heer”.

EEN DOOD-ENKELE KEER kwam zijn broer — „Jan de Heer” — bij hem. Dat was óók een zwer-
ver geworden. Hij had het welis-
waar tot een huwelijk en tot het
vaderschap gebracht. Maar in feite
was hij een zwerver, die van plaats
tot plaats trok met eenvoudige ne-
gotie. Hij ventte met zwarte kousen
en potlodèn bij de boeren-hofsteden
in het toen al welvarende Noordhol-
land. Maar óók hij ging zich vaak
te buiten aan drank. Op een keer
was „Jan de Heer” in den Helder
beland, waar hij de avond door-
bracht in een kroeg, die aan een
boer behoorde. Er werd zwaar ge-
dronken in de kleine gelagkamer en
Jan de Heer verzoop zijn geld tot de
laatste cent... Toen hij lastig begon
te worden werd hij resoluut door de
boer buiten de deur gezet... maar
het ongeluk wilde, dat de kroeg
was gelegen aan het Noordhollands
kanaal... 't Duurde niet lang of Jan
de Heer verdaagde in het duister
in de berm en toen was de afstand
naar het noodlot nog maar enkele
centimeters, want wat later plonsde
hij luid vloekend in het donkere
water...

Toen voorbijgangers hem hoor-
den plonsen en reutelen haalden ze
van de dichtst bijzijnde brug een
stok met een weerhaak en wisten
hem nog net voor wegzinken te be-
hoeden... Het ging er niet zachtzin-
nig aan toe en toen ze hem eindelijk
bij de boer in het hooi wierpen zat
hij vol met bloedende vleeswonden!

Maar och, hij was tóch verdron-
ken... Hij stond helemaal bol van
het water en zijn mond en neus
zaten dicht van het kroos... Ze dek-
ten het lijk toe met een paarden-
deken en morgenvroeg zou de boer
de veldwachter waarschuwen om 't
stoffelijk overschot weg te laten
halen uit de schuur...

„Opgestaan”.

Maar nu zijn de Zandvoorters be-
paaldelijk in die dagen geen slap
ras geweest, want tegen de morgen
braakte hij zijn hart uit zijn lichaam.
Het kanaalwater spoot uit maag en

longen zijn neusgaten schoon en
„Jan de Heer” maakte vóór dag en
dauw, dat hij wegwam... Hij voel-
de zich als uit de dood herrezen en
meende, dat hij „opgestaan” was!
Tenslotte was hij vroeger een blau-
we maandag op de Zondagsschool
geweest.....

Een schipper nam hem medelijdend
mee tot Zaandam en kalefaterde
hem onderweg wat op en van de
Zaanstreek naar Zandvoort was
voor hem — lopend door de polders
— maar een peuleschil... Maar hij
ging in Zandvoort toch eerst maar
even bij ds. Hulsman langs in de
pastorie in de Poststraat, om hem
te vertellen wat hem was gebeurd
met de dood en zo en dat hij nu
heus beter zou oppassen en voor z'n
gezin zou zorgen. 't Verhaal wil, dat
in de Pastorie de laatste golf ka-
naalwater uit zijn nog altijd kokhal-
zende lijf omhoog kwam en hij
ijlings de tuin in moest vliegen om
de mat van de studeerkamer niet
te bederven. Zó volgelopen was hij
in den Helder... Maar tenslotte was
hij „uit de dood opgestaan” en dat
kon iedere Zandvoorter niet zeggen!
Alleen ds. Hulsman zag nog geen
„Messias” in hem... Want hij kende
Jan de Heer... en gaf hem braaf
over zijn schalen vanwege de dron-
kenschap... Want ds. Hulsman zag
in deze opwekking, zoals die van
Lazarus beschreven staat in Joh. 11
slechts één punt van overeenkomst,
namelijk die te maken had met de
gemoedstoestand van de nu „opge-
wekte”... Want „lazerus” zou hij wel
geweest zijn...

Bovendien wist hij dat hij in alle
politiebureaux van heel Nederland
had gezeten. Vandaar het wantrou-
wen van de dominé...

De volgende dag zocht „Jan de
Heer” troost bij zijn broer „de
Daek-aep”. Zij aten broederlijk een
gekookt scharretje met zure doop
en daarna haalde Jan de Heer een
emmer zeewater om zijn wonden af
te wassen, want dat zag er niet best
uit... Een en al zweer... Maar zee-
water was altijd zuiver en dr. Gerke
er bij halen wou hij niet... Want dan
kreeg hij de wind van voren, nèt als
bij de dominé...

Nee, met zijn gebochelde broer
kon hij nog het beste opschieten.
Kees vroeg nooit wat, wilde ook
niks weten, maar déélde met hem
wat hij in zijn armoe bezat... En of
hij opgestaan was uit de doden was
ook niet belangrijk, want als hij
hem nooit terug gezien had, maakte
dit in het leven van Kees óók niets
uit. En van de „opstanding” in de
Bijbel wist hij ook niets... Maar wél
interesseerde het hem of Jan aan
jenever wist te komen? En dat
lukte Jan wonderlijk nog altijd.
Want hij de slijterij van der Schin-
kel in de Spoorstraat had hij zijn
crediet-waardigheid behouden door
de levering van inkt-zwarte kousen,
die Jan op een bepaald — maar wél
geheim — adres in Haarlem wist te
krijgen. Twee recht - twee averecht
gebreid... Door een ouwe weduwe.

De storm des levens is geluwd...
Kees de Daek-aep genoot nog een
rustige oude dag. Op de foto zien
we hem in de tuin van zijn neef
Arie Molenaar (Swaluëstraat).

En zo waren beide broers al spoedig weer in de olie en kwam het tot helse tonelen in de Rozenobelstraat. Het stond zwart van de ((genieten-de) kijkers. Maar toen werd het de veldwachter Huis in 't Veld toch te bar. Hij zou ze allebei maar opsluiten in de Kerkstraat. De komst van de politie verhoogde de spanning in het nauwe straatje. Inplaats van „de Dak-aep” zat nu Jan de Heer op het veilige dak te grijnzen naar de veldwachter, die verwoede pogingen deed om Kees in de kraag te vatten. Op een goed ogenblik had hij de gebochelde vast bij zijn jasje, maar glad als een aal liet de „Dak-aep” zich uit zijn jasje glijden, zodat de veldwachter beteuterd stond te kijken. Op een veilige afstand riep Kees: „Me jassie wèl, maar de Aep Kraig je niet . . . !” De Rozenobelstraat dreunde van de lach... Jan Triel — zijn trouwe buurman — schopte de klompen van zijn korte beentjes van 't gieren... en maakte grimmassend een lange neus achter de rug van de veldwachter...

Huis in 't Veld droop af naar het bureau in de Kerkstraat. Hij ging assistentie halen, zei hij nog . . . . Maar hij kwam maar niet meer terug . . . .

* * *

Het einde van „de Dak-aep”.

DE GEBROEDERS „DE HEER” hoorden bij het oude Zandvoort zoals de zee bij het strand... Ze hebben „couleur locale” gegeven aan dat oude vissersdorp, waar onze huidige generatie nu niets meer van weet.

Vele oudere Zandvoorters van vandaag hebben de „Dak-aep” en „Jan de Heer” nog goed gekend. De laatste stierf eerder dan Kees.

Later, veel later, heeft de Gemeente de „Dak-aep” doen opnemen in het Gemeentelijk Verzorgingshuis, waar men de misdeelde, maar toch altijd goedge bochel, met liefde en zorg heeft omringd. Waar hij 'n net pak kreeg en de jaarlijkse uitstapjes van de Bejaarden — blij als een kind — heeft mogen meemaken.

Waar het hem aan niets ontbroken heeft. Oók niet aan zijn onafscheldelijke pruimpje tabak.

Vlak voor dat hij sterven ging vroeg hij om een verse pruim tabak. Hij kreeg hem met liefde.

De zuster, die hem aflegde heeft hem later uit zijn keel moeten halen

Hij stierf waardig, rustig en kalm op 14 nov. 1946, met iets van een kinderlijke blijheid op zijn gelaat...

Zijn broer Jan was nog een keer „teruggekomen” uit de dood.

Maar Kees „de Dak-aep” hield het echter voor gezien op deze wereld.

Hij kwam niet meer terug!

Het huisje van de Dak-aep boven aan de Rozenobelstraat. In de wrakke schoorsteen wierp de sarrende jeugd vaak graszoden...

Hoe Ds. Posthumus Meyjes tot razernij verviel...

IN DE GEBOORTEAKTE van Willem Jan van der Mije, gedagtekend 26 maart 1859, schreef de toenmalige ambtenaar van de Burgerlijke Stand, dat de trotse vader (en aangever) Simon van der Mije heette en van beroep organist was. Dat moest natuurlijk een bijbaantje geweest zijn, maar we weten nu tenminste wie één van de eerste organisten van de Herv. Kerk was, nademaal het prachtige orgel in 1849 geschonken was door de Amsterdamse koopman en badgast Elisa Santhagens. 't Blijkt ook wel want in 1883 gaat zijn zoon Willem Jan trouwen met Antje Bierenbroodspot en dan is hij weer gewoon viskoper, zoals in de huwelijks-akte wordt vermeld. En Willem Jan heeft intussen de muzieknoten geleerd, al is hij ook maar een eenvoudige viskoper, maar hij leerde toch óók het orgelspelen van zijn vader. Eerst op een piepend en krakend harmonium in de kleine huiskamer, maar later mag hij ook op het grote Knipscheer-orgel in de Hervormde Kerk spelen. Vader Simon begeleidde altijd de gemeentezang bij de oude welbekende Ds. C. Swaluë, de predikant, die hier het langste gestaan heeft, n.l. van 1837 tot 1882, maar dan omstreeks de eeuwwisseling komt Willem Jan aan de beurt als vaste organist.

Goed organist.

JAN, ZOALS HIJ bij de Zandvoorters altijd werd genoemd, was een goed organist, al heeft hij nooit klassieke orgelconcerten uitgevoerd... Maar de psalmen kon hij bijna allemaal uit zijn hoofd. Hij had al verschillende predikanten trouw gediend, o.a. de bekende Ds. G. Hulsman, die tot veler droefenis in 1903 een beroep naar de stad Groningen aannam, tot in 1904 Ds. G. Posthumus Meijjes uit Dubbeldam zijn intrede in Zandvoort deed. Een vuurvreter, 'n opposant, een brand-

DE VISREKENINGEN VAN JAN VAN DER MIJE S.zn.

stichter van Godswwege, zeiden de oude Zandvoorters al spoedig.

't Begon al met zijn intree-tekst: Mattheüs 10 : 348 waar staat: „Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard . . .”

Nou, dat heeft hij aardig waar gemaakt, want de „P.M.-periode” heeft zich in Zandvoort gekenmerkt door aanhoudende kranten-polemieken tussen een witheet aanlopende dominé en de zuigerig koele, maar niettemin venijnige hoofdonderwijzer, meester Schuhmacher. Die pennestrijd heeft jaren geduurd. Maar „P.M.” vocht ook op meerdere fronten, zoals met de kosten, met de kerkeraad, met de Burgemeester, met de Gemeenteraad, met de jacht-heren en met zijn organist...

„P.M.” en Jan van der Mije „moesten” mekaar óók niet. En het was al vaak gebeurd, dat de dominé in het heetst van zijn preek aanmerking maakte op de gemeentezang. Daar zat geen „heilig vuur” in, zei hij en dat trok Jan zich persoonlijk heel erg aan!

Nee het klopte precies met de intree-tekst: „P.M.” was niet gekomen om de vrede in Zandvoort te brengen . . .

Och, Jan nam op gezette tijden natuurlijk wraak op de dominé, door vaak direct na het Amen van de preek met alle registers open dermate los te branden, dat de orgelpijpen stonden te sidderen en te dreunen...

Al had dominé nog zo aandoenlijk mooi gepreikt, het effect ging volkomen verloren door de helse klankenstroom die hij door de kerk joeg om dan tergend langzaam te eindigen, zodat de dominé rood aanliep, want die wilde met zijn vurig slotgebed beginnen. En die maar wachten... Maar Jan keek niet eens in het spiegeltje... Geen seconde...

Nee, 't zat niet best tussen die twee, maar een andere oplossing was er toch ook niet. Ontslaan kon de Kerkeraad hem niet, want een organist uit Haarlem laten komen

was veel te duur . . . en Evert Dees, een jonge muzikale onderwijzer was nog met zijn studie bezig.

* * *

Vishandelaar.

HET EIGENLIJKE BEROEP van Jan van der Mije was vishandelaar. Toen het kopen van vis op de Zandvoortse afslag een aflopende zaak werd ging hij naar Haarlem, waar hij in de grote historische Vishal, die vastgebouwd is aan de Grote of St. Bavokerk (op de Grote Markt) een ruimte huurde. Hij betrok vis uit IJmuiden, waar hij enkele dagen in de week vóór dag en dauw naar de vishal ging met zijn onafscheidelijke hondenkar. Om 10 uur 's morgens stalde hij zijn vis uit op de grote granieten toonbanken en wachtte op kopers. Prachtige tarbotten, schollen, frisse tongen en manden met verse haring vormden altijd de hoofdschotel van zijn rijke assortiment. De Haarlemse en Bloemendaalse klanten kochten graag bij hem en vaak kwam een deftige keukenmeid met een briefje met bestellingen voor de rijke families buiten de stad, die hij des middags met de hondenkar dan thuis bezorgde. Schoongemaakt en wel. Betalen deden de meeste families niet, want vis ging op rekening. Meestal werd er eens in de twee of drie maanden afgerekend... En dan had Jan ook nog héél wat goede klanten in Zandvoort, waaronder ook een paar hotels en pensions. Die bediende hij dan 's avonds als hij doodmoe naar ons dorp terugkeerde... Ook allemaal op rekening.

En zo had Jan dan iedere week heel wat vluchtig geschreven briefjes van geleverde en niet betaalde vis. Hele pakken soms en hij moest het geld toch eerst maar allemaal uitleggen...

En tijd om alles bij te houden had hij niet. Want als hij eenmaal thuis was, had hij maar één doel en dat was slapen, want de dag begon weer vroeg...

Toen deed Jan op zekere dag een ontdekking... Hij zou ze zondagsmorgens als „P.M.” tóch met de preek bezig was in alle rust kunnen inboeken, want sommige families stonden al veel te lang in 't krijt...

En zo hield Jan van der Mije zondagsmorgens zijn „boekhouding” bij als „P.M.” de kerkgangers inmiddels geselde met zijn felle preken en zijn vuurstoten van de kansel af vaak naar niets vermoedende gemeenteraadsleden dirigeerde, waarin hun gemeentebestuur werd gehegeld, zodat het vaak vier weken duurde voordat de „slachtoffers” zich weer in de Kerk waagden...

Maar dat was Jan van der Mije feitelijk geen zorg. Hij noteerde ijverige de beduimelde briefjes (met de visschubben er vaak nog aan) en leefde op de orgelbank zijn hele handel uit: 3 pond tarbot, 5 pond haring, 4 moten krimp kabeljauw, „O, jae, dat rot wijf mot nog steeds die tonge betaele van 6 maende geleje”, mompelde hij soms tussen zijn tanden door.

Tientallen briefjes.

DE GEMEENTE vond intussen wel, dat hij steeds „zuiniger” werd met zijn vóór- en naspelen. Als hij een Psalm had gespeeld (in een tempo dat ver boven „geestdriftig” lag), dan maakte hij er meestal na drie maten een eind aan, want rondom de orgelbank lagen zijn tientallen briefjes uitgestald. Vaak kon hij het bovenklavier niet gebruiken, want daar had hij de uitgesproken pof-klanten — als wanbetalers — op gelegd. En die kon hij er niet iedere keer af halen...

Soms liet „P.M.” nog extra psalmen zingen ook. Die niet eens op het bord stonden. „Dat doet-ie om mij te pesten”, stelde Jan vast...

Ook de Kerkeraad had al lang het vermoeden, dat het orgelspel er niet bepaald op vooruit ging...

't Gebeurde vaak, dat Jan zo in zijn werk verdiept was, dat hij — als het zoemertje ging — nog eens dezelfde psalm door de orgelpijpen dreef en dat gaf dan beneden in de

kerk een onbeschrijfelijke janboel. De gemeente hield voet bij stuk en zong stoer Psalm 42 en liet „het hijgend hert” naar de frisse waterstromen gaan..., terwijl Jan er dwars doorheen speelde: „Laat ieder 's Heren goedheid loven...” (Psalm 118) waar „P.M.” altijd zo'n voorliefde voor had, maar toch beslist niet op deze wijze...

Nee, er dreigde een daverend conflict tussen organist en dominé!

De Paaspreek...

„T WAS INTUSSEN 1917 geworden. De Paasdienst was begonnen. De Kerk was stampvol en „P.M.” had in het volle besef van zijn pastorale waardigheid de zegenbede uitgesproken. Daarna bad hij uitvoerig voor „de Opening des Woords”. Er waren er al weer in de Kerk, die hun hart vast hielden. Want de Paaspreek gaf „P.M.” stof te over om het zwaard van Petrus nog weer eens uit de schede te halen. Er zouden heus wel weer oren afgehieuwd worden...

En dat gebeurde dan ook prompt toen Judas Iskariot volgens hem veel op een schoolmeester in Zandvoort leek...

Onderdrukt gegrinnik in het schip van de Kerk. Maar meester Schuhmacher liep weer eens paars aan... (Dat beloofde volgende week weer wat in de Zandvoortsche Bad-Courant...).

Met prachtige volzinnen bouwde hij zijn preek op en eindigde met 't verzoek aan de gemeente om als antwoord op de preek Gezang 165, vers 2 te zingen: „**Ontwaakt gij die slaapt in de zonde met spoed . . . de nacht is zo lang reeds verdwenen . . .**”

Met zwier drukte hij na het amen op het zoemertje van het orgel, maar er gebeurde van alles niets. Het effect van de preek was daarmee al helemaal verloren... „P.M.” drukte nog eens driftig op het belletje, de hele kerk kon het zelfs horen. En nog eens... Het bleef stil.

Toen zei „P.M.” met een ijzige stem „Mag ik de organist verzoeken Gezang 165 nu in te zetten?”

Wéér kwam er geen reactie van boven. In de Kerkeraadsbank begon het onrustig, héél onrustig te worden! De Kerkgangers zaten met gedraaide nekken naar het orgelfront te kijken. Maar het bleef stil, helemaal stil... Jan ontwaakte niet „met spoed...”

Toen ging het deurtje van de kerkeraadsbank piepend en krakend open en stapte de heer Dirk Driehuizen, de president-kerkvoogd, waardig, maar gedecideerd, door de kerk, richting trap van de orgelgalerij...

En... vond boven Jan van der Mije zittend op de grond... tussen tientallen uitgespreide visbriefjes, terwijl hij juist aan een stompje potlood likte om de volgende wanbetaler te noteren in zijn morsige kladboek... „Nog te betalee f 1,50 — voor rooie poone”.

„Man je moet spelen!” bracht Dirk Driehuizen er met moeite uit. „De dominé wacht op je...”

„Ik kom d'r an”, zei Jan en begaf zich in alle gemoedsrust in de richting van de orgelkast.

„Wat zal het weze?”
„Gezang 165!”

Hij gaf eerst nog een klap op de deur van de orgeltrappers-kamer, zodat de daar sluimerende functionaris direct de balg slubberend vol trapte en daar ging jubelend 't mooie Gezang door de kerk.

En om het weer goed te maken speelde hij er — ongevraagd — direct nog achter aan:

„Dat 's Heren zegen op U daal. Zijn gunst uit Sion U bestraal...”.

Dat was altijd een huldebetuiging van de Gemeente aan de predikanten op hoogtijdagen.

De Gemeente zong het wél mee, maar voor „P.M.” hoefde het niet meer en hij stapte woest driftig van de kansel af, rechtdoor naar de consistoriekamer . . . Nu was 't mis...

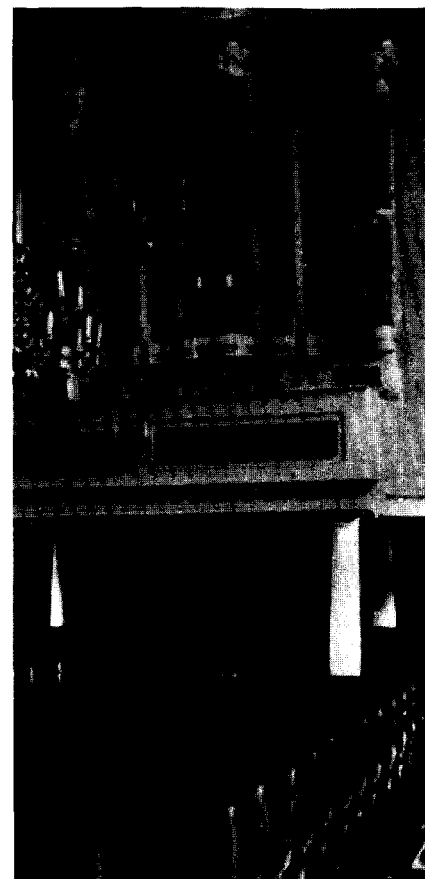
De emmer was overgelopen. Twee dagen later had Jan van der Mije

een brief van de Kerkeraad, waarin zijn „eervol ontslag” stond vermeld! Ondertekend door zijn vijand „P.M.”.

Al was het zinnebeeld van de vis dan ook duizend keer het symbool van het Christendom... Er was hier geen redden meer aan voor Jan van der Mije...

't Betekende, dat de jonge Evert Dees het orgel nu zou gaan bespelen. En deze deed het toen méér dan 25 jaar.

Organist Willem Jan van der Mije stierf nochtans op 80-jarige leeftijd tevreden op 12 februari 1940 als een devoot en eerzaam vishandelaar...

Zandvoort heeft nog een grote toekomst!

Belangwekkende scriptie van jonge Zandvoorter

TOEN WIJ in een artikel over recreatie in Zandvoort de vraag stelden:

wat is er mis in onze plaats met 100.000 gasten? - mag dit misschien verwijtend geklonken hebben tegehover de instanties, organisaties en verantwoordelijkheidsdragers, die hierin sinds jaren een antwoord schuldig blijven. Ook werd in een vergadering van onze plaatselijke middenstandsorganisaties reeds gesproken over een „verpaupering” van onze badplaats Zandvoort en men vroeg maatregelen . .

Inderdaad blijft de badplaats achter bij het treffen van recreatieve voorzieningen. Inderdaad is er sprake van een zekere verpaupering, maar wie mogen we dit alles verwijten, zolang men geen inzicht heeft hoe het dan wel moet? Hoe men dan wel voor de toekomstige veiligstelling van de badplaats-belangen moet handelen? Het door ons geuite verwijt, dat wij achter lopen in Zandvoort geldt echter niet alleen voor ons want men ziet langs de gehele Noordzeekust, dat men de pas inhoudt. Het beroemde en befaamde Scheveningse Kurhaus kon te rechter tijde nog behouden worden door het op de „Monumentenlijst” te plaatsen. Overal loeren buitenlandse financiers om in deze lauwe impasse te kunnen toeslaan. Ook in Zandvoort kwamen bekend hotel-concern in Engelse handen . . Zien de Nederlanders hun eigen kust niet meer, hun recreatiegebied bij uitstek?

Australiers hebben niet geschroomd een deel van hun recreatiekust de „Gold Coast” te noemen, omdat ze er uit halen wat er in zit. Ook de Nederlandse kust heeft zijn gouden mogelijkheden in winter en zomer door 't veranderde gedragspatroon van de hedendaagse badplaatsbezoekers, maar we zien het echter niet.

Het oude bijbelwoord zei het reeds: „wij zien het, maar doorgronden het niet”. Want wij zien in deze dagen hoe er een verkeers-chaos kan ontstaan bij de kust op mooie week-ends in de wintermaanden(!).

Hoe het op 2e Kerstdag bij een waterig winter-zonnetje in Zandvoort net zo druk kan zijn als op een topdag in de zomer. De zee, de frisse lucht, de vrije duinen, het open strand, dat is wat onze onder hoogspanning levende stedelingen en recreanten zoeken. Niet alleen in de zomer, maar ook in de winter. De gemaakte denkfouten bij het recreatief beleid vooral in een plaats als Zandvoort, laten tonnen en tonnen gelds de deur voorbij stromen. En we zien het niet. Of moeten we nu eens eindelijk wakker gemaakt worden? Degene, die ons op dit punt wakker wil maken, die het kindje bij de naam wil noemen is geen bezadigde oudere figuur die zijn sporen op het gebied van recreatie en tourisme tijdens een welbesteed leven heeft verdiend . . .

Want uitgerekend deze categorie van deskundigen weet het in Nederland niet meer. Zij bepalen zich hoofdzakelijk nog tot het nauwgezet controleren van de cijfers van het centraal bureau voor de statistiek en doen vertwijfelde pogingen om rijke Amerikaanse touristen naar dit land te lokken en krijgen dan bovendien nog het (internationale) verwijt, dat ons eenmaal zo trotse Amsterdam te vies is om met een tang aan te pakken. Door de drugs, de heroïne, de pornografie, de prostitutie, de milieuvervuiling en de vieze, onsmakelijke langharigheid van een totaal verpauperde jeugd, De burcht der verkrachte vrijheden. Neen, er is nu een jong fris geluid, die de badplaatsen durft te zeggen dat het roer hoognodig om moet. Die de stand van zaken heeft doorlicht en die op grond van zijn verkregen informaties, onderzoeken,

gesprekken met „verontrusten”, bestudering van feitenmateriaal en 'n gezond inzicht durft te zeggen, dat Zandvoort inderdaad nog een grote toekomst heeft. Hij heeft dit alles neergelegd in een „scriptie” (wetenschappelijk opstel) voor z'n eind-examen aan het Ned. Wetenschappelijk Instituut voor Tourisme en Recreatie te Breda.

En met grote trots - wie neme het ons kwalijk - mogen we hier neer schrijven, dat deze jongeman een geboren Zandvoorter is! Uit een geslacht, dat Zandvoort vorige week op waardige wijze heeft geëerd door de onthulling van een tweetal bronzen beelden . . . Want hij is een na-zaat van „De Bokkum”!

STUDENT FLORIS TJEERD FABER werd geboren op 16 juli 1949 te Zandvoort. Zijn vader overleed reeds zeer vroeg en zijn moeder A. E. (Bep) Faber-Molenaar bleef met 3 kinderen praktisch onverzorgd achter. Door heel hard te werken heeft zij haar kinderen een uitstekende opleiding en opvoeding kunnen geven. Floris bezocht het Chr. Lyceum te Haarlem met uitstekende eindcijfers. Daarna ging hij naar de Hogere Hotelschool in Maastricht (duur 4 jaar) waar hij ook een excellente leerling was. En nu het Ned. Wetenschappelijk Instituut voor Tourisme en Recreatie in Breda. Een brillante opleiding, die echter nog lang niet afgelopen is. Want hij wil straks „economie” gaan doen (waarschijnlijk aan de Vrije Universiteit, om als „econoom” te eindigen. De doctors-titel lijkt ons voor hem zeker weggelegd. Maar dat zal hij nog wel bewijzen. Zijn intelligentie is meer dan opmerkelijk! En die Moeder verdient hier een woord van grote hulde!

Zijn scriptie

IN ZIJN SCRIPTIE heeft hij de stof volledig uitgediept en neergelegd met bewijzend materiaal en grafieken, die onloochenbaar zijn.

Het is een verhelderend geschrift, dat hij straks aan de hand van stellingen zal moeten verdedigen ter verkrijging van het zo begeerde einddiploma. We hebben met hem lang en breed gesproken over de inhoud. We hebben hem vragen gesteld over zijn THESEN en antithesen. Over zijn praktische benadering van de vraagstukken rondom tourisme en recreatie, die hij tot op de bodem heeft uitgespit. Zijn „summary and conclusions” het gebruikelijke slot van een proefschrift, zijn streng wetenschappelijk bewust geschreven, de som van een nieuw, verhelderend, hoopvol vertrouwen in de toekomst. Hij vat dat o.a. samen in deze zin: More escort of recreation in the form of quality control and product development will be desired . . .”

Mogen we daarom Floris Faber, die zijn onderzoek verrichtte op het kustgedeelte van Hoek van Holland tot IJmuiden (met speciale projectie op Zandvoort) eens aan het woord laten? Want al hadden wij een langdurig vraaggesprek met hem, wij moeten ons nu eenmaal beperken in verband met de plaatsruimte, vandaar dat hij uitvoerig aan het woord komt in deze samenvatting van de scripie, die als titel meekreeg: „De kust te keur”.

Wat is recreatie?

RECREATIE - het is eerder gezegd - is meer dan een plaatsje in de zon. Zandvoort heeft vrijwel geen industrie en is voor z'n welvaart sterk afhankelijk van de recreatie. Daarom dient elke vorm van recreatie, die past binnen het te stellen aanbod, te worden gestimuleerd. Zandvoort kan uitgroeien tot een uitgaanscentrum voor een groter gebied. De ruimtelijke werking van strand en duinen geven een soort Leidseplein-aan-zee een extra dimensie, terwijl 'n avond-uit-in-Zandvoort aantrekkelijk kan zijn in een weekend-arrangement. Door de Intercity-spoorwegverbinding is de markt voor Zandvoort groot. Door de nabijheid van Amsterdam ook sterk internationaal. De toeristen die Amsterdam bezoeken zijn echter minder geïnteresseerd in het strand Strand en stad zijn in de appreciatie twee verschillende zaken. Stad, cultuur en historie echter niet.

Zandvoort heeft de kans deze markt te interesseren door zich te presenteren als vissersplaats met oudheidskamer, visrestaurants, etc. Mogelijk kan in dit verband gedacht worden aan een jaarlijks terugkerende „Wurfweek” waarin aandacht wordt geschonken aan de historie van een hollandse vissersplaats en waarin opgenomen b.v. de openlucht-vismaaltijd en 'n aantal volksdansen, een schouw-, expositie, een visafslag, etc. Alle activiteiten geënt op het eigen karakter van de badplaats. Deze manifestatie zou Zandvoort ook in zuiver touristisch opzicht interessant maken. Aandacht voor een specifiek toeristisch aanbod is belangrijk, omdat het weer hierbij een minder grote rol speelt. Helaas heeft Zandvoort op dit gebied nog weinig te bieden. Het circuit is in dit verband de enige trekpleister van belang en het is bij de gemeente-politiek van 1972 de vraag **hoelang** Nederlands enige circuit nog in Zandvoort zal liggen.

Dan dient nog opgemerkt te worden, dat een nieuw facet van het recreatielaanbod in het algemeen

een versterking betekent van het bestaande. Immers de markt voor Zandvoort is de vraag naar afwisseling, entertainment en vermaak. Hierop zal de badplaats haar politiek moeten baseren en haar aanbod afstemmen.

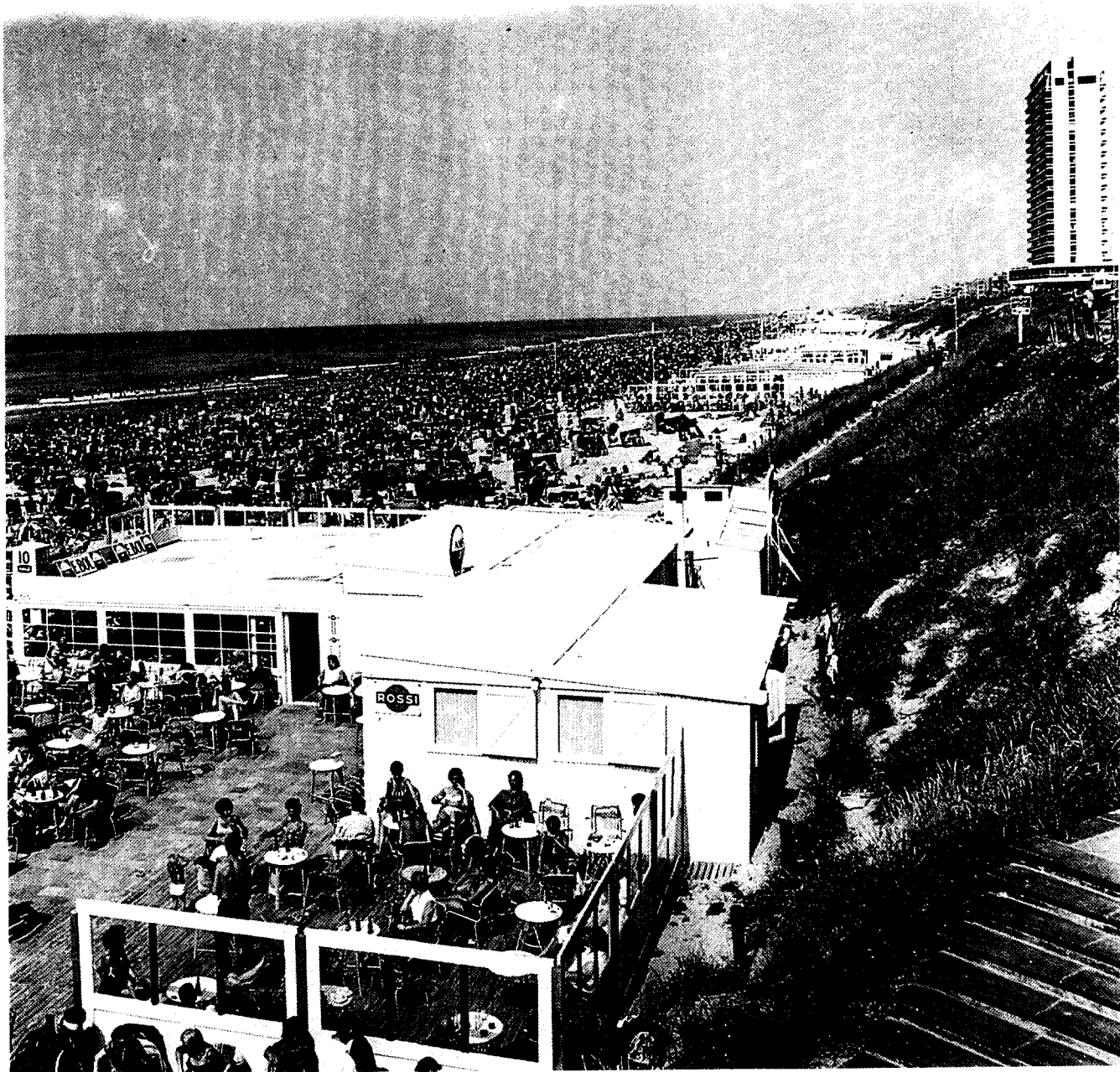
Management-beleid is nodig!

HET IS DUIDELIJK dat Zandvoort is uitgegroeid tot eerste badplaats van Nederland. Dit wijst een algemene appreciatie voor de badplaats uit, terwijl ook de cijfers in deze richting tenderen. We moeten ons echter wel afvragen in hoeverre deze leidende positie te danken is aan eigen vooruitgang óf het gevolg is van een terugval elders aan de kust. In ieder geval is Zandvoort nog volop in ontwikkeling en heeft bij deze ontplooiing enkele troeven in handen:

1. Het breedste strand van Nederland.
2. De grootste duingebieden.
3. Nog altijd ruimte voor uitbouw van het recreatiepakket, zelfs direct aan de boulevard.
4. De aansluiting op het Intercity-spoorwegnet.
5. Het huidige aanbod kan - in tegenstelling tot b.v. Scheveningen uitstekend dienen als basis voor verdere ontwikkelingen.

De leidende positie die Zandvoort inneemt, maakt het echter noodzakelijk een managementbegeleiding uit te stippelen, dat enerzijds de functie van „Amsterdam aan zee” onderkent, doch anderzijds de leefbaarheid van Zandvoort voor de inwoners bewaakt. Daarbij dient een zo groot mogelijk markt bewerkt te worden, om de afhankelijkheid van mooi weer minder groot te doen zijn. Zandvoort is echter géén Kur-Ort en zal door de ligging en bijbehorende drukte ook in de toekomst als Kur-Ort onvoldoende aantrekkelijk zijn. Andere plaatsen langs de kust, b.v. Katwijk en Noordwijk bieden in dit opzicht veel meer. Zandvoort is een recreatie-gemeente met een mondain karakter en

Het massa-verkeer in onze dagen brengt
ook massa-bezoek...

niet omdat de capaciteit van het strand onvoldoende is, maar omdat de verbindingen ontoereikend zijn.

Coördinatie.

IN DIT HOOFDSTUK wil hij een oproep doen om te komen tot een bundeling van krachten binnen één rekreatief/toeristisch orgaan, bijvoorbeeld Touring Zandvoort, dat de steun krijgt van het gemeentebestuur en het vertrouwen geniet van de zandvoortse neringdoenden. Eerst dan wordt het mogelijk de kwaliteit van het aanbod te bewaken, nieuwe ontwikkelingen te onderkennen en door het opstellen van een rekreatief-meerjarenplan duidelijkheid te brengen in de wens om rekreatie-gemeente te zijn.

Als Zandvoort zo ver komt, dat alle rekreatie-begeleidende activiteiten (zoals gastenstatistiek, strandschap Zandvoort, V.V.V., circuitwerk, pers-kontakten, kwaliteitskontrolle en produktontwikkeling) worden gekoördineerd, dan schept het voor zichzelf een over-

zicht, dat wel moet leiden tot een goed bedrijfsbeheer. Daarbij is vanuit een dergelijke beleidsgroep op verantwoorde wijze een program van wensen op te stellen, dat via de gemeentelijke overheden in ruimer verband de aandacht kan vragen voor de Zandvoortse problematiek.

Met name wordt hier gedacht aan het ontbreken van adequate verbindingen met het achterland (men denke aan het plan de Rantz). Voorts kan niet meer worden gewacht met een globale marktsegmentatie. Als er nu niet 'n goed overleg tot stand komt tussen de kustgemeenten, is over tien jaar de diversiteit in het aanbod verdwenen. De kust-V.V.V.'s hebben elkaar in het overleg gevonden, maar als zij zich niet gesteund weten door een gemeente-politiek lijkt elk samspreken zinloos. Zandvoort gaat voorop in de ontwikkeling aan de kust, dit geeft de badplaats een grote mate van verantwoordelijkheid voor de toekomst van de hele centrale kust.

Summa summarum.

FLORIS TJEERD FABER heeft ons in het bovenstaande enkele facetten getoond van zijn serieuze, diepgaande studie met betrekking tot de vraagstukken, die aan de Nederlandse Noordzeekust om een dringende oplossing vragen. Wij hebben ons — zoals gezegd — bij de weergave van zijn zienswijze zeer grote beperkingen moeten opleggen, maar hopen er desondanks in geslaagd te zijn op een breed terrein belangstelling voor zijn inzichten te hebben gewekt. De heer Faber vertelde ons van harte bereid te zijn om zijn standpunten in lezingen en causerieën voor belangstellenden, leden van bestuurlijke organen, middenstands-organisaties, horeca-instanties etc.) nader uiteen te zetten. Want hij gelooft in zijn stellingen, maar hij gelooft óók in de toekomst van Zandvoort.

De «Transvaalse Oorlog» op het Stationsplein

Wie maakte de beer los op de scharrendrogerij . . . ?

Herinneringen aan meester „Sjoempie”

’T ZAL OMSTREEKS 1921 geweest zijn. Op het dak van de openbare lagere School C (de latere Karel Doormanschool), klepelde de schoolbel, die tot ver in de omtrek hoorbaar was. Je hoorde haar op het strand, op het Stationsplein, in de laagte van het goederen-emplacement, bij de Van Speijkstraat, waar je zo heerlijk kon voetballen en knikkeren. Je hoorde hem in de Passage, waar je zo fijn kon genieten van de welgevulde etalage’s der kleine knusse winkeltjes . . .

En dan rende je naar school, naar de hoofdingang met de blauwe stoep, waar meester Schuhmacher driftig aan zijn pijp stond te trekken, vanwege de treuzelaars en de langzame broeders, die zich slechts node konden losmaken uit de vreugden der ongebonden vrijheid . . . Uit alle hoeken en gaten kwamen ze vandaan met blozende wangen, wilde haren en slobberige, afgezakte kousen . . . Ook uit de vele groene badkoetsen, die iedere winter buiten stonden bij de oude heer Piers, die recht tegenover de school zijn erf had en aan wie het opzicht was toevertrouwd over de Zandvoortse Terrein- en Hotelmaatschappij . . . Wat kon je niet heerlijk verstoppertje spelen in die koetsen, met vaak twee compartimenten met verweerde spiegels, en steile trapjes . . . En dan kwam ineens dat abrupte, dwingende geluid van die onverbiddelijke schoolbel . . .

’T WAS EEN roerig volkje, die schooljeugd van Zandvoort in die dagen. Niet, dat ze bepaaldelijk slecht waren en gemene dingen deden, neen, verre van dat, maar de pure jongensachtige baldadigheid was waarschijnlijk tóch groter dan tegenwoordig. Langharigheid bestond er toen beslist nog niet, want kapper Wijdeman in de Rozenobelstraat en Jan de Roode op

het Gasthuisplein, kenden voor de jeugd maar twee „coupes”, dat was dan in de eerste plaats: **alles er af** - dus een borstelige héél kort geschoren knikker en „**kort met een kuifje**”, dat betekende van achteren kaal en van voren een heel kort kuifje haar, dat beslist niet te lang mocht zijn. En dit was dan alleen nog maar toegestaan voor jongens vanaf 13 á 14 jaar. Daaronder was alles naar goed Zandvoortse gewoonte: kaal!

Dat had véél voordelen, vooral bij het ravotten op het strand. Je streek vóór het naar huis gaan even door de stoppels en je toilet was weer klaar...

„Elite-jeugd”.

MEESTER SCHUHMACHER was een streng man. Hij was niet alleen hoofd van de school, maar ook tevens hoofd van de eerste U.L.O. die in hetzelfde gebouw met drie klassen was ondergebracht. Daar kregen de „uitverkorenen”, die verder mochten leren van hun ouders,

de kans om bij „Sjoempie” — zoals hij vaa koneerbiedig werd genoemd — talen, wiskunde en staatshuishoudkunde in de kale bol te prenten. Ook boekhouden en handelsrekenen werd hier degelijk onderwezen. De jongens en meisjes die dit onderwijs volgden werden in die dagen voor de „élite-jeugd” van Zandvoort aangezien, want de meeste leerlingen gingen van school af om mee te verdienen in het gezin... In de lagere klassen keken we hoog tegen ze op, dat wel!

Later kwam er een echte MULO-school in Zandvoort, waar één van de leraren, de heer A. J. van der Waals, toen hoofd werd. Dat was school A op de Hogeweg, het huidige politiebureau.

Maar de leerlingen van de heer Schuhmacher mochten dan wel tot de elite behoren, „lieverdjes” waren het bepaaldelijk niet...

Daar getuigden de vele gebroken ruiten wel van tot in een wijde cirkel rond de school. Voetballen

in de straat was dan ook een prachtige bezigheid en alhoewel de bebaarde politie-agent Ehbrecht vaak een abrupt einde maakte aan het spel, door resoluut de bal in beslag te nemen, het mocht weinig baten... Het glas bleef rinkelen...

Maar het ergste zou komen toen één van de leraren bij de geschiedenisles eens in geuren en kleuren verhaalde van de roemruchte Boeren-oorlog in Zuid-Afrika. Thuis hadden de jongens en meisjes al veel gehoord over de vele gruwelen die daar bedreven waren rond de jaren 1900. 't Was nog maar een luttele twintig jaar geleden. Menige Nederlander mokte nog na over de „Rooinekken” en de smadelijke vernederingen der Boeren...

„De Transvaalse oorlog”.

DE KLAS zoog de haat tegen de Engelsen in en zag zichzelf strijden tegen een brute overmacht. Generaal Cronjé en generaal Botha werden de grote favorieten der Zandvoortse „Transvalers”...

Toen de schoolbel het einde der lessen aankondigde slopen ze diep onder de indruk de school uit. Nee, er was geen opgewekte stemming, ze gingen maar liever naar huis, nog vol van alles wat ze gehoord hadden...

Er zullen er zeker geweest zijn, die 's nachts gedroomd hebben van lange rijen ossewagens en fluitende geweer-salvo's, schreiende kinderen, jammerende vrouwen..... puntig prikkeldraad...

Meester had het verhaal toch maar goed verteld, ze, hadden alles voor hun ogen zien gebeuren...

Geén aftocht . . .

JA, MEESTER had het zó goed verteld, dat ze meenden dat alles zèlf eens te moeten ondergaan. Deze heldhaftige strijd was een ware mannen-strijd van moed, van courage, maar ze wilden er géén aftocht bij. Vechten zouden ze tot de laatste man . . .

En zo gebeurde het, dat er twee partijen werden samengesteld: de Engelsen en de Boeren . . De En-

gelsen kregen als aanvoerders (dikke) Ton Snijer, een kleinzoon van de beroemde Jan Snijer (Lange Jan) en Teun Koper (de latere bioscoopdirecteur), terwijl „Appie” Bierenbroodspot en Teddy le Grand tot generaals der Boeren werden benoemd. Het strijdtoneel zou zich afspelen op het Stationsplein met inbegrip van het Stationsgebouw en de daarbuiten gelegen steile hellingen . . . Er mocht met álle middelen gestreden worden, want dat hadden ze tenslotte in Zuid-Afrika óók gedaan . . .

We aarzelen lezers om het hier neer te schrijven... het is zonder meer een bloedbad geworden...

Ze vochten met stenen, flessen, stokken, knuppels en alles wat maar dienstig was. Er werd met dozijnen straatklinkers gegooid, zodat al spoedig het eerste bloed de verbeten vechtende strijders heftig kleurde. Overal klonken woeste strijddreuen en ook gekerm van geraakten en kreupelen...

Striemende stokslagen daalden neer op rauw vechtende „Boeren”

die op hun beurt de Engelsen hadden getraceerd op een regen van ronde kiezelstenen, die ze op het Stationsemplacement van de baan hadden geraapt... Complete arsenalen hadden ze opgebouwd om de strijd zo lang mogelijk vol te houden... Vechtend rolden ze de steile helling bij het station af...

De realiteit werd nog verhoogd door het geluidloos in elkaar storten van de zwaar gebouwde „generaal” Ton Snijer, die door een welgemikte kiezelsteen tegen zijn voorhoofd tien minuten buiten Westen bleef en van het strijd-toneel gedragen moest worden..... Piet van Oostendorp wreekte deze aanval fel en passend met een heftige stenen-kanonnade...

Als de politie niet tijdig ter plaatse was gekomen en oudere passanten hier niet krachtdadig hadden ingegrepen, dan had de oude dr. Gerke nóg meer hechtingen en verbanden moeten aanbrengen, want slechts weinigen kwamen onbeschadigd uit de strijd . . .

„Boertjes hebben het overwonnen”

’T HEEFT NOG LANG geduurd voordat er op school weer van enige „verbroedering” sprake was.

Meester Schuhmacher heeft zijn „donderpreek” twee weken moeten uitspreken, omdat de voornaamste „combattanten” de eerste tijd niet op school konden verschijnen vanwege de zwellingen, de blauwe plekken en de krammetjes rond de paars omrande wonden...

„Maar de Boertjes hebben het overwonnen”, zongen ze telkens uitdagend als er op school een „Engelsman” voorbij kwam. De haat bleef lang en ijzig...

Het schijnt — er is nooit iemand bij geweest — dat meester „Sjoempie” de betreffende geschiedenisleraar in zijn beroemde „kleine kamertje” iets verteld heeft, dat zó goed is overgekomen, dat de man driftig is gaan solliciteren naar elders . . .

„De beer is los”.

MAAR, TENSLOTTE is het ook zó, dat haat verteert en zó diep zat het nu ook weer niet. Allengs zakte de oorlogsstemming op school en groeide het besef, dat ze tenslotte toch allemaal Zandvoorters waren. Er werd weer gevoetbald, vredig geknikkerd en er werden ook weer gezamenlijke tochten langs het strand en door de duinen gemaakt, waarbij natuurlijk menig goed avontuur werd beleefd...

Eén er van willen we onze lezers niet onthouden. ’t Is wederom een waar gebeurd verhaal en de hoofdpersoon is ook nu weer een eenzaam burger uit onze gemeente, wiens naam we al eerder hebben genoemd. Wat was het geval?

Er kwam vroegere iedere week een z.g. „beren-leider” naar ons dorp. Regelmatig kwam hij op een dag de huizen langs met zijn dansende beer. Het was een kolossaal beest van bijna twee meter hoog(!) en als de man met zijn tambourijn rinkelde begon hij log op zijn achterpoten te dansen en te springen! Begrijpelijk, dat de schooljeugd het

tweetal altijd in grote getale vergezelde... Soms gromde de beer vervaarlijk en trok hij woest rukkend aan de ketting, die de „beren-leider” altijd met twee slagen om de pols hield om ontsnapping van het beest te voorkomen...

Borreltje . . .

MAAR NU WIL het verhaal, dat de man in de middag-uren graag een uitgebreide pauze hield en dan in „Het Wapen van Zandvoort” een borreltje ging halen. Om dit mogelijk te maken had hij met de scharrendroger W. Molenaar, die zijn bedrijfje in de duinen van het latere Plan-Noord had (ongeveer op de plaats waar nu de kruising Nic. Beetslaan - Vondellaan ligt) de afspraak gemaakt, dat hij de beer in zijn aangrenzende schuur mocht opsluiten.

En zo geschiedde dat op zekere dag ook weer. De beer verdween grommend in de schuur en de man schoof behoedzaam de zware grendels voor de deur...

De „lieverdjes” van School C hadden dat natuurlijk gezien en oogden de beren-leider na, die zich onbezorgd naar het dorp spoedde voor zijn lang begeerde borreltje...

Maar de baldadigheid bleef ook nu weer broeien... Totdat er één zei: „Wie durft die beer nou er ’is los te maken...?”

’t Was even stil en het was (natuurlijk) daarna weer „Appie” Bierenbroodspot, die voldoende courage had om de grendels manmoedig te zullen wegschuiven...

Er waren er al, die zich reeds tactisch begonnen terug te trekken uit de nabijheid van de schuur, anderen kozen een heuveltje om zich achter te kunnen verschuilen...

Want als de beer zich in al zijn bloeddorst op hun zou storten...

De deur begon te bewegen . . .

ALBERT BIERENBROODSPOT was niet bang en liep manhaftig op de schuur af, greep kordaat de schuiven van de grendels en trok ze weg... IJlings maakte hij zich

daarna uit de voeten...

Maar er gebeurde niets, althans het eerste kwartier niet, maar toen... toen begon de deur te bewegen...

Rillend van spanning en opwindend zagen ze de bruine beer in heel zijn machtige omvang, in heel zijn ruige woeste gestalte naar buiten komen als had hij zelf alle kluisters verbroken... Behoedzaam deed hij de eerste passen in de vrijheid om daarna zijn koers te verleggen naar de scharrendrogerij, waar Molenaar in alle gemoedsrust de zoute vis aan lange lijnen stond te rijgen...

Hij was als altijd verdiept in zijn werk en lette nauwelijks op de dingen om hem heen . . . Och, hij deed dit werk al zoveel jaren . . .

Maar wat voelde hij toch voor lauwwarme damp in zijn nek en als je niet beter wist hoorde hij ook maar steeds een snuivend geluid . . . ’t Zal wel verbeelding zijn, dacht deze brave Zandvoorter en hij verdubbelde zijn ijver om de scharren tijdig aan de drooglijn te krijgen . . .

Maar nu hoorde hij toch werkelijk snuiven . . . Hij wendde het hoofd om en keek de beer recht in zijn kille ijzige ogen. Hij was hem inmiddels tot minder dan een meter genaderd. De beer gromde . . . , staande op zijn achterpoten, als wilde hij zich op hem storten.

Alsof de bliksem in hem sloeg bleef hij eerst verstijfd staan, maar gooide toen in paniek alle scharren tegen de grond en zette het op een lopen, zoals hij nog nooit in zijn leven gelopen had . . .

Richting dorp, naar de spoorwegovergang bij de Verlengde Haltestraat. De beer huppelde dansend en woest grommend achter hem aan...

Molenaar liep woest hijgend voor zijn leven... Bij de spoorwegovergang stond de hoofdagent Huis in ’t Veld, die wel snel de situatie overzag maar de beer — eerlijk gezegd — óók niet durfde te grijpen.

Wandelaars vlogen in paniek de tuinen van de Kostverlorenstraat in...

En Molenaar rende nog maar steeds... Totdat een pientere Zandvoorter op het idee kwam, dat de beren-leider wel eens bij Piet van 't Wapen kon zitten... Hij werd méér dan ijlings gehaald.

Maar de woest grommende beer had intussen de vrijheid geproefd en liet zich niet zonder meer koolen. Zijn baas deed verwoede pogingen (het halster lag in de schuur.....) om de beer in zijn nekvel te grijpen, maar met één beweging van zijn kop vlóóg het mannetje over de straatstenen..... De groeiende massa omstanders week bij iedere uitval van de beer joelend uit naar veiliger plaatsen en beperkte zich overigens tot woeste aanmoedigingskreten als „Houd „em” en „pak 'em bij z'n poot...”. Een passerende schelpenvisser bracht eindelijk uitkomst met een eind touw, waardoor de beer tenslotte in een strop kon worden gevangen...

Maar in die bedrijven stond dan ook het halve dorp overeind en haalden de moeders hun kinderen overal nagstig van de straat...

De beer was los...!

Toen de balans kon worden opgemaakt waren er vier ruiten gesneuveld, drie tuinhekken krom verbogen, twee schuttingen omvergeworpen en voorts ettelijke ligusterhagen van omwonenden „total los”. De „berenleider” kwam de eerste weken maar niet meer in Zandvoort...

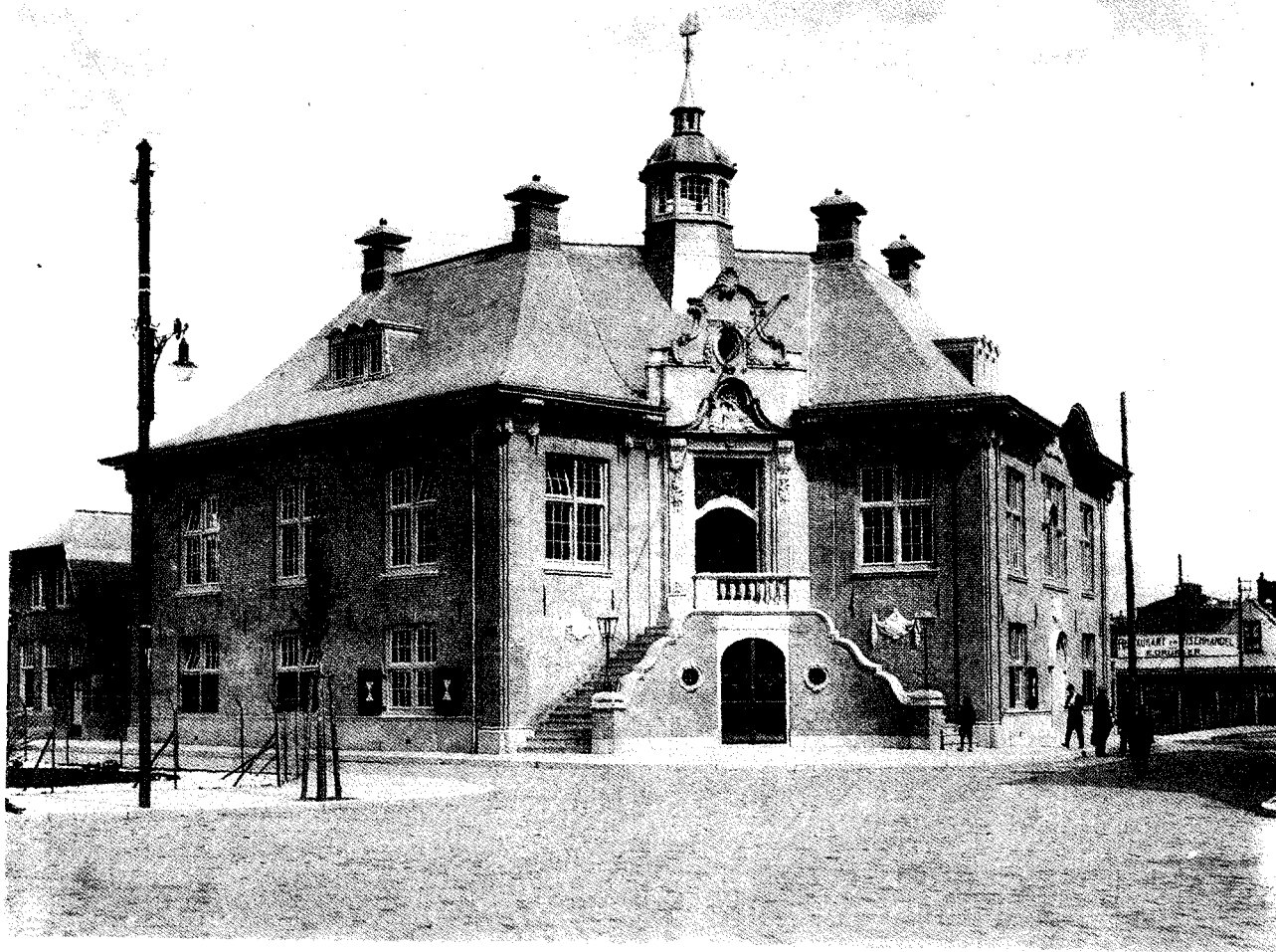
Het is later natuurlijk uitgekomen wie de schuldige was en dat kostte Albert Bierenbroodspot weer prompt een week huis-arrest (al klom hij vaak het dakraam uit) Vader Dirk betaalde ook nu weer verbolgen de schade...

Maar 't leek toch wel of er in zijn vaders ogen iets twinkelde bij het overigens felle requisitoir . . .

Hij kende zoon Albert n.l. al langer . . .

De schooljeugd van meester Sjoempie had weer een „reuze” middag.

Tenslotte zag je niet iedere dag een beer door Zandvoorts straten rennen . . .

Eén der eerste foto's van het nieuwe raadhuis, gebouwd op de hoek van de Haltestraat/Kleine Krocht in 1911, officieel geopend op 3 september 1912 -

„Het Wapen van Zandvoort” herbergde vissers, jutters, stropers en strandvolk...

Zandvoorts beste kastelein in ruste is thans reeds een historische figuur. Een Zandvoorter, wiens leven een aaneenschakeling is geweest van gebeurtenissen en menselijke wederwaardigheden, die zich afspeelden op de grens van de deftige Zuidbuurt en de armelijke straatjes van de Noordbuurt. Een leven, dat zich verbonden heeft gevoeld met vissers en jutters, met stropers en strandvolk. Want rijke klanten kwamen er vrijwel nooit in het café „Het Wapen van Zandvoort”, dat Piet Koper de erenaam „Piet van 't Waepen” verleende. Een erenaam want nóg spreekt Zandvoort met eerbied en ontzag over hem, die nooit een borrel van zijn klanten heeft aangenomen, die nooit een cent wilde verdienen aan een visserman, die zwetsend zijn gage poogde te verdrinken, zodat zijn vrouw en kinderen het moesten bezuren . . . . Piet pakte hem rustig bij zijn kraag en bracht hem buiten de deur . . . . Neen, Piet wilde niet verdienen aan de ellende van de Zandvoortse vissersgezinnen. Wie in alle eer en deugd een borreltje of bliertje wilde drinken, kon altijd bij hem terecht. Maar aan zulpers had hij een oprechte hekel . . . . Als hij nu nog altijd door onze straten gaat of 's zomers ultrust op een bank op de Boulevard, groet men hem graag. „Dag Piet, dag Koper . . . !” Er klinkt eerbied in door. Oprechte eerbied!

Piet Koper werd geboren op 7 januari 1886 in het kleine, oer-Zandvoortse huisje, dat aan de achterzijde van Bakkerij Seijsener als het ware tegen het grote beschermende pand aanleunt. Zijn grootvader heette natuurlijk ook Koper, maar sinds lange heugenis hadden de Zandvoorters daar „Jansen” van gemaakt. Wáárom, dat weet feitelijk niemand... Zo werd hij dus Piet van Jan van Wullum Jansen...

Van grootmoederszijde vernoemd zei men ook wel: dat is „Piet van Joppe Meu”. Hij was in zijn jeugd

een stoere Zandvoortse jongen, die uren langs het strand zwierf, die het duin kende als geen ander, op tijd een konijntje stroopte en al jong met vader meeinging om aard-appelen te rooien.

Zijn leven begon pas te veranderen toen hij loopjongen werd in de kruidenierszaak van juffrouw Gerber in de Kerkstraat. (Later de firma Hesse). Dat was mooi werk. Hij hielp bij het klaarmaken van de boodschappen. Schepte de suikerzakken vol, maalde de koffiebonen aan het grote wiel. Krakend spetтерden de bonen tussen de stalen kaken van de ouderwetse machine.

In het petroleumhok vulde hij de vele kannen en bussen die voor de verlichting en de olie-stellen van de Zandvoorters nodig waren. En dan moest hij alles bezorgen in het dorp. En dat alles te voet. Dat betekende er tussen door ook nog tweemaal per dag te voet naar de klanten in Aerdenhout. Op zijn rug de boodschappen en aan de hand de petroleumbussen.

Want juffrouw Gerber wilde nooit boodschappen en petroleum bij elkaar... Op een dag werd het drie keer naar Aerdenhout en toen zei juffrouw Gerber, dat hij dan wel met de tram terug mocht komen. Dat kostte 12½ cent en voor die éne keer kon dat dan wel!

Zo kwam het, dat in zijn trouwacte staat vermeld, dat hij „kruidenier” van beroep was . . . . Maar dat duurt niet lang meer want als hij op een druillerige dag van het jaar 1912 in het Bodeslop Kees Draijer, beter bekend als „Dappere Kees” tegen het lijf loopt zal de grote wending in zijn leven komen. Kees is de eigenaar van 't bekende café „Het Wapen van Zandvoort”. Maar hij wil er af. Met zijn gezondheid wil het niet meer . . . . Ze worden het eens over de overname en Piet wordt kastelein . . .

„Kees van Cent”

„Het Wapen van Zandvoort” was een van de eerste café's van ons dorp. In het pand werd oorspronkelijk een snoepwinkel annex koffiehuus gedreven door de legendarisch geworden „Kees van Cent”, die er alle aardse heerlijkheden in snoep en lekkernijen, voor een halve cent verkocht. Zijn duurste lekkernij kostte één cent, vandaar zijn bijnaam. Kees van Cent had twee ezels. Daar ging hij iedere week mee naar Haarlem om inkopen te doen. Beladen met drop, anijs, koningsbroodjes en zoethout en voor de rest met kannen jenever, keerde hij met zijn ezels terug naar ons dorp. Want Kees van Cent verkocht ook jenever in zijn

zaak, en hij mag dan ook de stichter van het „Waepen” genoemd worden.

Achter zijn huis had hij een grote mestvaalt, die tevens gebruikt werd om alles wat hij aan het strand jutte en roofde van gestrande schepen onder te verbergen.

Want in het „mistgat” zochten ze toch nooit... Hij was de grootste koper-dief van het strand...

Over dat juttten gesproken. Piet Koper kan zich er nog heel veel van herinneren. Zo strandde het Engelse zelschip „Forsete”, rijk beladen met koopmansgoederen op 8 december 1895 op 't Zandvoortse zuiderstrand. Om beschermd te zijn tegen de jutters werd „Ouwe Flak-
kie” (Terol) aangesteld als 'wacht' aan boord. Als Piet zijn moeder hem zijn brood ging brengen kon hij toch niet nalaten een halve Edammer kaas aan haar mee te

geven (in het ruim lagen er honderden!).

Om dan geen argwaan te wekken zei hij altijd: „Laet gien mens 't merke, stop de kaes maer in je broek.....” En zo geschiedde. Hij moet er nog steeds om lachen!

Als Piet Koper over de jutterij begint zou hij uren kunnen vertellen... Want in zijn café deden vele verhalen de ronde!

En liegen...!

„Wat ben ik begonnen . . . ”

Als er in Zandvoort vroeger een café werd geopend, was het een goed gebruik, dat de eerste borrels voor rekening van de kastelein waren . . . Om klandizie te krijgen. Nu had hij daar beslist niet over te klagen. 't Liep storm en toen hij enkele dagen na de opening des avonds met zijn eega te bed

lag verzuchtte Piet heel eerlijk, heel oprecht.

— Wat ben ik begonnen . . .

— ga maar slapen — zei zijn vrouw en ze dacht er 't hare van... (Als bijzonderheid kunnen we nog vertellen, dat er in die dagen in Zandvoort nóg 3 café's waren. Namelijk van „De Del” (Keur) Jan de Roode en „Marijtje de Dauster” (Marie v.d. Schinkel), die deze zaak in de roemruchte Passage dreef. De prijs van de borrel was 6 cent en een glas bier kostte 5 cent. Er werden vaste prijzen aangehouden, zodat er geen concurrentie was).

Ruim 50 jaar!

Piet had zich één ding voorgenomen: Het zou een nette zaak worden en anders de deur dicht! Dat devies heeft hij volgehouden van 1912 tot 1962, ruim 50 jaar!

Want het was geen eenvoudige zaak om in vroeger jaren kastelein te zijn. De vissers waren vaak ruwe klanten, die vaak 's morgens om 5 uur al aanklopten om jenever... Ze waren vaak katterig van de vorige avond en knapten dan zienderogen op. Er waren er ook, die in duin werkten of op de Buitenplaatsen in Bloemendaal, die eerst een borrel wilden.

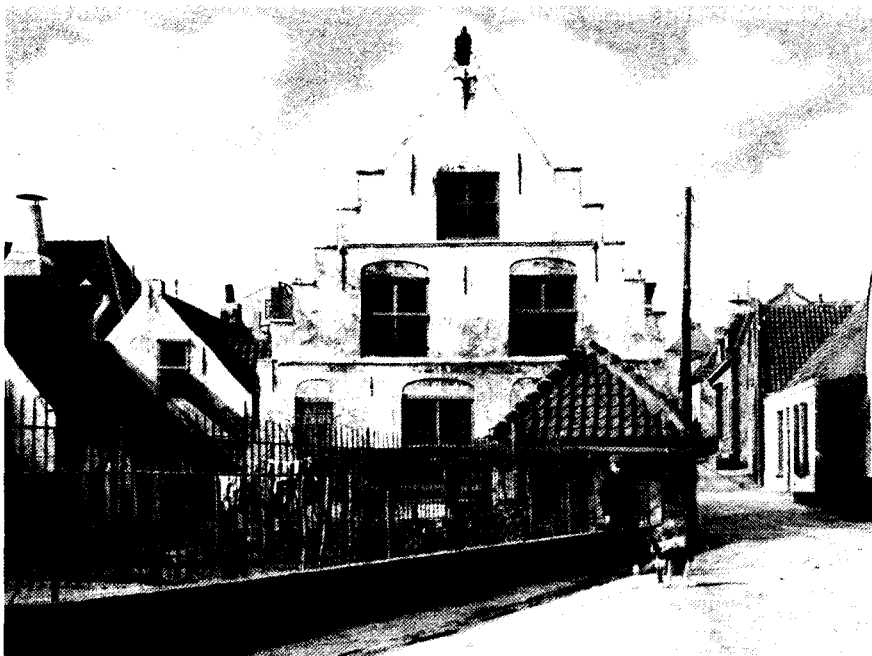
De nachtrust in „Het Wapen van Zandvoort” duurde dan ook vaak kort. Er werd hard gewerkt door de Zandvoorters in die dagen.

's Morgens vroeg weg, lopend naar IJmuiden of naar Haarlem en des avonds te voet weer naar huis.

— Een mens zou ze eige doodslaepes... — zei eens een vroege klant, die nauwelijks zijn bed had gezien.

De eerste Wereldoorlog.

In 1914-1918 beleefde Piet vaak dolle dingen in zijn zaak. Door de oorlogstoestand tussen de grote mogendheden en de reeds fel ingetreden inflatie, verdienden de vissers scheppen geld. Er waren er, die een gage van f 1200,— per

Het „Oude Mannen en Vrouwenhuis” stond recht tegenover „Het Wapen van Zandvoort”.

week hadden. Maar al dat geld werd er door gejaagd... Ze probeerden bij Piet grote drinkgelagen aan te richten, maar vóór het feest op het hoogtepunt kwam joeg hij ze er uit...

Naar moeder de vrouw, die in de regel niet zo rijkelijk meedeelde in de welvaart der heren.

Als bijzonderheid vertelde Piet ons nog hoe de vissers in IJmuiden hun vangsten overdeden aan de Engelsen. Die stuurden iedere 14 dagen een vrachtscheepje (een „carrier”) die de vangst van vaak 10 loggers tegen grof geld overnam. Eenmaal op zee kwamen er Duitse U-boten, die de kapitein het bevel gaven: „Vis overboord of torpederen!” En daar ging dan de rijke last met vis in zee. Bij Zandvoort spoelden vaak duizenden kilo's vis aan in bedorven staat.

Hij heeft oude de Wid heel wat karren prachtige tarbot en kabeljauw van strand zien halen om zijn land er mee te bemesten...

Maar de visserlieden waren reeds betaald...

Ook „vrederechter”.

Piet was niet alleen kastelein, hij was ook vrederechter in geschillen, meest in die gevallen waarin de huwelijks-harmonie werd bedreigd. Dan kwamen de vrouwen huilend bij Piet om een wild geworden echtgenoot tot bedaren te brengen en dat lukte hem altijd, want Piet dwong gezag en eerbied af. De grootste dronkelap zocht zijn bed op als Piet met zijn zware stem even kwam vertellen, dat hij zijn „sm...” nu eens moest houden...

Of dat moole geval toen een Zandvoorter eens 24 varkens verkocht, het geld opstreek en 14 dagen naar . . . Engeland ging (hij loog: om zijn zuster te bezoeken). Maar toen hij terug kwam waren alle centjes schoon op . . . En toen meneer thuis gekomen geen vlees op zijn bord kreeg, joeg hij zijn vrouw de straat op en sloot de deur . . .

Dat heeft Piet hem betaald gezet

toen de hullende vrouw bij hem zijn beklag deed. De deur was héél gauw open en Piet heeft hem zo véél verteld, dat hij met zijn knieën knikte. Want zó was Piet dan ook nog . . .

Stropers.

Wie er ook veel bij Piet een borreltje kwam drinken, dat waren de stropers en de „drijvers” van de jachtheren. Want het aantal konijnen is in Zandvoort vroeger schrikbarend geweest. Als er een drijfjacht langs de reep gehouden werd, sneuvelden er zo'n 5 á 6000 konijnen, die later met karrevrachten uit het duin werden gehaald. Als de drijvers waren betaald en hun aandeel in de jacht hadden ontvangen, gingen ze naar Piet om een borrel.

De jachtverhalen werden gekruid met jenever en oneindig veel pruimtabak. In sierlijke bogen spogen stropers, jutters en vissers overigens hun teveel aan geestrijk speeksel in keurige bakjes met zand. De rest van de vloer was overigens ook altijd bedekt met een fris zandlaagje. Iedere morgen haalde Piet trouw een emmer zand van ons strand ... Piet wilde geen smeerboel in zijn zaak!

Het is helaas niet mogelijk om op deze plaats alles te vertellen wat Piet Koper ons in een fijn gesprek allemaal heeft toevertrouwd. Maar wat een rijke schakering van historische feiten ontrolde zich voor ons oog. Hij heeft geleefd, gewerkt, gebeden en gebulderd temidden van een volkje, dat wel goed maar niet makkelijk was... Hij sprak in zijn zaak met mensen van velerlei slag en inslag, met goeden en kwaden, met rijken en armen.

Ook had hij veel contacten met de oude Zandvoorters in het „Oude Mannen- en Vrouwengasthuis”, dat recht voor de deur van zijn zaak stond. Hoe vaak gaf hij niet een borreltje weg aan de oude vissers die hier hun laatste dagen sleten. Zeer bevriend was hij met de „Va-

der en Moeder” van het huis, de oude „Jaap Sok en Tante Leuntje”. Toen ze 50 jaar getrouwd waren schonk hij hen een gouden vijfje.

Ook de burgerij deed veel voor de verpleegden en de oude mevrouw Rinkel mocht ik daarbij niet vergeten te vermelden van Piet. Want ze heeft altijd veel goeds voor de Oudjes gedaan!

Toen Dappere Kees hem zijn zaak overdeed zei hij: Piet, er zullen er heel wat bij je komen om een tientje te lenen. Geef ze dan liever een gulden om brood te kopen. Daar hebben ze méér aan . .

Dat advies was goed, want Piet kon heus wel wat missen, een eigenschap, die hem nu nog niet vreemd is, al hangt hij nooit iets aan de grote klok.

Zijn opvolgers.

In 1962 heeft Koper zijn zaak overgegaan aan de heer de Boer. Hij vond het toen welletjes. Hij

hoopte, dat zijn zaak in dezelfde geest zou worden voortgezet, een verwachting, waarin hij niet is beschaamd. Want nóg is „t Wapen van Zandvoort” een écht Zandvoorts café gebleven, waar de geest van vroeger tijden wordt geëerbiedigd. Het interieur is niet veranderd en de klanten zijn niet weggebleven. Vele echte Zandvoorters vertellen hier nog steeds hun verhalen van vroeger en menig jutters-avontuur krijgt hier nog de volle maat der belangstellende toehoorders .....

Piet Koper heeft er wel vrede mee.

Nu het historische Gasthuisplein de laatste jaren een duidelijker accent heeft gekregen (en straks nóg meer zal krijgen na de sanering van de Noordbuurt) heeft „Het Waapen van Zandvoort” zelfs een functionele betekenis gekregen in het hart van ons dorp!

Deze zaak hoort bij Zandvoort als het strand bij de zee..... Hetgeen vele toeristen reeds weten te waarderen.

Verbindingen en vervoer

„We gaan naar Zandvoort aan de zee...”

Badplaats-ontwikkeling.

DE BEREIKBAARHEID van een dorp is bepalend voor zijn ontwikkeling en ontsluiting en dan niet alleen van de economische mogelijkheden, maar daarnaast — en zeker niet in geringe mate — is deze ook nodig om aansluitingen te vinden in sociaal en cultureel opzicht. Een dorp, dat geremd wordt door het ontbreken van goede verbindingen, moet op den duur daarvan zeker ernstige gevolgen ondervinden en dan spreken we nog niet eens van een dorp, dat de troeven voor een welvarende economische badplaats-ontwikkeling van de natuur ten geschenke kreeg... Dit dorp(je) was eens Zandvoort aan het begin van de negentiende eeuw, toen de enige verbinding voor het „verkeer” bestond uit een rulle en praktisch onbegaanbare zandweg op de plaats waar nu de huidige Zandvoortselaan

ligt... Hotsend en botsend gingen de zware wagens en rijtuigen — vaak door diepe modderige kuilen — naar en van het dorpje Zandvoort. De grondeigenaren in Aerdenhout dienden reeds in 1802 een bezwaarschrift in bij het (Franse) staatsbewind (omdat de toestand onhoudbaar was), maar men kreeg nauwelijks antwoord..... Het zou moeten duren tot na de landing van de Prins van Oranje in Scheveningen in 1813 (was de Zandvoortse weg te slecht voor de landing in ons dorpje?) om met meer succes een poging te wagen, ten einde in de bestaande toestand verbetering te krijgen.

In 1824 werd daarom in Haarlem een commissie opgericht, bestaande uit de heren Prof. D. J. van Lennep, eigenaar van het buiten „Manpad” en P. van Lennep, eigenaar van „Groot-Bentveld”, beiden lid

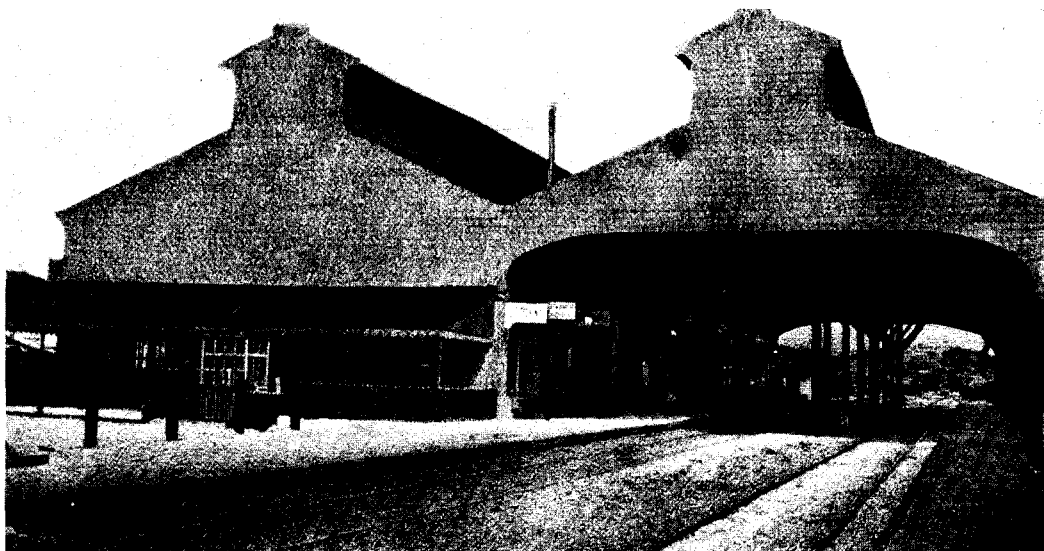
van Provinciale Staten, Mr. J. Enschédé, lid van de Haarlemse Raad en de bankier W. van der Vlugt. Zij beoogden van de oude zandweg naar Zandvoort een klinkerweg te maken van de Haagseweg bij Oud-Berkenrode (Wagenweg) door Aerdenhout en Bendveld naar de Haarlemmerstraat in Zandvoort en dan met een hogen weg (Hogeweg) over het duin naar een gelijk te maken stuk aan de strandreep, om daarop een „badhuis” te bouwen...

Want zij zagen de mogelijkheden van een badplaats toen al heel duidelijk!

„Plan der Negotiatie”.

ZIJ STELDEN EEN „Plan der Negotiatie” op om het benodigde kapitaal voor de grootse plannen bijeen te krijgen. Koning Willem II liet zich niet onbetuigd en tekende in voor f 10.000,— en de andere vermogenden en grootgrondbezitters uit de omgeving bleven niet achter... De Staten van Noordholland gaven f 30.000,— subsidie, verdeeld over 3 jaren. Haarlem gaf f 100,— per jaar voor onderhoud van de weg en stelde Zandvoort vrij

Dit was het eerste spoorwegstation van Zandvoort, omstreeks 1900, dat gelegen was bij het Kurhaus, (aan de kop van de tegenwoordige van Lennepweg). Het houten gebouw had eerst dienst gedaan als Nederlands Wereldtentoonstelling te Brussel.

van de f 600,— 's jaars die het moest betalen voor vrijdom van visaccijns. Zandvoort zelf droeg gedurende enkele jaren f 1500,— bij, met name ten behoeve van de bestrating in het dorp binnen de gemeente-grenzen. In totaal werd 'n kapitaal gevormd van f 150.000,— in aandelen van f 1000,—. Deze werden vlot geplaatst.

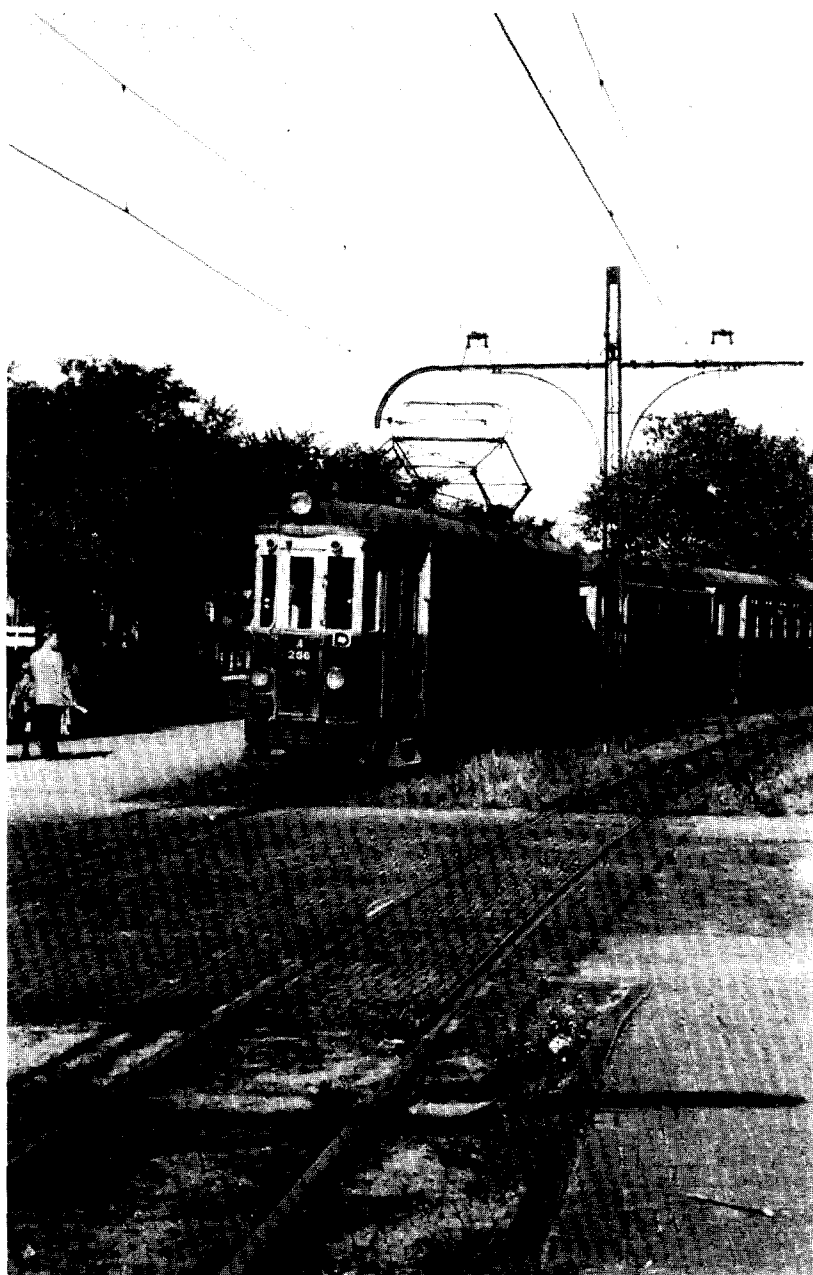
In 1825 begon men met het aanleggen van de weg en in maart 1828 was deze gereed. De tracering leverde practisch geen moeilijkheden op, want de grond was bijna geheel in handen van de heer P. van Lennep. In plaats van de oorspronkelijke beoogde wegbreedte van 10 m., nam men slechts 7 m. breedte, in afwijking van het eerder gekozen wegprofiel. En van deze 7 m. werd in het begin slechts 4.18 m. bestraat. Ten opzichte van het mulle visserspad door de duinen en de zandweg-verbinding met de Schulpweg in Aerdenhout, betekende de nieuwe „Zandvoortse-laan” een grote verbetering, maar door de onverharde zijstraten ontstonden telkens weer verstuiwingen en zandhopen, vooral bij stormweer. Pas later kwamen er boombeplantingen en bevorderde men de bermgroei . . .

Hotel Groot Badhuis.

TOEN DE STRAATWEG gereed was begon men in 1826 ook snel met de bouw van het hotel „Groot Badhuis”, dat gebouwd werd op de plaats van het huidige hotel „Bouwes” (maar zich verder Zuidwaarts uitstreckte). In 1828 was het gebouw klaar en werd het met grote feestelijkheden ingewijd. Er hebben heel veel Zandvoorters aan gewerkt en de loonlijsten (op de tentoonstelling te zien) vermelden veel namen als: Keur, Schaap, Koper, van Deursen, Zwemmer, Paap enz.

Het hotel is een grote toekomst tegemoet gegaan en later moesten er nog enkele verdiepingen op gezet worden.

Het fraaie nieuwe hotel inspireerde de Nederlandse dichter J. van Oosterwijk Bruijn in zijn voortreffelijke

dichtwerk: „Het Badhuis te Zandvoort” (1830) o.a. tot deze versregels:

**'k Wil zondag eens naar
(Zandvoort gaan,
Want iedereen komt daar;
'k Heb nooit voorheen dien toer
(gedaan,
De zandweg was te zwaar,
'k Wil eens gaan kijken naar
(het strand,
En 't daar gebouwde bad,
'k Heb toch niets beters aan de hand
't Verveelt mij hier in stad.**

Het hotel werd tijdens de laatste oorlog op last van de bezetter gesloopt. Weinig hotels in Zandvoort zijn zó zeer verbonden geweest met de historie van onze plaats en daarnaast heeft het ook altijd een zeer voorname rol gespeeld in ons dorpsleven door een uitstekende outillage. (Theaterzaal, dansvloeren, representatieve ontvangzalen etc.). Groot-Badhuis is jaren en jaren 't meest vooraanstaande hotel, maar ook het meest geliefde uitgaanscentrum van Zandvoort-gewees!

Tollen.

Liep het met de exploitatie van het hotel financieel allemaal op rolletjes (de meest vooraanstaande Europese gasten stapten hier af), met de straatweg was het een minder rooskleurige zaak. Men kon de beloofde 4% rente op de aandelen niet uitkeren en dat gaf hier en daar nogal boze commentaren. Er werden twee tollën ingesteld en wel één bij Aerdenhout (aan de Viersprong bij de oude herberg „het Haringhbujs” en in Zandvoort bij (de oude halte) Kostverloren.

Voor een beladen wagen met schelpen, stenen of vis vroeg men maar liefst 6 stuivers, terwijl een varken en een koe er (lopend) voor een ½ cent door mochten..... De tarieven waren voor die tijd niet mis en op een goed ogenblik liep de Zandvoortse voorlieden de gal dan ook over..... Ze vroegen schriftelijk verlaging van de tarieven en plaatsten allen hun handtekening eronder..... (Ook dit stuk is op de tentoonstelling aanwezig). De Zand-

voortse tol werd op 2 maart 1917 opgeheven.

(Om nog even een indruk te geven om hoeveel schelpen het ging, kunnen we nog vermelden, dat omstreeks 1882 gemiddeld per jaar 6.000.000 kilogram (of 6000 kubieke meter) schelpen vervoerd werden naar het achterland. Daarnaast nog eens dagelijks 16.000 kilogrammen, die naar de Leidsevaart werden vervoerd om overgeladen te worden in schepen. De jaarlijkse omzet aan vis bedroeg in die tijd 60 á 70.000 gulden en er waren toen ongeveer 300 vislopers. Een groot deel van het schelpen- en visvervoer is na de totstandkoming van de spoorlijn per rail gegaan).

Andere verbindingen.

DOORDAT ER NU steeds meer gasten (per diligence) naar Zandvoort kwamen, deed zich ook al spoedig de behoefte gevoelen aan nog betere verbindingen. En zo groef men in 1880 een spoorweg van Haarlem naar Zandvoort op kosten van de Gebr. Eltzbacher, die veel grondbezit in Zandvoort hadden. De concessie werd verleend aan de voornoemde heren Eltzbacher en aan de mede-vennoot Ir. Eduard Jacob Kuinders (welke laatste nu nog nazaten in Zandvoort heeft). Op 7 mei 1881 werd de eerste rit naar Zandvoort gemaakt en de oudste heer Eltzbacher stond trots en fier tijdens deze rit naast de machinist... En zó ontwaakte de badplaats nu volledig!

Want de gebroeders Eltzbacher hebben óók tweemaal een Kurhaus in Zandvoort gebouwd. Het station van de „Haarlem-Zandvoort Spoorweg Mij.” was dan ook direct bij 't Kurhaus gelegen en daarmee verbonden met een brede trap. De bezoekers kwamen dan eerst nog door de roemruchte „Passage”, waar 't uitstekend toeven was. Er waren veel winkels en er werden ook concerten gegeven.

Er kwam steeds meer leven in de brouwerij. Een electrisch trammetje (gelijkstroom) heeft in 1887 bijna een jaar als „stadslin” in

Zandvoort gefungeerd en bracht de reizigers van het station bij het Kurhaus, tot het Kostverloren, maar het spul moest onderweg soms drie keer gerepareerd worden (vóór hij weer een paar honderd meter reed) (!) en de ritprijs was bovendien gruwelijk hoog. Daarom werd de lijn maar „sang und klanglos” opgeheven en kwam er een gezellige paardetram. Deze reed een ander traject, n.l. van het station via Hotel Kaufmann (d'Orange) naar de Strandweg. Als conducteur heeft o.a. de Zandvoorter Albert Loos (Appie Sak) gefungeerd en de vader van oud-wethouders Slagveld stond op „de bok” om 't paard te menen.

Maar ook werd er in 1899 een interlocale tramlijn naar Zandvoort aangelegd, die met uitstekend materiaal een verbinding met de binnenstad van Amsterdam opende. Het was de E.N.E.T. die in 1904 overging in de E.S.M. (de oudere Zandvoorters weten dat nog wel) en toen is het later in 1924 de N.Z.H.T.M. geworden (nu N.Z.H.V.M.).

De tentoonstelling, die de bijzonder gewaardeerde medewerking kreeg van de enthousiaste leden van de Ned. Ver. van Belangstellenden in het Spoor- en Tramwезen en de Tramstichting, zal een aantal modellen etc. van deze vroegere trams en andere attributen laten zien. Ook fotomateriaal en andere documentaire wetenswaardigheden. Velen zullen daarom nog eens kunnen genieten van deze oude gezellige trams, die zoveel tientallen jaren de „dagjesmensen” uit Amsterdam en Haarlem naar onze badplaats hebben vervoerd. (En denken we niet vaak: hadden we die tram nog maar?).

Zo zal er veel wetenswaardigs te zien zijn op deze bijzondere expositie. Oude historische prenten, kaarten en foto's van het oude Zandvoort. Hoe het vervoer en de verbindingen zich door de tijden heen hebben ontwikkeld. Hoe een badplaats groeide door goede en kwade tijden. Maar het is toch alles te

danken aan die éérste straatweg,
de Zandvoortselaan.

Want het is nog steeds deze weg,
die naast de (tweebaans) Zeeweg,
welke in 1921 werd aangelegd,
moet zorgen voor de aan- en afvoer

van het badplaatspubliek. Reeds
vele jaren is door het Gemeente-
bestuur van Zandvort aangestuurd
op een modernisering, c.q. verrui-
ming, van de verbindingsmogelijk-
heden met het achterland. Tot nu

toe met weinig begrip en succes.

Wanneer zal daarover het verlos-
sende woord nog eens worden ge-
sproken?

Een fraaie blik op het vroegere Zandvoort. Links (met rijtuig)
de Hoogeweg, die fungeerde als verbinding van de pas aangelegde
straatweg naar Hotel "Groot Badhuis". Rechts de huidige grote Krocht.

Hoe «Ouwe Faggel» de Zandvoorters op ouwejaer liet schrikken...

'T WAS VOOR OUWE FAGGEL
een zoinige Korsemis 'eweest . . . .
De schuiten lagen in het Schuiten-
gat en de visserij was een dooie
zaak. De Reeders hadden nog wèl
een paar mensen aan de gang om
de nodige reparaties te verrichten
en de rompen te teren, maar dáár
kon het hele dorp niet bij helpen...
De meeste visserlui zaten thuis of
waren op het strand. Vaak konden
ze uren staan te pruimen op de
Wurf of speurend langs de vloed-
lijn lopen. Meestal kwamen ze thuis
met een goeie „stook”, want hout
lag er altijd zat . . .

Nee Ouwe Faggel had het niet
breed en zijn huisje op het Zee-
manshofje getuigde dan ook niet
van een rijk vissermansbestaan.
Een blind paard kon er geen scha-
de doen... Hij heette volgens de
Burgerlijke Stand Arie Molenaar en
was geboren in 1841.

Met zijn vrouw deelde hij een
klein huisje, recht achter het be-
schuttende Hotel Kaufmann (Hotel
d'Orange). Zijn zoon Floor was de
deur al uit. Ouwe Faggel was vis-
serman in hart en nieren, maar als
hij niet varen kon dan was het
strand en de duinen zijn domein.
Jutten kon hij als de beste. Ze ze-
den wel eens: „Ouwe Faggel roikt
het hout al achter de durde bank”.
En dan kwam het meestal uit. Dan
wierp de zee enige uren later de
baddings gul en vrijgevig op het
strand...

Maar nu was het al lange tijd
rustig geweest met de jutterij. De
zee hield haar schatten vast. Ouwe
Faggel was vaak van pure verve-
ling het duin ingegaan, waar hij
vakkundig een paar knijnen stroop-
te... Dat was weer eens wat anders
dan het brem-zoute spek, dat hij in

Hij ging de Baen af . . .

een tonnetje in zijn schuur had
staan...

Nee, met Korsemis 1899 was het
gien vetpot voor de Zandvoorters
op het Zeemanshoffie. 't Jaar daar-
voor had hij met Korsemis nog een
vaatje knappe olie gevonden. Daar
had hij héél lang 'n aereppeltje in
kenne bakke... Maer nou?

* * *

EINDELIJK, OP OUWEJAARS-
DAG stak de wind op. Eerst uit
het Zuidwesten. De zee begon al te
jagen, maar Ouwe Faggel, die met
kennerssoog naar de koppende zee-

ën aan de horizon keek, mompelde:
„een kante rot wind”. Daar zat niks
in voor de jutterij. Nee oitschiete
most-ie en dan goed hoog waeter.
Dan kwam daar wel wat..... Maar
misschien gebeurde dat nog wel...

Het stuifzand, dat al kolkend de
Strandweg op woei, gierde langs de
hoog gebouwde villa's „Riva” en
„Ruimzicht”. Hij sloeg zijn kraag
op voor de kou en slenterde met
gebogen hoofd de Strandweg weer
op en ging de Baan af. Bij het
Ouwe Mannenhuis kwam hij Jaep
van Kees van Cent (Jb. de Wit)

tegen. Die had óók het ware juttersbloed in de aderen. Zijn vader had een kleine herberg op de hoek van de Gasthuisstraat gehad (waar later Piet van 't Wapen zich vestigde) en daar konden de jutters vroeger alles kwijt. De meest vreemdsoortige zaken werden hier verhandeld en alles tegen baar geld en een flinke borrel toe...

Ouwe Kees van Cent had toen een enorm grote misthoop achter z'n huis en daaronder werd alles bewaard wat de toenmalige Strandvonderij en de politie niet mocht weten. En roeren in de misthoop deden ze niet graag, want de rotten sprongen er dan aan alle kanten uit . . . Maar eens in de zoveel tijd spande Kees van Cent z'n ezelwagen in en belaadde hem met lege kisten en flessen. Dan reed hij naar Haarlem om „inkopen” te doen . . . Maar wat er onder die onschuldige lading verborgen was, zag niemand . . .

Maar de jutters wisten het wél... Want de Haariemse opkopers aan de Burgwal hadden net zoveel belang bij een rauwe zee als onze Zandvoortse ridders der jutterij... Maar Jaap wist nu ook de weg om de spullen kwijt te raken...

Maar 't werd tijd, dat er weer eens wat kwam. Zou de wind nu eindelijk eens uitschieten en ons strand bezaaien met rijke buit?

JAAP VAN KEES VAN CENT was nooit erg spraakzaam. Een goeie visserman, dat was-ie. Maar praten daar zag hij het nut niet van in.

* * *

— Zal me vanaevend 's gaen kaike jûh — zei Ouwe Faggel, die hem bij nachteltijke jutterstochten graag als maat had. Want hij had al heel wat zware „delen” met Jaap naar het dorp gesjouwd. En met dat grote vat azijn had hij het leest allienig ook niet 'erêd, als Jaap 'm niet had 'cholpe... En zwaige als het graf...

— Ben om zeuve ure bai je — zei Jaap — As de wind teminste om de Noord gaet, anders gaen ik naer bed... —

Méér zei hij niet. En Ouwe Faggel veranderde van koers naar het Zeemanshoffie. Hij dronk zwijgend een kommetje koffie, dat z'n vrouw uit een pot schonk, die altijd gezellig op het kleine kacheltje stond te pruttelen. Daarna kroop hij een paar uur te kooi... Buiten huilde de stormwind en rukte aan de lage huisjes en schuurtjes van het Zeemanshoffie...

En toen... draaide de wind in de middag om de Noord en nam in hevigheid toe... En met de Noord-Wester kwamen er zware sneeuwbuien los...

* * *

PROMPT OM 7 UUR hoorde Ouwe Faggel een paar korte tikken op zijn buitendeur. Even later stond Jaap in de kleine huiskamer, waar het kacheltje fel snorde van de windvlagen die het kleine schoorsteen-tje op het dak soms leegzogen. Dan sloeg er weer een vlaag toe en perste de rook terug in het kamertje, dat je ogen er van gingen branden...

— Zalle me maer gaen, Jaap — 't Kon wel is raek weze, zo docht ik an me gevoel... —

Ouwe Faggel had zich intussen flink „geschoeid” tegen de stormwind. Z'n pet had hij onder z'n kin nog extra vastgeknoopt met een touwtje en ook om zijn middel had hij een touw gebonden...

Hij stak een kort mes bij zich en een kleine moker. Dat hoorde bij de jutters-uitrusting..... En toen haakte hij zijn bot over zijn schouders vast...

Een later worstelden ze tegen de loeiende stormwind in naar het strand. Het was bitterkoud. Flarden sneeuw joegen hun in gezicht en oren. Bij de oude werf van Kees van Duivenboden gingen ze naar beneden. De donkerte van de Oudejaarsavond tegemoet . . . Wilde wolken verduisterden de maan, die

af en toe blauw-witte lichtbundels goot over een woeste stormzee.

't Water was met de vloed al hoog gerezen en felle uitschieters hadden de voet van de duintop bereikt . . .

Ouwe Faggel stootte Jaap onder het voortgaan aan en schreeuwde boven de stormwind uit: We komme niet met lege hande thoïs . . . As 't waeter strakkies gaet valle, zalle me het wel zien...

De wind was stoterig door de rukwinden en door de lege bot, die hij op zijn rug droeg, liep hij ongemakkelijk. Daarom wierp hij er vast een paar stukken hout in. Mooie grote brokken, die het in zijn kacheltje bèst zouden doen!

Ze liepen vóór de wind, vlak langs de zee en ze verdaagden al gauw een paal of twee om de Zuid.

Op een goed ogenblik zag Ouwe Faggel vlak voor hem een klein vierkant pakje liggen . . . Snel nam hij het op en rook eraan. 't Leek wel een vetlucht . . . Zou het butter kenne weze Jaap, die nu ook ineens èrg geïnteresseerd was.

Er zat een soort zilverpapier om heen met een zachtgroene tint, zagen ze, toen de maan even doorkwam.

— Jaep, ik zweer je, dat mót Engelse butter weze. Ik heb 't zelf 'eroke.

— En kaik daer nou es. D'r komme d'r nog meer oit zee. — En inderdaad langs het strand zagen ze nu zeker een veertig tot vijftig pakjes uit de zee rollen . . .

Ze raapten snel en zeker de pakjes bij elkaar en bleven verder speuren naar héél die onverwachte rijkdom, die de zee hun geschonken had...

Maar de bot was feitelijk méér dan gevuld en ze zouden deze vracht toch maar eerst wegbren-gen naar huis.

Om de beurt sjouwend brachten ze de rijke vracht huiswaarts, maar vreemd, onderweg vonden ze bijna niets meer. Ja, een dood-enkele kwam er nog verspreid aandrijven, maar zij hadden toch maar de grote buit binnen...

Andere jutters sjouwden intussen ook met zware balken en planken...

Doodmoe maar voldaan kwamen ze in het huisje van Ouwe Faggel, dat nog al wat geïsoleerd stond van de andere visserswoningen. Dat had altijd wel voordeel gehad. De mense motte niet alles wete...!

Onder het sjouwen waren de pakjes in de bot steenhard geworden van de vrieskou, waarmee de storm gepaard ging. Als blokjes marmer stortte Ouwe Faggel ze snel in zijn schuurtje en sloot de deur behoedzaam af. Jaep was moe en omdat hij toch gien praeter was, ging hij al spoedig naar huis. Morgen zouden ze de buit bij daglicht bekijken en verdelen...

En zo werd het Oudejaarsavond. In de lage huisjes van het Zeemanshoffie was het licht en warm, al gloeide er niet de Bisschopswijn en stonden er geen schalen met wit-besuikerde oliebolletjes zoals bij de Reeders en de welgestelden in ons dorpje van toen . . .

* * *

TOEN OUWE FAGGEL 'n beetje uitgerust was kwam hij tot de ontdekking, dat hij feitelijk toch wel trek had. Hij had nog voldoende aardappelen en een brokkie spek in huis, maar zou het nou zo gek weze als hij eens een aerepeltje bakte in Engelse butter? Tenslotte had hij butter genoeg in de schuur. Of niet soms?

Even later had hij al een pakje in huis gehaald. Stijf bevroren. Er stond een kroon op met twee gekruiste zwaarden er onder. En verder las hij gebrekkig iets van nitro of netro en ook het moeilijke woord „glycerine” kon hij moeizaam ontcijferen . . . Dat is natuurlijk het Engelse woord voor „butter” mompelde hij en die Kroon is het merk!

Maar eerst de boter maar wat zachter maken. Z'n vrouw was niet thois, die was Ouwejaer viere hij d'r zuster in de Noordbuurt. Dus maar gien pannetjes onnodig voil maeke. In een hoek van de kamer

lag het ronde deksel van een aangespoelde zeepbus. Die op de kachel en daar het pakkie butter op... Nou effe een brokkie hout op het vuur en dan ging hij een aerepeltje schille . . . Even nog keek hij begerig naar het pakje boter op de kachel en ging toen zijn huisje uit om de aardappels uit de schuur te halen...

* * *

ZE HEBBEN OUWE FAGGEL bepaald niet voortijdig in de hemel willen hebben... Want nauwelijks was hij bij zijn schuurtje, of een helse vuurstraal schoot dwars door het dak van zijn huisje. Terwijl hij verkramppt van de doodschrik tegen de grond werd geslingerd, zag hij nog net hoe zijn kacheltje oók met een grote boog door de lucht vloog. Alle pannen van zijn dak vlogen met honderden houtsplinters en delen van zijn huisraad in het rond en daalden kletterend op de daken en erfjes van het Zeemanshoffie, waar, door de donderende klap, die de vuurstraal volgde, de Oudejaarsviering op slag werd beëindigd... Overal kwamen de mensen naar buiten, versteend door de schrik en ontzet door het ontzagelijke lawaai van de explosie...

Het huisje van Ouwe Faggel was één troosteloze puinhoop, met hier en daar rokende resten van smeulend beddegoed en kreupele stoelen. De bedstee was weggeslagen en de muren vertoonden grote scheuren. In het dak gaapte een enorm gat... De kanarie had ook de geest gegeven... De ravage was vreselijk...

* * *

LANGZAAM KWAM Ouwe Faggel overeind. Z'n gezicht was zwart en hij trilde op zijn benen. Een buurman, die het eerst bij zijn verstand was nam hem mee in zijn huis. Buiten groeide de schare der nieuwsgierigen...

— Wat hei jij nou oit-ehaeld, buur? —

— Nou, ik wou 'n beetje butter smelte op de kachel. Heb ik van-aevend 'evonde op strand... —

— Maer ik denk, dat 'et dinemiet was, want nou herinner ik me, dat er twee zwaerde op 't pakkie stonde...

— Zeker van een Engels schip, dat oorlogsrotsooi naer Zuid-Aefrika most brenge. Daer dreige die Engelse toch steeds tege die Boere?

Terwijl zijn vrouw hem bezorgd de ogen schoon wies van het roet en het zand, kwam een gebaarde politiemann binnen. Of hij nog méér van dat spul had . . . ?

— Jae kaik maer in 't schuurtje.

— Dat staet er nog . . . —

Er lag genoeg om op deze vredege Oudejaarsavond héél Zandvoort van de wereld wég te vagen! Hij kreeg later een andere woning in de Noordbuurt, vlak naast Jaap Dokkes (Jb. Keesman), achter de stallen van Kors van Steek (v.d. Mije). En hier sleet hij zijn laatste levensjaren. Zonder explosies . . . , want hij jutte allienig nog maer hout . . .

(De Zânverters kregen gien doizend jaer olie....)

De stranding van de bark „St. Nicolaas”

Na moedige reis 17 man gered.

De „Olieman” ligt er altijd nog...

ZANDVOORT, NIEUWJAARSDAG 1880. — Door de donkere nauwe straatjes van de Noordbuurt gaan de driftige passanten van Pieter van der Mije, (Piet van de Burgemeester), — plaatselijk bestuurder van de Noord- en Zuidhollandse Redding Mij. — op zoek naar zijn reddingbootbemanning. Het is een dampige, mistige, grauwe avond op deze eerste dag des jaars . . .

Er is bericht gekomen, dat er bij de vierde paal om de Zuid een schip is gestrand. Het had al enige tijd met een groot vuur gestakeld, maar door de grauwe mistlierten was 't noodsein niet direct opgemerkt . . . Jutters hadden hem gewaarschuwd en toen was hij zelf eerst naar het strand gegaan. Nauwelijks een paal om de Zuid had hij het al gezien. Hij spoedde zich terug naar het dorp om de „redboot” te laten uitvoeren. Maar het ging vandaag niet allemaal zo snel als hij wilde. Alleen de jonge schipper Jacob Koper (Jaap Sok) was thuis en deze spoedde zich direct naar de schuur boven aan de Strandweg, bij de werf van Kees van Duivenboden.

In de kroeg.

OP DEZE NIEUWJAARSDAG was het niet gemakkelijk — zoals gezegd — om de bemanning snel bij elkaar te krijgen. Twee zaten er bij de „Dronke Del”, het kleine caf  je aan het begin van de Spoorstraat. Ze waren in opperbeste stemming vanwege de welgevulde Nieuwjaarsborrels en zaten beiden omgekeerd op een stoel, met hun ronde zeemanshoed in hun nek, te zweren, dat ze dwars van de Texelse r  e een keer rooie garnaal hadden gevangen... tot groot vermaak

overigens van de andere caf  bezoekers. — Ze zwommen zeker 'ekookt in jullies net..... — Het waren gezworen kameraden overigens deze A. Koper E.zn., bijgenaamd „Dobber” en „Ouwe Faggel”, in de wereld Arie Molenaar.

Ze zouden juist met 'n harde vuistslag op de tafel hun beweringen staven, toen Piet van de Burgemeester zwiingend het caf   binnenkwam, ze aankeek en alleen maar zei: „Jeloi motte vaere!”

Alsof de bliksem in hun was gevaren stonden ze van hun stoelen op en keken lichtelijk aangeslagen naar het ernstige gezicht van de eerbiedwaardige figuur van Piet van der Mije. Hij zei alleen nog: „Waer benne de andere?”

Ze bleven het antwoord schuldig maar   ok in het caf   werd het stil, doodstil.

— Jeloi motte vaere — was er gezegd. Dat overstemde de hele vreugde van de Nieuwjaarsdag, die in het armelijke Zandvoort met slechte, goedkope jenever was gevierd. Piet van der Mije wist het wel, vandaag zaten zijn mannen, zijn helden, het liefst in de kroeg of aan een stevige borrel bij familieleden. Er waren niet zo vaak feestjes in het oude vissersdorp, waar de armoede bij de visserlui een dagelijkse trouwe metgezel was...

Twee anderen vond hij voor de tapkast bij „Marijtje de Dauster”, in haar kleine caf  je, dat verschole lag tussen de grote huizen van meneer Peeters en Fl. Molenaar had net een paar „beetjes” gehaald in een klein flesje bij „Dappere Kees” op het Schelpenplein. Jb. Hollenberg Pzn. en Willem Draijer waren de enigen die hij — buiten

de schipper — snel had kunnen waarschouwen... omdat de burenen wisten waar ze zaten.

(Willem Draijer was een z  er moedig man, die later als „E  noortje” bekend zou staan bij de Zandvoorters. Want tijdens het omslaan van de reddingboot bij de stranding van de Nederlandse bark „F. H. von Lindern” op 19 oktober 1890 verloor hij zijn rechteroor. Toen de reddingboot aan strand was gedreven wierp hij het oor op het strand, waar de burgemeester het opdraapte en op sterk water liet zetten.....).

Naar de schuur.

HET WAS DONKER in de straatjes van ons dorp toen de mannen zich naar de „schuur” spoedden, want de eerste berichten van de stranding waren al om zes uur bekend geworden. Maar met al dat gezoek en gezeur werd het maar steeds later en maar weinigen hadden gezien, dat „Piet van de Burgemeester” langzaam rood aanliep. Dat gebeurde hem niet gauw, want hij was de rust en de kalmte zelve. Maar als er een schip in nood was dan joeg hij zijn mannen op. Dan gingen de paarden voor de botenkar hem altijd te langzaam, dan was de tocht naar de strandingsplaats — vaak door het dikke rulle zand aan de voet van een steil afgekalfde reep — voor hem een helle reis...

Door dit alles was het al 11 uur toen de boot ter hoogte van de strandingsplaats kwam. De mannen liepen zwijgzaam naast de altijd krakende en piepende reddingboot, die door het hobbelige strand in de klampen van de botenkar lag te

schavielen op zijn kimkielen..... De drank was nu wel uitgewerkt en met een koele nuchterheid doorboorden hun ogen regelmatig de mistige duisternis of ze het stakelvuur al naderden...

Voorop liep de schipper, steeds maar overleggend met Piet van der Mije. Ze waren het er over eens dat ze recht voor het stakelvuur in zee moesten gaan. De vloedstroom, die de hele avond nog had doorgestaan had haar kracht verloren. Het was droog weer en de wind kwam West ten Zuiden in. Het woei niet hard, vandaar, dat de grauwe dreinerige mist het in nood verkerende schip met het rossige schijnsel van zijn brandende noodsein tergend bleef verbergen ergens achter de derde bank. — Hoogstens de vierde bank, stelde de schipper vast. — Hij is zeker op zijn laeding blijve hange... —

De paarden schuimbekten onder de zweep, die nogal eens gebruikt moest worden om het tempo er in te houden. Er waren mensen in nood... en dan werd de zachtzinnigheid nog wel eens vergeten...

Achter de boot kwamen de Zandvoorters, die getuige wilden zijn van de redding. Met honderden waren ze toegestroomd op het bericht „dat de redboot oit gong”. Want iedere rechtgeaarde Zandvoorter leefde mee met zijn reddingboot, met zijn stoere mannen, die graag jenever lustten, maar óók wisten wat mensen redden was..... Die nooit wisten of ze levend of dood huiswaarts keerden...

„Peterolie”.

NAARMATE ZE DICHTER bij de strandingsplaats kwamen roken ze steeds duidelijker de roetwalm van het kolossale stakelvuur, dat bij velen de gedachte aan petroleum opriep . . . ’t Was net die doffe lucht als het drie-pitsstel in de lage keukentjes van de Zandvoorters stond te walmen bij het bakken van de bolkies . . . Dan stonk het hele huisje naar de penetrante geur van de overigens kostelijke aard-olle, die maar al te vaak in een houten

vat tijdens een stormachtige nacht was aan komen drijven . . . — Want „peterolie” kope was d'r 'iet vaek bai . . . —

— Maer nou stinkt-ie toch me-raekels naer peterolie juh — zei Dobber, toen hij even bij Willem Eén-oortje ging lopen . . .

— Hij zal wel vaete olie in hebbe. We zalle de mense d'r of haele en dan mag-ie van main morrege te borste slaen . . . Dan heb Zanvert veur de eerste doizend jaer olle genog. —

— Ze zalle je zien ankomme — gromde Dobber. Dan ben je Piet van de Burgemeester zeker vergete? Die laet alle vaete van strand haele, daer is-ie strandvonder voor!

— Jae, maer Piet ken toch 'iet overal tegelaik lope. — ...

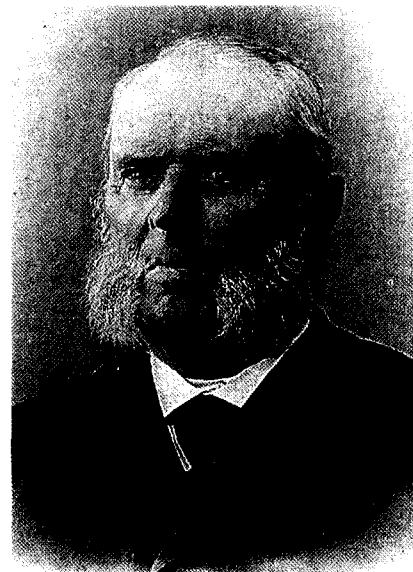
— Ik heb thois nog veur twie weke olie in het schuurtje en daerom mag d'r wel weer wat komme —

zei Willem Draijer, misnoegd over de gezagsgetrouwe mededeling van Ouwe Dobber (die overigens óók nergens vies van was als er wat te juttan viel). Maar hij hield zich waarschijnlijk maar zo, want in zijn gedachten had hij al flink wat vaten tegen de reep opgerold...

En zo kwamen ze bij de strandingsplaats, waar ze de boot snel klaar maakten om in zee te gaan.

De mannen van de reddingboot trokken hun kurken scaphanders (zwemvesten) stroef en moeilijk aan. De reepen ruwe kurk bolden om hun lichaam alsof ze gespalkt werden, maar voor menigeen was het zijn lijfsbehoud geweest als hij met zijn riem bleef haken en een golf hem zonder meer uit de boot tilde... Vaak waren ze bij hun haar weer binnenboord getrokken...

Nee, Piet van der Mije keek er secuur op toe, dat ze goed „geschoeid” waren als hij het sein gaf, dat de paarden konden gaan trekken. Dan werden ze door luid vloekende en tierende voerlui de branding in gejaagd en vlogen de eerste schuimende golven op de reddingboot af. De eerste felle confrontatie met een vijand, die de

P. van der Mije.

(Piet van de Burge-meester)

eerstvolgende uren zou blijven loeren op de levens van een koelbloedige, moedige, vastberaden bemanning. De kille dood zou hun metgezel blijven, heen en terug, maar de Zandvoorters zouden het lauwe tabakssap in zijn tronie spugen, dwars over de plonsende riemen heen..... Echte Zandvoorters gaan geen stap terug voor de zee...

Jaap Sok stond aan de stuurriem en krachtig gaf hij zijn korte bevelen in de helse duisternis. Onder hem de schuimende, tóch aanschietende zee, al was het dan wel geen zware storm.

— Een beetje Noord over manne.

— Aerie, heb je nog naer de stopzak 'ekeke, voor as me strakkies berom gaene —

Zo voeren de Zandvoorters naar het steeds heller wordende stakellicht van een onbekend schip. Maar de petroleumlucht werd sterker en sterker . . .

— ’t Kon wel ’s een olieboot weze,

klonk het tussen de soppende riemslagen door. En zij roeiden voort. Stank of geen stank . . . Er waren mensen in nood . . . Op de avond van Nieuwjaarsdag 1880 . . .

De St. Nicolas.
DE DRIEMASTER HOUTEN bark „St. Nicolas” (of „St. Nicolaas”, zoals het strandingsrapport schrijft), hoorde thuis in de haven van St. John, een kleine havenstad in het vaak barre Noorden van het Canadese vasteland, in de baai tussen Nova Scotia en New Brunswick. Kapitein was de Engelsman James Whitney, een stoere zeeman, die met zijn kaarsrechte gestalte, zijn lange bruine baard en zijn uitgebreide vocabulaire aan zeemannsvloeken, overal respect wist af te dwingen. Hij was een „slecht-weer-vaarder”, die de helse golven en de ijsbergen van de Noordelijke Atlantische Oceaan wist te tarten door zijn bemanning dagenlang uit hun kooi te houden. Dan joeg hij met duivelse vaart de krakende romp door de kolkende zeeën . . . Met de bramzeils en het vóór- en kruismarszeil er op . . . Bij de laagste barometerstand bleef hij voortjagen tegen de elementen, soms alleen op de fok . . . Nee, ze moesten James Whitney niet vertellen wat varen is . . .

Wee, het bemanningslid, die tekenen van angst vertoonde. Bij de eerstvolgende haven zette hij hem met zijn plunjezak op de kaai . . .

Eind augustus 1879 kreeg hij bericht, dat hij in New York petroleum kon laden met bestemming Rotterdam. Het was een grote vracht barrels (1 barrel = 36 gallons), die hij in het ruim en aan dek kon stouwen. En vanwege de brandgevaarlijkheid werd er boven de vracht nog een gevaren-toeslag betaald.

Hij voer in ballast van St. John naar New-York, waar hij na een vlotte reis vastmaakte aan een houten pier, die enigszins buiten het havengebied lag. Omdat het een vrij lange reis zou worden (hij

hoopte in Rotterdam te kunnen laden voor Zuid-Amerika), had hij zijn vrouw meegenomen. In het toen al „moderne” en veelbesproken New York keek zij haar ogen uit. Maar kapitein Whitney zorgde intussen dat zijn schip snel beladen werd. Tijd is geld en een schip is er om te varen; Aan boord van zijn schip had hij aan de Grote Mast (middelste mast) een soort hijsinrichting, die de bemanning zeer on-eerbiedig „de sukkel-lier” noemde. Toen het laden niet snel genoeg ging liet hij „ellebogenstoom” aanrukken, want er waren werkloze kaaiwerkers genoeg in die dagen. . . Toen de ruimen vol waren liet hij op de dekken tot aan de kruismast nog vaten (2 hoog) stouwen, die aan stuur- en bakboord met stalen kabels over de kaapstanders werden stijf gezet. . .

Zou James Whitney ooit kunnen vermoeden, dat deze vaten petroleum zijn trotse schip eens zouden blakeren en verpulveren bij het kleine vissersdorpje Zandvoort, ergens aan de Hollandse kust? Hij gaf in ieder geval geen blijk van bange voorgevoelens, want hij zweepte de kaaiwerkers op om door te gaan met laden. Ook toen het al nacht werd. . . Na 4 dagen was zijn schip vaarklaar en verliet bij de haven van New York.

De eerste tegenslag komt al na twee dagen. De wind wordt flauwer maar ondanks dat slingeret 't schip heftig op de lange oceaan-deining. De wind loopt bovendien langzaam naar voren en de kapitein laat het kruisondermarszeil en de drie bovenmarszeilen bijzetten. Maar als later de wind toeneemt en dwars achter in komt, is er door het slingeren van het schip „slack” (ruimte) gekomen in de staaldraden van de deklust. . .

Als de hoofd touwen en pardoens strak gezet zijn en de deklust op nieuw zeevast gesjord is, gaat het glas (de barometer) snel zakken en als de bemanning net klaar is, breekt de hel los. . .

Op een goed ogenblik komt een

zware breker midscheeps in en slaat de kombuis in één klap vol water. De golf loopt over het schip en daalt mee als juist de boeg naar beneden gaat. . . Het water komt tot onder „de bak” (overdekt voorschip) en zuigt deze in één klap leeg bij het terugvallen van het water. Bezems, balies, teerpotten en -kwasten, hulp-ankers, alles ligt her en der over het voorschip. . .

De ouwe en de stuurman staan op de kampagne (verhoogd achterdek) en kijken bezorgd naar de bramstengen. Later laat hij, als er enkele zeilen uit de „lijken” (omzoming) zijn geslagen, tóch de grootbramsteng bergen. . .

Hij wil zijn lading behouden naar Europa brengen. . . Ze zijn intussen midden op de Oceaan gekomen. . .

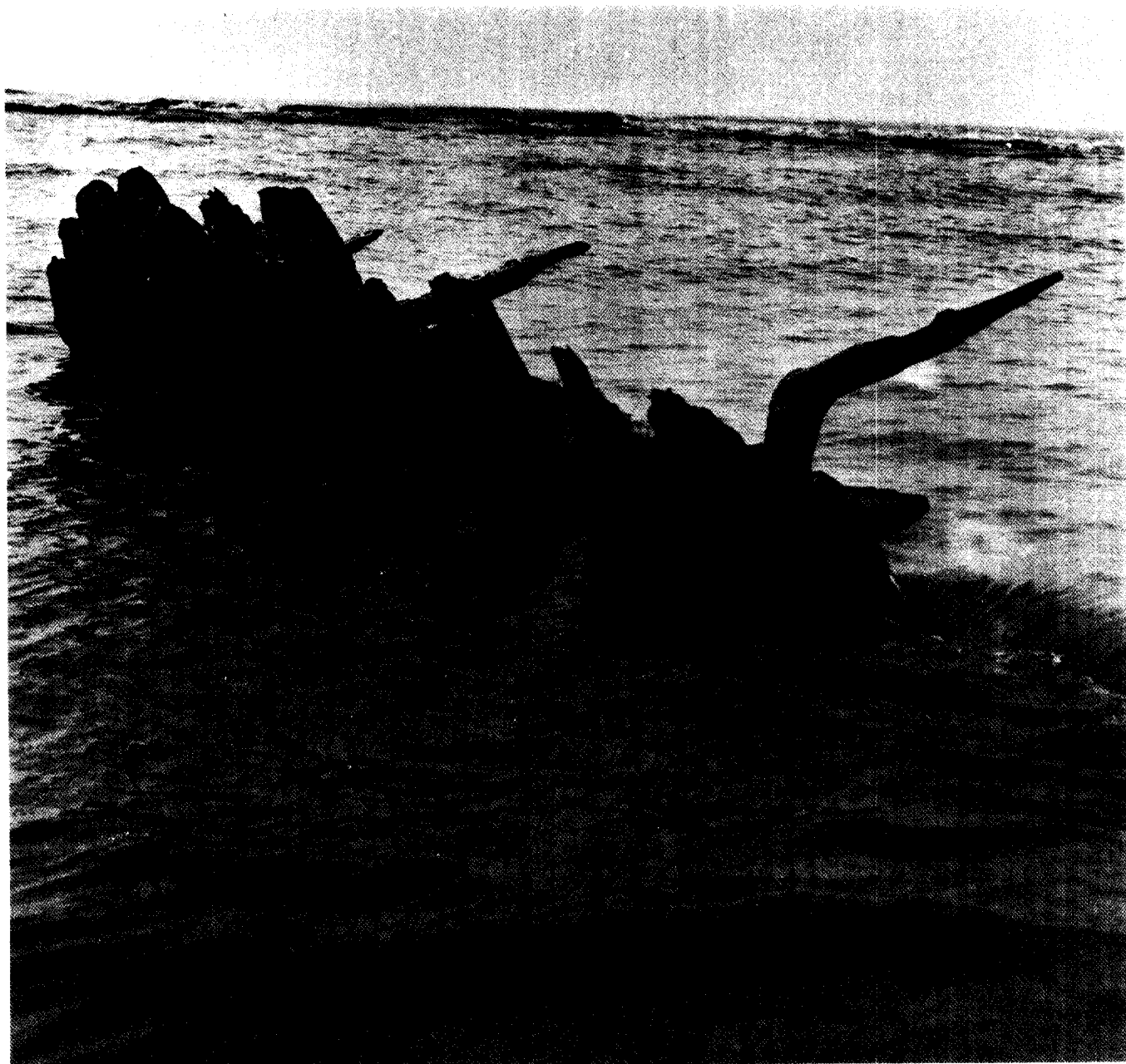
Tegenslagen.

TOCH LIJKT HET WEL of de „St. Nicolaas” door tegenslagen blijft achtervolgd. Nog vóór zij de oversteek volbracht hebben komt er een nieuwe heftige storm, die alle hens aan dek roept. Dagenlang vechten met overkomende zeeën, en hels gebulder in de raas.

Als ze eindelijk dwars van Ierland komen krijgen ze een goeie ruimende wind.

De „St. Nicolaas” loopt nu 10 mijl. — Fok los — commandeert de ouwe. Lange schuimstrepen tekenen zich af op het groene nog fel bewogen zee-oppervlak. De in kracht minderende krullers lopen kaarsrecht achteruit. Het lijkt of het schip zijn tanden in de zee zet. De fok zal helpen „de kop” (boeg) weer snel te lichten. Reeds bolt het vrijgekomen zeildoek tussen de buik- en nokgordings omhoog en als de buik van het zeil los gegooid is klinkt de waarschuwend stem van de stuurman — Kijk uit daar boven! — Als een ballon ontplooid zich het enorme zeil. . . De bemanning moet zich vastklemmen aan de geitouwen.

De „St. Nicolaas” vaart voorspoedig het Engelse Kanaal binnen, op weg naar Rotterdam, waar de

Het wrak van de „Olieman” is nog altijd te zien ter hoogte van de derde paal om de Zuid, bij straffe Oostenwind en afgaand water . . .

loodsschoener al ver in zee een loods komt overzetten.

Dikke mist . . .

Tot zover is het dan toch nog goed gegaan, maar toen kwam opnieuw de tegenslag, want langzaam kwam er een gore, dampige mist opzetten. De loods overlegde met de kapitein wat ze zouden doen. Ten anker gaan voor de Waterweg was te gevaarlijk, daarom besloten ze „op en neer te houden” (het schip varende) totdat de mist zou optrekken.

De bemanning moet „stand by” blijven en bij-dag-woorden verordoneert de stuurman, dat ze maar moeten gaan „Psalm zingen” (dit is het schoon schuren van de dekken met zware stenen en zand).

James Whitney zal met 'n schoon schip Rotterdam aanlopen. Dat geeft de „brokers” (bevrachters) een goede indruk van kapitein en bemanning en daardoor hopelijk sneller een nieuwe vracht... Want een schip is er toch om te varen?

Door de langdurige dikke mist worden de „streken” die het schip maakt steeds groter. Men vaart op loods-aanwijzing langzaam de Noord in. Het is intussen Nieuwjaarsdag 1880 geworden. Aan boord is een goede borrel geschonken. In de kapiteinshut drinkt de vrouw van Whitney een rood likeurtje... Aan dek staan de wachten uit en de scheepsbel wordt regelmatig geluid... Er kan weinig gebeuren...

Schok . . .

TOT ER INEENS een zware schok gevoeld wordt, die zich als een langgerekte dreun over het hele schip voortzette. De „St. Nicolaas” had de vierde bank bij Zandvoort geraakt en werkte zich met haar kiel muurvast in het zand . . . . . James Whitney wist toen nog niet dat hij zijn schip verspeeld had . . . Zijn vloeken gingen hoger dan de grote mast . . . .

Toen hij alles tevergeefs geprobeerd had om vlot te komen, was hij teneinde raad. De mist bleef als een doodskleed om zijn schip han-

gen... Het was een zwaar besluit voor hem toen hij de stuurman opdracht moest geven om op „de bak” een stakelvuur aan te leggen. Ze zouden er petroleum voor nemen... Die was er toch genoeg aan boord! De bemanning bleef uit zijn buurt. Hij was grimmig en geladen. Hij, de bedwinger van de hoogste zeeën verspeelde zijn schip bij een ouwe wijven-bries...

— **Hóger dat vuur —** commandeerde hij . . . De matrozen wierpen nieuwe petroleum in het ijzeren vat, dat roodgloeiend aanliep op de bak en dat met putsen water moest worden gekoeld. Het pek liep uit de naden van het dek . . .

In het duister van de Nieuwjaarsavond naderde toen een roeired-dingboot met gebogen stoere figuren, die een voor James Whitney vreemde taal spraken. Ze kenden geen woord Engels . . . Maar ze schreeuwden: — We zalle jeloï d'r of haele . . . Hoeveul benne d'r an boord? — . . .

Op het strand werd men onrustig en Piet van der Mije stuurde voor alle zekerheid een man te paard naar Noordwijk om hulp te halen. En de Noordwijkers kwamen dan ook zo gauw mogelijk. Ze stonden juist op het punt om in zee te gaan, toen de Zandvoortse reddingboot nog vóór het ochtendgloren het eerste gat in gleed . . .

Aan boord 17 geredden, waaronder de vrouw van de kapitein en de onfortuinlijke loods . . .

In brand.

EN ZO BLEEF de „St. Nicolaas” onbemand achter op de vierde bank. En terwijl de Zandvoorters zich over de geredden ontfermden, (zij werden o.a. ondergebracht in Hotel „Driehuizen”) gebeurde er nog het volgende, want het verhaal is nog niet uit. In de haast van de redding had men het stakelvuur niet voldoende gedoofd. De aanwakkerende wind deed het vuur hoog op-laaïen en de andere dag toen de Zandvoorters weer bij het schip kwamen, zagen ze dichte rookwol-

ken naar de kust drijven...

Het stakel-vat was door het dek van „de bak” heen gebrand en had de deklast aangestoken. Het werd een hels vuur met talloze woeste explosies. De brandende petroleum verspreidde zich over de zee en tot over een afstand van 4 km. was de zee met brandende olie overdekt.

Toen de lading grotendeels uitge-brand was kwam 't schip vlot en is over de banken gelopen totdat de bijkans verkoolde kiel een laatste rustplaats vond op het strand, waar deze nog altijd te zien is hij straffe Oostenwind en afgaand water..... De Zandvoorters noemen deze resten nog altijd het wrak van „de Olieman”. Hij bracht de Zandvoorters niet voor „doizend jaer” olie, behoudens enkele gelukkige jutters die later nog menig geblakerd vat uit zee visten. — Maer daer hebbe ze nooit over 's-praet . . . —

Mogen we dit verhaal dan nog eindigen met een rijmpje, dat vele oude Zandvoorters nu nog kennen en in drie regels de hele ramp vermeldt:

Op één januari schip op strand
Op twee januari schip in brand.
Op drie januari vaten aan de kant

(Met zeer veel dank aan de heer Ch. van der Zweep, directeur van de K.N.Z.H.R.M. en zijn personeelsleden van het Hoofdkantoor in Amsterdam voor het welwillend beschikbaar stellen van de strandings-rapporten en andere gegevens.

Verder aan mijn vrienden Frans Koper (84) en zijn broer Piet Koper (Piet van het Wapen) (87) voor hun historie-getrouwe adviezen. Dit alles heeft mij fijn geholpen dit verhaal te schrijven. De vroegere bestuurder van ons plaatselijke station van de N.Z.H.R.M., de heer Piet van der Mije was de overgrootvader van onze huidige wethouder, de heer K. C. van der Mije Pzn., die na zijn vader thans bestuurder is in Zandvoort van de K.N.Z.H.R.M. en tevens strandvonder).

Strandingsrapport

RAPPORT van het gebeurde te Zandvoort op den 1e January 1880, waarbij de Reddingboot in zee is geweest tot het redden van Schipbreukelingen of waarbij gebruik is gemaakt van den Vuurpijltoestel.

1. Naam van het vaartuig?	1. St. Nicolaas - St. John.
2. Waar behoorde het te huis?	2. James Whitney.
3. Naam van den gezagvoerder?	3. Barkschip, 15 koppen.
4. Welk soort van vaartuig?	4. New York - Rotterdam.
5. Hoeveel bemanning?	5. Petroleum.
6. Waar vandaan gekomen?	6. W. ten Z. Droog weder.
7. Waarheen bestemd?	7. Idem.
8. Beladen met? Of in ballast?	8. Namiddags 5½ uur.
9. Wind en weer op het ogenblik der stranding?	9. 's avonds tussen 8 en 11 ure.
10. Idem bij het beproeven der redding?	10. Paal 70.
11. Op welk uur van den dag is het gestrand?	11. Allen en de loods en de kapiteinsvrouw.
12. Op welk uur is de redding geschiedt?	12. Geen.
13. Aanduiding van de juiste plaats der stranding?	13. Met de boot.
14. Hoeveel man zijn er gered?	14. Goed, want zij kon 26 personen dragen.
15. Hoeveel man zijn er omgekomen?	15. Ja, de lier en de kurken zakken
16. Is de redding geschied met de Boot of den Vuurpijltoestel?	16. De lier is hersteld.
17. Hoe heeft de Boot voldaan?	17. —
18. Heeft de Boot schade bekomen? Welke?	18. Neen, zover tot heden bekend.
19. Kan het bij u hersteld worden?	19. —
20. Op hoeveel begroot gij de kosten?	20. 9.
21. Is er iets verloren geraakt van den Inventaris?	21. Zeer goed. Huig Molenaar; Jb. Hollenberg Pzn.; W. Draijer (Eén-oortje); C. Visser; A. Koper, F. Molenaar; A. Molenaar (Ouwe Faggel); A. Koper Ezn. (Dobber); Jb. Koper (Jaap Sok), schipper.
22. Waar bestaat dit uit?	22. 3. Ja, maar de lijnen gebroken. Volgens opgave vuurpijlrichter waren de pijlen te sterk gevuld.
23. Hoeveel pijlen zijn er verschooten? Waren die goed gerigt?	23. Aanvulling van het materieel met 2 bijlen, 1 nijptang en 1 schietlijn.
24. Welke bijzondere aanmerkingen of voorstellen.	

Aldus naar waarheid opgemaakt te Zandvoort, den 6e January 1880.

De Commissie van Plaatselijk Bestuur,
 onleesbaar (Q. Hoeufft?), Voorz.
 D. Visser van Hazerswoude.
 P. van der Mije.
 onleesbaar, J. Hollenberg?
 onleesbaar, Jhr. v. Merle?

Zandvoort verkocht eens garnael voor één cent per kopje!

Het is bijkans een veertig jaar geleden, dat er in Zandvoort nog met een vijftal kleine visserbootjes op garnalen werd gevestigd. 't Waren geen bommen of schuiten meer, maar gewone scheepssloepen of vletten, uitgerust met een omgebouwde auto-motor, waardoor een redelijke, maar niet al te krachtige voortstuwing werd bereikt. 't Was in de beruchte crisis van de dertiger jaren toen een aantal flinke Zandvoorters probeerden een schamele boterham te verdienen, door in weer en wind tussen de vaak ruwe banken te vissen op de „garnael“, die toen nog in voldoende mate langs de kust kon worden gevangen . . . In deze dagen is dat anders geworden, héél anders, want na de haring gaat ook de garnaal al behoren tot de schaarse en duurder geprijste delicatessen . . .

't Was in de dertiger jaren geen winstgevende zaak dat garnalen vangen. Er was bijna geen koopkracht onder de mensen en er was ook weinig koopkracht onder de Zandvoortse gezinnen, die de garnalen op het strand kochten, kookten, pelden en verhandelden...

De visserij trachtte zich in die dagen nog enigszins te beschermen door het vaststellen van minimumprijzen bij de aanvoer van vis en garnalen. Hierop werd scherpe controle uitgeoefend door de Visserijcentrale, die ook in Zandvoort een vertegenwoordiger had. Haalde een mand garnalen de minimumprijs niet dan gold het voorschrift, dat de garnalen weer aan boord gebracht en in volle zee overboord

gezet moesten worden... En dat gebeurde in Zandvoort helaas maar al te vaak...

In deze tijd . . .

We spraken dezer dagen toevallig met een vooraanstaande vishandelaar in Zandvoort over garnalen. De inkooprijzen liggen op het ogenblik enorm hoog.

Het is geen handel meer, zei hij. Ik bleef er mee zitten en ik heb zelfs 4 ons weg moeten gooien.

Ik wacht wel tot de prijzen redelijker zullen worden”.

Inderdaad, dit zijn geen prijzen meer en zeker niet in een dorp waar eens de garnalen werden uitgevent voor één cent per kopje... Dat was n.l. de maat, die de Zandvoortse vislopers aanhielden in de oude tijd, toen de vis en de garnalen nog werden uitgevent langs de huizen der Bloemendaalse en Haarlemse welgestelde burgers.

Garnalen waren er vroeger langs de Noordzeekust in overvloed. Ze werden vaak nog het meest gevestigd met de „kro” (een duw-net met een boom) en ook wel met een schrob-net, getrokken door een bereden paard. In weinige uren had men een redelijke vangst.

We dachten hierbij aan de tijd toen de Zandvoorters vaak zelf konden smullen van een boterham, dik belegd met warme gepelde garnalen.

Hele gezinnen.

In de Zandvoortse gezinnen werden de garnalen al spoedig gepeld omdat de stedelingen vaak moeizaam en onhandig zaten te peuteren om de kop en de staart op de juiste plaats van elkaar te trekken. Men zei wel eens, dat de Zandvoorters deze kunst al bij de geboorte meekregen. Hele gezinnen zaten er daarom vroeger te pellen en menige Zandvoorter van vandaag weet nog heel goed, dat in zijn jeugd een vrije woensdagmiddag of zaterdag niet bestemd was om te voetballen, maar om thuis mee te helpen met de „garnaal”. Toch is deze vent-handel geleidelijk minder geworden en bij het uitbreken van de laatste oorlog verdwenen. Alleen de erkende vishandel ging door met de garnalenhandel.

Vangsten steeds geringer.

Maar wat is er, nu momenteel met onze garnalen in de Noordzee aan de hand? De vangsten voor de kust van Holland worden steeds geringer, zo vernamen we uit visserskringen. Werden nog na de laatste oorlog veel garnalen geveild in Scheveningen en IJmuiden, thans is Harlingen (bij de Waddenzee) de grote garnalen-haven geworden.

Er zit weinig „garnaal” meer in de Noordzee en er zijn al heel wat vissers, die met de vangst zijn gestopt. Men ziet er geen brood meer in... Vlak onder de wal, in het eerste gat, wil men nog wel eens een aardige trek doen, maar de risico's hieraan verbonden voor schip en netten zijn te groot. Strandingen zijn vaak het gevolg.

Er zijn allerlei gissingen omtrent het teruglopen van de garnalenvangsten, die o.a. in verband worden gebracht met overbevissing, de afsluiting (door de Deltawerken) van geëigende kweekplaatsen, maar er zijn ook stemmen, die zeggen, dat de (chemisch) vervuilde Noordzee hier schuld aan heeft. De garnalen komen n.l. het meest voor in de dunne slib- en kleilagen op de zandbodem tussen de banken. In deze bezinking zouden ook sporen van schadelijke chemische stoffen kunnen voorkomen, die momenteel in de Noordzee worden geloosd. De voortplanting van de garnalen zou hierdoor worden belemmerd, alhoewel de garnaal zelf volkomen gifvrij is. Hierop wordt uiteraard steeds controle uitgeoefend.

Garnalen zijn in Zandvoort derhalve ook een zeldzaamheid geworden. Er wordt hier momenteel bijna dagelijks door twee sportvissers met de kro gevestigd. Hun vangsten zijn ook zeer minimaal. Nu gaat uiteraard de zomer en de herfst waarschijnlijk wel enige verruiming brengen in de vangsten, maar vroeger had men om deze tijd toch ook reeds flinke resultaten.

Maar door dit alles zijn de prijzen voor garnalen dit jaar wel abominabel gestegen, waaraan inflatoire invloeden ook zeker niet vreemd zijn. Voor de handel betekenen deze prijzen, dat alleen nog beperkt voor de (dure) exportmarkt kan worden gekocht, maar er is geen Nederlander, die deze marktprijzen meer wil en kan betalen.

Vandaar dat er een grote invoer van Noorse garnalen op gang is gekomen. Deze zijn groter van stuk en van uitstekende kwaliteit. Nog nooit zijn de Hollandse garnalen zo duur geweest en de handel zo gering.

Veranderingen gaande.

En wanneer we dan eens terugdenken aan vroeger toen men de garnalen weer terug in zee moest storten, dan zijn dit wel frappante tegenstellingen.

Ook in ons klimaat zijn zonder twijfel verschuivingen gaande, in onze zee zijn veranderingen aan de gang..., in de maatschappij „woelt ook alles om verandering”, zoals de oude Psalm zegt...

Als wij eens wisten, waar dat allemaal nog eens op uit mag draaien!

De oude Zandvoorters hadden tenminste nog een „Koningsmael”.

Reddingsboot kreeg nieuwe schipper

SINDS 1 JULI j.l. heeft Zandvoort een nieuwe reddingsboot-schipper van de K.N.Z.H.R.M. Hij werd met algemene stemmen gekozen. Het is de opstapper-reserve-motordrijver Cornelis (Kees) Koper (50), die het roer van Maarten Castien heeft overgenomen wegens het bereiken van de 65-jarige leeftijd.

Opnieuw wordt weer de naam Koper toegevoegd aan de lange rij van Zandvoortse schippers, die ship en bemanning door de stormzee loodsten toen dat van hen gevraagd werd . . .

Met deugd en opoffering, met zeemanschap en durf hebben de Koper's hun naam eer aan gedaan als hun het bevel werd toevertrouwd en dan mogen we vooral denken aan de grote onvergetelijke schipper Jacob Koper (Jaap Sok), die tientallen schipbreukelingen aan het einde van de vorige eeuw liet overspringen in zijn primitieve houten roeireddingsboot. Bij nacht en ontij, bij helse golven, onder de moeilijkste omstandigheden... Zijn laatste grote redding was die van de „Alba" in 1905. Niet, dat er nadien geen andere bekwame en moedige schippers zijn geweest, maar de naam Koper zegt de Zandvoorters toch wel veel.. Héél veel zelfs!

Al voorspeld . . .

DE BEKENDE SCHIPPER Willem Paap (Pieze) (†) uit de twintiger jaren, had het in 1947 al voorspeld, dat Cornelis Koper nog eens een toekomstige schipper zou worden. Dat was bij zijn eerste tocht op 13 december. De voorspelling is uitgekomen op 1 juli 1972...

Cornelis Koper, een echte Zandvoorter, een bekwame zeeman (in het dagelijkse leven gemeente-ambtenaar bij de Dienst van Publieke Werken) zal van nu af aan de de helmstok staan als de ronkende

motor onze motor-strandreddingsboot „Ir. S. L. Louwes" schuimend en stampend zijn weg tussen de banken zal laten zoeken... Ja, Willem Pieze had het goed gezien...

Weinigen hebben vermoed, dat deze uitstekende schipper in 1978 plotseling uit dit leven zou scheiden. Een zware slag voor het reddingsstation Zandvoort. De Zandvoorters blijven hem in grote achting en dankbaarheid gedenken.

Schipper Floor Koper.

SCHIPPER FLOOR KOPER, die 5 jaar geleden na vele jaren trouwe toegewijde dienst het commando overdroeg aan Maarten Castien is een volle oom van hem. Cornelis heeft 20 jaren bij Ome Floor gevaren. Van hem heeft hij héél veel geleerd, want Floor Koper kende de zee als geen ander. Hij liep vaak met vol gas op de brekers van de tweede en de derde bank in en sneed de dreigende rollers alsof het koek was. Een andere keer ging hij weer behoedzaam de bank tegemoet, liet gas terugnemen om dan later weer door te zetten als de hoogste zee onder de boot doorgelopen was. Schipper Floor Koper wist altijd het juiste ogenblik te kiezen en Cornelis heeft dit „vakwerk” jaren mogen meemaken. Dan genoot hij inwendig als de witte schuimend omhoog gejaagd werd met het stuwende geweld van de „vol uit” draaiende diesel...

„Jan van Huig”.

CORNELIS KOPER had nóg een oom bij het reddingswezen. Dat was de bekwame schipper Jan Molenaar (Jan van Huig), die op 10 februari 1937 zo noodlottig om het leven kwam toen de roei-reddingsboot tijdens een oefentocht bij ruw weer en hooggaande zee omsloeg en omgekeerd naar het strand teruggedreef.

Twee ooms, Floor en Dirk (van Job) waren er ook bij...

De nieuwe schipper kent de zee, maar hij kent daarbij óók de gevaren van onze banken. Als kind was hij altijd al op ons strand te vinden, bij de garnalenboten, bij de vissers en de strandmensen. Uren kon hij luisteren naar hun verhalen, naar hun moeilijkheden, als ze soms weer eens een kostbaar net hadden verspeeld, als ze al vissende dwars-zees waren gegooid op de tweede bank en hoe ze het dan weer klaarden... Hij kon als jongen de muiengaten al zien liggen en wist precies hoeveel water er stond. Natuurlijk ging hij vaak mee met onze garnalen-vietten..... In hem groeide een man van de zee!

Eerste reddingstocht.

NEE CORNELIS KOPER hielden ze niet aan de wal en toen na de oorlog in 1947 zijn kans kwam bij de „redboot” was hij dankbaar en blij om de eer, die hem te beurt was gevallen. In 1949 — op 1 maart — kwam in een helse storm de „C.A. Banck” (6000 b.r.t.) als een lege blaas over de banken heen-zetten en strandde bij het Bloemendaalse strand. Alhoewel het schip hoog op het strand liep besloot de schipper de bemanning tóch van het schip te halen. Het was Cornelis zijn eerste belangrijke reddingstocht. Het grote schip maakte goed lij en daarom konden ze de bemanning vlot van de touw ladder „plukken”. Het was dan wel geen spectaculaire redding, maar de bemanning heeft er desondanks veel van geleerd!

Dat er nadien geen grote reddingen meer zijn geweest, behoudens tal van korte reddingstochten naar een Wieringer kotter, een paar jachten en naar de onfortuinlijk in zee gedaalde luchtballon met wijlen Godfried Bomans en Mimi Boesman, is beslist niet „de schuld” van onze dappere bemanning...

In vroeger jaren kon „Jaap Sok” zich bij opstekende storm-wind zo wat wel voortijdig gaan „schoeien” voor een barre reis, want de schoemers en de zwaarbeladen 3-master barkschepen joegen toen over de banken voor je het wist... Maar de tijden zijn veranderd...

Het leukste voorval, dat Cornelis Koper zich kan herinneren was het overboord springen van de schipper van een gezonken Wieringer kotter bij 't Bloemendaalse strand. Hij zag de voorbereidselen van de reddingsboot om hem uit zijn benarde positie te bevrijden en sprong toen pardoos te water om buiteland naar de wal te worden gespoeld. Hij dacht, dat er hoge kosten aan zijn redding verbonden waren...

Reserve-schipper.

DE LAATSTE VIJF JAAR was Cornelis Koper al reserve-schipper.

De plaatselijke leiding van ons K.N.Z.H.R.M.-station had zijn zeemans-capaciteiten al tijdig en duidelijk onderkend. In alles is hij rustig, maar doortastend in zijn optreden. Géén man van veel woorden, maar wél van daadkracht en zeemannschap. Moeilijke situaties tijdens proeftochten regelde en besprak hij rustig met schipper Castien, met wie hij altijd een uitstekende verstandhouding had.

Als bij hooggaande zee de koers naar het strand terug werd verlegd ging de „stopzak” tijdig overboord. Dwars weglopen van de boot werd hiermee dan ook altijd uitstekend voorkomen. Maar de lijn diende oplettend gevierd te worden.

Feilloos over de banken . .

GOEDE HERINNERINGEN be-waart onze nieuwe schipper nog aan de laatste oefentocht met ome Floor, vóórdat deze zijn eervolle dienst beëindigde. Het was goed rauw weer met zware rollers in het tweede en derde gat. Floor stuurde zijn boot feilloos over de banken en liet alle 85 sidderende paardkrachten van de „Ir. S. L. Louwes” opdraven om de onstuimige zee de baas te blijven...

Het was de laatste confrontatie van een goed en eerlijk zeeman met het hagelwitte schuim van de borrelende, loerende, grond-zeeën op de derde bank, maar schipper Floor Koper joeg de boot er met triomf en met een bijkans soevereine min-achting overheen . . . Afscheid van de zee, afscheid van het redderswerk, afscheid van een jarenlang loerende vijand, die toch ergens ook weer een vriend was . . .

De bemanning wist wat de schipper deed, ze waren ondanks de stort-zeeën, die zich rijkelijk over hen uitgoten in goede en veilige handen. En zo bracht Floor Koper schip en bemanning voor de laatste maal naar het strand. Feilloos gleed hij uit de branding 't strand op . . .

Met zeewater . . .

Er is nu ook een nieuwe reserve-schipper aangewezen en wel Piet Koper, de jongste zoon van Floor Koper, de vroegere schipper.

Met grote bewondering spreekt onze nieuwe schipper over het zeemanschap en de deskundige leiding van de directeur van de K.N.Z.H.R. Maatschappij, de heer Ch. van der Zweep, die zich zo'n waardige opvolger toonde van de heer H. Th. de Booy. Beide directeurs (oud-Marine-officieren) kennen de bekwaamheden van de nieuwe schipper. Ze zijn het er volledig mee

eens, dat het station Zandvoort, dat uitstekend geleid wordt door secr.-penningmeester de heer K. C. van der Mije Pzn., een schipper krijgt, die met zeewater is grootgebracht...

In september a.s. zal er afscheid worden genomen van schipper Maarten Castien. En dan gaat er weer een nieuw hoofdstuk voor ons Zandvoortse reddingswezen beginnen. Ook Jan Molenaar (Bonnie) zal dit jaar afscheid nemen als walbaas wegens het bereiken van de 65-jarige leeftijd (zijn aandeel in

ons reddingswezen is óók de moeite van het vertellen waard!).

Wij wensen schipper Cornelis Koper en zijn kranige bemanning vele, vele jaren een gelukkige, behouden, maar niet rustige vaart toe! Eerlijke, moedige, bekwame redders ter zee moeten de kans hebben te bewijzen wat ze — de medemens — waard zijn!

En, nog gefeliciteerd met je benoeming schipper Koper!

* * *

Dirk-om hing anderhalf uur aan een boegspriet boven een kolkende zee

HOE EEN WOESTE ZANDVOORTER LATER EVANGELIST WERD

Wie nog wel eens ronddoelt in de rijke historie van het vissersdorp Zandvoort komt vaak zeer merkwaardige figuren tegen. In onze serie verhalen over dat oude Zandvoort hebben we in de loop der jaren een aantal echte stoere Zandvoorters ontmoet, wier roemruchte levensgeschiedenis de moeite waard was om na te vertellen aan het huidige levende geslacht.

Hierdoor werd het mogelijk het leven in het Zandvoort van toen te schetsen in de omstandigheden, zoals wij die nu in onze dagen bijkans voor onmogelijk houden. Ja, de ouderen zullen er nog veel van weten en begrijpen, maar de jongeren zal het moeilijk zijn om zich voor te stellen hoe arm, hoe armoedig en hoe zorgelijk het leven vroeger in ons dorp kon zijn.

Deze week gaat het verhaal over de grote Zandvoortse figuur 'DIRKOOM' of zoals de Zandvoorters het later zouden hebben over 'DIRKOM'. Er leven nog altijd kinderen en kleinkinderen van hem in ons dorp. Al behoort het nageslacht tot de sterkeren, de waarheid van het verhaal zal men beamen.

Christelijke opvoeding

Nauwelijks twee jaar oud moest de kleine Dirk Paap op Oudejaarsavond van het jaar 1865 zijn moeder missen. Ze bezweek, evenals vele andere inwoners, aan hevige typhuskoortse. Een dokter kwam er in die dagen niet bij, want hij kon toch niets uitrusten.

Ze stierf met de beginregels van psalm 116 op de lippen:

'God heb ik lief, want die getrouwe Heer hoort mijne stem, mijn smekingen, mijn klagen.'

Dit lied zou later het lievelingsvers wor-

den van de kleine Dirk, die met zijn vier broertjes en zusjes nu aan de hoede van grootmoeder werden toevertrouwd. Grootmoeder was een vrome vrouw, die haar kleinkinderen zo goed mogelijk trachtte op te voeden en ze voorging in de Christelijke leer.

Maar een nieuwe slag zou volgen, want Dirk's vader kwam met een Zandvoortse bomschuit tijdens een voorjaarsreis in de vreselijke Paasstorm van 21 april 1867 bij Ameland terecht. Twee mannen sloegen overboord: Dirk's vader en oom. Dirk's oom wist zich aan het net vast te klemmen en werd nog gered, maar Klaas Paap vond een jammerlijke dood in de Noordzeegolven.

Naar zee

Tot zijn twaalfde jaar bezocht Dirk de school, maar de zee trok ook hem. Hij wilde met alle geweld visser worden en scharrelde altijd op het strand rond tussen de ruig geteerde bomschuiten en pinken.

Zijn wens werd vervuld en Dirk ging naar zee. Maar als in de winter de schuiten over de reep waren getrokken in het 'Schuitengat' viel er nog weinig te beleven. Dan werkte Dirk in de duinen of op de buitenplaatsen van Bloemendaal en Heemstede. Zondags ging hij op zijn helder geboende klompen naar de kerk en naar de catechisatie van ds. Cornelis Swaluë, die altijd graag optrok met de vissersgezinnen. Maar toch kon het woord van God niet altijd ankeren in het hart van de jonge Dirk Paap.

Aan de drank

Het herbergbezoek, vooral door de jongeren, was in die dagen een ernstig

maatschappelijk verschijnsel. De drie kroegen in Zandvoort hadden bij gebrek aan andere mogelijkheden tot vertier weinig reden tot klagen wat de belangstelling betreft. Er werd graag en veel (te veel) gedronken. Het jonge baasje Dirk Paap kwam tenslotte meer in de kroegen, dan op de 'leerling' en het kwam nog al eens voor dat hij beschonken thuis kwam.

Bovendien hadden sommige reders zelf een kleine kroeg en die reders verzorgden zelf de jenever die de schippers mee naar zee namen. De betaling zat altijd goed, want die werd gewoon ingehouden op de zuur verdiende gage.

Dan gaat het een poosje goed als Dirk een meisje leert kennen en op 22-jarige leeftijd trouwt hij met Grietje Koper ten jare en dage 29 oktober 1887.

Dirk's huwelijk wordt in de eerste jaren geen gelukkige tijd. Hij valt weer terug in drankzucht, die bij uitbreiding van zijn gezin eerder verergerd dan verbeterd. Hij gaat naar Scheveningen om op de haringloggers te varen, want daar viel meer te verdienen, dan op Zandvoort. In Zandvoort wordt Dirk nu al 'Dirk-om' genoemd en iedereen heeft de schrik voor hem, want hij is een zure en onbehouden varcnsgezel geworden.

Geheelonthouder

Vaak verdronk Dirk zijn hele gage en dan moest zijn vrouw maar zien rond te komen van enkele gulle giften. Soms kwam ds. Swaluë het gezin Paap te hulp. Nee, met God had 'Dirk-om' niet veel meer van doen.

Maar er zou in het leven van deze man een merkwaardige verandering komen. Het zou niet lang meer duren of de

woesteling, de ontembare, de ongeremde 'Dirk-om' zou veranderen in een zachtmoedige, eerlijke, principiele geheelonthouder. Later werd 'Dirk-om' zelf evangelist en wat voor één. Een evangelist als 'Dirk-om' heeft Zandvoort er maar weinig gekend.

Bekeerd

'Dirk-om's' grote bekering kwam in zijn tweeëndertigste levensjaar, toen hij voer op een Scheveningse logger. Het was aan het begin van deze eeuw en er voe-

ren toen ongeveer tweehonderd loggers uit deze snel opkomende vissersplaats ter haringvangst.

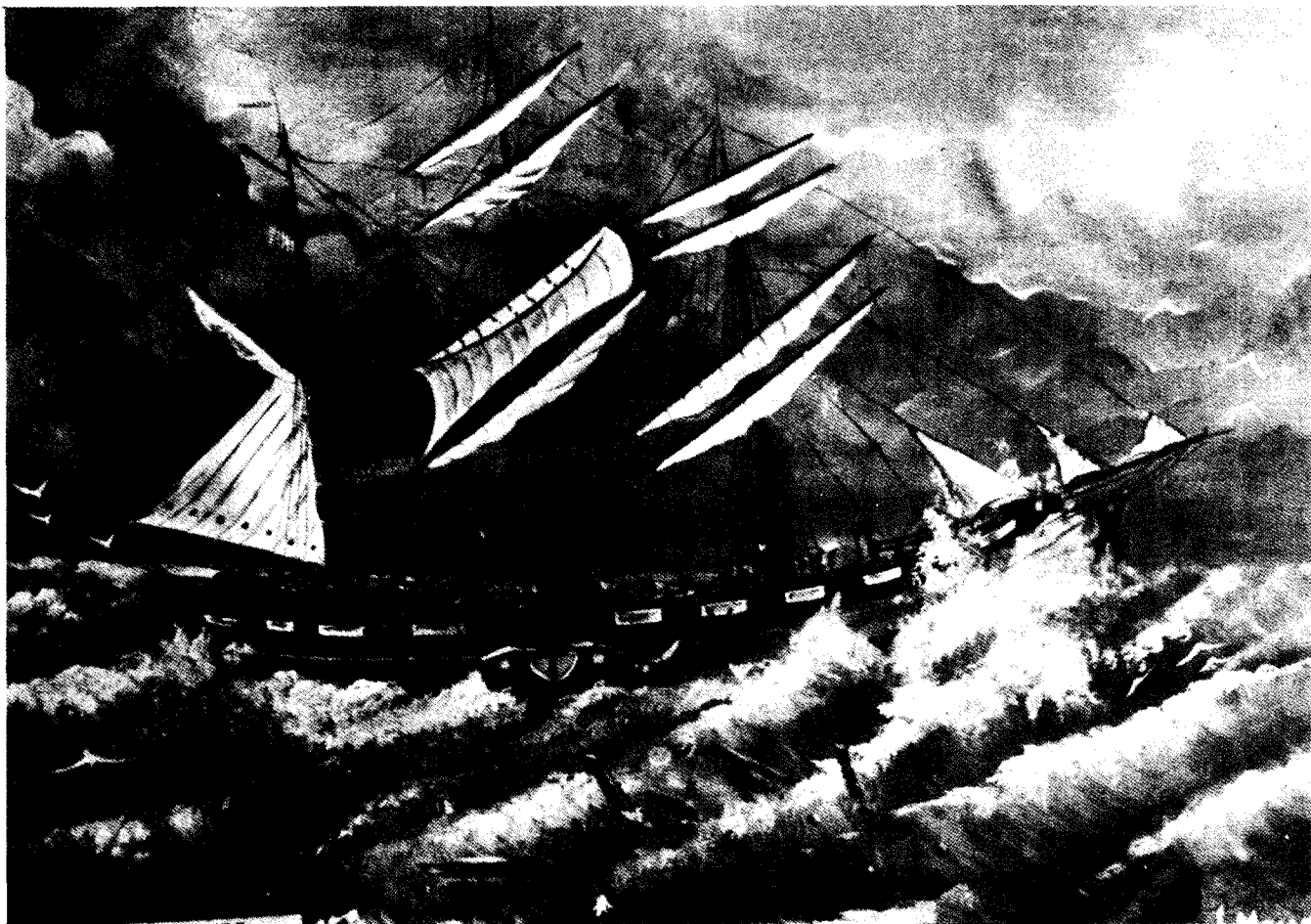
'Dirk-om' was op een middag zo dronken aan boord gekomen, dat hij niet wist of het om de uitreis of de thuisreis ging. Ja zeker, hij was wel in contact geweest met de kleine groep van geheelonthouders in Zandvoort en hij was dan weer een paar weken uit de kroeg gebleven, maar dan opeens ging het weer mis.

Dan reisde Dirk-om met het spoortje

naar Hoek van Holland, want daar lag zijn schip, en dan ging het kroeg in-kroeg uit. Op zo'n moment vergat Dirk-om de woorden die op de geheelonthouders bijeenkomsten werden gesproken: God zou de dronkaards helpen, God zou ze standvastig maken, God zou...

Storm

Toen de Scheveningse logger nauwelijks zes mijl uit de kust was stak er een hel-se storm op uit het Noord-Westen. De logger liep dwars op de wind en steunde

Op dit schilderij (eigendom van de familie Paap) ziet men 'Dirk-om' aan de boegspriet hangen.

en kraakte en bonkte tegen de hels hoge brekers, die voortdurend in kracht toenamen.

Dirk-om vertelde over dit avontuur in zijn eigen woorden aan de bewoners van het oude mannen- en vrouwen-gasthuis:

'Het werd een vreselijke nacht. Storm en bliksem. Ik klemde me vast aan een touw. De schipper gebood me half om half wacht te houden. De golven werden steed hoger. We begonnen te bidden... tot God.

We baden om hulp, om redding en uitkomst. Toen kwam er ook nog een Engelse kotter in zicht, die dwars op ons in dreigde te vareu.

Door de storm waren onze lichten gedoofd en de kotter schoot langs ons op een paar handbreedten afstand. God zij gedankt geen aanvaring, maar het net van de kotter bleef haken onder onze boeg en we dreigden te kapselzen.

Vergaan

Ik vroeg een mes en de anderen bonden een touw om mijn middel. Toen sprong ik overboord en ik slaagde er in het zware touw van het net door te kappen. We waren gered. Maar na een klein uur merkten we aan de lichten, dat een stoomschip recht op ons aankoerste.

Doordat de terpentijnbus door de storm aan dek was omgevallen en leeggelopen konden we niet stakelen (licht maken). De radarboot met stoom- en zelfvermogen liep met zijn grote boegspriet dwars op ons in. Er volgde een vreselijke klap en we zagen stuurboords-zij van onze logger versplinteren.

Dit was het einde. Een deel van onze bemanning werd door de zeelieden op het stoomschip aan boord getrokken. Maar ik had in mijn wanhoop een ketting gegrepen die vlak over mijn hoofd scheerde en hing nu vlak onder de boegspriet van het stoomschip. Toen de kolkende zee de schepen weer van elkaar had gerukt zag ik vanonder die boegspriet hoe onze logger sne in de golven verdween.

Daar hing ik in het holst van de nacht moederziel alleen boven een kolkende zee en op het stoomschip dacht men dat ik verdronken was.

Het „Oude Mannen en Vrouwenhuis”

Maar ik vocht voor mijn leven. Ik was drijfnat, koud en verkleumd. Mijn handen deden vreselijk pijn en steeds opnieuw donderden de zware brekers tegen de boeg van het schip.

Wonder

Een toen ben ik gaan bidden. Bidden tot God, om redding, om vergeving en om hulp. Toen was er nog maar één die mij helpen kon. Anderhalf uur heb ik zo gehangen; meer dood dan levend. En toen geschiedde het wonder. Ik werd door een golf opgetild en tegen het anker-kluisgat geworpen. Met mijn laatste krachten klemde ik mij vast en wist door het kluisgat aan dek te kruipen. Op de brug dacht men, dat er een geest

door het kluisgat kwam.

Toen enkele bemanningsleden me op raapten was ik bewusteloos en met rum ben ik weer bijgebracht. Acht dagen later kwamen we in Sunderland aan, waar we met onze eveneens geredde schipper in hotelkamers werden ondergebracht. Voor we gingen slapen riep de schipper ons bij elkaar om samen God te danken voor onze wonderbaarlijke redding. De konsul hielp ons later aan een schip naar Rotterdam.

Evangelist

Dirk-om heeft aan die boegspriet al biddende een dure belofte aan God gedaan. En hij heeft woord gehouden want hij is evangelist in Zandvoort geworden. Hij

bezoekt zieken en ouden van dagen om voor te lezen uit de bijbel. Dirk-om haalde vissers die hun gage verdrongen uit de kroeg.

Hij had voor iedereen een vriendelijk woord en niemand herkende in hem meer de vroegere woesteling. Dirk-om was een mens geworden met een grote innerlijke vrede. Hij belegde tal van evangelisatie-bijeenkomsten in Zandvoort.

Overdag werkte Dirk-om op de buitenplaats 'Elswout' in Bloemendaal en na de volbrachte (zware) dagtaak ging hij er voortdurend op uit. Troostend, steunend, helpend en biddend leeft Dirk-om de zieken, de armen en de behoeftigen van het dorp Zandvoort ter zijde gestaan.

Warme vriendschap en broederlijke genegenheid heeft hij bij deze arbeid ontvangen van een andere grote evangelist die Zandvoort gekend heeft en die nog steeds in leven is namelijk Jan van Zeyl, die zijn levensavond doorbrengt in het Zendingsdiaconessenhuis in Amerongen. Jan van Zeyl heeft de levensgeschiedenis van Dirk-om beschreven. In het boekje werd een bewogen voorwoord geschreven door ds. A. K. Staatsma, die in Zandvoort van 1924 tot 1929 predikte.

Ds. Staatsma was een groot vriend van Dirk-om en hij was met Jan van Zeyl aan zijn sterfbed toen Dirk-om op 10 december 1925 na een langdurige, maar zeer moedig gedragen ziekte overleed in zijn huisje aan de Brouwerskolkweg in Bloemendaal, waar hij zijn laatste levensjaren doorbracht.

Vele honderden Zandvoorters volgden de baar, toen Dirk-om in zijn geliefde Zandvoort begraven werd. De predikant haalde de tekst aan uit Mattheüs 18 : 3: 'Indien gij u niet verandert en wordt gelijk de kinderkens, zo zult gij in het Koninkrijk der hemelen geenszins ingaan.'

Ja, Dirk-om had zich veranderd, zo veranderd dat er vandaag de dag in Zandvoort nog over gesproken wordt.

De «wiebelende» preek van Ds. G. Posthumus Meyjes

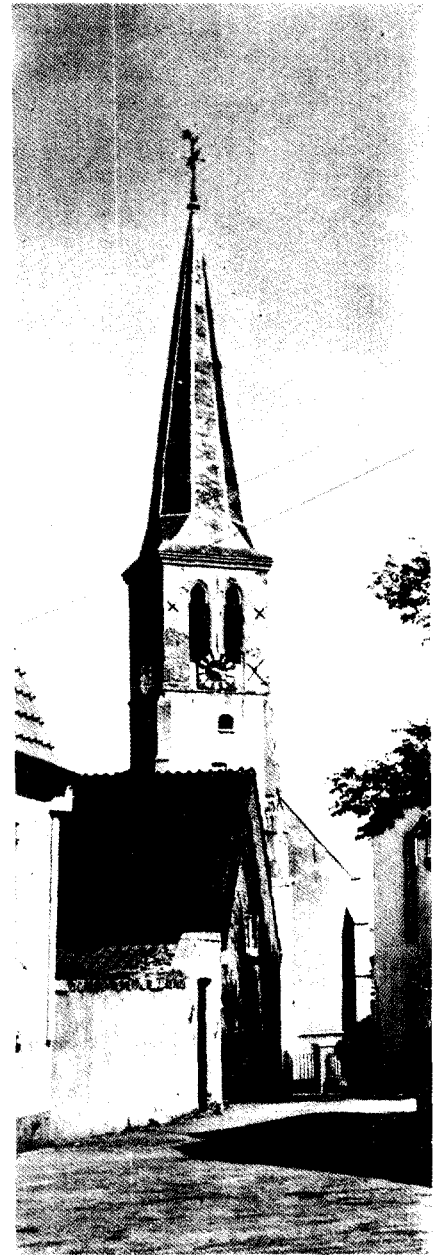
Het gebed van «Lange Jan»

Oudejaarsavond 1908. In de Zandvoortse Hervormde Kerk praeludieert het orgel in afwachting van de komst der vele kerkgangers, die in de weemoedige stemming van het einde der jaars met elkaar de overdenking van ds. G. Posthumus Meyjes zullen gaan beluisteren. Dominé zal vanavond zeker weer spreken over de weldaden des levens maar ook over de slagen, die vielen onder de vissersbevolking, over Gods goedheden en gramschap, over rechtvaardigen en on-rechtvaardigen en zeker niet vergeten zijn schimpscheuten jegens zijn persoonlijke opposenten in het vredige dorp Zandvoort af te vuren. Och men kende dominé zo langzamerhand wel. Sinds 1904, toen hij zijn ambtsbediening aanvaardde waren de golven al vaak hoog gegaan. Ds. „P.M.” - zoals men hem gemakshalve noemde - was een goed prediker, een liefdevolle ziekenbezoeker, maar o wee, wie in het woelige vaarwater van zijn persoonlijke inzichten dwars voor zijn boeg kwam, kon erop rekenen! Vocht hij niet al jaren wekelijks zijn pennestrijd uit in de Zandvoortse Bad-Courant met de hoofd-onderwijzer Schuhmacher? „Sjoempie” zoals deze oneerbiedig bij de Zandvoortse schooljeugd heette gaf geen kamp en spaarde dominé niet, maar anderzijds de dienst-knecht des Heren wist iedere week zoveel venijnig pennekruit op hem af te vuren, dat de Zandvoorters wel eens hoofdschuddend de krant weglegden met de verzuchting, dat de Here wijsheid zou schenken . . . Nee, dominé was geen gemakkelijk man . . .

„Lange Jan” liep, ondanks zijn 73 jaren, bedrijvig af en aan. Over een half uur zou de dienst beginnen. Buiten was het bitter koud. Sneeuwvlokken joegen met een koude bries warrelend om de kerk. In het „stovenhok” zorgde hij voor de kooltjes vuur, die straks in de stoven der vrouwen in iedergeval voor warme voeten zouden zorgen. Hij was wat laat van-

avond want vanmiddag had hij eerst nog een graf moeten delven en daarna had hij de gemeentelijke lantaarns aangestoken.

Snel wat eten en dan naar de kerk. Met de bak met houten cijfertjes ging hij langs de Psalmenborden om de door dominé aangegeven liederen één voor één in de gleedjes te schuiven. Boven aan kwamen de cijfertjes Gez. 292.

Zacht mompelde hij voor zich heen:
D'as een mooi lied voor vanaevend:
„Ure, daege, maende, jaere, vliege
as een schaeduw heen...

Jae, zo is het nou met een mens.
Zo ben je een hele Piet en zo mot
Lange Jan een kuil voor je spitte
- fylosopheerde de lange reus, ter-
wijl hij zich naar het volgende bord
spoedde. Toen hij alle borden had
voorzien ging hij naar het kerkpor-
taal om de klok te luiden die de
kerkgangers zou aansporen zich
klaar te maken voor de laatste
Kerkgang des jaars.

Jan had nog veel te doen. Hij
schoot niet op naar zijn zin. De zij-
deuren moesten nog open gemaakt
worden. De kachel in de consisto-
riekamer opstoken, anders kreeg hij
weer het nodige van de Kerkeraad
te horen, de Bijbels en de gezangen-
boekjes lagen niet op hun plaats,
het glaasje water voor dominé vul-
len, de kussens in de Herenbank
opschuiven en het lampje boven
de statenbijbel van de preekstoel
aansteken. En hij mocht vooral het
vlondertje in de preekstoel niet ver-
geten! Want 2e Kerstdag was er
een lange dominé uit Haarlem ge-
weest, maar nu de kleine „P.M.”
zou preken moest het vlondertje er
weer in. Dan kwam dominé wat
groter uit op de kansel...

Jan Snijer zwoegde en werkte
om alles op tijd klaar te krijgen.
De eerste kerkgangers kwamen al
binnen. De mannen diep in hun
kragen van de kou, de dames in
hoge bontkragen en de handen in
een warme bonten mof. Oude Zand-
voorters in hun stoere degelijke
zwarte pakken met smalle fluwelen
kraagjes, vanwege de Zondags-
dracht..... Daar kwamen ook de
heldere witte mutsen der vele vis-
sersvrouwen uit de Noord- en
Zuidbuurt. Jan moest zich nu wer-
kelijk gaan haasten want enkele
dames hadden al om hun stoof ge-
vraagd. Mevrouw Groen, van de

**Ds. en mevrouw G. Posthumus Meyjes kort na hun komst
in Zandvoort (1904-1923).**

kerkvoogd, had altijd last van koude voeten en die kon hij beslist niet laten wachten, maar de deftige mevr. Voet-Driehuizen, vrouw van de gemeente-ontvanger, gaf altijd een rijksdaalder op ouwejaars, die had uit dien hoofde óók haar rechten.....

Het orgel speelde nu iets levendiger, organist van der Mije was bezig met 't mooie gezang: „'t Jaar heeft haast z'n loop volbracht, 't afscheid klinkt ons tegen...". Anders vond Jan Snijer het een prachtig lied, maar hoe harder de organist speelde om het stemmen-geroezemoes van de kerkgangers wat te dempen, hoe zenuwachtiger hij werd. Snel ging hij in zijn gedachten zijn werk-programma nog eens na..... Ja, alles had hij gedaan alleen het vlondertje nog en het glaasje water...

Daar kwam de vrouw van Kees van Duivenbodep, de vrouw van de schuitenvoerster - of Jan toevallig nog pepermuntjes had want ze had ze op tafel laten liggen.....

Jan weg naar de consistoriekamer, waar hij altijd een voorraadje in een blikken busje had. Opgehaapt in de kerkbanken na de dienst... Zo, die ook tevreden.

In de consistoriekamer stond het intussen al blauw van de rook. Half van de slecht trekkende kachel en voor de rest van de pijp-tak van ouderlingen en kerkvoogden. Ds. „P.M.” onderhield zich nog even met de Kerkeraad en trok onderwijl zijn toga aan, waar-bij lange Jan hem altijd moest helpen. Maar vanwege de drukte in de kerk moest hij het vanavond dan maar alleen doen.....

Het was tegen 8 uur. De dienst zou zo beginnen. Velen hadden nog geen plaats en Jan moest heel wat passen en meten om de kerkgangers in de nauwe banken te persen. Soms konden de deurtjes niet eens meer dicht.....

O, Heer, - het vlondertje - dacht Jan ineens en spoedde zich voor de zoveelste maal naar het stovenhok.

In de ene hand het vlondertje en in de andere het glaasje water spoedde hij zich de treden van de kansel op. Zo, glaasje water op zijn plaats en nu het vlondertje even plat onder in leggen. Maar wat was dat nu? Hoe hij het ding ook aandrukte, het wilde niet... Half scheef bleef het hangen boven de vloer van de preekstoel. Hij wilde zijn kolossale vuist op het vlondertje doen neerkomen om het te dwingen, maar dat kon je voor de kerkgangers toch óók niet doen... Hij drukte er nog eens zwaar op, maar het bleef wiebelen.....

Het noodlot wilde, dat intussen de Kerkeraad met plechtige gezichten de Kerk binnenkwam en zijn plaats begon in te nemen. Dat betekende, dat ieder ogenblik de dominé kon komen...

Jan vocht vertwijfeld zijn laatste strijd met het vlondertje, dat zo scheef hing als een schip, dat zijn deklust overboord ziet glijden... Hij moest het opgeven en kwam het trapje af... Gelaten en geslagen. Dat kan een mooie preek worden... flitste het door hem heen.....

* * *

Ds. Posthumus Meyjes beklom na het stille gebed aan de voet van de kansel met vlugge treden het trapje. Stapte in de preekstoel en sloot het deurtje achter zich...

Lange Jan droop af naar het achterste gedeelte van de kerk. Hij durfde niet om te kijken... Onder de orgel-galerij keek hij voor het eerst op en gluurde tussen zijn oogleden naar de preekstoel. Dat gluren duurde maar even want toen hij ds. „P.M.” duidelijk 20 graden uit het lood op de preekstoel zag staan sperde hij ze wijd open... Dat kon nooit goed gaan. Gelukkig dominé begon met votum en groet en aan zijn stem merkte Jan nog niets van onrust... Daarna gaf „P.M.” het eerste lied op en de kerk begon te zingen. Jan's lievelingslied: „Ure, daege, maende, jaere. Zwaar klonk zijn sonore stem boven de kerkgangers uit:

„Ach, wij vinden, waer wij staere,
niets bestendigs hier beneen,
op den weg, die wij betreden
staet gien voetstap, die beklijft....”

„Nou beklijve de voetstap van de dominé vanaevend ook 'iet, dacht Jan onder het naspel van de organist.

— As dat allegaer goed gaet, gaet er méér goed...” Maar het zou helaas niet goed gaan...

Hij zag nu de dominé duidelijk staan wiebelen want nu was dat kr...g nog los geraakt ook. „P.M.” deed alle moeite om een aanvaardbare stand te vinden, die het hem mogelijk zou maken om langer dan twee minuten stil te staan.

Jan vond, dat dominé vanavond een kleurtje had, iets roder dan normaal. Zelf was hij - eerlijk gezegd - ook niet vrij van een onnatuurlijke warmte. Gek, er stond water in zijn handen. Had hij anders nooit last van

Dominé was intussen al wiebelende en zwaaiende - als stond hij op een logger in een woeste stormzee - aan zijn preek begonnen...

De Kerkgangers vonden intussen wel, dat dominé vanavond opmerkelijk onrustig was. 't Leek net alsof hij steeds van het ene been op het andere ging staan dachten een paar dames. In de ouderlingen-bank was men ook niet helemaal gerust over des dominees gewiebel. Maar ja, het was nu eenmaal een dynamische figuur.....

Jan zat stijf - als bevroren - onder het orgel naar de preekstoel te kijken. Soms maakte dominé zware uithalen over bakboord en kon hij ternauwernood steun vinden aan de zware stevig bevestigde statenbijbel, die als een rots in de branding zijn enige toevlucht was om staande te blijven...

De draad van de preek had kennelijk onder het gewiebel te lijden. „P.M.” trachtte de lijn er in te houden maar midden in prachtige volzinnen - want preken, dat kon-ie! - brak hij af. En toen hij Judas noemde bij de Wijzen uit het Oosten,

wist de Kerk dat er iets mis was, op de kansel . . . Goed mis!

't Werd een korte kerkdienst. De slotzang leek de kleur van de dominé weer te verbeteren. Maar Lange Jan voelde de verwijtende, sarcastische ogen van de dominé - recht over het hele kerkvolk heen - als vurige pijlen op hem gericht...

Er zou wat zwaeie straks!!

* * *

Toen de kerkgangers opgewekt pratend - waar lachten ze telkens toch zo om? - de kerk onder het zwaar dreunende na-spel van het orgel hadden verlaten en Jan de stoven verzamelde om ze naar het stovenhok te brengen, voelde hij de zware last van zijn schuldbesef in volle omvang.....

Nu kon er nog niets gebeuren. In de consistoriekamer was nog volk genoeg. De Kerkvoogden waren de opbrengst van de collecte aan het tellen en de ouderlingen wensten dominé al gelukkig Nieuwjaar.

Zo ging dat altijd. Maar straks, als ze weg waren, dan zou „P.M.” daar alléén staan. En dan zou Lange Jan de volle laag krijgen. Dat stond zo vast, als de „Balkenman” op de derde bank . . . De reus sidderde kort maar hevig.

't Gebeurde precies als Lange Jan gedacht had, „P.M.” wachtte op hem. Alléén, man tegen man, oog in oog .....

En toen kreeg Lange Jan de inval van zijn leven...

Juist op het moment, dat „P.M.” hem zou vonnissen in een niet te stuiten, verwijtende, honende, vernietigende woordenstroom zei Jan met het plechtigste gezicht van zijn leven:

„Dominé, ik weet het, zeg niks, want ik heb de hele dienst door aen ien stuk tot God de Heer gebéje en hem gesmeekt of Hij er voor wilde hoede, dat U over de rand van de kansel zou slaen . . . En Hij heeft me genaedig verhoord.

Hij is me genaedig e'-weest om Uwewentwil”

Ds. Posthumus Meyjes was verslagen, totaal verslagen. Er kwam geen woord over zijn lippen. Hij kon tegen dit grote geloof niet op... De grote vechtjas zweeg, nam zijn toga over de arm en liep de kerk uit. Achter hem wierp hij de deur snerpend en met een zware nagal-

mende slag dicht. De sleutel vloog over de vloer...

Lange Jan snoof om zijn overwinning. Wel was zijn Nieuwjaarsfooi van de dominé dit jaar een verkeken zaak.

In het nieuwe jaar zou hij Martinus Koning maar vragen 'n nieuw vlondertje te maken.....

De kansel in de Herv. kerk ten tijde van Ds. G. Posthumus Meyjes

Hij kende de zee...

Wijlen Jaap Termes krijgt gelijk

Uitvoering Delta-plan zal gevolgen hebben voor Noordzeekust

Oók Afshutdijk moet nu omhoog...

WE MOGEN RUSTIG ZEGGEN, dat Jaap Termes één van de meest markante, meest bekende en meest bekwame bad-exploitanten aan ons Zandvoortse strand is geweest. Meer dan 40 jaar waakte hij voor de veiligheid en het welzijn van de vele tienduizenden bezoekers aan zijn badinrichting bij het vroegere Hotel „Groot Badhuis”. Er waren vele groten der aarde, prinsen en een toekomstige Keizer bij, die zich gaarne naar zijn kundige aanwijzingen gedroegen. Zijn cliëntèle droeg hem op handen, omdat ze wisten, dat ze bij deze man veilig konden baden en zweemen in zee...

Hij was dan ook een groot expert, waar het ging om de kennis van de zee, de stromingen en de getijden aan onze kust. Op zijn verantwoording kon men rustig in zee vertoeven. Zijn badlieden hadden altijd precies de juiste aanwijzingen voor een gevaarlijke zee, want Jaap Termes kende daarnaast ook het weer, dat aan de Noordzeekust zo verraderlijk kan omslaan... Hij had er het K.N.M.I. in De Bilt niet voor nodig om zijn badstoelen tijdig tegen de reep op te laten sjouwen! En Jaap Termes vergiste zich daarbij nooit!

Hij heeft het badbedrijf tot het laatste toe volgehouden aan ons strand. Na de oorlog stonden zijn badkoetsen nog vele jaren aan het Noorderstrand, in carré opgesteld, rond een groot en comfortabel zonnebad. Zonder de romantiek der paarden..., maar de badvrouwen en de badmannen waren er nog en Ome Jaap troonde nog graag in het ouderwetse „badkantoor”. In 't begin der vijftiger jaren experimenteerde hij toen nog dagelijks met een groot ijzeren gevaarte „de stroommeter” in het tweede gat...

Om te bewijzen, dat er bij Westenwind géén verraderlijke onderstroom bestond. En hij heeft toen het bewijs geleverd: Hij kwam wéér in de grote landelijke pers! Want Ome Jaap kende de zee - „zijn” zee.

Studie der zee...

JACOB TERMES werd geboren op 24 juli 1892 in de Kosterstraat in Zandvoort en heeft het grootste deel van zijn leven aan ons strand doorgebracht. Hij wist zich op te werken tot exploitant en later eigenaar van de grote badinrichting van Hotel „Driehuizen”, tevens strand- en consumptiebedrijf (onder aan de oude Strandweg). Reeds jong maakte hij een studie van de zee en haar gedragingen. Veelal werkte hij daarbij samen met de bekende vroegere bad-arts dr. P. Varekamp, die in de Haltestraat zijn praktijk had. In de vroege ochtenduren lieten ze zich door jonge leden van de Zandvoortse Reddingsbrigade (waarvan zij bestuurslid waren), naar de derde en vierde bank roeien,

waar zij in de twintigerjaren op verschillende diepten al watermonsters namen om --- toen reeds --- bepaalde waarnemingen te doen met betrekking tot de invloed van de rioolozingen bij Hoek van Holland en Scheveningen. Verder bestudeerden zij de plankton-soorten in het water, waarbij het laboratorium van Dr. Varekamp goede diensten bewees.

En zo groeide allengs zijn kennis van het zeewater, de golfgedragingen door de invloed van de wind en ook de getij-stromingen. Vaak bleven ze uren meedobberen in de „Hayerd” - de vaste stroom, die even buiten de vierde bank altijd als vuilnis-afvoer van onze stranden fungeert....

Jaap Termes werd op deze wijze een expert en een vraagbaak voor velen. Hij had gezag bij de Zandvoorters en bij zijn collega-strandpachters. Als ze bij „Ome Jaap” midden op een drukke dag de ligstoelen zagen wegsjouwen naar de reep dan joeg de wind binnen 't uur over een kaal en verlaten strand... Dan volgden ze hem na en nooit met spijt...

Verzet tegen Delta-plan!

„OME JAAP” zou in 1956 meerdere malen de grote pers halen. Want de rampzalige stormvloed van 1953 had onze Regering doen besluiten om door Rijkswaterstaat het Delta-plan te laten uitvoeren.

Dat betekende de afsluiting van alle zeegaten in Zeeland met gelijktijdige verhoging van de zeedijken in dat gebied. Een nobel plan overigens. Maar was het ook doordacht?

Toen Jaap Termes kennis had genomen van deze plannen kwam hij al spoedig tot de conclusie dat de uitvoering van deze plannen ernstige repercussies zouden hebben voor de kust van Zd.-Holland, Noord-Holland en Friesland... Bij hoge stormvloed zou het zeewater daar onrustbarend stijgen en een zware druk uitoefenen op de natuurlijke verdedigingslijn -- de duinreep -- maar ook op de bestaande dijken! -- Dat gaat nooit goed, zei „Ome Jaap” en hij greep de pen en ging zijn gefundeerde mening publiceren in allerlei couranten en tijdschriften. Hij wendde zich ook rechtstreeks tot de Directeur-Generaal van de Rijkswaterstaat met zijn „leken-uiteenzetting” over de gevolgen van hun plannen, maar hij kreeg ’n hautain briefje terug, dat **men hem niet „competent” achtte om ten deze van gedachten te wisselen...**

Met andere woorden: „Man, waar bemoei je je mee...!” Maar „Ome Jaap” liet zich niet uit het veld slaan. Hij vocht verbeteren door en ze begonnen écht last aan hem te krijgen ...

Zijn naam verscheen keer op keer in „De Telegraaf”, het Handelsblad, Haarlems Dagblad en óók Zandv. Nieuwsblad stelde spontaan haar kolommen voor zijn gedegen inzicht open . . .

Jaap Termes hield er een eenvoudige, maar duidelijke stelling op na: je kan een teil water nooit in een emmer ever gieten, want dan blijft er water over. En wat er over blijft dat wordt in dit geval over onze stranden gejaagd bij hooggaande zee. De vloedlijn wordt

verlegd, de duinen bedreigd en de dijken (in de Noord) worden te zwak. En dan komt Leiden in last! Hij wendde zich ook met een uitvoerig schrijven tot ons toenmalige College van B. en W., maar óók dit college meende, dat hij niet competent was en dat men overigens refereerde aan de summiere mededeling van Rijkswaterstaat.

Maar „Ome Jaap” nam contact op met verschillende instanties in Zeeland (o.a. met de Burgemeester van het bij de stormramp zo zwaar getroffen Yerseke), en daar kreeg hij wel steun voor zijn inzichten.

Men vreesde daar bovendien ernstige gevolgen voor de oester- en mosselencultuur... (Weike vermoedens intussen maar al te zeer bewaarheid zijn!). Jaap Termes waarschuwde de Exploitatie Mij. „Scheveningen” voor de gevolgen voor ’t strand van deze badplaats en men vroeg hem of hij hun beslist op de hoogte wilde houden. (We hebben zijn correspondentie, pers-verslagen, reacties en alles nog eens ter inzage gehad. — St.).

De enige, die toen onvoorwaardelijk in hem geloofde en die zijn theorieën ondersteunde was de gepensioneerde gezagvoerder der K.P.M. de Zandvoortier P. Bosman, die óók een aantal gefundeerde publicaties het licht deed zien. Kapitein Bosman ontwierp toen enkele grafieken, die de mening van Jaap Termes konden bevestigen. Maar men vond geen geloof. Rijkswaterstaat legde alles naast zich neer . . .

„Ome Jaap” was maar een eenvoudige Zandvoortier, die bij „meester Kees” een paar jaar onderwijs had gehad, maar rekenen kon hij als de beste. Hij liet zich cijfermateriaal toezenden over het aantal kubieke meters water, die per vloed-tij bij de zeegaten van het Zuidhollandse en Zeeuwse eilanden gebied naar binnen gaan. Voor onze lezers willen we die ook hier vermelden:

	millioen m3 per tij
Haringvliet	500
Brouwershavengat	600
Oosterschelde	2000
Zandkreek	15
Veersegat	150
Volkerak	170
Grevelingen	180
Oude Maas	37

Een uitweg ...

ALS AL DIT WATER de zeegaten **niet** meer kan binnenstromen zal het een uitweg zoeken over de stranden van Holland en de dijken beuken in het Noorden was de theorie van Jaap Termes. Toen hij heel lang aanhield met zijn voorspellingen kwam er eindelijk een mededeling van de zijde van Rijkswaterstaat. Deze behelsde, dat het zeewater bij Hoek van Holland **slechts enkele centimeters** zou stijgen . . .

Ome Jaap barstte in hoongelach uit..... Hij bleef doorgaan met de mening, dat men langs de gehele Noordzeekust voorzieningen zou moeten treffen om bij onverhoopte stormvloed het water de baas te blijven. Hij is niet gezwich voor de „dooddoeners” van Rijkswaterstaat, al was hij maar ’n ongeletterd man. Ome Jaap is doorgegaan tot aan zijn overlijden op 6 februari 1960.

(In de jaren 1962 en 1963 heb ik in Zandvoorts Nieuwsblad enkele uitvoerige artikelen mogen wijden aan wijlen Jaap Termes en aan zijn beweringen, omdat we van mening waren in Zandvoort, dat deze man geen ongelijk kon hebben).

Want wat gebeurde er? In ’t kader van de Deltawet werd later de ene na de andere kustversterking bij Hoek van Holland, Scheveningen en IJmuiden uitgevoerd. We zijn er gaan kijken en hebben onze lezers toen uitvoerig over de stand van zaken geïnformeerd. Als het water bij Hoek van Holland slechts enkele centimeters zou stijgen, wáárom verdubbelde men dan de duinenrij tussen de Hoek en Monster ? ?

Waarom brengt men dan de sluis-eilanden in IJmuiden met alle beschoeiingen en binnendijken omhoog? Waarom moest de Hondsbosse zeewering omhoog?

De Afsluitdijk gaat omhoog!

WAAROM „DWINGT” het Delta-plan onze Afsluitdijk omhoog? Dit berichtte de grote pers dezer dagen in grote opmaak. Over de gehele lengte (32 km.) zal de Afsluitdijk worden verbreed en verhoogd. De buitendijk zal van 7½ m. op 10 m. boven N.A.P. worden gebracht. Dit betekent, dat de dubbele rijbanen óók weer gesloopt moeten worden en opnieuw herlegd. Dit wordt een gigantisch miljoenen project.

Het dagblad „De Telegraaf” ont-hulde eindelijk de waarheid, toen 't in dit bericht (van juni j.l.) schreef: „Verhoging van de Afsluitdijk is noodzakelijk omdat, als straks het water niet meer „uit kan lopen” in Zeeland, de watermassa's langs de kust omhoog gestuwd worden en zich boven de dijkverbinding tussen Noordholland en Friesland zullen ophopen...”

Zeewering Den Helder.

Het verhogen van de zeewering bij Den Helder tot de delta-hoogte van 10,65 meter boven N.A.P. is nu de tweede fase ingegaan. Onlangs is begonnen met de uitvoering van het tweede deel van het project, dat het verhogen van ongeveer 1800 strekkende meter van de bestaande zeedijk omvat.

Over een lengte van ongeveer 1200 meter wordt een nieuwe dijk in zee uitgebouwd ter bescherming van de achter de bestaande zeewering lig-gende bebouwing. Deze methode wijkt af van de normale werkwijze, waarbij de verhoging landinwaarts wordt aangebracht.

Door de nieuwe dijk in zee uit te bouwen wordt een bocht in de oude dijk rechtgetrokken. Het profiel van de bestaande zeedijk zal in de nieuwe dijk worden verwerkt. In verband hiermee worden de glooiing en de keermuur van de bestaande zee-

wering afgebroken, wat neerkomt op het verwijderen van ongeveer 100.000 ton materiaal. Dit materiaal zal als stortsteen worden gebruikt om het onderwatertalud voor de zeewering wat minder steil te ma-ken. In de nieuwe dijk zullen ca. 800.000 kubieke meter zand, 15.000 vierkante meter basaltblokken en 50.000 ton asfaltbeton worden ver-werkt. Met de uitvoering van dit project is een bedrag van circa 8,7 miljoen gulden gemoeid. Verwacht wordt dat de firma het werk deze zomer zal opleveren. Dat geeft toch wel te denken t.a.v. de zeestromingen.

Gelijk gekregen!

HIER ZIJN WE DAN inderdaad bij de waarheid! En de erkenning van de mening van Jaap Termes, die tijdens zijn leven nooit gelijk heeft kunnen krijgen..... Die als een „domme” Zandvoorter werd be-schouwd, maar die gezegend was met een behoorlijke dosis gezond Hollands verstand!

En als we dan deze week nog lezen, dat de Friese zeedijken over een afstand van 73 km. óók nog met 2½ m. worden verhoogd, met in 't bijzonder een versterking tussen Wierum en Paesens (Moddergat), dan zijn we helemaal rond!

Jaap Termes heeft méér dan ge-lijk gekregen en we willen niet ver-zuimen om dit in Zandvoorts Nieuwsblad te schrijven! Met trots en met voldoening! We willen hem postuum de eer geven, dat hij het juist gezien heeft en dat hij óók gewaarschuwd heeft. Want met de vaststelling, dat hij gelijk heeft ge-kregen zijn we er niet. We zullen de gevolgen van zijn waarschuwingen — straks bij woeste hooggaande zee uit het Z.W. met omlopende wind naar het N.W. — moeten afwach-ten. Dát was n.l. óók de situatie van februari 1953 toen de vlam in de pan sloeg... Toen de elementen sterker waren dan miljoenen ku-bieke meters bazalt en steenslag... en duinzand.

Dan zullen zijn waarschuwende woorden herinnerd worden — on-danks alle verhoogde dijken en zee-weringen: — je kan een teil water nóóit in een emmer overgieten... En het grote sluitstuk: de Ooster-schelde gaat volgend jaar pas dicht — 2000 miljoen m3 water, per tij!

Jaap Termes heeft gelijk gekre-gen, tegen alle waterstaats-bereke-ningen in! En ere, wie ere toekomt, al heeft hij het zelf niet meer mo-gen beleven...

Ome Jaap, véél dank!

Het vroegere Bad-kantoor van Jaap Termes. Rechts de Badvrouw

- Strandweg en omgeving -

Links o.a. Paviljoen Groot Bad-
huis -

„Oud-Zandvoort in kleur”

G. N. de Heer exposeert historisch foto-materiaal

Dr. Tj. W. R. DE HAAN, de knappe Nederlandse historicus, die met zoveel liefde zijn kijk op de historie van Zandvoort heeft gegeven in het voortreffelijke boek „Gort met stroop” heeft met zijn vaardige pen een heel hoofdstuk gewijd aan de vele kunstenaars en literatoren, die het oude Zandvoort hebben weten vast te leggen met pen en krijtstift, met de pen en de veder. Want er is in vroeger tijden veel vastgelegd van dat oude vissersdorp, dat strandgehucht, dat wij in onze dagen zo dierbaar koesteren en bewaren in musea, archieven en verzamelingen . . . Wij koesteren de herinneringen aan de straatjes, de huisjes, het duin langs de zee, de kleuren van al dat oude vertrouwde van vroegere Zandvoortse geslachten, die mochten leven en werken in de beschutting van een verbonden leefgemeenschap . . .

Zó zien we dat dorp voor ons liggen als een vroegere dichter het eens neerschreef:

„t opene, duinzanderige straetje,
waar tussen schuttingen van schuitenplanken was een hobbelpaadje!
en waar de scharren aan hun lijn te drogen hingen,
van daakje naar rooi daakje,
allerlei geriefelijke dingen,
potten lagen en pannen,
groot en klein,
zo enkel maar in strand-
gehuchten zijn,
en waar een schelpkar rees, hoe kwam die daar zo hoog?
met allebei zijn bomen, de lucht met meeuwen in toog . . .

„Het Verleden”.

IN ONZE DAGEN bewaren we de historie van Zandvoort als een kostbare schat uit vroeger dagen. Daarin vinden talloos velen in ons dorp de verbinding, het contact

terug met „het verleden”, met de dagen van vroeger, waarin ouders en groot-ouders in een ontroerende symbool-waarde worden geplaatst, die het gemoed — ondanks de hardheid van de huidige tijden — weet aan te spreken...

Jozes Israëls heeft dat oude Zandvoort willen en kunnen vastleggen met de grandeur van zijn meester-schap. Hij gaf er (naast vele andere schilders, de kleur en de warmte aan, die er van nature aan kleefde.

Hendrik Hulk, de grote schilder van strand- en zeegezichten, verwierf zijn roem doordat hij onze bomschuiten met de gave van zijn begenadigde hand heeft toevertrouwd aan het schilders-linnen. Met de echte onvervalste kleuren van de vaak-zonovergoten strandtaferelen met de aan hun anker-touw rukkende en bonkende bomschuiten in het midden van het eerste gat, drijvend op het eerste vloedwater...

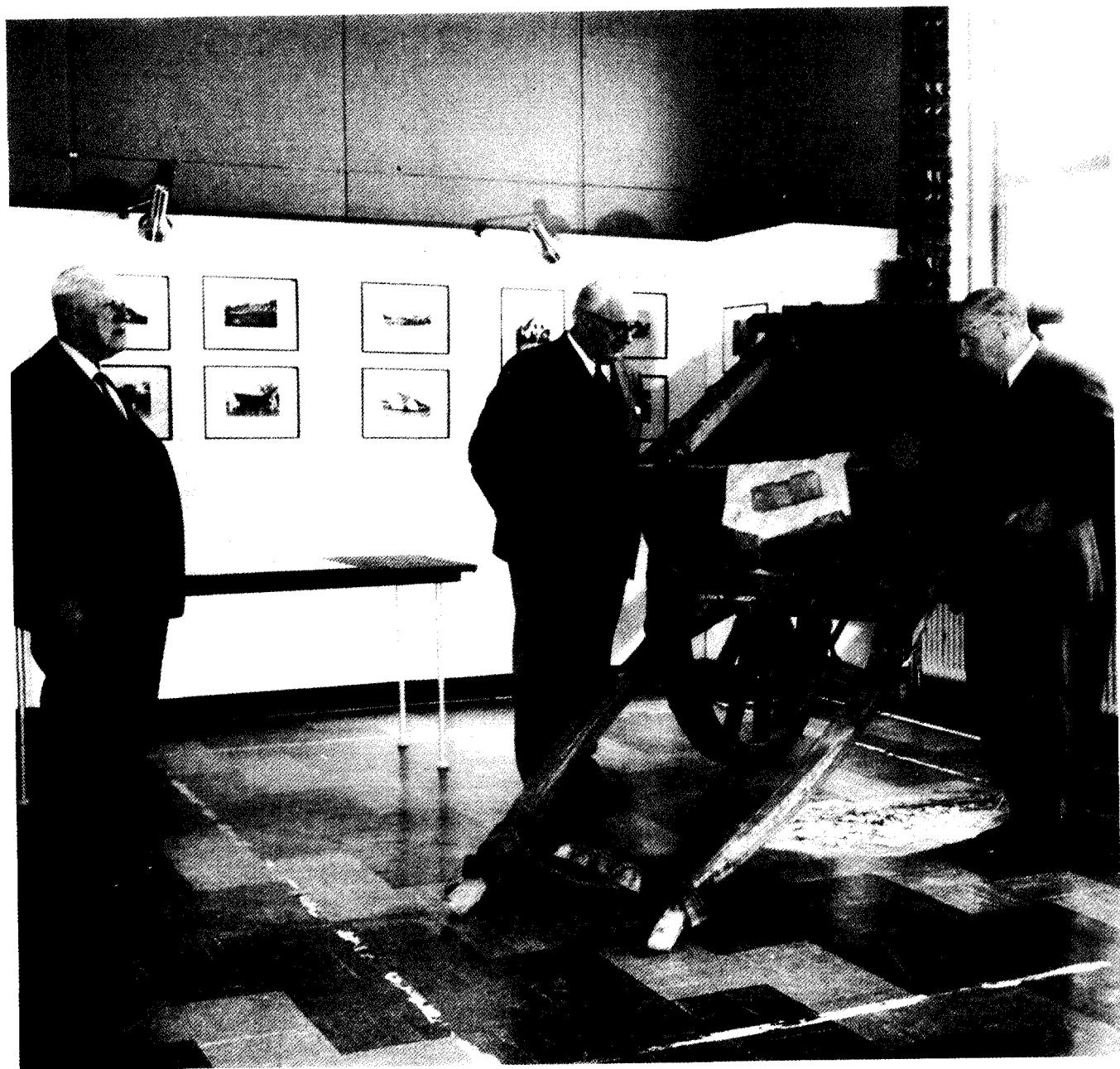
In kleuren.

DAT OUDE ZANDVOORT van weleer, in de kleur en de warmte van het ware vroegere beeld, gaat volgende week herleven als de expositie in het Gemeenschapshuis „Oud Zandvoort in kleur” zal zijn geopend en we mogen genieten van 't wonderlijk mooie werk van onze oud-gemeentearchivaris, de heer G. N. de Heer (77), de man, die de rijke historie van Zandvoort na zijn pensionering in 1959, in een particuliere, hoogst zeldzame verzameling bijeen heeft gebracht.

Die er met heel zijn lust en liefde aan heeft gewerkt om al dit verleden te vergaren en te bewaren. Hetzelfde werk, dat hij na een loopbaan van 39 jaar op onze gemeentesecretarie kon voorzetten in de rustige, huiselijke sfeer van zijn fraaie landhuisje aan de Juliana-

weg. Dáár heeft hij zijn schatten vergaderd, dáár heeft hij zijn 800 oude ansichtkaarten en ruim 700 kleuren-dia's met betrekking tot ons oude dorp, alfabetisch-lexicografisch geordend, mogen bergen voor het nageslacht. Met zijn reproductie-appatuur heeft hij zo'n 200 oude beelden opnieuw voor de lens gebracht en vergroot op 13 x 18 of 18 x 24 cm. Stuk voor stuk schoonheden in beeld en expressie. En toen kwam het moeilijke, inspannende werk van het kleuren... Want hij kleurde er maar niet op los, maar hij speurde en informeerde overal (bij oude Zandvoorters) hoe het wérkelijk eenmaal geweest was. Want hij wilde geen zachtelijke plaatjes, maar historie.

Het is hem op wonderbaarlijke wijze na zeer veel inspannende arbeid gelukt om het oude beeld van **Zandvoort in kleur** te doen herleven. En dat mogen de bezoekers van zijn (eerste) expositie nu komen bewonderen! Het is een bijzondere exceptie, dat hij thans gaat exposeren. Want meneer De Heer is geen man, die graag aan de weg timmert met zijn hobby. Graag laat hij de Zandvoorters iets zien van zijn rijke bezit of zijn nieuwste aanwinsten. Maar dan 't liefst bij hem thuis. Daarom is deze expositie van een uitermate belangrijke betekenis voor de Zandvoortse bevolking. Hier wordt het werk getoond van 'n man, die niet zichzelf heeft gezocht, maar die een „burgermanskapitaal” heeft besteed uit eigen zak om de plaats van zijn inwoning (het wonderlijke is juist, dat meneer De Heer geen geboren Zandvoorter is, hij kwam in 1920 hier) een historische schat na te laten...

Alle details . . .

HIJ HEEFT EEN STERK gevoel voor kleur en kleurverhoudingen en werkt met transparante olieverven. Zijn wolken-partijen, die vele foto's zo bijzonder sieren, ontsproten aan zijn persoonlijke inspiratie en visie. Hoe levendig wist hij daardoor relief en diepte aan het foto-materiaal te geven? Zijn laatste kleurwerk verrichtte hij dezer dagen aan een foto van een vis-afslag in 1850. Alle details, alle klederdrachten, héél de rijkdom van het schouwspel kreeg 'n verrassende scherpte door de minutieus aangebrachte kleuren. Van rood tot het zachte geel van het strand.

We hebben dezer dagen een gesprek gehad met deze „Heer van Zandvoort”, welke „titel” spontaan werd geboren uit zijn eigen geslachtsnaam. Maar hij mag zich in Zandvoort óók met ere „de Heer der historie” noemen. Alles heeft hij vastgelegd, de plaatjes, de gedichten, de novellen, de schilderijen, kortom oud-Zandvoort in ál zijn verschijnings-vormen, in héél de context, waarin we dat verleden van ons dorp in de huidige tijd moeten plaatsen.

Hij heeft ons verteld van zijn moeizame werk, van zijn reizen naar Amsterdam en Den Haag, naar de ansichtkaarten-opkopers, naar de rommelmarkten, naar de particuliere verzamelaars . . . Van zijn correspondenties met bezitters van oude voorstellingen en plaatjes van Zandvoort . . .

Keizerin „Sisi”.

MAAR HIJ HEEFT ons óók verteld dat hij daarnaast nog de geschiedenis (met haar verblijf in Zandvoort) van de vroegere Keizerin „Sisi” van Oostenrijk verzamelde. Ze woonde in de jaren 1884-1885 in Hotel „Kaufmann” en de Villa „Paula” in Zandvoort. Dit door hem vervaardigde album berust nu in het Oostenrijkse Staats-archief in

Wenen. Meneer De Heer kreeg daarvoor een zeer erkentelijke dankbrief van de Oostenrijkse regering.

Ook spraken we over de 20 albums met historische gegevens en foto's van de gemeente Mijnsheer-land, dat zo nauw verbonden is aan het Hof van Moerkerken. Hij heeft deze albums aan het Gemeentebestuur aangeboden en kreeg veel spontane dank! Jaarlijks bezoekt hij nog steeds in het Vlaamse land het kasteel van Moerkerken waaraan hij zulke goede herinneringen heeft. Meneer De Heer is een geboren — perfecte — verzamelaar, die daarnaast de grote gave heeft om het goede en waardevolle te kunnen selecteren uit de veelheid van de aangeboden materie. Hij verzamelt niet in het wilde weg, hij kiest, hij overweegt, hij rubricceert, en dát is de grote waarde van zijn verzameling. Belangwekkend is óók zijn naspeuring naar het leven van Dr. Mezger, de vroegere massage-dokter en bad-arts!

Dr. Elzbacher.

HIJ HEEFT VEEL relaties gekregen door dit werk. Prettige relaties, die begrip hadden voor zijn werk. Die hem hun waardering schonken om zijn doorzettingsvermogen. We mogen daarbij denken aan zijn regelmatige contacten met de bekende Haagse kinderarts dr. Max Otto Elzbacher, die als 13-jarig jongetje in 1913 de eerste steen onthulde voor het tweede Zandvoortse Kurhaus. Het eerste Kurhaus (met de vier torens) was óók eigendom van deze familie).

Dr. Elzbacher kwam vaak bij de familie De Heer over huis om over het verleden te praten. Dr. M. O. Elzbacher overleed dit voorjaar...

En zó werden de gegevens over dat oude voorbij Zandvoort verzameld. Eerlijk, objectief, betrouwbaar, een historische zaak waardig!

En zó gaan we dan nu een expositie tegemoet met een wel zeer bijzonder karakter. Een expositie niet alleen rijk aan historische gegevens, maar ook een expositie, waarbij een man die zo bijzonder van Zandvoort is gaan houden, zijn liefde, zijn aanhankelijkheid en zijn verbondenheid voor en met de Zandvoorters wil betuigen. Wij hopen dan ook, dat dit alles zó bij het bezoekende publiek mag overkomen.

Zandvoortse bij-namen uit vroeger tijden.

Doordat de familienaam in het vissersdorp Zandvoort een geringe verscheidenheid vertoonde: bij een laag inwonertal, deed zich al in de vroegste tijden de behoefte gevoelen aan het geven van een extra-bijnaam. De meest voorkomende familienamen waren b.v.: Van Duyn (welke naam zéér ver teruggaat in de registers), Keur, Paap, Molenaar, Zwemmer, Weber, Koper, Kerkman, Van der Mije (Prot.), Van der Meij (R.K.) De Widt enz.

Wanneer nu het geval zich voordeed, dat een aantal brave Zandvoortse jongelingen, bij de aangifte van de geboorte, dezelfde naam kreeg, zoals Jan Paap of Cornelis Keur, dan was er een zekere n o o d z a a k om tot een nadere persoonsaanduiding te komen. Vaak werd daarvoor óók de naam van één der ouders gebezigd. "Piet van Arie de Schele" of gewoon "Dirk van Job".

Maar in de meeste gevallen kwamen er a n d e r e bijnamen, -ook wel scheldnamen- aan te pas en deze naaming door de volksmond berustte dan vaak op een medogenloze toespeling op het maatschappelijk gedrag, de familie-bijnaam, een lichaamsgebrek, een kwalijke daad of handeling, het beroep of "het soort". Bepaalde families werden ook wel eens ingedeeld in "soort van die of die". Dat deze scheldnamen niet altijd even fraai waren, moge voor rekening komen van hen, die zich gedrongen voelden het onderscheid te maken .....

Bovendien werden deze namen "toegekend" voor de duur van het leven en gingen vaak onverdiend op de kinderen over.

Aan dit boek wil ik gaarne een selectie toevoegen van Zandvoortse bijnamen, zoals deze vroeger zijn opgetekend door de Zandvoorters A.J. Hollenberg en L.N. Weber (de vroegere expediteur). Daartoe in de gelegenheid gesteld door het Gemeentebestuur heb ik met behulp van de oude registers van de Burgerlijke Stand deze lijst van bijnamen op de oorspronkelijke familienamen -alsmede het geboortejaar- kunnen herleiden, hetgeen voorwaar geen eenvoudige zaak was. Kort daarna is deze lijst gepubliceerd in het boekje "Neerlands Volksleven" van de Nederlands Volkskundige Vereniging in Den Haag. Door de grote belangstelling van de Zandvoorters voor deze vermelding was het boekje in een ommezien uitverkocht.

Reden waarom ik gemeend heb deze lijst van geselecteerde bijnamen opnieuw aan dit boek te moeten toevoegen. Wèl echter met de uitdrukkelijke verzekering, dat het nimmer mijn bedoeling was -of zal zijn- om wie dan ook door deze publicatie te kwetsen of in zijn familie-eer aan te tasten. Het toekennen van, evenals het gebruik van bijnamen is heden ten dage bezig uit ons volksleven te verdwijnen. Men kan daar vrede mee hebben.

De Schrijver.

BIJNAMEN IN ALFABETISCHE VOLGORDE

A

Alewijn
Amos
Appeltje

L. Cazander (1855)
A. Koper (1882)
G. Bakkenhoven (1878))

B

Aat de Bakker
Gerrit de Bakker
Gerrit van Gerrit de Bakker
Jaap van Aat de Bakker
Leen de Bakker
Bakkertje
Arie Bakkertje
Jan Bakkertje
Leen Bakkertje
Maarten Bakkertje
Baklap (Jaap van Zon)
Kees Baster
Arie de Beer
Vok de Beer
de Big
Biggedief
Kees Bil
Bip
Kees Blankebil
Blank om één
Blauwe Wumpie
Blinde Vink
Blub
Jan Bluus
Bobberens
Boekende gort
de Boer

A. v. d. Werff (1853)
G. v. d. Werff (1826)
G. v. d. Werff (1855)
Jb. v. d. Werff (1876)
Leen v. d. Werff (1849)
M. Keur (1859)
Arie Keur Mzn. (1884)
Jan Keur (1885)
Leen Keur (1890)
Maarten Keur (1887)
Jb. Paap (1838)
C. Koper Jbzn. (1879)
A. Schaap (1858)
Vok Schaap (1860)
Jb. Keur Tzn. (1862)
A. Terol Gzn. (1875)
C. Koning (1857)
W. Koper Tzn. (1868)
Corn. Koning (1883)
P. Koper (1870)
W. van der Mije (1886)
H. Vink (1868)
Jb. Molenaar (1879)
J. van der Meije (1856)
W. Draijer (1874)
J. Hollenberg Jzn. (1876)
Jb. Paap (1854)

Boet van Ant Stoppeles
Jan Boet
Willem Boet
Jan de Bokkeboer
Siem de Bokkeboer
Bokkesik
Bokketemmer
d: Bokkum
Jaap de Bokkum
Leen de Bokkum
Boks
Jan Bol
Arie Bonnie
Floor Bonnie
Jan Bonnie
Engel Boot
Leen Boot
Wullum Boot
Arie Botje
Arie Botje
G. Botje
Jaap Botje
Krijn Botje
Piet Botje (Gortbuik)
Leen Boze
Jan Breed
Kees Broek
Kees Broek
Willem Broekie
Jaap de Brommert
Jan de Bul
Klaas de Bul
Willem de Bul
M. Zwemmer (1851)
Jan Molenaar (1877)
Willem Molenaar (1880)
J. Diependaal (1859)
S. Diependaal (1851)
J. Loos (1850)
Th. A. Loos (1879)
Fl. Molenaar (1841)
Jaap Molenaar (1873)
Leen Molenaar (1871)
W. Zwemmer (1878)
J. Koper (1830)
Arie Molenaar (1884)
Floor Molenaar (1882)
Jan Molenaar (1880)
Engel Koning Ezn. (1853)
Leen Koning Ezn. (1857)
W. Koning Ezn. (1850)
Arie Kerkman (1861)
Arie Kerkman (1891)
Gerrit Kerkman (1882)
Jaap Kerkman (1883)
Krijn Kerkman (1899)
Piet Kerkman (1888)
Leen Koning (1880)
J. Zwemmer (1879)
C. van Duijn (1856)
C. van Duijn (1888)
W. Paap (1858)
Jb. Zwemmer (1878)
J. Koper (1881)
Kl. Koper (1884)
W. Koper (1871)

B

Bulletje Bloedworst
Burkie
Gerrit Butter
Jaap de Butterbig (Sponzenjood)
Wullum de Butterbig
Klaas van Willem van Buurtje
Willem van Buurtje
Teunis Bijl
Engel de Bijl

E. Koper (1895)
 Jb. Kerkman (1872)
 G. Koper (1850)
 Jb. Slagveld (1859)
 W. Slagveld (1851)
 Kl. Loos Wzn. (1862)
 W. Loos (1830)
 T. van Duivenbode (1888)
 E. van Duivenbode (1870)

C

Arie Carree
Teun van Arie Carree
Jaap van Kees van Cent
Kees van Cent

A. Visser (1855)
 T. Visser (1882)
 Jb. de Wid (1849)
 Jb. de Wid (1826)

D

de Dappere
Maartje de Dauster
Dens
 ✕ *Dronke Del*
Jan de Del
Kees de Del
Dikke Leen
Dirrekom (Dirkom)
Dirrikkie Donder
Dobber
Jaap Dokkes
Jan Dokkes
Doxie
Dulle Leen
Piet de Duvel

A. Paap (1857)
 M. v. d. Schinkel (1838)
 P. Koper Azn. (1882)
 W. Keur (1858)
 J. Keur Wzn. (1879)
 C. Keur Wzn. (1876)
 L. Slagveld (1884)
 D. Paap (1865)
 D. van Duivenvoorde (1861)
 Arie Koper (1842)
 Jb. Keesman (1852)
 J. Keesman (1856)
 C. Slagveld (1863)
 Leen Koper (1879)
 P. van Duivenvoorde (1881)

E

Eb (Ep)
Eén - oortje
Kleine Enkie
Ewit er op
Engel van Ewit er op
Henk van Ewit er op
Vok van Ewit er op
Willem van Ewit er op
Ezelekin

Engel Paap (1867)
 W. Draijer (1853)
 E. Koper (1861)
 Ev. Bol (1827)
 Eng. Bol Evzn. (1873)
 H. Bol Evzn. (1870)
 V. Bol Ezn. (1864)
 W. Bol Evzn. (1866)
 Jb. Draijer (1840)

F

Floor van Faggel
Ouwe Faggel
Kees Flakkie
Klaas Flakkie
Ouwe Flakkie
Franse Heertje
Jaap van Fijs

Fl. Molenaar (1867)
 A. Molenaar (1841)
 C. Terol (1879)
 Kl. Terol (1874)
 C. Terol (1838)
 A. Paap Azn. (1885)
 Jb. Molenaar (1879)

G

Gasbo
Arie de Gladzak
Jan de Gladzak
Gerrit Glaser
Wullum Glaser
Gondje
Vok Grote
de Grutter

L. Driehuizen (1882)
 Arie Paap (1874)
 J. Paap (1875)
 G. Driehuizen (1886)
 W. Driehuizen (1869)
 M. Keesman (1858)
 V. Schaap (1841)
 G. Zwemmer (1856)

H

Wullum van Haagse Leen
Hakkepiel
Klaas de Hakker
Jan Ham
Keesie Ham
Teun van Sijt Ham
Appie de Harnas
Wullum de Harnas
Jan Harsie
Harteaas
Jan de Heer
Kees de Heer
Leen van Piet Hein
Piet Hein
Piet van Piet Hein
Hekkie
Hendrik de dikke
Hete Peer
Kees de Hoge
Hogeborst
Jaap Holleblok
Leen Hoor
Jan van Huig

W. v. d. Putten (1879)
 Jb. Weber (1864)
 Kl. Paap (1842)
 J. Zwemmer (1886)
 C. van Duin Dzn. (1888)
 T. Zwemmer (1867)
 Alb. Zwemmer (1878)
 W. Zwemmer (1855)
 J. Weber (1897)
 M. Paap (1884)
 J. Molenaar Jbzn. (1874)
 C. Molenaar Jbzn. (1873)
 L. Terol Pzn. (1886)
 P. H. Terol (1867)
 P. Terol Phzn. (1896)
 G. Zwemmer Gzn. (1881)
 H. Keur Pzn. (1886)
 J. Slagveld (1858)
 C. Schilpzand (1877)
 M. Zwemmer (1850)
 Jb. Koper (1895)
 L. v. d. Mije Korsz (1880)
 J. Molenaar (1890)

J

Jaap van Chris
Teun van *Jampie*
Wullum van *Jampie*
Janbroer
Jankie
Bertus van *Jankie*
Jan van Willem *Jansen*
Jan *Jiffie*
Jan van Dirk *Job*
Jonge Dappere Kees
Judik

K

Jaap *Kaaiem*
Jan *Kaaiem*
Heini *Kak*
Hendrik van Heini *Kak*
Jan van Heini *Kak*
Piet van Heini *Kak*
Jan de *Kalf*
Jan *Kassie*
Jan *Kassie*
Kees van Piet de *Kat*
Piet de *Kat*
Katje
Reeder *Katteker*
Arie *Kattekop*
Dirk de *Keeke* (n)
Jan de *Keeke* (n)
Klaas de *Keeke* (n)
Kees van Klaas, Kees van *Huip*
Engel van *Keesvaer*
Jan van *Keestaer*
Janus de *Keizer*
Arie *Kers*
Ouwe *Kers*
Gerrit van *Kieten*
Hendrik van G. van *Kieten*
Kimman
Knars
Bank de *Knipper*
Jan de *Knipper*
Gerrit *Knoest*
Vokkie *Knoest*
Jan de *Koe*
Jan *Koekie*

Jb. Koper Chzn. (1849)
T. Zwemmer (1899)
W. Zwemmer (1866)
J. Kerkman (1862)
J. Visser (1860)
A. Visser Azn. (1880)
J. Koper (1859)
J. Paap (1894)
J. Koper Dzn. (1869)
C. Draijer Czn. (1852)
W. Koper (1878)

Jb. Molenaar Jbzn. (1879)
J. Molenaar Jbzn. (1884)
H. v. Koningsbruggen (1848)
H. v. Koningsbruggen (1876)
J. v. Koningsbruggen (1882)
P. v. Koningsbruggen (1884)
J. Weber (1888)
J. P. Castien Wzn. (1878)
J. Driehuizen (1880)
P. Molenaar Pzn. (1876)
P. Molenaar (1843)
Jb. Koper Azn. (1899)
H. Keur (1868)
A. Slagveld (1881)
D. Visser (1876)
J. Visser (1867)
Kl. Visser (1881)
C. Duivenboden Hzn. (1879)
Eng. v. d. Valk (1854)
J. v. d. Valk Cz. (1831)
J. Keur (1879)
A. Paap Azn. (1891)
A. Paap (1843)
G. Paap (1855)
H. Paap (1883)
Jb. Zwemmer (1860)
T. van Duivenbode (1888)

J. v. d. Meije (1852)
G. Paap (1859)
V. Paap (1895)
A. Paap (1866)
J. Koper (1877)

Jan van Kees de *Koekoek*
Kees de *Koekoek*
Koeras
Koffieuas
de *Kogel*
Jan *Kokke*
Dirk de *Kokke*
Gijs *Kokkie*
Kolenstoker
de *Koppesnijer*
Hendrik de *Koppesnijer*
Arie de *Kortstaart*
Klaas van Arie *Kortstaart*
Vok de *Kortstaart*
de *Kons*
Kouwe Aardappel
Gijs de *Kouwe*
Jans de *Kraai*
Kritje
Arie de *Kruk*
Willem de *Kruk*
Keesie *Kwak*
Kwarles

Eep de *Laars*
Kees de *Laars*
Lange Arie
Lange Jan
Lange Teun
Lansie
Leen van Joppie
X Jaap *Lent*
Piet de *Lip*
Gerrit van *Logie*
Jan *Lokkie*
Epie *Lor*
Losie
Lutertje
Gerrit van *Lijpie*

K

J. Koper Czn. (1883)
C. Koper (1839)
Gerrit Kerkman (1866)
P. Paap (1858)
Willem Groen (1856)
J. Koning Wzn. (1888)
D. Draijer (1853)
G. v. d. Meije (1878)
M. Keur Azn. (1854)
H. Visser (1849)
H. Visser Hzn. (1880)
A. Paap (1866)
Kl. Paap (1882)
V. Paap (1864)
A. Paap (1866)
A. Paap (1830)
Gijs Keur Ezn. (1875)
Jannetje v. d. Meije (1855)
W. van Duijn Dzn. (1885)
A. Koper (1870)
W. Koper (1868)
C. Zwemmer Rzn. (1882)
C. Keur Azn. (1879)

L

Ev. Schaap (1859)
C. Schaap (1862)
A. Schaap Vzn. (1850)
J. Snijer (1835)
T. Groen (1861)
A. Koper (1870)
L. Koning (1831)
Jb. v. d. Mije (1855)
P. Versteeg (1864)
G. Groeneveld (1865)
J. van Duijn (1870)
E. van Duivenbode (1856)
Jb. Kerkman (1843)
Jb. Draijer Jbzn. (1880)
G. Bakkenhoven (1890)

M

Maas
Leen van Piet de Magere
Piet de Magere
Majoortje
Piet Meeze
Mebeertje
Menbeltje
Arie Mik
Jaap Mik
Jaap Mok
Monkel
Gijs Monkel
Gijs Monkel
Jan Muis

A. de Mes (1874)
P. Keur (1854)
A. Slagrveld (1857)
P. Snijer (1839)
Jb. Molenaar (1849)
H. Koning (1877)
A. Schuiten Jbzn. (1885)
Jb. Schuiten (1842)
Jb. Paap (1863)
A. Groen (1838)
Gijs Groen (1838)
G. Groen Azn. (1858)
J. Terol (1875)

N

Kees Naenas
Leen Nagel
Neusje
Jan van Nurk

C. de Wid Jbn. (1880)
L. Koning (1875)
M. v. d. Bosch (1871)
Jan van Horick (1816)

O

Ogge
Jaap Oorlog
Ottetorre
Ouwe Dappere Kees
Ouwe Lange Kees
Ouwe Ram

Jb. Koper Wzn. (1885)
Jb. Draijer Dzn. (1892)
Jb. Molenaar (1851)
C. Draijer (1830)
C. v. d. Werff (1822)
C. v. d. Valk (1826)

P

Arie de Pieper
Pierie
Pietas
Pieze
Jan Piot
Piet van Jan Piet
Poelie
Janus de Poelier
Hendrik Poes
Piet Poes
Jan Poesie
Poeterom
Pokkes

A. Molenaar (1855)
Jb. Koper Jbzn. (1886)
Ph. Bakkenhoven (1864)
W. Paap Klzn. (1871)
J. Keur (1857)
P. Keur Jz. (1890)
J. Zwemmer Gzn. (1879)
J. Koning (1831)
H. v. d. Meije (1855)
P. van Honschoten (1879)
J. v. d. Meije (1859)
J. Zwemmer (1866)
E. Kerkman Gzn. (1873)

P

Jan Polka
Poppie van Mocke
Poppie Snert
de Porder
Corn. de Porder
Piet Poretje
Willem van Piet Poretje
Possie
Gijs de Post
Pries
Arie Pries
de Priek
Prinsie
Willem van Prinsie
Pronkie
Eep Pronkie
Jaap Pronkie
Arie Proper
Piet van Arie Proper
Pietje Puk
Pumper (of Strondbeer)
E. de Pumper
W. de Pumper
Purre
Ouwe Puur
Dirk van Pieter Pijn
Jaap van Pieter Pijn
Kees van Pieter Pijn
Pieter Pijn

J. Draijer (1863)
Jb. Kemp (1871)
Jb. Snijer (1836)
T. Keur (1831)
C. Keur Tzn. (1856)
P. Paap (1843)
W. Paap (1873)
Jb. Koper (1837)
G. Koper Jbzn. (1869)
A. Koning Pzn. (1892)
W. Koning (1857)
A. Molenaar Pzn. (1878)
W. Groen (1841)
W. Groen Wzn. (1862)
W. Bos (1859)
Evert Bos (1884)
Jb. Bos Wzn. (1882)
P. Kerkman (1902)
A. Kerkman (1867)
P. Zegwaard (1885)
Jb. Koper (1837)
Eng. Koper (1874)
W. Koper (1876)
M. Keur Mz. (1887)
Jb. Molenaar (1817)
D. Paap (1882)
Jb. Paap (1880)
C. Paap (1861)
P. Paap (1837)

R

Piet de Raaf
Kees Rabbel
de Ren
Jan Ribbes
Piet Ribbes
Rietmeijer
Rittetit
Arie Roest
Piet Roest
Rook van Ant de Vogel
Rook van Gerrit Sok
Jan Rossie
Gerrit de Rot
Jaap de Rot
Kees Rot
Arie de Ruifel

P. Koning Lzn. (1866)
C. Schuiten (1880)
H. Keur (1869)
J. Koper (1877)
P. Koper (1881)
S. Diependaal (1866)
D. v. d. Werff (1900)
A. Keur Ezn. (1885)
P. v. d. Schinkel (1845)
R. van Duin (1890)
R. Zwemmer (1848)
J. Paap Jbzn. (1882)
G. Kraaijenoord (1868)
Jb. Kraaijenoord (1869)
C. Kraaijenoord (1861)
A. Schuiten (1882)

R

Willem de *Ruifel*
Piet de *Rus* (lange Piet)
Pietje *Rut*

S

Appie *Sak*
Jan *Sak*
Arend van Kees *Salie*
Keesie de *Scheet*
Kees van *Schele* Gijs (Pottekees)
Wullum de *Schele*
Jan *Schijt* in de hoogte
Sikkie van *Haarlem*
Sjogger
Dirk *Slobbertje*
Gerard van Dirk *Slobbertje*
Klaas *Slof*
Piet van Klaas *Slof*
Snippertje Mens
Jaap van Snippertje Mens
Gerrit *Sok*
Jaap *Sok*
Sponzen jood
(Jb. v. d. Butterbig)
Staande *Klok*
Aug. van *Steek*
Gerrit van *Steek*
Kors van *Steek*
Wullum van *Steek*
Piet *Sterke*
Wullum van *Stompie*
de *Stotteraar*
Strondbeer of Pumper
Jaap *Stropie*
Jan *Stropie*
Willem *Stropie*
Willem van Jaap *Stropie*
Eng. *Stijfsel*
Jaap *Stijfsel*
Sijmpie Lik

W. Zwemmer (1851)
P. Koper (1848)
P. van Duin Dzn. (1885)

A. Loos (1878)
J. Loos (1856)
A. Keur (1875)
C. Paap (1862)
C. Keur Gzn. (1858)
W. Terol Gzn. (1880)
J. Weber (1864)
C. Paap (1857)
C. Schuiten (1870)
D. Draijer (1867)
G. Draijer (1892)
Kl. Paap (1830)
P. Paap (1858)
vrouw van E. Paap (1829)
Jb. Paap (1863)
G. Zwemmer (1878)
Jb. Koper Ezn. (1850)
Jb. Slagveld (1869)
A. Paap (1868)
A. v. d. Mije (1861)
G. v. d. Mije (1865)
K. v. d. Mije (1853)
W. v. d. Mije (1863)
P. Keur (1854)
W. Paap (1855)
Jb. Hollenberg (1872)
Jb. Koper (1837)
Jb. v. d. Werff (1867)
J. v. d. Werff (1868)
W. v. d. Werff (1841)
W. v. d. Werff (1904)
E. Molenaar (1875)
Jb. Molenaar (1850)
S. Paap (1856)

T

Engel de *Tanie*
Tarzan
Gerrit *Tessel*

Eng. v. Koningsbruggen (1879)
M. Zwemmer (1889)
G. Terol (1855)

T

Piet *Tessel*
Kees *Tessel*
Willem *Tieleman*
Tippie
Jaap *Tolhuis*
Jan *Triel*

P. Terol (1862)
C. Terol (1858)
W. Koper (1857)
W. Keur (1858)
Jb. v. d. Mije (1876)
J. Paap (1863)

U

Uré

D. v. d. Mije (1882)

V

Vottie
Vuisie
Gerrit *Vuntje*

J. de Mes (1873)
A. Paap Dz. (1891)
G. Kraaijenoord (1842)

W

Flup de *Waaier*
Wallegie
Piet van 't *Wapen*
Warretje
Jaap de *Wezel*
Kees *Wind*
Enkie de *Witbaar*
Japie de *Witbaar*
Leen *Wollefie*
Piet *Wollefie*
Engel van *Wout*
Jan van *Wout*
Piet van *Wout*
Wupgatje
Jan de *Wijker*

W. Paap (1828)
W. Paap (1873)
P. Koper (1886)
Kl. Keur (1866)
Jb. Koning (1863)
C. Zwemmer (1861)
Eng. Koning Lz. (1881)
Jb. Koning Jbzn. (1892)
L. Visser (1881)
P. Visser (1884)
E. Keur (1855)
J. Keur (1889)
P. Keur (1858)
A. Koper Jbzn. (1878)
J. Vossen

Z

Jaap de *Zeebeer*
Klaas de *Zeebeer*
Jaap van *Zon* (of baklap)
Teun van *Zon*
Zwarte Jan (Jan van Bram)
Zwarte Piet
Zwarte Wullum
Vok van *Zwarte* Piet

Jb. Zwemmer (1887)
Kl. Zwemmer (1890)
Jb. Paap (1838)
T. Paap Jbzn. (1885)
J. Zwemmer (1869)
P. Schaap (1842)
W. Koper (1855)
V. Schaap Pzn. (1878)

ENKELE VROUWELIJKE BIJNAMEN, DIE VROEGER IN ZANDVOORT VOORKWAMEN

Bet de Beer vr. van Jb. de Wezel
Jaen de Beer vr. van Leen van Piet de Magere
„t Nest” moeder van 4 dochters, getrouwd met: Kees Koning,
 Piet de Raaf, Knars en Burkie
Trijn Bot vr. van de Staande Klok
Bet Mierik vr. van Dirk de Keeke
Pie van Pop Braamt vr. van Wullum de Harnas
Mengs de Kor vr. van A. Slagveld (majoortje)
Anna Mieze Moeze
Jans Fluit
Gerritje van Sijt Ham (Zwemmer) vr. van Arie Proper
Bet de Grutter (Zwemmer) vr. van Bertus v. Jankie
Marij Konke (ongehuwd) (Marij Koper)
Maartje Tenze (Koper)
Betje Boven (Kerkstraat) moeder van Meheertje
Malle Neel (Neeltje Groen)
Maartje Gluur (van Koningsbruggen) Geh. m. Kl. Paap
Leentje de Tuinman vr. van L. Paap
Ant de Knipper
 1. *Ant van Betje Boven*)
 2. *Bet de Keizer*) 3 dochters van Betje Boven
 3. *Get van Schele Gijs*)
Schele Job (dochter van Jb. Mossie)
Stijn de Heks vr. van de Geur
Waterpikkie vr. van A. de Kortstaart
Anna van Sijt Ham vr. van C. van Duijn
Ant de Wezel vr. van Cornelis de Porder
Trijn Glazer
Snippertje Mens vr. van Evert Paap
Dirrikkie Kuit moeder van Slobbertje
Maartje Rut)
Pnik Aaltje) 3 dochters van Jan Bol
Jansje van Teun)
Marijtje Hogeborst Marijtje Zwemmer
Aal Freut, vr. van Ep
Och agie och (vr. van Ouwe Flakkie)
Marij van de Hete Peer vr. van de Biggedief (A. Terol)
Ant Koffiewas vr. van Klaas de Keeke (Kl. Visser)
Jans de Kip vr. van Wullum de Ruifel (W. Zwemmer)
Bet van Leendert Keese vr. van Sijmpie Lik (S. Paap)
Stijn de Neus vr. van Willem Boet (W. Molenaar)
Draismannetje vr. van Pries (W. Koning)
Sientje Moeke vr. van Leen Nagel (L. Koning)

ZANDVOORT VAN TOEN...